

BELÜGYI SZEMLÉ

BELÜGYMINISZTERIUM

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

73. ÉVFOLYAM
2026 · 4

BELÜGYI SZEMLÉ

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

BELÜGYMINISZTERIUM

74. ÉVFOLYAM
2026 · 4

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK:

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, c. egyetemi tanár, Belügyminisztérium

TITKÁR:

Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár

TAGOK:

Prof. Dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora

Prof. Dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Hamza Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár

Prof. Dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Prof. Dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár

Prof. Dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár

Prof. Dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Prof. Dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Prof. Dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár, megbízott egyetemi oktató

Dr. Nagy Gábor Bálint, legfőbb ügyész

Prof. Dr. Patyi András, alkotmánybíró, egyetemi tanár

Prof. Dr. Polt Péter, az Alkotmánybíróság elnöke, egyetemi tanár

Prof. Dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

NEMZETKÖZI SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója (Németország)

Prof. Dr. Lam Kwok Yan, Nanyang Műszaki Egyetem (Szingapúr)

Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár (Csehország)

Prof. Dr. Mathieu Deflem, Dél-Karolinai Egyetem, egyetemi tanár (Amerikai Egyesült Államok)

Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ (Svájc)

Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár (Kína)

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püör. vezérőrnagy, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese

Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője

Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára

Scott Donovan, a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) igazgatója

Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője

Dr. Gömbös Sándor r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója

Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója

Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács elnöke

Dr. Hegyaljai Mátyas rendőr dandártábornok, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi miniszteri főtanácsadója

Herczeg Mónika, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára

Prof. Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője

Prof. Dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Köszolgáltatási Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár

Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője

Prof. Dr. Sallai János ny. r. ezredes, Nemzeti Köszolgáltatási Egyetem, professor emeritus

Christopher Simon, az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium belügyi attaséja

Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász

Dr. Tomini Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója

Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője

Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ: Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens

FELELŐS SZERKESZTŐ: Kocsis Vivien Karin

OLVASÓSZERKESZTŐ: Végth Zsuzsanna

IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR: Prof. Dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár

NEMZETKÖZI ÉS FORDÍTÁSI SZERKESZTŐ: Gémesi Adél

MUNKATÁRSÁK: Luda Henrietta, Csányi Liza

SZERKESZTŐSÉG: 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.

Telefonszám +36 (26) 795-922; BM: 24-626

belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) 2677-1632 (Online)

LXXIV. évfolyam

FELELŐS KIADÓ: Belügyminisztérium

<https://kormany.hu/kormanyzat/belugyiszerterium>

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

NYOMDA: Duna-Mix Kft. **FELELŐS VEZETŐ:** Szabó Bálint bv. alezredes, ügyvezető

MEGJELENIK HAVONTA

ACADEMIC JOURNAL OF INTERNAL AFFAIRS

VOLUME LXXIV

ISSUE 4, 2026

EDITORIAL BOARD

PRESIDENT:

Dr. László Felkai, under-secretary for public administration, Honorary Professor, Ministry of Interior of Hungary

SECRETARY:

Prof. Dr. Valér Dános, ret. Pol. Major General, Professor

MEMBERS:

Prof. Dr. Géza Finszter, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. István László Gál, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. József, Haller Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. Gábor Hamza, Full Member, Hungarian Academy of Sciences, University Professor

Prof. Dr. Csongor Herke, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. László Kecskés, Full Member, Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. Klára Kerezi, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, University Professor

Prof. Dr. András Koltay, President of National Media and Information Communications Authority, University Professor

Prof. Dr. László Korinek, Full Member, Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. Miklós Maróth, Full Member, Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. Barna Mezey, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, University Professor

Dr. Gábor Bálint Nagy, Prosecutor General, Adjunct Lecturer

Prof. Dr. András Patyi, Constitutional Court Judge, University Professor

Prof. Dr. Péter Polt, President of the Constitutional Court, University Professor

Prof. Dr. István Sándor, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. Mihály Tóth, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Dr. h.c. Detlef Schröder, former Executive Director of the European Union Agency for Law Enforcement Training (Germany)

Prof. Dr. Kwok Yan Lam, Nanyang Technological University (Singapore)

Dr. Ludek Michalek, member of the Police Academy of the Czech Republic, University Professor (Czech Republic)

Prof. Dr. Mathieu Deflem, University of South Carolina, University Professor (United States of America)

Dr. habil. Philipp Fluri, Executive Director, Geneva Centre for Security Policy (Switzerland)

Prof. Dr. Changdong Wei, East China University of Political Science and Law, Shanghai, University Professor (China)

PROFESSIONAL ADVISORY BOARD

Dr. Kristóf Péter Bakai, PhD, Major General of the Customs and Finance Guard, Deputy President for Customs and International Affairs of the National Tax and Customs Administration of Hungary

Dr. János Balogh, Lieutenant General of Police, Chief of the Hungarian National Police Headquarters

Dr. Zoltán Bolcsik Pol. Lieutenant General, State Secretariat of Law Enforcement of the Ministry of the Interior

Scott Donovan, Director of the International Law Enforcement Academy (ILEA) in Budapest

Dr. Zoltán Góra, Lieutenant General of Fire Service, Director General of the National Directorate General for Disaster Management

Dr. Sándor Gömbös, Police Brigadier General, Director General of the National Directorate-General for Aliens Policing

János Hajdu, Lieutenant General of Police, Director General of the Counter Terrorism Centre

Dr. József Hatala, retired Lieutenant General of Police, President of the National Crime Prevention Council

Dr. Máttyás Hegyaljai, Police Brigadier General, Chief Adviser for European Union and International Affairs, Ministry of the Interior

Mónika Herczeg, Deputy Secretary of State for European Union and International Affairs, Ministry of the Interior

Prof. Dr. Frigyes Janza, retired Major General of Police, Honorary University Professor, Chief Education Inspector of the Ministry of Interior

Prof. Dr. Gábor Kovács, Major General of Police, Dean of the Faculty of Law Enforcement at the University of Public Service, Head of Department and University Professor

István Láng, Director General of the General Directorate of Water Management

Prof. Dr. János Sallai, Pol. Colonel (Ret.), Head of Department, Professor Emeritus, National University of Public Service

Christopher Simon, Interior Attaché of the Federal Ministry of the Interior of Austria

Dr. Marcel Szabó, Constitutional Judge, International Lawyer

Dr. Szilvia Tomin, Pol. Major General, Director General, National Defense Service

Dr. Tamás Tóth Lieutenant General, Leader of the National Headquarters of the Hungarian Prison Service

Dr. András Túrós, retired Police Lieutenant General, President of the Nationwide Civil Self-Defence Organization

EDITORSHIP

EDITOR-IN-CHIEF: Prof. Dr. Valér Dános, ret. Pol. Major General, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: Dr. Csaba Szabó PhD, Pol. Lieutenant Colonel, Associate Professor

MANAGING EDITOR: Karin Vivien Kocsis

READER EDITOR: Zsuzsanna Végh

LANGUAGE EDITOR: Prof. Dr. József Boda ret. State Sec. Major General, Professor

INTERNATIONAL AND TRANSLATION EDITOR ASSOCIATES: Adél Gémesi

EDITORSHIP: H-2090 Remeteszőlős, Nagykovácsí út 3., Phone: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Print) ISSN 2677-1632 (Online)

Volume LXXIV

PUBLISHER: Ministry of Interior of Hungary
<https://kormany.hu/kormanyzat/belugyminiszterium>

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

TYPOGRAPHY: Duna-Mix Kft. **RESPONSIBLE MANAGER:** Bálint Szabó, Prison Lieutenant Colonel, Executive Director

PUBLISHED MONTHLY

TARTALOM

Előszó	811
--------------	-----

TANULMÁNYOK

JÓNÁS KITTI ANETT:

A pártfógo felügyelet mint jogintézmény hazai fejlődésének áttekintése az 1900-as évektől napjainkig, különös tekintettel a fiatalok pártfógo felügyeletére	813
---	-----

FERENCZY DÁNIEL – STADLER TAMÁS – ROTTLER VIOLETTA:

Drónok gyakorlati alkalmazásának tapasztalatai a gyöngyösi közösségi rendészetnél	831
---	-----

ERDŐS ÁKOS – MITINER MÁRK:

Testedzsfüggőség és egészségmagatartás a magyar közszolgálati hallgatók körében	851
---	-----

SZABÓ IMRE:

Poligráf a tárgyalóteremben	883
-----------------------------------	-----

FÜREDI SÁNDOR:

A biológiai anyagmaradványok cselekvési szintű vizsgálata bűnügyekben I. A DNS-azonosítás szintet lép	909
--	-----

TÓTH NIKOLETT ÁGNES – KOVÁCS JUDIT TÍMEA – MÁTRAI GÁBOR:

Egy évtized tapasztalatai a sportrendészeti nyilvántartás működésében	951
---	-----

BALLA JÓZSEF – VEDÓ ATTILA – BARTUS GÁBOR – KAKÓCZ KRISZTIÁN – PULICS JÁNOS – NÉMETH GÁBOR – TOMÁŠ ŠKRINÁR – VINCENT HOLUBICZKY: Nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus a határigazgatás területén	975
---	-----

HEGEDŰS JUDIT – FEKETE MÁRTA – RADVÁNSZKI RONETT:

Bántalmazott gyermekek a büntetőeljárásban A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó szakirányú továbbképzés elméleti alapjai és elindításának körülményei	991
---	-----

MOLNÁR GÁBOR:

A közösségi média keretezésének ereje a mediatisált társadalmakban	1017
--	------

UDVARDI-ZSOLDOS PÉTER:

Oktatáspolitikai örökség az állam, az egyház, a család és a demokratikus szabadság viszonyában	1029
--	------

STUDIES

NIKOLETT ÁGNES TÓTH – JUDIT TÍMEA KOVÁCS – GÁBOR MÁTRAI:

A decade of experience in sports policing register	1041
--	------

JÓZSEF BALLA – ATTILA VEDÓ – GÁBOR BARTUS – KRISZTIÁN KAKÓCZ – JÁNOS PULICS – GÁBOR NÉMETH – TOMÁŠ ŠKRINÁR – VINCENT HOLUBICZKY: National quality control mechanism in the field of border management	1065
---	------

TARTALOM

ATTILA STEINER:

- The Use of Surveillance Cameras, Legal Framework and Practical Differences:
Scientific Research 1081

INTERJÚ

DÁNOS VALÉR:

- A gyors döntéstől a rendszerépítésig: kórházvezetés rendvédelmi fókusszal
Interjú prof. dr. Révai Róberttel, a Bajcsy-Zsilinszky Kórház mb. főigazgatójával,
a Belügyminisztérium rendvédelmi tisztifőorvosával 1099

SZABÓ CSABA:

- Interjú a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetésben részesült
Makovényi Ferenc építész, főiskolai tanárral 1105

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ:

- Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XX. száma elé 1115

FARKAS JOHANNA – RETEK AMADÉ – BÁLINT TAMÁS – LIPPAI ZSOLT:

- Nemzetközi Rendészeti Figyelő XX..... 1119

Kedves Olvasó!

„Az építés és a tanítás is közszolgálat...”

Makovényi Ferenc

Jelen szám tanulmányai és interjúi e gondolat köré rendeződnek: a közszolgálat nem pusztán feladatellátás, hanem építés. Rendszerek, intézmények, szakmai módszertanok, emberi bizalom és jövőbe mutató tudás építése. A kéziratok látszólag távoli területeket járnak be – sportrendészetet, határigazgatást, gyermekbarát igazságszolgáltatást, forenzikus bizonyítást, közösségi rendészetet, egészségügyet, oktatáspolitikát, építészetet és rendőrségi kommunikációt –, mégis közös bennük az a felismerés, hogy a biztonság nem önmagában álló állapot, hanem folyamatosan gondozott társadalmi teljesítmény.

A biztonság e lapszámban többféle arcot ölt. Megjelenik a sportrendezvények védelmében, ahol a jogi és rendészeti innováció, az adatkezelés és a kockázatminősítés egy évtized tapasztalata alapján járul hozzá a rendezvények biztonságosabb lebonyolításához. Megjelenik a településbiztonság gyakorlatában is, ahol a drónok alkalmazása a közösségi rendészet eszköztárát bővíti, és a helyi problémákra adott modern, célhoz kötött válasz lehetőségét mutatja fel. Ugyanez a rendszerépítő szemlélet fedezhető fel a határigazgatási minőség-ellenőrzési mechanizmus bemutatásában is, amely a schengeni követelményeknek megfelelő, mérhető és fejleszthető működés irányába mutat. A tanulmányok másik erős íve a bizonyítás, a módszertan és a szakmai pontosság kérdése. A poligráf bírósági felhasználhatóságát vizsgáló írás, a biológiai anyagmaradványok cselekvési szintű értékeléséről szóló tanulmány, valamint a térfigyelő kamerák jogi és gyakorlati elemzése egyaránt arra figyelmeztet, hogy a technológia csak akkor válik valódi szakmai értékkelé, ha jogszerű, arányos, ellenőrizhető és módszertanilag megalapozott keretben működik. A korszerű rendészetben az eszköz önmagában kevés; a döntő kérdés az, hogy a mögötte álló ember, szervezet és eljárásrend képes-e felelősen bánni az általa létrehozott tudással. Külön hangsúlyt kap az emberi sérülékenység védelme. A bántalmazott gyermekek büntetőeljárásbeli meghallgatásáról és a forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadói képzésről szóló kézirat arra emlékeztet, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás nem elvi diszítóelem, hanem szakmai minimum. A pártfogó felügyelet történeti áttekintése ugyanezen szemlélet jogtörténeti mélységét

mutatja: a megelőzés, a nevelés és a társadalomba való visszavezetés gondolata nem új keletű, hanem a magyar büntetőpolitikai gondolkodás egyik tartós rétege. A közszolgálati hallgatók egészségmagatartását és testedzésfüggőségét vizsgáló kutatás pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy a közszolgálat minősége az azt végzők testi-lelki állapotától sem választható el.

A közbiztonság nem csupán intézkedésekben, hanem narratívákban is formálódik. A közösségi média keretező erejét elemző tanulmány világossá teszi, hogy a rendőrségi kommunikáció ma már nem pusztán tájékoztatás, hanem bizalomépítés és biztonságnarratíva is. A Nemzetközi Rendészeti Figyelő módszertani fókuszja ugyancsak azt erősíti, hogy a rendészeti tudomány akkor válik hasznossá, ha a gyakorlattal együtt gondolkodik, és a valós szolgálati helyzetekhez illeszkedő tudást kínál. Az interjúk tágabb horizontot nyitnak. Révay Róbert pályaképe a gyors döntéstől a rendszerépítésig vezető egészségügyi és rendvédelmi tapasztalatokat mutatja be, különös tekintettel a prevenció, a protokollalapú szűrés, a humán erőforrás és a digitalizáció jelentőségére. Makovényi Ferenc gondolatai az építészetet, a tanítást, a kulturális örökséget és a vallási helyszínek biztonságát kapcsolják össze. Az oktatáspolitikai kézirat pedig Eötvös József örökségén keresztül arra mutat rá, hogy az állam, az egyház és a család viszonya nem pusztán történeti kérdés, hanem a közfeladat-ellátás ma is értelmezhető modellje.

E sokszínű anyag közös üzenete, hogy a rendészet, a jog, az oktatás, az egészségügy és a közösségi biztonság nem egymástól elszigetelt szakterületek. Mindegyik ugyanarra a kérdésre keresi a választ: hogyan lehet úgy szervezni a köz szolgálatát, hogy az egyszerre legyen hatékony, emberséges, jogszerű és jövőálló. A válasz nem egyetlen intézményben, nem egyetlen technológiában és nem egyetlen módszerben rejlik, hanem abban a szakmai kultúrában, amely képes tanulni a múltból, mérni a jelent, és felelősen alakítani a jövőt. Ezért térhetünk vissza a nyitó gondolathoz. Ha az építés és a tanítás közszolgálat, akkor a tudományos igényű rendészeti gondolkodás is az: építi a biztonságot, tanítja a szakmát, és erősíti azt a közösséget, amelynek szolgálatára létrejött.

Szerkesztőség

A pártfogó felügyelet mint jogintézmény hazai fejlődésének áttekintése az 1900-as évektől napjainkig, különös tekintettel a fiatalkorúak pártfogó felügyeletére

An overview of the domestic development of probation as a legal institution from the 1900s to the present day, with particular regard to the probation of juveniles

Jónás Kitti Anett

doktorandusz
Debreceni Egyetem,
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
jonaskittianett@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja egy olyan komplex, speciálprevenციót előállító, bűn-megelőzési feladatkörrel, nevelési célokkal rendelkező háttérintézmény történeti áttekintése, amely egészen az 1900-as évektől napjainkig nyújt időbeli betekintést a jogintézmény alakulásába, különös tekintettel a fiatalkorúak pártfogó felügyeletére.

Módszertan: A tanulmány feldolgozásához történeti módszert, ezen felül feltáró és leíró jellegű elemzést alkalmazott a szerző. Szükségesnek tartotta, hogy a jogtörténet által – a szakirodalmakban leírtakra támaszkodva – feltárja a releváns forrásokat. Továbbá szükségesnek látta az intézmény valóságsszféráját, összefüggő működéseinek körülményeit vizsgálni, annak érdekében, hogy az elméletileg kimutatott előzményeit a jövőre nézve kamatoztatni lehessen.

Megállapítások: A pártfogó felügyelet mint jogintézmény egy történelmi fejlődés eredménye, ezáltal szervesen kapcsolódik a múlthoz és hat a jelen viszonyaira. Ahhoz, hogy megértsük ezen jogintézmény preventív tartalmát, elengedhetetlen a történetiségének feltárása, ismerete, hiszen ezáltal lehetővé válik

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 12. 05. Átdolgozás: 2025. 03. 03.
Elfogadás: 2025. 08. 24.

a hatályos jogalkalmazás megértése. A cikk feltárja, hogyan és miért fejlődött olyanná, ahogyan ma is ismerjük és alkalmazzuk. Egy történeti kutatás során szerzett tapasztalatok olyan gazdag kincstárára tehetünk szert, amely a jogpolitika számára egyaránt jelentőségteljes.

Érték: A tanulmány megírása során a szerző arra törekedett, hogy megismerje a jogintézmény történeti szemléletmódját és ezek feltárásával erősítse a jövőre néző hasznosságát.

Kulcsszavak: pártfogó felügyelet, fiatalkorú bűnelkövetők, büntetőjog, büntetés-végrehajtási jog

Abstract

Aim: The purpose of this study is to provide a historical overview of a complex background institution that produces special prevention, has crime prevention tasks and educational goals, and provides a temporal insight into the evolution of the legal institution from the 1900s to the present day, with particular to the guardianship of juveniles.

Methodology: To process the study, I used a historical method, henceforth an exploratory and descriptive analysis. I considered it necessary to explore the relevant sources through legal history, relying on what is described in the literature. Furthermore, I saw it as necessary to examine the reality of the institution, the conditions of its connected operations, in order to make use of its theoretically demonstrated antecedents for the future.

Findings: Probation as a legal institution is the result of a historical development. In this way, it is organically connected to the past and affects the conditions of the present. In order to understand the preventive content of this legal institution, it is essential to explore and know its history, as this makes it possible to understand the effective application of the law. It explores how and why it evolved into what we know and use today. We can acquire such a rich treasury of experiences gained during historical research that is equally significant for legal policy.

Value: During my study, I tried to get to know the historical perspective of the legal institution and to strengthen its usefulness for the future by exploring them.

Keywords: probation, juvenile offenders, criminal law, law on execution of punishment

Bevezetés

Tanulmányom során a tárgyalt témakörrel kapcsolatban a hazai kialakulás és fejlődés legfontosabb mérföldköveit érintem szakirodalmi állásfoglalások alapján. Ezentúl a fő hangsúlyt a fiatalok pártfogó felügyeletére teszem. Fontos megemlíteni, hogy a tárgyalt témakör történeti bemutatása 2015-ig tart, tekintettel arra, hogy 2015-től „napjainkig” nem történt érdemi változás a tárgyalt témakört érintően. Ezen időszak egy közel tízéves periódust jelent, amelyről semmilyen érdemi információ nincsen. Nem tekintetem feladatomnak a pártfogó felügyelet mint jogintézmény felszínre kerülő különböző nézeteiről részletes történeti áttekintést nyújtani. Továbbá nem képezte feladatomat a büntetés-végrehajtás és a pártfogó felügyelet közötti kapcsolat vizsgálata sem.

„*A pártfogói reform létrejöttének előzménye világszerte jellemző büntetőpolitikai gyakorlat, mely a büntetőeljárás során a szankciók mellett érvényesíteni kívánja az alternatív megoldások hangsúlyosabbá tételét.*” (URL1). A pártfogó felügyelet elsődleges célja a bűncselekményt elkövetők ellenőrzésén és irányításán keresztül a társadalom védelme és a társadalomba való visszaillesztés. Másodlagosan pedig nevelési célokat szolgál. A pártfogó felügyelet büntetéshez vagy intézkedéshez kapcsolódik, ennek érdekében a pártfogó felügyelet elrendelhető a feltételes ügyészi felfüggesztés tartalmára, a feltételes szabadság tartalmára, a próbára bocsátás próbaidejére, a jóvátételi munka előírása mellett és a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére (Blaskó, 2023). „*A fiataloknál kötelező előírás a pártfogó felügyelet és nem eseti mérlegelés kérdése.*” (Vermees, 1982).

Balogh Jenő a fiatalok büntetőjogáról a következők szerint vélekedett, mely felvetésének kulcseszköze a pártfogó felügyelet. „*Ha sikerülne megfelelő módok alkalmazásával csökkenteni a fiatalok bűncselekményeinek jelenlegi számát, vagy legalább sikerülne megakadályozni azoknak további növekedését, akkor kevesebb lenne az a sok jogsértés és károsítás, amelyet a fiatalok bűncselekményei okoznak, s egyúttal megmentenénk több ezer fiatalnak a munkaerőjét és egyéni szabadságát a nemzet gazdasági ereje részére.*” (Balogh, 1909).

Angyal Pál szavait felhasználva szeretnék indítékot adni a jogintézmény szükségességére, ezáltal a jövőre néző folyamatos szakmai megvilágítására: „*Majd föl kell kutatnunk az orvoslás és a védekezés lehető legjobbnak mutatózó módjait, ki kell osztanunk az állam és társadalom között az őket illető szerepeket. De addig is ébresszük föl a társadalom érdeklődését e kérdések iránt, bizonyítsuk be, hogy itt is ép úgy, mint a gyermekvédelemben, nemcsak emberbaráti munkát végzünk a támogató közreműködéssel, hanem végeredményben önmagunkat védelmezzük.*” (Angyal, 1908).

A hazai pártfogó felügyelet történeti fejlődése

A pártfogás hazai fejlődésének történetét jelentősen megnehezítették a történelmi események. Megnehezítette az 1848–49-es forradalom, az I. világháború, majd a II. világháború, de említést kell tenni a szocializmusról is (Dávid, 2014).

A pártfogás hazai történetének áttekintését a 19. század második felétől érdemes kezdeni. Ezen időszakban a filantróp társadalmi szerveződések fénykorukat élték (Szabó, 2019), az 1867-es kiegyezés és konszolidáció idején lépett előtérbe a rabsegélyező egylet. A rabsegélyező egylet Buda-Pesten 1773-ban alakult azzal a céllal, hogy a vagyontalan foglyoknak és az elítélteknek megkönnyítsék a polgári életben való visszatérését. 1900-ban huszonegy, 1909-ben pedig a Patronage Egyletek Országos Szövetségének nyilvántartása szerint már harminchárom rabsegélyező egylet tevékenykedett Magyarországon. Feladatuk koordinálást az Országos Patronage Tanács végezte. *„A hazai patronázs tevékenység törvénybe iktatásáról, állami feladatként történt megfogalmazásáról az 1878. évi V. tcz. 27. §-a rendelkezik először.”* (Belovics & Vokó, 2014). Majd a rabsegélyező egyletek beleolvadtak a patronázs egyesületekbe, és a továbbiakban a Patronage Egyesületek Országos Szövetsége nevet viselte. A szakmai hangsúly pedig már a gyermek- és fiatalkorúak segítésén volt (Szabó, 2019). A patronázs a büntetőjogi reformmozgalmak terméke. A bűnüldözésről alkotott kép megváltozása, a bűnelkövetők közötti differenciálás, a bűnözés komplex jelenségeként való felfogás, a kriminalitás okainak vizsgálata kiszélesítette a korábbi rabsegélyezés meghatározását (URL2).

Lehetővé tették a gyermek- és ifjúságvédelem modern rendszerének megteremtését, a patronázs mozgalom és büntetett fiatalok utógondozását, a javító nevelés alkalmazását. Háttérbe szorította a szabadságvesztést, amely a fiatalok büntetőjogi helyzetének bizonyos enyhülését eredményezte (Szabó, 1961). Azonban az 1900 évek elején *„a pártfogó intézmény ez idő szerint több helyütt még csecsemő korát élte”* (Angyal, 1908). Ezen időszak alatt a Patronage Egyesületek Országos Szövetsége igyekezett becsempészni a magyar társadalom szívébe a gyermekmentés szociális és erkölcsi gondolatát (Angyal, 1908).

Ahhoz, hogy a *„patronázs hatóságok és intézmények egységes, céltudatos és tervszerű eljárást kövessenek, s területén a fiatalok védelmére szükséges társadalmi egyesületek és intézmények létesüljenek, megfelelő társadalmi mozgalmat kellett kezdeményezni, megfelelő irányítással és vezetéssel”* (Finkey, 1943). A Patronage Egyesületek Országos Szövetségének nagy eredménye a patronázs munka fokozása, a pártfogói rendszer kidolgozása, a züllésnek indult fiatalok segélyre szoruló családtagjainak, valamint a fogházban lévők családtagjainak anyagi és erkölcsi támogatása volt (Angyal, 1908). Az Országos

Patronázs Kongresszus kiemelkedő napirendi pontját képezte a patronázs munka labilitása, mellyel kapcsolatban a következő kérdésfelvetések születtek: „*Milyen legyen a hivatásszerű büntetettek irányában kifejthető patronázs-tevékenység keretei? Nevezetesen van-e egyáltalán hely patronázs munkának a hivatásszerű büntetettek ügyeiben az eljárás előkészítő szakaszában, és ha igen az a pártfogó tevékenység a társadalmi jellegű patronázs-tevékenység útján vagy inkább hivatalnokok által végeztessék-e el?*” (URL3). A kongresszus által felvetett kérdések is arra irányultak, hogy a patronázs egyesületek nem tudtak elegendő számú és komoly hivatású szakembert pártfogóként pártfogó tisztviselői feladatkör ellátására állítani (Finkey, 1933). Ennek érdekében Angyal Pál a következők szerint érvelt: „... itt van már az ideje, hogy az igazságügyi kormány szervezze és betöltse a nagyobb forgalmi helyeken a pártfogó tisztviselői állásokat” (Angyal, 1908).

A patronázs története igazolja, hogy a régi világban az egyház, egyházi személyek indították el a gyermekvédelmet (Finkey, 1933). Ezen időszakban a lelkészek és tanítók készséggel álltak rendelkezésre a megsegítés esetében. Ennek ellenére Angyal Pál a következők szerint fektette le álláspontját: „*arra is van elég példánk, hogy az említettekhez intézett megkeresések sikerre nem vezettek*” (Angyal, 1908). Ezen meglátás alapján azonban az erkölcsi romlás veszélyének kitett fiatalok ügyével kapcsolatos eredményes munka eléréséhez szükséges volt egy pártfogói intézmény kiépítése. Egy életrevaló szemléletet vetett fel dr. Sándorfy Kamill bírósági jegyző, amellyel Angyal Pál is szimpatizált. A szemlélet a következő volt: „... *rendeleti úton községi pártfogói tiszt, akár a község által nyújtandó mérsékelt javadalmazás mellett is és ahol kell, akár több ily tisztség, legyen szervezve ennek a tisztnek betöltése végett egy a főszolgabíróból, a fiatalok bírójából, a községi jegyzőből, a helybeli lelkészekből, tanítókból, s a községi bíróból álló jelölő-bizottság, melynek jelölései alapján maga a nép válassza a pártfogót*” (Angyal, 1908). Angyal Pál a közveszélyes fiatalok bünelkövetők utógondozásával kapcsolatban pedig lefektette, hogy csak is hatósági jogkörrel rendelkező hivatalnokokat alkalmazzanak, tekintettel arra, hogy egy társadalmi munkakörben patronázs munkavállalók nem tudnak mit kezdeni a „nehézfiúkkal”, tartanak tőlük és csak kevesen vállalják a kockázatot (Mezey, 1996).

„*A bűnügyi igazságügyi patronázs tehát három munkakört foglalt össze: a gyermekvédelmet, a fogházmissziót és a letartóztatási intézetből, a biztonsági és a javítónevelő intézetekből kikerült gyerekek s ezek családjainak a gondozását.*” (Finkey, 1993). Ez a három felvetés kapcsolódik a legközvetlenebbül a bűnözés elleni küzdelem büntetőpolitika feladatába. A megoldás hangsúlya egyrészt a gyermekek és a fiatalok kriminalitásának, másrészt a visszaesés

leküzdésének problémájára összpontosult. A második feladatkör pedig általános természetű volt, mivel kapcsolódott a szociális patronázs munkába is, tehát adott esetekben érintkezni kellett a gyermekvédelemmel, különösen a családvédelemmel foglalkozó hatóságokkal és intézményeivel, mivel csak összhangban lehetett hatékonyan fellépni a fiatalok erkölcsi védelme érdekében, és segítségükre sietni. Hangsúlyozottan kiemelendő, hogy a felügyelő hatóságok hatáskörébe első sorban csupán csak az erkölcsi züllés útjára tévedt gyermekek és fiatalok ügye tartozott (Finkey, 1943).

Finkey Ferenc álláspontja a következőket fektette le: a büntetőpolitika problémájának megoldásaként a szerencsétlen sorsú, elhagyatott vagy elhanyagolt nevelésű és erkölcsi züllésnek kitett gyermekekről és fiatalokról való gondoskodást és megmentést kell biztosítani, továbbá jó erkölcsű, szorgalmas nevelést, mely mozgalom pozitív kriminalitást eredményezhet (Finkey, 1993). Különösen kiemelendő Angyal Pál munkássága, hiszen a nevéhez fűződik a pártfogás máig használatos megnevezése (URL4). Szívügye volt a rabsegélyezés és patronázsmozgalom. A züllésnek indult fiatalok megmentése érdekében több lehetőséget is megragadott, nagyszámú publikációjának jelentős része foglalkozik e témakörrel (Nagy, 2013). Angyal Pál egy olyan új szervezetet, pártfogó egyesületet hirdetett, amelynek nem az alamiznaosztogatás volt a célja, hanem az egyének talpra állítása oly módon, hogy a pártfogás maga segítsen az abban részesített egyéneken (Angyal, 1908).

Újabb lendületet adott az igazságügyi patronázsmozgalomnak az 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról (továbbiakban: I. Büntetőnovella), s az azt kiegészítő 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalok bíróságáról. Mindkettő Balogh Jenő igazságügyi miniszter kezdeményezése volt. Ez a két törvény korszakalkotó lépés volt a gyermekek és fiatalok büntetőjogi kezelésében (Finkey, 1943). „Magyarországon az 1908-as I. Büntetőnovella illesztette bele a pártfogó felügyelet jogintézményét a büntetőjog szankciórendszerébe.” (Borbíró, Gönczöl, Kerecsi & Lévay, 2019).

Ezáltal 1910-től a fiatalok kriminalizációjának kezelése fejlődésnek indult, mivel az I. Büntetőnovella szabályai új eszközt adtak a fiatalok bíróságának kezébe, annak érdekében, hogy a fiatalok elkövetett bűnétől a környezetből, mely a vesztét okozta, és lehetővé tették, hogy megismerhesse a becsületes, dolgozó életet (Balogh, 1909). A bűncselekményt elkövetett fiatalok speciális prevenciója érdekében elengedhetetlen volt az eljárásjog és gyermekvédelem megreformálása. A megoldás a következő megfogalmazott tételen alapult: „a fiatalok büntetőjoga a gyermekvédelem szankciós zárköve” (Lévay, 2008).

A fentebb részletezettek alapján az I. Büntetőnovella lehetővé tette a próbára bocsátást a javulékony, de veszélyeztetett fiatalokkal szemben (Dávid, 2014), továbbá lehetővé tette a javítóintézetből történő kísérleti kihelyezésnél és a feltételes szabadságra bocsátásnál magaviseletük állandó felügyeletét a fiatalok további bűnelkövetésének megakadályozása érdekében. Ezen feladatokat a patronázs egyesületek tagjai vagy önkéntesen vállalkozó személyek látták el. Az igazságügyi miniszter csak az ügyek nagyobb számának megnövekedése esetén nevezett ki a bíróság mellé pártfogó tisztviselőt (Kerecsi, 1993). Tehát a pártfogó tisztviselő közvetlenül annak a bíróságnak volt alárendelve, amely mellett alkalmazták. A pártfogó tisztviselő feladatkörébe tartozott a fiatalok magaviseletének felügyelete és a kirendelt pártfogók felügyeletének ellenőrzése is (Igazságügyi Minisztérium, Tudományos és Tájékoztatási Főosztály, 1985).

Az I. Büntetőnovella nem a megtorlásra, a büntetésre helyezte a hangsúlyt, hanem a gyermek megjavítására, megmentésére (Farkas, 1913).

A próbaidő alatt tanúsított kifogástalan magaviselet az eljárás megszüntetését eredményezte, míg a büntetendő cselekmény elkövetése, erkölcstelen életmód folytatása, erkölcsi züllés vagy a felügyeleti szabályok megszegése pedig ítéletet vont maga után. A büntetőjogi beavatkozás során nem a bűncselekmény súlya dominált, hanem sokkal inkább a fiatalok pszichés állapota és társadalmi integrációjának szolgálata (Nyerges & Kóta, 2003).

Az I. Büntetőnovella kimondta, hogy ha a fiatalokkal szemben próbára bocsátást alkalmaztak, akkor a felügyeletével megbízható volt a törvényes képviselője, de erkölcsi fejlődése segítése miatt gyermekvédő egyesület, vagy akár hivatal vagy menhely is a segítségére állhatott (Hollósvölgyi, 2023). Magyarországon az I. Büntetőnovella II. fejezete fogadta el a gyermek- és fiatalok bűnözés legmodernebb eszméjét, és helyes alapokra fektette a fiatalok vonatkozó büntetőjogát. Ezen időszak alatt került felkarolásra a gyermekvédelem és a patronázs rendszer. A magyar büntető igazságszolgáltatás szerkesztésében említi a patronázst. *„A patronázs szó általában, illetőleg tágabb értelemben jelenti a bajbajutott, akár önhibájukból, akár önhibájukon kívül álló okokból szerencsétlen sorsú embertársaink felebaráti támogatását és segítségét. [...] Különös, illetőleg szorosabb értelemben azonban patronázs alatt rendszerint az elhagyatott, az erkölcsi züllés lejtőjére sodort vagy már bűnelkövető gyerekek, fiatalok és felnőtt büntetettek iránti emberbaráti segítséget, ezeknek a további süllyedéstől való megmentésére irányuló feladatot értjük.”* (Finkey, 1943). Egyrészt az anyagi problémáknak, erkölcsi veszélynek kitett, előreláthatólag a bűnözés útjára kerülő gyermek, fiatalok és annak családja erkölcsi megsegítését, a bűnisméltés elkerülését, másodrészt

a bűncselekményt elkövetett személyek társadalomba való visszaillesztését és rendszeres megsegítését.

A züllésnek indult, bűnöző gyermekek és fiatalkorúak védelmét a következő szervek látták el: fiatalkorúak bírósága, fiatalkorúak felügyelő hatósága, a közigazgatási hatóságok (igazságügyi miniszter, rendőrség, gyámhatóság), társadalmi patronázs szervek (URL5). Már ezen időszakban is a patronázs ügyeket intéző hatóságoknak – a felügyelő hatóságnak, a gyermekvédelemnek, a családvédelemmel foglalkozó hatóságoknak és intézményeknek – a fiatalkorúak erkölcsi védelme érdekében összhangban kellett eljárniuk. Viszont a Fiatalkorúak Felügyelő Hatóságához szorosan csak az igazságügyi patronázs munka tartozott, vagyis csak „*az erkölcsi romlásnak kitett vagy züllött és bűnelkövető gyermekek és fiatalkorúak ügye.*” (Finkey, 1943). Finkey Ferenc munkássága során hangsúlyozta, hogy az 1909. évi 27.400. sz. IM rendelet akként rendelkezett a felügyelő hatóság hatásköréről, hogy elsősorban csupán csak az erkölcsi züllésnek kitett, javítóintézeti nevelésre szoruló fiatalok ügye képezte részét a patronázs munkának. A felügyelő Hatóság feladata pedig abból állt, hogy a javítóintézetből, fiatalkorúak fogházából szabadon bocsátott fiatalkorúak ügyeit elbírálják, javaslatokat fogalmazzanak meg az igazságügyi miniszternek a feltételes szabadon bocsátásról, vagy esetleg a fiatalkorú javítóintézetbe történő visszaküldéséről. Az 1913. évi VII. törvénycikk már rendelkezett a fiatalkorúak büntetésének végrehajtásáról is (Finkey, 1943).

Az I. Büntetőnovellánk alapeszméje is az volt, hogy azon gyermek- és fiatalkorúakat, akik bűncselekményt követnek el, nem büntetni, hanem megmenteni kell. „*Nem a megtorlás, hanem a megelőzés, a fiatalkorú erkölcsi megjavítása a fő.*” (Finkey, 1999).

Finkey Ferenc szavaival élve az I. Büntetőnovella „*az első céltudatos kriminálpolitika törvényünk, a fiatalkorúak büntetési rendszerének gyökeres reformja, oly két nagyjelentőségű intézmény, amelynek megvalósulásával végre mi is elértünk a büntetőjogi reformállomások sorába, a megtorlás rideg, egyoldalú kultiválása helyett az okos megelőzésnek, a bűnözés elleni tervszerű védekezésnek, a büntetés tényleges alkalmazása nélküli javításának, az erkölcsi jellegű büntetésnek gondolatát ültettük be a jogrendünkbe.*” (Mezey, 1996).

Az I. Büntetőnovella és végrehajtási rendeletei kétféle pártfogó között tett különbséget. Az egyik az igazságügyi miniszter által kinevezett hivatásos pártfogó felügyelő, a másik a társadalmi pártfogó, aki a gyermekvédő egyesületek tagjai közül került kiválasztásra (Kerecsi, Kovács, Párkányi & Szabó, 2015). A hivatásos pártfogó felügyelők zömmel pedagógusok, kisebb számban pszichológusok, vagy pedig mindkét diplomával rendelkezők voltak (Kiss & Csáki, 1982). A hivatásos pártfogó felügyelő inkább ellenőrzési tevékenységet látott el,

továbbá eleget tett a környezettanulmányok elkészítésének, mely során megvalósult a fiatalkorú megismerése – beleértve a szűkebb és tágabb környezetének megismerését is –, neveltségi szintjének felmérése, a veszélyeztetettség okok feltárása, majd ezáltal a pártfogói foglalkozás céljainak meghatározása. A fiatalkorú mindennapos magatartása és életvitelének megismerése érdekében kiépítésre kerültek a kapcsolatok a fiatalkorú otthonában, munkahelyén vagy tanintézményben élőkkal, dolgozókkal (Gábor, 1969). Különösen fontos volt azért is megismerni a fiatalkorúak környezetét, hogy nincs-e kitéve erkölcsi romlásnak, nem indult-e züllésnek, amennyiben igen, a bíróság pártfogót rendelt ki, és ha szükséges volt ideiglenes gondozása és megfelelő ellátása iránt is intézkedett (URL6). Tehát a hivatásos pártfogó felügyelő jelen volt a fiatalkorúak ügyeinek tárgyalásakor, jelentett a gyámhatóságnak, gondoskodott az intézeti elhelyezésről. A társadalmi pártfogók pedig inkább segítették a fiatalkorúakat nevelésükben, munkahely keresésben, segélyezésben, gyógyításban (Kerezi, Kovács, Párkányi & Szabó, 2015). A társadalmi pártfogók között sok volt a pedagógus képesítésű: óvónő, általános iskolai tanár, igazgató, gyógypedagógus, de előfordult ügyész és szakmunkás végzettségű is (Kiss & Csáki, 1982). A bíróságot pedig az információszerzésben és a fiatalkorú elkövetők felügyeletében „*pártfogók segítették, s szükség esetén az igazságügyi miniszter a bíróságnak közvetlenül alárendelt pártfogó tisztviselőt, azaz hivatásos pártfogót rendelt ki.*” (Dávid, 2014).

A Patronázs Szövetségek Magyar Egyesülete volt az, amely „*becsempészte a magyar társadalom szívébe a gyermekmentés szociális és erkölcsi gondolatát*” (Angyal, 1908), Azonban nem volt tartós a tevékenysége, mivel kitört a II. világháború. 1943-ban a visszaesők magas számát a következők szerint magyarázták: „*a kibocsátott elítéltekkel szemben sem az állam, sem a társadalom nem helyesen, sőt mostohán, szűkkeblűen s ki merem mondani, oktanul és könnyelműen járnak el. A társadalom elítéltektől való irtózása és a napok alatt felélhető rabkeresmény egyenes utat biztosított az éhhalálhoz vagy a visszaeséshez, hisz munkát nem kapott a szabadult, vagy ha kapott is, ha értesültek múltjáról, elbocsátották.*” (Dávid, 2014).

A szocializmus idején az utógondozás hanyatlásnak indult, amely azt eredményezte, hogy 1950-re szinte teljesen megszűnt. Az 1951. évi 34. tvr. a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezésekről a helyi tanácsok, végrehajtó bizottságok kezébe adta a fiatalkorúak ellenőrzésének és gondozásának feladatát, amelynek következtében a civil tevékenység és maga a pártfogás is háttérbe szorult (Kerezi, Kovács, Párkányi & Szabó, 2015). A tanács végrehajtó bizottsága az ellenőrzést legkésőbb a 18. életév betöltéséig végezte. Kötelező volt a 18. életév betöltése után a személy elhelyezését és munkába állását

elősegíteni, valamint a szükséges támogatást megadni (Igazságügyi Minisztérium, Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványa, 1985).

A pártfogó tevékenységére nem tér ki a jogszabály. A fiatalkorúak pártfogó felügyeletét „*gyámhatósági feladatkörbe utalva integrálta az államigazgatásba. Problémát okozott, hogy a helyi végrehajtói bizottságok úgy kapták meg a feladatokat, hogy sem költségvetési, sem személyi-szakmai feltételek nem lehetnek mellérendelve, mely jelentős megterhelést adott a számos egyéb teendő is ellátó gyámhatóságnak.*” (Kerezsi, Kovács, Párkányi & Szabó, 2015). „*Tehát a hatalmi, államvédelmi összefüggések kialakítottak egy olyan struktúrát, melyben egy tipikusan a büntetőjog-szolgáltatással és büntetés-végrehajtással kapcsolatos jogintézmény kicsúszott a természetes közegéből, a büntető igazságszolgáltatásból és mindenféle költségvetési, intézményi és szakmai feltételeket, mellérendeléseket nélkülözve betagosították egy kényszerű integrációval az államigazgatásba.*” (Nyerges & Kóta, 2003). Az 55/1960. (XII. 22.) számú kormányrendelet rendelkezett először az utógondozásról, de ez a kormányrendelet a börtönből szabadultak munkába állását taglalta, melyet a tanácsok hatáskörébe utalt. Nem írt elő magatartási szabályokat és nem rendelkezett a szabadlára bocsátottak ellenőrzéséről sem (Dávid, 2014).

Az első átfogó szocialista büntető törvénykönyv, a 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről (továbbiakban: Btk.) fogalmazta meg először a fiatalkorúakkal kapcsolatosan a pártfogó felügyelet törvényi szabályait. A Btk. 100. § (1)-(3) bekezdései kimondták, hogy „*az a fiatalkorú, akit a bíróság próbára bocsátott, javító-nevelő munkára ítelt, vagy akivel szemben kiszabott szabadságvesztés végrehajtását felfüggesztette, pártfogó felügyelet alatt áll. A pártfogó felügyelet alatt áll az a fiatalkorú is, akit feltételes szabadságra bocsátottak, illetőleg akit a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátottak. A pártfogó felügyelet tartama alatt a fiatalkorú a kijelölt pártfogó személy felügyelete alatt áll, és köteles a számára előírt magatartási szabályokat megtartani.*” „*A törvény indokolása szerint a pártfogás célja a nevelő hatás fokozása, illetve a fiatalkorú reintegrációjának elősegítése.*” (Borbíró, Gönczöl, Kerezsi & Lévy, 2016). Ezen időszakban a szociológia és kriminológiai kutatások a figyelmet a társadalom halmozottan hátrányos helyzetű rétegeinek problémáira irányította, valamint arra, hogy a deviáns jelenségek különösen gyakoriak az iskolákban. Nyilvánvalóvá vált, hogy a bűnözés (egyéb deviáns jelenségek) leküzdésére új megoldások szükségesek, olyan megoldások, amelyek az eddiginél hatékonyabb eszközt jelentettek (Gönczöl & Kerezsi, 1993).

A fiatalkorú elkövetőkkel foglalkozó pártfogó szolgálat megalakítására 1970-ben került sor a 2016/1969. számú kormányhatározat alapján a 131/1970. (M.K.15.) NM utasítással. „*Az utasítás a korábban Btk.-ban szabályozott*

pártfogó felügyelet ellátására hivatásos pártfogó szervezetet állított fel a társadalmi pártfogók munkája mellé. Megyénként a pedagógus képzésű pártfogók számát 3-6, a fővárosban 8-12 főben állapították meg. Irányításuk, továbbképzésük biztosítása a megyei-fővárosi gyermek- és ifjúságvédő intézet igazgatójának feladata lett.” (Hollósvölgyi, 2023). *„Pedagógus végzettségű hivatásos pártfogók dolgozhattak a megyei/fővárosi gyermek- és ifjúságvédő intézet igazgatójának felügyelete alatt. Az utasítás és a hozzá kapcsolódó, a gyermekvédelmi eljárásról szóló 6/1969. MM. rendelet széles körében határozata meg eljárás bármely szakaszába kirendelhető hivatásos pártfogók feladatát.”* (Gönczöl & Kerecsi, 1993). Ezen időszakban újra megindultak a szociológia és kriminológiai kutatások, melyek a figyelmet a társadalom halmozottan hátrányos helyzetű rétegeinek problémáira irányította, valamint arra, hogy a deviáns jelenségek különösen gyakoriak az iskolában. Nyilvánvalóvá vált, hogy a bűnözés (egyéb deviáns jelenségek) leküzdésére új megoldások szükségesek, olyan megoldások, amelyek az eddiginél hatékonyabb eszközt jelentettek (Gönczöl & Kerecsi, 1993).

„A pártfogó felügyelet, mint a bűnözés megelőzését szolgáló intézményrendszer kialakulása a szabadságvesztésből szabadult elítéltek utógondozásából fejlődött ki.” (Igazságügyi Minisztérium, Útmutató a társadalmi pártfogók munkájához, 1983). *„Magyarországon az 1975-ös büntetőjavaslat volt az első lépés a felvilágosodás eszméit is tükröző korszerű Btk. és büntetési rendszer megalakítására.”* (Igazságügyi Minisztérium, Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványa, 1985). Ez a javaslat javítóintézetek felállítását is elrendelte (Igazságügyi Minisztérium, Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványa, 1985).

Az 1975. évi 20. számú törvényerejű rendelet a szabadságvesztésből szabadult személyek utógondozásáról értelmében az utógondozás egy szélesebb kategória, mely magában foglalta a pártfogó felügyeletet. Azonban nem érintette a fiatalkorúak pártfogó felügyeletét. Az utógondozás állami összefogásának feladata a bírósághoz került, egyúttal a felnőtt korúak hivatásos pártfogói hálózata is létrehozásra került. A bíróság elrendelte annak a szabadságvesztésből szabaduló személynek a pártfogó felügyeletét, akit szigorított őrizetből bocsátottak el, aki kitiltás hatálya alatt állt, vagy akivel szemben az újabb bűnelkövetés megelőzése érdekében kötelező magatartási szabályok előírására és felügyeletére volt szükség. Tehát a pártfogó felügyelet főként a visszaesőkre terjedt ki. Első ízben azon elítéltekre, akiket hosszabb tartalmú szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés végrehajtása alatti fegyelmezetlen magatartásuk miatt a bíróság nem bocsátotta őket feltételes szabadságra. Megjegyzendő, hogy *„feltételes szabadságra bocsátás esetén nem volt helye a pártfogó felügyelet elrendelésének, mivel a feltételes szabadságra bocsátottakat a rendőrség ellenőrizte”* (Igazságügyi

Minisztérium, Útmutató a társadalmi pártfogók munkájához, 1985). A törvényerejű rendelet viszont nem érintette a fiatalok pártfogó felügyeletét, de pozitív irányba terelte a pártfogás fejlődését, az igazságügyhöz való kapcsolatot, valamint a hivatásos pártfogói szervezet létrehozását (Nagy, 1985). „Ezzel megindult a büntetőpolitika elmozdulása az elsősorban általános megelőzést célzó (és döntően represszív szempontokat érvényesítő) eszközök alkalmazásától a speciális prevenció, az egyéni megelőzés irányába.” (Gönczöl & Kerecsi, 1993). Györgyi Kálmán szerint azért volt nagy jelentőségű az 1975. évi 20. számú tvr., mert ez volt az első törvényhozási megoldás, amely a visszaesőkkel szemben nem a represszió fokozásával kívánt fellépni (Igazságügyi Minisztérium, Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványa, 1985).

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiak: II. Btk.) lehetővé tette, hogy a büntetőjogi rendszer részét képezze a pártfogó felügyelet (Kerecsi, Kovács, Párkányi & Szabó, 2015). A II. Btk. a pártfogó felügyeletet beépítette a büntetések és intézkedések rendszerébe. A II. Btk. lehetőséget adott arra, hogy „új alternatív büntetési és intézkedési formák bevezetésével az eddigieknél hatékonyabbnak tűnő jogi eszközöket adott a bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervek kezébe.” (Gönczöl & Kerecsi, 1993). A hatályos jog már helyesen és egyértelműen a társadalom védelmében és a prevencióban határozta meg a büntetés célját (Vigh, 1980).

„Az 1978-as Btk. az intézkedés kettős célját határozta meg: az elkövető ellenőrzésével akadályozza meg, hogy újabb bűncselekményt kövessen el (társadalomvédelem), és a szociális feltételek megteremtésével nyújtson segítséget a reszocializációhoz (prevenció)” (Dávid, 2013). A törvény kötelezően kiszabandó járulékos intézkedésként szabályozta a pártfogó felügyeletet a felfüggesztett szabadságvesztés, a próbára bocsátás, a feltételes szabadságra bocsátás és javítóintézetből ideiglenesen elbocsátás esetében. Továbbá a rendszer hivatásos és társadalmi pártfogókból állt, illetve a gyámhivatalhoz kapcsolta az intézményt [6/1980. (VI. 24.) OM rendelet, a fiatalok pártfogó felügyeletéről, a javítóintézeti nevelésről és egyes eljárási rendelkezésekről]. Ezen törvény nagy hangsúlyt fektetett a pártfogó felügyelői tevékenység szakmai meghatározására, tekintettel arra, hogy a II. Btk. léptette hatályba, hogy a fiatalokkal foglalkozó hivatásos pártfogók kizárólag pedagógusok lehetnek, továbbá a társadalmi pártfogók 50%-át is pedagógusok tették ki. A fiatalok révén már fontos tapasztalatokat szerző, embert és speciálisan fiatalokat is szerető, megfelelő pedagógiai érzékkel rendelkező pártfogó felügyelő volt az, aki megértette a fiatalok problémáit, szót tudott érteni velük és családias jellegű kapcsolat kialakítására volt képes. Azonban ez azért nem volt teljeskörűen megfelelő, hiszen egy pártfogói tevékenységet számos más aspektusból is meg kell tudni

közelíteni, mint például fel kell tudni világosítani a jogkövető élet fontosságáról, valamint a törvénybe ütköző magatartás jogkövetkezményeiről is. A pártfogók képzettsége a felsőoktatásban megszerzett diplomához volt kötve. Ezen túl pedig gondoskodtak a folyamatos, speciális továbbképzésekről (Vermes, 1982).

Az 1990-es években a szakmai fejlesztés hiánya miatt a jogintézmény válságba került, azonban *„a megreformálására a kétezres évek elején az új kettős nyomtávú büntetőpolitikai irányvonal megfogalmazásakor került sor.”* (Borbíró, Gönczöl, Kerecsi & Lévy, 2019). A kilencvenes években megnövekedett a pártfogó felügyelők munkaterhe, nem volt megfelelő a szakmai felkészültségük, az eszköztelenség és a szerveztlenség volt főként a válság oka. *„Hiába bővült az 1990-es évektől kezdve az alternatív szankciók rendszere, nem volt adott az annak végrehajtására alkalmas intézményrendszer, hiszen a jogalkotó úgy építette be a szabadságelvonással nem járó szankciókat a hazai büntetési rendszerbe, hogy nem teremtette meg a működés szakmai, gazdasági, infrastrukturális hátterét.”* (Szabó, 2019). 1997-ben a kodifikátorok abba az irányba mentek, hogy a gyermek- és fiatalkorúak büntetőjogi szempontból értékelhető megjelenését gyermek- és ifjúságvédelmi reakció kövesse, amely azt jelentette, hogy a pártfogó felügyelet igazságszolgáltatási modelljét jóléti elemekkel színezték, amellyel egyfajta visszatérés történt a korai időszak eredményeihez (Nyerges & Kóta, 2003).

Az 1183/2002. (X. 31.) Korm. határozat a Pártfogó Felügyelői Szolgálat felállításának és működésének szabályozási elveiről határozott, és rendelkezett a működéseinek szabályairól. Az intézményi reform egy szervezetre integrálta, de elkülönült szervezeti egységként kezelte a fiatalkorú és a felnőttkorú elkövetőkkel foglalkozó pártfogókat. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódott. Az Igazságügyi Minisztérium irányítása és felügyelete alatt működött tehát a fiatal- és felnőttkorúakkal foglalkozó szervezet. A 2003. évi XIV. tv. a pártfogókra vonatkozó egyes törvények módosításáról megszüntette a társadalmi pártfogó intézményét, valamint megszüntette a különbségtételt a hivatásos és társadalmi pártfogó között (Kerecsi, Kovács, Párkányi & Szabó, 2015). Ezzel a lépéssel megtörtént az egyesítés, hiszen mind a fiatalkorúakra, mind a felnőttkorúakra vonatkozó pártfogói tevékenység az Igazságügyi Minisztérium kormányzati irányítása és szakmai felügyelete alá került. Nemcsak a pártfogó felügyeleti jogot gyakorló intézmény tekintetében következett be változás, hanem a pártfogó felügyelők jogállását illetően is. A pártfogó felügyelők munkáját megkönnyítették a pártfogó felügyelői asszisztensek. Szintén új munkakör vonatkozásában a gyámhivatal gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátor feladatát képezte, hogy a pártfogó felügyelőt tájékoztassa a pártfogolt esetleges korábbi gondozási és nevelésbe vételi tapasztalatairól, ezzel is segítve a pártfogó felügyelők hatékony munkavégzését (Korinek & Köhalmi, 2004).

A pártfogókra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi XIV. törvény bevezette a gyermekvédelmi rendszer, a pártfogó felügyelet és a jelzőrendszer tagjainak összekapcsolását. Az összekapcsolás érdekében bevezetésre került a gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátor intézménye, melynek feladatát képezte az összehangolt megyei bűnmegelőzési feladatok és intézményi együttműködés révén a bűnmegelőzés hatékonyságának növelése (Kerecsi, Kovács, Párkányi & Szabó, 2015). 2011-ben szervezeti változáson esett át a pártfogó felügyelet, amikor is a területi államigazgatási szervezetrendszer átalakításával a korábbi megyei/fővárosi igazságügyi hivatalok szakigazgatási szervként integrálódtak a megyei kormányhivatalba [1191/2010. (IX. 14.) Korm. határozat a területi államigazgatási szervezetrendszer átalakítását megalapozó intézkedésekről]. A 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 59. §-a elrendelte a pártfogók kockázatelemző tevékenységét, valamint 2014 augusztusában a feltételes szabadsággal kapcsolatos pártfogó felügyelői feladatok végrehajtása a büntetés-végrehajtás szervezetéhez került át.

2015. január 1. napjától a magyar jogrendszerbe bevezetésre került a megelőző pártfogás mint jogintézmény, mely a bűnmegelőzési szempontból veszélyeztetett gyermek veszélyeztetettségének megszüntetésére irányuló gyermekvédelmi hatósági intézkedés. A gyermek- és fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének megszüntetéséhez a megelőző pártfogó nyújt segítséget bűnmegelőzési tapasztalataival. Az intézkedés rendszertani helye a gyermekvédelemben található, azonban az intézkedés jogpolitikai célkitűzése a kriminológia területét érinti. A megelőző pártfogás rendszertani helyét azonban nem a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, hanem a gyermekvédelemben jelölték ki. A jogintézmény törvényjavaslatának előterjesztését a következők szerint indokolta: *„Az elhúzódoó büntető eljárások során a fiatalkorú terheltnek nem kapják meg a szükséges segítséget és támogatást a visszaesés megakadályozása, a társadalomba való beilleszkedés érdekében, másrészt a gyermekkorú elkövetőkkel szemben sem tud adekvát módon foglalkozni a gyermekjóléti alap- és szakellátás”* (Herke-Fábos, 2022).

Zárógondolatok

Megállapítható, hogy a történelmi fejlődés a pártfogó felügyelet esetében azt igazolja, hogy a prevenció gondolata került előtérbe és nyert törvényi megfogalmazást, akár csak mellérendelt formában is. A tudományos szemlélet is azt tükrözi, hogy elsőként a fiatalkorú elkövetőket nyilvánította olyannak, akikkel szemben pedagógiai tartalmú büntetésnek állami és társadalmi támogatására egyaránt

szükség van. Így alkották meg a fiatalkorúak sajátos, felnőttektől eltérő felelősségre vonás rendszerét, és ezáltal létre jöttek a pártfogó és utógondozó intézmények. Ez a szemlélet a büntetőjogi reformtörekvésekkel került felszínre, sőt megteremtette a fiatalkorúak nevelésközpontú büntetőjogát (Vigh, 1989).

„A bűnismétlés megelőzése és az igazságos – a bűncselekmény társadalomra veszélyesség arányos – büntetés azonban nem mindig valósítható meg a kiszabható büntetés keretei között.” (Igazságügyi Minisztérium, Útmutató a társadalmi pártfogók munkájához. A pártfogó felügyelet és az utógondozás, 1983). *„Ezért egy olyan büntetés kiegészítő intézkedésre volt szükség, amelynek célja a bűnismétlés megakadályozása. Ezek egy része lehet az elkövető személyiségére ható, a személyi tulajdonsághoz igazodó, differenciált intézkedések rendszere. Más része abból a felismerésből ered, hogy az esetek jelentős részében elengedhetetlenül szükséges azoknak a környezeti feltételeknek a kedvező irányú alakítása is, amelyek a bűncselekmény elkövetését okozták vagy elősegítették. Ezeknek az igényeknek a felismerése hívta életre más intézmények mellett a pártfogó felügyelet intézményét is.”* (Igazságügyi Minisztérium, Útmutató a társadalmi pártfogók munkájához. A pártfogó felügyelet és az utógondozás, 1983).

A rendszer felépítésének alapja, hogy Magyarországon minden pártfogó felügyelettel kapcsolatos újdonság először a fiatalkorúak esetköréből indult ki. További következmény, hogy a fiatalkorúak pártfogó felügyeletét ellátó pártfogók munkájának fő célja a fokozottabban érvényesülő segítő effekt és a kontrollfunkció (Nyerges & Kóta, 1989).

A tanulmány összegzéseként és zárásaként aktuálisnak tekinthetjük Balogh Jenő sorait: *„Míg a felnőtt elítéltek megjavítása terén még a legjobb lelkiüket is elhagyja a remény, addig az elbukott fiatalkorúak felemelésének munkáját, legyen az bár megvalósíthatatlan eszmény, csüggedés nélkül végeznünk kell, mint a humanizmus parancsolta kötelességet. Ha azonban a dolgot mélyebben megvizsgáljuk, szemünkbe ötlük, hogy ez az emberbaráti tevékenység fiatalkorúak ezreit menti meg a tisztességes munkának, közülük is százakat megóv attól, hogy ellenünk bünteteket kövessenek el, egyúttal az államot azoktól az óriási költségektől, amelyeket a büntető eljárás lefolytatása, a börtönök fenntartása ma házáznak okoznak. Eszerint a fiatalkorúak megmentése olyan gazdasági cél is, melyet a társadalom értelmes részének szem előtt kell tartaniuk.”* (Balogh, 1909).

Felhasznált irodalom

- Balogh J. (1909). *Fiatalkorúak és büntetőjog*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság.
- Balogh J. (1909). A patronage egyesületek. *Jogállam: Jog- és Államtudományi Szemle*, 8, 1–10.
- Blaskó B. (2023). *Magyar büntetőjog: Általános rész* (9., átdolgozott kiadás). Rejtjel Kiadó.
- Borbíró A., Gönczöl K., Kerecsi K., & Lévay M. (2016). *Kriminológia*. Wolters Kluwer.
- Borbíró A., Gönczöl K., Kerecsi K., & Lévay M. (2019). *Kriminológia* (2., átdolgozott kiadás). Wolters Kluwer.
- Dávid L. (2013). *A pártfogó felügyelet szerepe a fiatalkorúak bűnelkövetésének megelőzésében* (Doktori értekezés). Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Dávid L. (2014). A pártfogás hazai fejlődésének története. *Jogtörténeti Szemle*, 16(1), 19–25.
- Farkas E. (1913). *A hivatalos pártfogó*. Stephaneum Nyomda R.T.
- Finkey F. (1933). *Büntetéstanai probléma*. MTA Jogtudományi Bizottság.
- Finkey F. (1943a). Patronázs. *Magyar Szemle*, 44, 1–6.
- Finkey F. (1943b). *Patronázs-munka és a fiatalkorúak felügyelő hatósága*. Attila Nyomda Részvénytársaság.
- Finkey F. (1999). *Fiatalkorú büntettek és a modern törvényhozás*.
- Gábor J. (1969). A hivatásos pártfogókról. *Állam és Igazgatás*, 19, 7–12.
- Gönczöl K., & Kerecsi K. (1993). Deviancia, emberi jogok, garanciák. In *Szöveggyűjtemény a szociális szakképzés számára*. T-Twins Kiadó.
- Herke-Fábos B. (2022). *A megelőző pártfogás a jogágak metszéspontjában*. Novissima Kiadó.
- Hollósvölgyi M. (2023). A magyar pártfogás története. *Magyar Rendészet*, 23(2), 127–140. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.7>
- Igazságügyi Minisztérium (1983). *Útmutató a társadalmi pártfogók munkájához: A pártfogó felügyelet és az utógondozás*.
- Igazságügyi Minisztérium, Tudományos és Tájékoztatási Főosztály (1985). *Utógondozás, pártfogó felügyelet* (10. tanulmánykötet).
- Kerecsi K. (1993). A pártfogás kontroll vagy segítő kapcsolata. In Gönczöl, K., & Kerecsi, K., *Deviancia, emberi jogok, garanciák: Szöveggyűjtemény a szociális szakképzés számára* (pp. 25–35). T-Twins Kiadó.
- Kerecsi K., Kovács K., Párkányi E., & Szabó J. (2015). A pártfogó felügyelet szerepe a bűnelkövetésben, különös tekintettel a jogintézmény tervezett változásaira. In Vókó, Gy. (Szerk.), *Kriminológiai tanulmányok* 52. köt., (pp. 148–191). Országos Kriminológiai Intézet.
- Korinek L., & Köhalmi L. (Szerk.) (2004). *Acta Criminalis: A Pártfogó Felügyelői Szolgálat időszerű kérdései*.
- Lévay M. (2008). Az I. büntető novella fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezései. *Jogtörténeti Szemle*, (4), 28–32.
- Mezey B. (1996). Rabgondozás. *Börtönügyi Szemle*, 15(4), 135–146.
- Nagy F. (1985). Az utógondozás – pártfogó felügyelet hazai fejlődéséről. In *Utógondozás, pártfogó felügyelet* (10. tanulmánykötet). Igazságügyi Minisztérium.

- Nagy F. (2013). *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*. Akadémiai Kiadó.
- Nyerges K., & Kóta T. (2003). Fiatalkorúak pártfogó felügyelete a gyermekvédelemben, a közigazgatásban és a büntetés-végrehajtásban. *Magyar Közigazgatás*, 53, 1–12.
- Szabó A. (1961). *A fiatalkorúak és a büntetőjog*. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
- Szabó J. (2019). *Speciális prevenció és dezisztencia*. Országos Kriminológiai Intézet.
- Vigh J. (1980). *Kauzalitás, determináció és prognózis a kriminológiában*. Akadémiai Kiadó.
- Vermes M. (1982). A pártfogó felügyelet hatékonyságának vizsgálata. *Kriminológiai és kriminálisztikai tanulmányok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Reform Közben, Épülő Intézményi háttér, országos egységesülő szakmai gyakorlat, műhelymunka a fővárosi és a megyei hivatalokban, gondolatok a Pártfogó Felügyelői Szolgálat első évéről*. http://kriminologia.hu/files/hatvani_erzsebet.pdf
- URL2: *Rabsegélyezés, Patronage-ügy, Utógondozás*. <https://www.kriminologia.hu/files/5508mezey.pdf>
- URL3: *A gyermek*. https://adt.arcanum.com/hu/view/AGyermek_1911/?pg=325&layout=s&query=hivat%C3%A1sszer%C5%B1+b%C5%B1ntettesek
- URL4: *A pártfogás hazai fejlődésének története*. https://mersz.hu/keres/p%C3%A1rtfog%C3%A1s/hivatkozas/m736YOV1796_515#m736YOV1796_515
- URL5: *Hatósági és társadalmi embervédelem*. https://adt.arcanum.com/hu/view/BpStatKozlemlenyek_078_4/?query=igazs%C3%A1g%C3%BCgyi+patron%C3%A1zs&pg=206&layout=s
- URL6: *Ügyvédek Lapja, 1911., 28. évfolyam, 1-52. szám*. https://adt.arcanum.com/hu/view/UgyvedekLapja_1911/?pg=0&layout=s

Alkalmazott jogszabályok

- 1183/2002. (X.31.) Korm.- a Pártfogó Felügyelői Szolgálat felállításának és működésének szabályozási elveiről
- 1183/2002. (X.31.) Korm. határozat
- 1191/2010. (IX. 14.) Korm. határozat, a területi államigazgatási szervezetrendszer átalakítását megalapozó intézkedésekről
- 131/1970. (M.K.15.) NM utasítás
1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról
1913. évi VII. törvénycikk a fiatalkorúak bíróságáról
1951. évi 34. törvényerejű rendelet, a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjog és büntető eljárás rendelkezéséről szóló

1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyv
1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról
2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről
2016/1969. számú kormányhatározat
27.100/1909. I.M. számú rendelet
55/1960. (XIII.22.) Korm. rendelet a börtönből szabadult személyek munkába állításáról
6/1969. NM. rendelet
6/1980. (VI.24.) OM rendelet
8/2013. (VI.29) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Jónás K. A. (2026). A pártfogó felügyelet mint jogintézmény hazai fejlődésének áttekintése az 1900-as évektől napjainkig, különös tekintettel a fiatalkorúak pártfogó felügyeletére. *Belügyi Szemle*, 74(4), 813–830. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp813-830>

Nyilatkozatok

Összeférhetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Jónás Kitti Anett, aki a jonaskittianett@gmail.com e-mail címen érhető el.

Drónok gyakorlati alkalmazásának tapasztalatai a gyöngyösi közösségi rendészetről

Practical experience with drones at the community policing in Gyöngyös

Ferenczy Dániel

Msc, igazgató,
Gyöngyösi Városrendészet

Stadler Tamás

Msc, drónműveletek biztonsági
tanácsadója, vállalatbiztonsági vezető

Rottler Violetta

Dr., PhD, adjunktus, rendőr őrnagy
Nemzeti Közzolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
rottler.violetta@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány szerzőinek célja, hogy bemutassák a drónok biztonságos gyakorlati alkalmazását a településbiztonsági feladatok ellátása során.

Módszertan: Kvalitatív és kvantitatív módszerekkel dolgoztak a szerzők. A közösségi rendészeti feladatok ellátását kiegészítő modell bemutatására felhasználták az aktuális jogforrásokat, statisztikákat, a témához kapcsolódó tudományos munkákat, a drónok alkalmazásából eredő gyakorlati tapasztalatokat.

Megállapítások: Hazánkban az elmúlt években számos példát láthattunk arra, hogy a pilóta nélküli légitjárművek vagy drónok használta milyen sokrétűvé vált. A rendőrség napi gyakorlatban alkalmazza a közlekedésrendészeti, határrendészeti, felderítési feladatok ellátására és tömegrendezvények biztosítására ezeket az eszközöket. A magánjellelű, kereskedelmi, mezőgazdasági, ipari és magánbiztonsági felhasználás is már mindennapossá vált. A drónok hatósági és civil felhasználási lehetőségeiről, a szabályozási környezetről számtalan tanulmány jelent meg, drónokkal foglalkozó konferenciákon számos gyakorlati bemutatót is láthatunk. A rendészetre háruló sokrétű feladatokat ma már nem lehet csak a hagyományosnak tekinthető eszközrendszerrel és munkaszervezéssel megoldani. A drónok bevezetésére és gyakorlati alkalmazására kiváló lehetőséget nyújtott a közösségi rendészet gyöngyösi modellje (Christián & Ferenczy, 2023). Gyöngyös város és a városrendészet egy teljesen új megközelítésben értékeli

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 10. 20. Átdolgozás: 2025. 12. 22.
Elfogadás: 2026. 03. 18.

és kezeli az önkormányzatokra háruló általános rendészeti feladatokat. A közbiztonsági kihívásokra adott válaszok újszerű megoldásainak sorába kiválóan beilleszthető volt a drónok önkormányzati rendészeti felhasználása is. Adott volt egy település, amely nagyon sok más települést is érintő megoldandó rendészeti kihívással szembesül, amelyre már csak újszerű megoldással lehet hatékonyan válaszolni. A program létrehozása óta eltelt időszak összesített gyakorlati eredményei alapján kijelenthetjük, hogy az az elképzelés, amely szerint a pilóta nélküli légijárművek hatékonyan beilleszthetők az önkormányzati rendészet eszköztárába és jelentősen javítják a településbiztonságot, teljes mértékben beigazolódott.

Érték: A drónok helyi önkormányzati rendészeti szervekre kiterjedő alkalmazásával kapcsolatosan ez idáig gyakorlati tapasztalatok nem álltak rendelkezésre. A program többek között azért is jött létre, hogy bizonyítsák, a közösségi rendészetben is helye és szerepe van a drónoknak. Mindennapi alkalmazásuk mára a gyöngyösi modell részévé vált, amelyet a szerzők ajánlanak más települések helyi biztonsági modelljének kialakításához.

Kulcsszavak: önkormányzati rendészet, településbiztonság, bűnmegelőzés, pilóta nélküli légijármű, UAV, drón

Abstract

Aim: The authors of this paper aim to demonstrate the safe practical application of drones in the performance of municipal security tasks.

Methodology: Mixed, i.e. qualitative and quantitative methods. To present a model that complements the performance of community policing tasks, current legal sources, statistics, academic works on the topic, and practical experience from using drones were used.

Findings: The police use these devices in daily practice for traffic control, border protection, reconnaissance and crowd control. Private, commercial, agricultural, industrial and private security uses have also become common. Numerous studies have been published on the potential uses of drones by public authorities and civil society, as well as the regulatory environment, and many practical demonstrations have been given at conferences on drones. The complex tasks facing law enforcement can no longer be solved using only traditional tools and work organisation. The 'Gyöngyös model' of community policing (Christián & Ferenczy, 2023) is a completely new approach to assessing and managing the general policing tasks of local authorities. The use of drones in municipal policing was an excellent example of an innovative solution to the challenges of public safety. This was a municipality facing a large number of policing

challenges that also affect many other municipalities, and which can only be effectively addressed by innovative solutions. Based on the cumulative practical results of the period since the programme was established, the idea that unmanned aerial vehicles could be effectively integrated into municipal policing and significantly improve municipal security has been fully realised.

Value: To date, there is no theoretical or practical experience with the use of drones in urban security. One of the reasons for the programme was to demonstrate the place and role of drones in community policing. Their everyday use is now part of the Gyöngyös model, which we recommend for the development of local security models in other municipalities.

Keywords: municipal policing, community safety, crime prevention, unmanned aerial vehicle, UAV, drone

Általánosságban a településbiztonságról és az aktuális kihívásokról

Az aktuális nemzeti bűnmegelőzési stratégia megfogalmazza, hogy a bűnmegelőzés a társadalom minden tagjának közös érdeke. A közbiztonság olyan kollektív értékkel bíró jelenség, amelynek kialakítása és megőrzése a társadalom érdeke. Habár a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás eredményes működése javítja a közbiztonságot, önmagában, modern technika segítségével már nem elég a kriminális probléma kezelésére. Az önkormányzati rendszert jogszabályi alapját a 2011. évi CLXXXIX. törvény, Magyarország helyi önkormányzatairól (Mötv.) biztosítja, amely a korábbi 1990. évi LXV. törvény, a helyi önkormányzatokról (Ötv.)-hez képest jelentősen kiszélesítette az önkormányzatok hatáskörét. Az Mötv. 13. § (1) bekezdésének 17. pontja az önkormányzati feladatok körében kiemeli a települések közbiztonságában való közreműködést. Ezen túlmenően a törvény 17. § (1) bekezdése lehetőséget ad arra, hogy az önkormányzatok a helyi közbiztonság fenntartása, valamint saját vagyonuk és egyéb értékeik védelme érdekében, törvényi felhatalmazással kényszerítő eszközök alkalmazására jogosult szervezetet hozzanak létre.

Az önkormányzati rendészeti feladatokat végző személyek eljárásait és jogállását meghatározó jogszabályok közül kiemelten fontos a 2012. évi CXX. törvény (Erftv.), amely az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint az iskolakerülés elleni fellépést elősegítő törvénymódosításokról rendelkezik. Ez a jogszabály egységes keretrendszert teremtett a rendészeti feladatokat végzők alapvető eljárási és intézkedési szabályai számára (Bacsárdi

& Christián, 2018). A települések jellegéből adódóan a helyi kriminális problémákra adott válaszok sok esetben egyediek lehetnek, azonban a bűnmegelőzési és a vagyonmegóvási feladatok ellátására a legtöbbször a helyi rendészet létrehozása és működtetése a legjobb megoldás.

A helyi közbiztonsági feladatok ellátásában szerepet vállaló szervezetek feladatkörét Christián László a következőképpen határozta meg: „*az önkormányzati rendészet olyan, az önkormányzat által létrehozott és fenntartott szervezet, amely korlátozott mértékben jogosult kényszer alkalmazására, azonban hatásköre jelentősen szűkebb a rendőrségénél. Tevékenységi körébe tartozik a helyi közrend és közbiztonság fenntartása, a bűnmegelőzési feladatok ellátása, valamint az önkormányzati vagyon védelme. Ezen felül aktívan hozzájárul a lakosság szubjektív biztonságérzetének erősítéséhez, miközben figyelembe veszi a helyi közösségek igényeit.*” (Christián, 2018).

A Gyöngyösi Városrendészet közigazgatási területén végzett ellenőrzések drón felhasználásával

A pilóta nélküli légi eszközök bemutatása

A pilóta nélküli levegőben mozgó eszközökre a közbeszéd több általános kifejezést használ, amelyek a felhasználást figyelembe véve sokszor pontatlanok. Pilóta nélküli légi járműnek (UAV – Unmanned Aerial Vehicle) azokat a pilóta nélküli repülőeszközöket nevezzük, amelyeket valamilyen speciális katonai, ipari vagy kutatási célra használnak és általában valamilyen speciális eszközt is hordoznak. Ezek lehetnek fix szárnyúak, multirotoros meghajtásúak vagy helikopter üzeműek. Drónoknak nevezzük a többnyire hobbi, filmes, kereskedelmi célú, a hétköznapi használatban jobban elterjedt multirotoros eszközöket.

Tanulmányunkban is azért használjuk következetesen a drón kifejezést, mert a városrendészet ellenőrzéseiben közreműködő pilóta nélküli légi eszköz ebbe a kategóriába sorolható be.

Gyöngyös közigazgatási területének településbiztonsági kihívásai

Ahhoz, hogy megértsük milyen előzmények mentén született meg a drón alkalmazásának gondolata a Gyöngyösi Városrendészet napi feladatellátásában, szükséges, hogy röviden bemutassuk magát a települést és a drónt működtető szervezetet. A továbbiakban a városrendészetről és annak tevékenységéről lesz szó, amihez szekunder jellegű adatgyűjtésből, forrásfeldolgozásból származó

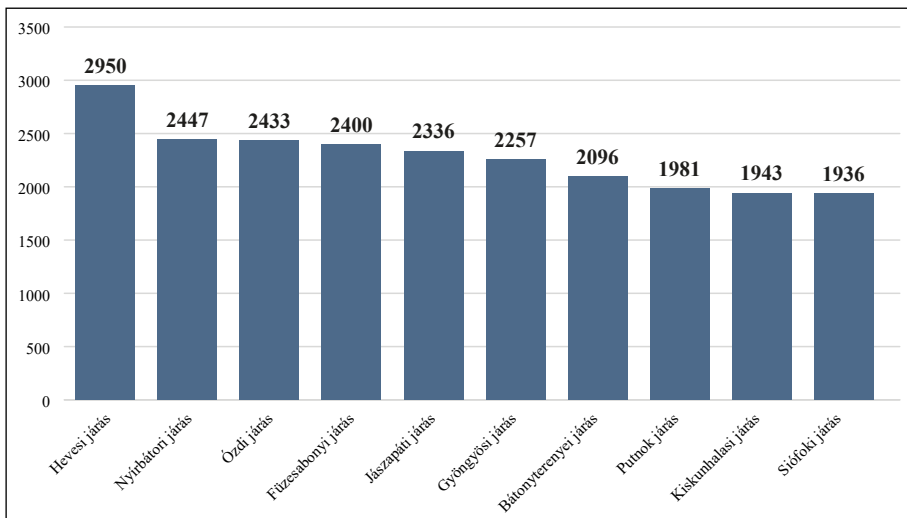
adatokat, belső munkaanyagokat, nyilvános előterjesztéseket és határozatokat, valamint nyilvános sajtóanyagokat használtunk fel.

Gyöngyös városa Heves vármegyében, a Mátra hegység lábánál helyezkedik el, mintegy 80 km-re észak-keletre Budapesttől. A város területe összesen 54,69 km², melyből 15,32 km² a város belterülete, míg 39,37 km² a külterület. Gyöngyöst gyakran emlegetik a Mátra kapujaként is, mivel közigazgatási határain belül található olyan jelentős turisták által látogatott települések, mint Mátrafüred, Mátraháza és Kékestető. A város lakossága a KSH 2023-as adatai szerint 27 887 fő (URL1).

Az általunk vizsgált Gyöngyös településre jellemző bűncselekményi adatok részletes képet mutatnak arról, hogy közösségi rendészeti feladatokat milyen közbiztonsági állapotok mellett kell elvégezni. A KSH által közzétett 2023-ban regisztrált bűncselekményekre vonatkozó statisztikai adatok alapján a helyi sajtó (URL2) a tíz „legbűnösebb” terület közé sorolta Gyöngyös járás közigazgatási területét. Az adatokból látható, hogy a Gyöngyösi járásban 100 ezer lakosra vetítve 2257 db bűncselekmény jutott.

1.számú ábra

Bűnügyileg legfertőzöttebb járások 100 ezer lakosra vetítve

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A bűncselekményekre vonatkozó statisztikai adatok a helyi közbiztonság általános állapotát is meghatározzák. Amennyiben konkrétumokat vizsgálunk, akkor Gyöngyös városának biztonság szempontjából kockázati tényezői között főként

olyan cselekmények szerepelnek, amelyek tipikusan jelen vannak az átlagos hazai vidéki településeken. Ezek közé tartozik az illegális hulladékkihelyezés problémája, a mélyszegénység által érintett területeken a közrend fenntartásának nehézségei, az utcákon megjelenő deviáns magatartásformájú személyek kezelése, az erőszakos kéregetők visszaszorítása, a hajléktalanok helyzetének stabilizálása, a közlekedési biztonság megőrzése (Christián & Ferenczy, 2023).

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy helyben érezhető annak a hatása, hogy az állampolgárok egyre gyakrabban összekeverik a bűnüldözés és bűnmegelőzés funkcióit. Ez részben magyarázható azzal, hogy a rendőrség kapacitáshiánya (URL3) jelentős többletfeladatokat generál az önkormányzatok számára, ami helyi szinten a települési rendészet napi tevékenységét is befolyásolja.

Gyöngyösi Városrendészet – Modern rendészet, modern eszközök

Egy település közbiztonsági helyzete az adott helyi problémák összességéből adódik, így azok hatékony kezeléséhez elengedhetetlen a különböző szakmai szervezetek közötti szoros együttműködés. Gyöngyös esetében is hasonló a helyzet: a közbiztonság fenntartásában a rendőrség képviseli az állami szereplőket, az önkormányzat részéről a városrendészet vesz részt, a civil szférát a helyi polgárőr egyesületek képviselik, míg a magánbiztonság területén piaci szereplők is közreműködnek (URL6).

A városrendészet több mint húsz éves fennállása óta nagy utat járt be a helyi közéletben, ugyanis a 2000-es évek elejétől kezdődően eleinte még a Polgármesteri Hivatal Városüzemeltetési Igazgatóságán csoportként működött, azonban a 2014-es évtől különálló igazgatósággá vált, amelyben már a közterület-felügyelők belterületi tevékenysége mellett megjelent a külterületekre fókuszáló mezei őrszolgálat, valamint a térfigyelő rendszer jelentősebb bővítése is.

A 2019-es év vége jelentős helyi mérföldkönek tekinthető, amikor vezetőváltás történt a Városrendészeti Igazgatóságon. Ez az esemény lehetőséget nyitott a szervezeten belül és a feladatellátás során egyaránt egy korszerűbb, közösségi szemléletű rendészeti megközelítés kialakítására. A szervezeti reformok révén több olyan jellegű innovatív és korszerű megoldás került bevezetésre a gyakorlatban (Christián & Ferenczy, 2023), amelyek elméleti fundamentumait az NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, különösen a tanszékvezető kutatómunkái, publikációi teremtették meg. A 2024-es évtől kezdődően Ferenczy Dániel városrendészeti igazgató előterjesztésére a polgármesteri hivatalból kiválva a szervezet önálló költségvetési szervvé alakult, amely koncentráltabb rendészeti struktúrát igyekszik majd megjeleníteni a jövőben.

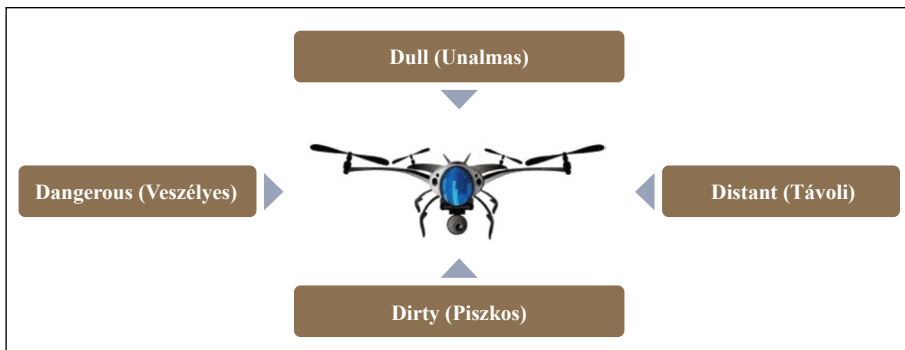
Ha modern rendszetokról beszélünk, akkor meg kell említenünk, hogy a 21. században kulcsfontosságú a digitális okoseszközök, képfelvevők alkalmazása, amelyek a rendészeti dolgozók munkájának támogatását szolgálják (Berki & Nyitrai, 2021). Az önkormányzati rendszetek foglalkoztatásában álló közterület-felügyelők jogosultak a jogszerű intézkedésük során kép- és hangfelvétel készítésére, amely rendelkezés jogalapot képez a képfelvevő használatára. Lényeges szempont, hogy a közterület-felügyeletről szóló törvény bármely típusú képrögzítő eszköz (mobiltelefon, testkamera, drón stb.) használatát engedélyezi, azonban a hatályos adatvédelmi szabályoknak minden esetben meg kell felelniük. Ezeknek a feladatellátást támogató képrögzítő eszközöknek eltérő funkcióik vannak, itt megemlítjük a helyi városrendészet által is viselt (test)kamerákat, amelyeket a szervezet 2021-es évi beszerzése óta hatékonyan felhasznál az eljárásai során (URL4).

Drón bevetettségének előzménye

Az elmúlt évtizedek technikai és technológiai fejlődésének köszönhetően a pilóta nélküli járművek, legyenek azok földön, vízen vagy akár a levegőben működő és feladatukat teljesítő eszközök, hatalmas fejlődésen mentek/mennek keresztül. Ennek a műszaki innovációnak köszönhetően a felhasználás során előtérbe került az a gondolkodásmód, amely a 2. számú ábrán tekinthető meg, mégpedig a felhasználási körülmények alapján történő végrehajtási csoportosítás és feladattervezés. A különböző típusú robotok különféle osztályozása segít leírni ezeknek a heterogén eszközöknek a világát, és közelebb vinni hozzá a felhasználókat és az érdeklődőket (Békési & Major, 2022).

2. számú ábra

4D modell a drónok felhasználásának körülményeit tekintve

Forrás. Major, 2023; URL5.

Globálisan a pilóta nélküli állami légi járművek mint eszközök alkalmazása rendkívül dinamikus terjed ([URL7](#)), azonban hazánkban – leszűkítve a rendvédelem területét – eleinte a rendőrség tevékenységét támogatták. Balogh János r. altábornagy elmondta, hogy a pilóta nélküli légi járműveket a rendőrség 2019 óta legjellemzőbben a határrendészeti feladatellátásnál, az illegális migráció elleni fellépés során (Palik, Major, & Kiss, 2017) során, valamint közlekedésrendészeti műveletek kapcsán használják ([URL8](#)).

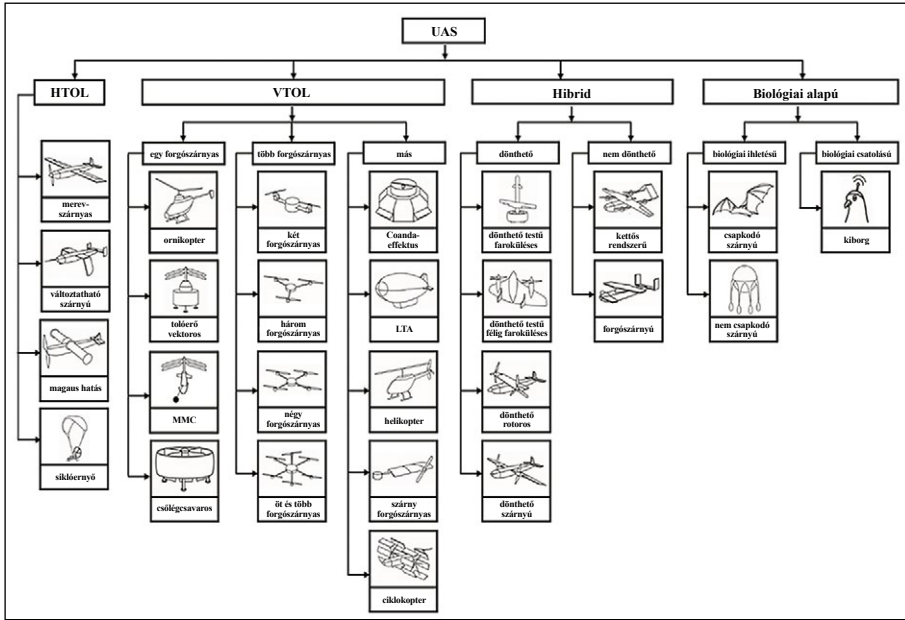
A drónok önkormányzati rendészeti alkalmazásának lehetősége először a szerzők Nemzeti Közszolgálati Egyetem Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszékéhez kapcsolódó tanulmányaik során, és más tudományos publikációk (Restás, 2017) elemzését követően a 2021-es évben merült fel.

Gyöngyös város adottságainak és a helyi rendészet innovációs törekvéseinek figyelembevételével indokoltnak tűnt a dróntechnológia önkormányzati alkalmazása. A bevezetés célja elsősorban az illegális hulladéklerakás visszaszorítása, valamint a bűnmegelőzési tevékenységek hatékonyságának növelése volt.

Az előrevetített drónalapú ellenőrzésekhez mindenképpen olyan jellegű eszköznek a beszerzését tartottuk szem előtt (a 3. számú ábra különböző felépítésű légi eszközeinek vizsgálata során), amelynek referenciái tudományos szempontokból alátámasztottak (Tóth, 2023), így kamerái, különböző függesztett szenzorai (Major, 2017) cserélhetőek, képes széles sugarú hatótávban nagy sebességű mozgásra, és a levegőben tud maradni legalább 45 percig ([URL9](#)). A kitűzött célok megvalósításához leginkább a rendőrség által használt típusok tűntek alkalmasnak ([URL10](#)).

3. számú ábra

A pilóta nélküli légitármű rendszerek (UAS) különböző konfigurációi

Forrás: Békési & Major, 2022.

A felmerülő kihívások mérséklésére a pilóta nélküli légitármű legnagyobb erőssége, hogy képes preventív módon, nagy magasságban a légtérből vagy nehezen megközelíthető külterületi helyszínekről felügyelni a környéket, megteremtve a lehetőséget a helyi rendészet számára a gyors reagálásra (URL11). Ezenkívül fontos szempont, hogy az eszközzel készített képfelvételek közvetett bizonyítékként tudnak szolgálni a további hatósági eljárásokban, azonban nem szabad elfelejteni, hogy a drónnal támogatott ellenőrzés nem váltja ki a hagyományos, személyes egyenruhás ellenőrzést, azt inkább csak kiegészíti, ezáltal is növelve a hatékonyságot, a megfelelő adatkezelés mellett (Major, 2015).

Tekintettel arra, hogy a beruházás jelentős költségvetési források felhasználását igényelte, így helyszíni bemutató céljából a városrendészeti vezető meghívására hazánk egyik speciális drónokkal foglalkozó cége érkezett a településre, s a rendészet állományának, helyi rendőröknek és a város vezetőinek mutatták be az eszközben rejlő lehetőségeket (URL12).

A helyszíni prezentáció utáni időszakban kiértékelésre került a tényleges célhoz kötöttség megállapítása, amelynek konklúziója, hogy a képfelvévővel felszerelt pilóta nélküli légitármű hasonló hatásmechanizmussal van ellátva, mint egy

közterületi térfigyelő kamera, így a tapasztalatainkat felhasználva megállapítottuk, hogy azokon a területen, amelyeket figyelnek csekélyebb számú bűncselekményt követnek el (Tóth, 2024). Minden esetben elérni kívántuk, hogy a járőrözések-nél érvényesüljön a bűnmegelőzési jelleg, emiatt a drónhasználat révén lehetőség van belterületen a fokozott biztonságot igénylő helyszínek biztonságának javítására, külterületen pedig illegális hulladékkihelyezés mértékének csökkentésére.

A szakmai minősítést követő városvezetői tapasztalatok pozitív elbírálás alá kerültek, így elkezdődhetett a költségek pontos megtervezése. A forrás az éves városi költségvetésben került elkülönítésre, amelyről a Gyöngyös Városi Képviselő-testület határozatban döntött, így elkezdődhetett az eszközbeszerzés. A városrendészet részéről hosszas előkészületek előzték meg az üzembehelyezést, amely magába foglalt több szakmai egyeztetést (URL13), belső oktatásokat, előzetes hatásvizsgálat lefolytatását, valamint adatvédelmi és egyéb vonatkozó szabályzatok elkészültét, annak érdekében, hogy jogszabályi környezeteknek megfelelően lehessen bevetni az eszközt.

Az üzembehelyezést megelőző alapos felkészülésre azért volt szükség, mert Magyarországon nem találtunk olyan regisztrált drónt használó önkormányzati rendészeti modellt, amelyet beépítve a feladatellátásunkba alkalmazni tudtunk volna (URL14). Annak érdekében, hogy egy átfogó folyamatára elkészüljön és az ellenőrzések gyakorlati kivitelezés szakaszába kerülhessenek, minden egyes lépést aprólékosan kellett megtervezni. A légtérhasználati tevékenység műveleti kidolgozásában külső önkéntes rendészeti szakemberek, az adatvédelem megalkotásában jogászok és adatvédelmi tisztviselő, az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek általi használat kidolgozásában pedig a szervezet vezetője segédkezett.

Ezt követően kijelölésre került a városrendészet állományából négy fő, akiknek a szükséges vizsgák és a belső képzések teljesítésének elteltével a munkaköri leírásukban szerepeltetésre kerültek a tevékenységük részletfeladatai. A település közigazgatási területén felmértük azokat a járőrözést igénylő helyszíneket, amelyek megfelelnek az eszköz kihelyezésére. A szakmai szempontokat figyelembe vevő előkészítő munka elvégzése hozzájárult az aktuális jogszabályi környezetnek való megfeleléshez.

Lényeges kiemelni, hogy a szabályozás észszerű kialakítása önmagában nem elegendő; szükség van jogkövető és felelősen gondolkodó állampolgárok közreműködésére is. Fontos, hogy az engedélyezési folyamatot egyszerűsítsük, és a modern technológiai megoldások segítségével felhasználóbaráttá tegyük. Ugyanakkor elengedhetetlen a biztonságos drónhasználatot biztosító garanciális feltételek kidolgozása. Emellett kiemelt jelentőséggel bír a felhasználók számára érthető és hozzáférhető tájékoztatás biztosítása (Rottler, 2018).

Röviden a gyakorlati tapasztalatokról

Gyöngyös város közigazgatási területén, drón felhasználásával történő ellenőrzések során a 2023. szeptember 1. és 2024. szeptember 1. közötti időszakban rendkívül sokrétű gyakorlati tapasztalatokat sikerült megszerezni. Tekintettel arra, hogy a vizsgált időszak rövid távnak tekinthető, így a teljesség igénye nélkül az elérhető adatok tényleíró jellegéből igyekszünk következtetéseket levonni. Az információk összegyűjtéséhez szekunder forrásokat – mint a Gyöngyösi Városrendészet belső statisztikákat tartalmazó dokumentumai, előterjesztések, határozatok –, nyilvánosan elérhető sajtóanyagokat, valamint Ferenczy Dániel tapasztalatait használtuk.

Városrészek kiválasztásának jelentősége a szolgálat-szervezések szempontjából

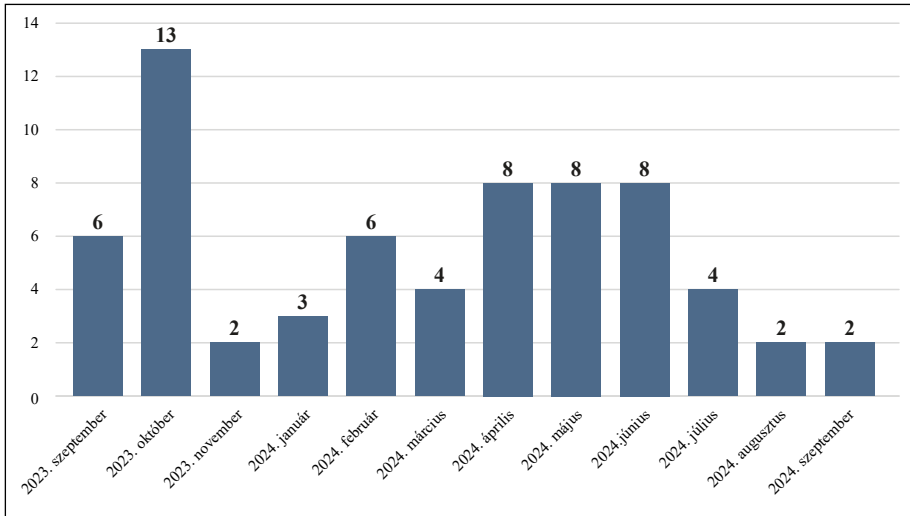
Megállapítható, hogy a gyöngyösi önkormányzat illegális hulladéklerakók eltávolítására fordított költségei minden évben növekszenek. 2019-ben még 3,5 millió forintot kellett költeni erre a célra, azonban ez az összeg a 2020-as évben már 5,8 millió forint volt, 2021-es évben pedig 10 millió forintot terveztek erre a feladatra. Ez a tendencia azt mutatja, hogy egyre több illegális hulladékhalom jelent problémát a város közigazgatási területein, és ennek kezelése jelentős anyagi terhet ró a településre. Annak ellenére, hogy helyben a városrendészet évről-évre egyre több elkövetőt ér tetten és szankcionál, a szeméthalmok megjelenése folyamatos kihívást generál. A város által végzett felmérések alapján megállapítható, hogy az illegálisan elhelyezett hulladék legnagyobb mértékben a külterületeken volt jelen (URL15).

Az illegális hulladéklerakás mennyiségének csökkentése érdekében kiemelt figyelmet fordítottunk a jogellenes cselekmények észlelését és megelőzését célzó gyakorlati intézkedések hatékony megvalósítására, amelyben a szolgálat-szervezés kulcsszerepet játszott. Ennek keretében törekedtünk arra, hogy az ellenőrzéseket heti rendszerességgel, 3–6 alkalommal végezzük el, biztosítva a preventív és azonnali beavatkozási lehetőségek optimalizálását.

A célzott ellenőrzések időintervalluma az akkumulátor pakkoktól függően 2–3 órányi repülést tesz lehetővé, amelyet igyekeztünk minden alkalommal maximalizálni, tekintettel a szervezet 17 fős közterület-felügyelői létszámára és a településen folyamatosan jelentkező feladatok mennyiségére (URL16). Az általunk mért egyéves időszakban a drónnal végzett közigazgatási ellenőrzések 75 alkalommal sikerültek (4. számú ábra), amelyek többsége 08:00–18:00 között zajlottak.

4. számú ábra

Ellenőrzések hónapok szerinti eloszlása

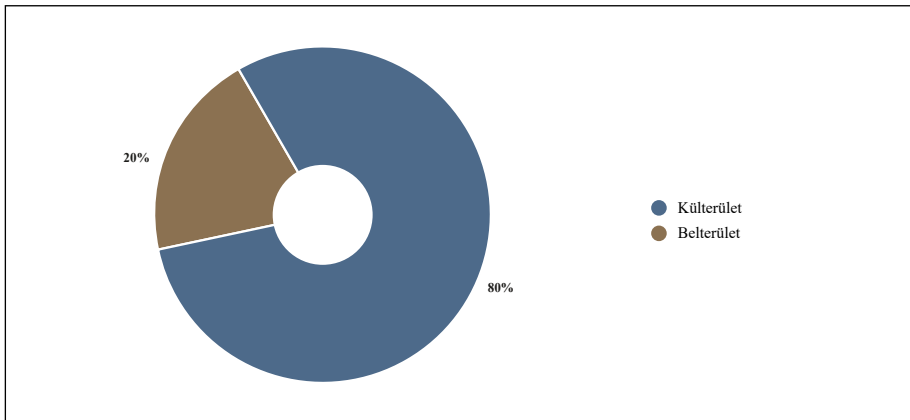

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Területi eloszlás szerint az ellenőrzések során azokra a helyszínekre fókuszálunk, ahol a leginkább előfordul az illegális hulladékkihelyezés problémaköre, valamint nehezebb az elkövetők tettenérése (5. számú ábra).

5. számú ábra

Ellenőrzések területtípus szerinti eloszlása (%)

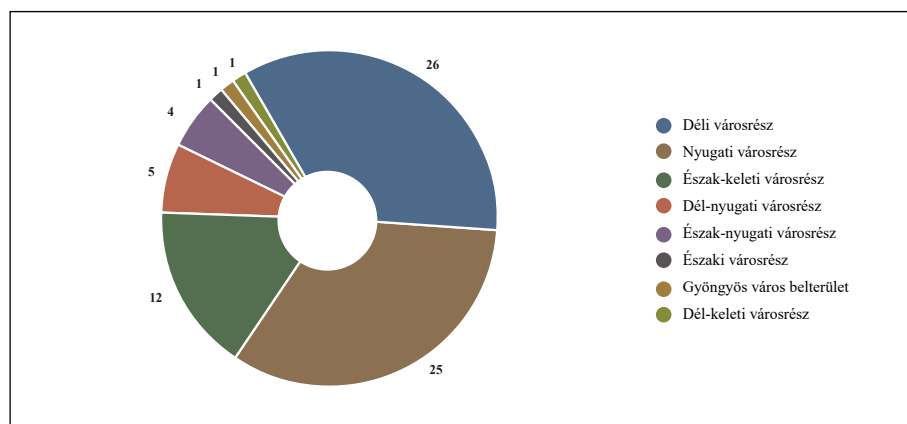

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A városrészek szerinti eloszlás vizsgálata kulcsfontosságú volt annak érdekében, hogy mélyebben is azonosíthatók legyenek azok a területek, amelyek leginkább érintettek az illegális hulladéklerakás problémájával. Az elemzés célja az volt, hogy térbeli mintázatokat tárjunk fel, amelyek segítenek azonosítani a legfertőzöttebb városrészeket, és ezzel támogatják a jövőben célzott beavatkozások és megelőző intézkedések hatékonyabb tervezését. Az előre tervezett ellenőrzések során megállapítható, hogy a két legnagyobb városrész (déli és nyugati) együtt az összes előfordulás körülbelül kétharmadát teszi ki (6. számú ábra). Ennek magyarázata, hogy ezeken a területeken található leginkább illegális hulladék, így a drónnal történő ellenőrzések itt voltak a legindokoltabbak.

6. számú ábra

Ellenőrzések városrészek szerinti eloszlása

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A tervezett repüléseket 2024-től kezdve 72 órával az ellenőrzések előtt Gyöngyös Város hivatalos honlapján folyamatosan közzétesszük (URL17), annak érdekében, hogy a városban élők előre értesülhessenek az ellenőrzések időpontjáról és helyszínéről (URL18). A jogszerű felhasználás érdekében előzetesen tájékoztatjuk a lakosságot a drón indítási helyeiről, a felhasználás területéről és idejéről. Így bárki számára lehetőség nyílik az indítás helyszínén tartózkodó munkacsoport felismerésére és az aktuális feladat végrehajtásának megismerésére.

A felállított munkacsoport tagjai eleinte két főből álltak, amelynek résztvevői a drónt használó közterület-felügyelő (pilóta) és az őt biztosító mezőőr volt, azonban a tavaszi időszaktól alkalmanként polgárőrök is segítettek a helyszíni feladatok ellátását. A közterület- felügyelő fő feladata – a preventív járőrözések mellett – a drón kézi vezérlőjén keresztül a jogellenes cselekmények kiszűrése

és észlelése, valamint azok továbbítása internetalapú adóvevőn keresztül a járőrszolgálat irányába. Fontos kiemelni, hogy a közvetlen beavatkozási feladatokat elsődlegesen a járőrszolgálat végzi. Ennek megfelelően a hatékony intézkedések érdekében elengedhetetlen, hogy a drónalapú munkacsoport munkáját legalább 1–2 fő, a rendészeti feladatokat ellátó személy támogassa, akik képesek azonnal reagálni a felmerülő helyzetekre. Ez a személyi létszám biztosítja a dróntechnológia által gyűjtött információk gyors és szakszerű felhasználását a helyszíni beavatkozások során.

Az eredmények rövid távú tapasztalatai

A széles körű lakossági tájékoztatás érdekében sikerült elérni, hogy a Gyöngyösi Televízió kéthetente jelentkező *Őrjárat* című műsorában minden adás tartalmazzon egy blokkot, ami kizárólag a dróneszköz gyakorlati használatára összpontosított.¹ Az adásokban részletesen bemutatásra került az aktuálisan elvégzett feladat és azok az eredmények, amelyek a drón használatához köthetőek.

Az ellenőrzések eredményeiről pár példát is érdemes megemlítenünk:

- A levegőből sikerült észlelni a Duranda városrészen aktívan guberáló személyt, akivel szemben közintézményi szabálysértési bírság kiszabására került sor.
- Az úgynevezett *Harmadosztály* városrészen háromszor észleltünk tüzet, amiről azonnal értesítettük a katasztrófavédelmet, ezzel is megelőzve egy lehetséges katasztrófa kialakulását.
- Szintén drón alkalmazásával észlelte a városrendészet közterület-felügyelője a *Harmadosztályon* azt a férfit, akit a rendőrség meghallgatás végett keresett. Az azonnali rendőrhatalósági értesítésnek köszönhetően a keresett személyt intézkedés alá vonhatta a kiérkező rendőrijárőr.

Drónnal támogatta a városrendészet a rendőrség 2024. márciusi, *Roadpol* néven ismert ellenőrzés-sorozatának egy napját. Ebben a műveletben a szervezet drónpilótája és a rendőrség munkatársa a Szurdokpart és a Karácsondi úton az autók biztonsági eszközeinek jogszerű használatát figyelte. Az összehangolt tevékenységben a drónnak köszönhetően három óra leforgása alatt több bírság kiszabására került sor, valamint az eszköz közreműködésével észleltek egy eltiltás alatt vezető sofőrt is, akit a rendőrök előállítottak. Az első, rendőrséggel közös akció során közös célunk volt, hogy mérhető adataink legyenek a drón

1 A 2024. február 18-án elindított műsor jelenleg 17 adásnál tart.

bevetésének hasznosságáról. A tapasztalatok mindkét fél részéről pozitívrá értékelhetők.

A szüret időszakában, különösen a Mátra Sár-hegy felőli részén, gyakran megnövekszik a hétvégi házakba való betörések száma. Ezen időszak alatt a pilóta nélküli eszközök alkalmazása tervezetten történt, célzott bűnmegelőző járőrözések keretében. A drónok segítségével folytatott felderítésekkel az érintett területen igyekeztünk kiszűrni a potenciális elkövetőket, hozzájárulva ezzel a közbiztonság fenntartásához és a bűncselekmények megelőzéséhez.

A közterület-felügyelők által használt modern technológiai eszközök, különösen a drónok, hatékony eszköznek bizonyulnak az illegális hulladékkihelyezés megelőzésében. Gyakorlati tapasztalataink alapján megállapítható, hogy a hulladékkihelyezések szempontjából kritikus helyszíneken, ahol drónokkal végeztük a terület figyelését, az eszköz jelenlétének ideje alatt nem került sor illegális hulladékkihelyezésre. Ez arra utal, hogy a folyamatos megfigyelés vagy annak lehetősége visszatartó hatással van a jogsértő magatartásra.

Összegzés

A vizsgált időszakban a célzott ellenőrzések egyik kiemelt fókuszában a jogellenes cselekmények visszaszorítása, azon belül is az illegális hulladékkal fertőzött külterületek feltérképezése és rögzítése állt. Ennek kapcsán a városrendész a drónnal elsősorban képfelvételeket készített az önkormányzati területen elhelyezett szemétkerakatokról. Ennek jelentősége, hogy megtaláljuk azokat a helyszíneket, ahol jó eséllyel sikerül elkövetőket tetten érni. A drónalapú ellenőrzések során olyan illegális szemétkerakatokat sikerült felderítenünk, amelyek eldugott helyeken vannak, így a talajszintről sem a mezőőrök, sem a városrendészek nem vesznek észre. A folyamatos reptetéseknek és a felderítéseknek köszönhetően ezeken a területeken jelentősen csökkent a szemétkerakások száma, sőt sok esetben teljesen meg is szűntek.

Gyöngyös városában az önkormányzati rendészet tevékenysége az évek során jelentős változásokon ment keresztül. A városrendészet a közterület-felügyeleti feladatok mellett a külterületekre is kiterjedő tevékenységet végzett, és az új technológiai eszközök, mint a drónok alkalmazása is bevezetésre került. A drónok használatának elősegítése a bűnmegelőzés és a közrend fenntartásának hatékonyabbá tételét célozta, különösen olyan problémák kezelésére, mint az illegális hulladékkihelyezés és a bűncselekmények megelőzése. A városrendészet drónalapú ellenőrzései a célzott területeken jelentősen hozzájárultak a közbiztonság növeléséhez, és pozitív tapasztalatokat hoztak a jövőbeli felhasználás

tekintetében. A drónok alkalmazása a városrendészet munkájában különösen a külterületeken történő megelőző járőrözések során bizonyult hasznosnak. Az eszközök képesek nagy magasságban és nehezen megközelíthető területeken is felügyeletet nyújtani, így gyors reakciókat lehetett indítani a helyszínen. A drónok által készített képfelvételek nemcsak a bűncselekmények megelőzésében, hanem a későbbi hatósági eljárásokban is fontos bizonyítékként szolgálhattak. Az önkormányzati rendészet számára a drónhasználat nem váltja ki a hagyományos, személyes rendészeti ellenőrzést, hanem kiegészíti és erősíti annak hatékonyságát.

Az általunk mért időszakban azt tapasztaltuk, hogy az eszköz jelentős hatást gyakorolt a közbiztonságra, különösen a bűnmegelőzés és a gyors reagálás szempontjából. A rendszeres, célzott ellenőrzések és a lakosság folyamatos tájékoztatása segítette elő a drónhasználat elfogadását és sikeres implementálását.

Ez összhangban van az Európai Bizottság 2014-ben kiadott társadalmi és etikai szempontokat vizsgáló ajánlásával, amely szerint a civil felhasználású drónfejlesztés folyamatát felelős kutatással és innovációval kell végrehajtani (URL19).

Felhasznált irodalom

- Bacsárdi, J., & Christián L. (2018). *Önkormányzati rendészet*. Dialóg Campus. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.1>
- Békési B., & Major G. (2022). A drónok konfigurációi, alkalmazási területei. In Páy G. (Szerk.), *Műszaki tudomány az északkelet-magyarországi régióban 2022: Konferenciakiadvány* (pp. 301-307). Nyiregyházi Egyetem.
- Berki A., & Nyitrai E. (2021). Mesterséges intelligencia gyakorlati alkalmazásának lehetőségei – okos város, okos rendőrség. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 4–47.
- Christián L., & Ferenczy D. (2023). A közösségi rendészet gyöngyösi modellje. *Magyar Rendészet*, 23(4), 151–175. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.4.8>
- Christián L. (2018). A magánbiztonság és önkormányzati rendészet egyetemi szintű képzése. *Belügyi Szemle*, 66(11), 81-88. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.11.8>
- Major G. (2015). Ésszerű szabályozás vagy tiltás, avagy mit lehet kezdeni a drónokkal? *Repüléstudományi Közlemények*, 27(1), 167–176.
- Major G. (2017). A pilóta nélküli légitármű rendszerek használata az elektronikai hadviselésben. *Repüléstudományi Közlemények*, 29(3), 301–315.
- Major G. (2023). *A pilóta nélküli légitármű rendszerek (UAS) nemzetbiztonsági célú felhasználásának lehetőségei, technikai korlátai és alkalmazásának etikai kérdései*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem
- Palik, M., Major, G., & Kiss, B. (2017). Migration From Bird’s Eye View. *Repüléstudományi Közlemények*, 29(3), 189–202.

- Restás Á. (2017). A drónok közszolgálati alkalmazásának lehetőségei. *Új Magyar Közigazgatás*, 10(3), 48-62.
- Rottler V. (2018). A drónhasználat jogi szabályozásának nemzetközi trendjei és hazai helyzete. *Magyar Rendészet*, 18(4), 157-171. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.9>
- Tóth L. (2024). Hazai közterületi videomegfigyelő rendszerek állapota és fejlesztési lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 72(1), 243-265. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2024.2.4>
- Tóth V. Zs. (2023). A pilóta nélküli repülő szerkezetek (UAV-k) rendvédelemben betöltött szerepe, biztonságtechnikai kockázata, a rendvédelmi drónok jövőbeli fejlesztési iránya és a biztonságtechnikai kockázatok csökkentésének lehetőségei. *Rendvédelem: A Belügyi Tudományos Tanács Online Folyóirata*, 12(1), 7-42. <https://doi.org/10.53793/RV.2023.1.2>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Nemzeti bűnmegelőzési stratégia 2024-2034. 2.2 A bűnmegelőzés elvi háttere*. https://njt.hu/document/cc/cc74EJR_3934437-3X05849.pdf
- URL2: *Központi Statisztikai Hivatal - Területi adatok*. <https://www.ksh.hu/teruleti-adatok>
- URL3: *10 legbűnösebb járás között*. <https://gyongyosma.hu/2024/01/19/a-10-legbunosebb-jaras-kozott/>
- URL4: *Folyamatosan csökken a tapasztalt rendőrök száma, és az utánpótlás is kevés*. <https://www.economx.hu/magyar-gazdasag/2022/05/10/rendorseg-letszamhiany-magyarorszag-le-szeres-covid-752052/>
- URL5: *A pilóta nélküli légitársaságok (UAS) nemzetbiztonsági célú felhasználásának lehetőségei, technikai korlátai és alkalmazásának etikai kérdései*. <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/21002>
- URL6: *Drón piaci elemzés 2022-2030 - DOE*. <https://doe.hu/dron-piaci-elemzes-2022-2030/>
- URL7: *Drónokról tanácskoztak*. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/helyi-hirek/dronokrol-tanacskoztak>
- URL8: *Minden, amit a rendvédelmi drónok vásárlásakor mérlegelni szükséges*. <https://dron.hrp.hu/minden-amit-a-rendvedelmi-dronok-vasarlasakor-merlegelni-szukseges/>
- URL9: *A jelenlegi drónos helyzetről beszélt a Magyar Rendőrség*. <https://dronerz.hu/cikk/a-jelenlegi-dronos-helyzetrol-beszelt-a-magyar-rendorseg>
- URL10: *Magyarországon elsőként drónt vetnek be a városrendészek*. <https://infostart.hu/belfold/2023/08/14/magyarorszagon-elsokent-dront-vetnek-be-a-varosrendeszek>
- URL11: *Eltűnt emberek, illegális szemetelők felkutatásában is bevetethetnek a drónokat Gyöngyösön*. <https://www.heol.hu/helyi-kek-hirek/2022/11/eltunt-emberek-illegalis-szemetelok-felkutatásban-is-bevetethetnek-a-dronokat-gyongyoson>
- URL12: *Drónok szerepe az önkormányzati feladatellátásban konferencia*. <https://neum.hu/dronkonf/>
- URL13: *Magyarországon elsőként drónt vetnek be a városrendészek*. <https://infostart.hu/belfold/2023/08/14/magyarorszagon-elsokent-dront-vetnek-be-a-varosrendeszek>

- URL14: *A lakosság is takarított Gyöngyösön.* <https://gyongyos.hu/a-lakosság-is-takarított-gyongyoson/>
- URL15: *Drónos ellenőrzés.* <https://rendeszetgyongyos.hu/?p=151>
- URL16: *Már drón figyel a Gyöngyös határában szemetelőket.* <https://www.heol.hu/helyi-kek-hirek/2023/09/mar-dron-figyeli-a-gyongyos-hataraban-szemetelokeket>
- URL17: *A polgárőr drónpilótákat is bevonják.* <https://gyongyosma.hu/2024/02/19/a-polgar-or-dronpilotakat-is-bevonjak/>
- URL18: *Milyen az éjszaka a városrendészek szemével?* <https://www.youtube.com/watch?v=bp-qM6rXinw&list=PLhdXzQpyg8R5qo18pcPc-S43b78lgjIKg&index=17>
- URL19: *Civil Drones in Society. JRC Science and Policy Reports.* <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC91671>

Alkalmazott jogszabályok

1990. évi LXV. törvény, a helyi önkormányzatokról
1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről
2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
2012. évi CLXXXV. Törvény a hulladékról
2018. évi XXXVIII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvénynek az Európai Unió adatvédelmi reformjával összefüggő módosításáról, valamint más kapcsolódó törvények módosításáról
- 38/2021. (II. 2.) Korm. rendelet a pilóta nélküli állami légitársaságok repüléséről
2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról
- GDPR (General Data Protection Regulation) az Európai Unió Általános Adatvédelmi Rendelete
- Gyöngyös Városi Önkormányzat Képviselő-testületének 2/2023. (II. 16.) önkormányzati rendelete a Gyöngyös Városi Önkormányzat 2023. évi költségvetéséről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Ferenczy D., Stadler T., & Rottler V. (2026). Drónok gyakorlati alkalmazásának tapasztalatai a gyöngyösi közösségi rendészetnél. *Belügyi Szemle*, 74(4), 831–849. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.p831-849>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Rottler Violetta, aki a rottler.violetta@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Testedzésfüggőség és egészségmagatartás a magyar közszolgálati hallgatók körében

Exercise addiction and health behaviour among public service college students in Hungary

Erdős Ákos

Dr., PhD, osztályvezető, egyetemi docens, rendőr
alezredez
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
erdos.akos@uni-nke.hu

Mitiner Márk

egyetemi hallgató
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
mitinermark24@gmail.com

Absztrakt

Cél: A fizikai aktivitásra általában az egészség szempontjából pozitív magatartásformaként szokás utalni. A testedzés ugyanakkor megjelenhet olyan formában is, ami az egészség károsodásához vezet, ilyen különösen a testedzésfüggőség. A testedzésfüggőség esetén a testmozgás iránti elköteleződés olyan szintet ér el, amely már egészségkárosodáshoz, valamint az élet egyensúlyának és az általános jóllét zavarához vezethet. A fiatal népesség, így az egyetemi hallgatói populáció különösen érintett a testedzésfüggőség kockázataival. Ennek ellenére a függőség elterjedtségéről és befolyásoló tényezőiről keveset tudunk. A tanulmányban bemutatott kutatás célja a magyar közszolgálati felsőoktatás – beleértve a rendészeti felsőoktatás – hallgatói egészségmagatartásának, valamint testedzésfüggőséggel való érintettségének vizsgálata volt.

Módszertan: A szerzők keresztmetszeti vizsgálatot végeztek egy magas kockázatú, 18–29 éves korba tartozó (átlagéletkor: 20,1 év) mintán (n = 179) a magyar rendészeti és civil közszolgálati hallgatók körében. A testedzésfüggőség elterjedtségének vizsgálatára a Testmozgás Addikció Kérdőív (Exercise Addiction Inventory, EAI) magyar változatát használták.

Megállapítások: A közszolgálati hallgatók 79,3%-a sportol rendszeresen (átlagos sportidő: 1,65 óra). A rendészeti hallgatókra [$\chi^2(1) = 4,067$; $p = 0,044$], valamint a férfiakra [$\chi^2(1) = 6,268$; $p = 0,012$] szignifikánsan nagyobb arányban jellemző

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 07. 24. Átdolgozás: 2025. 08. 15.
Elfogadás: 2025. 11. 08.

a rendszeres sporttevékenység, mint a civil hallgatókra, illetve a nőkre. A rendszeresen sportoló hallgatók 10,6%-a esetében merült fel a testedzésfüggőség kockázata. A testedzésfüggőség kockázatának prevalenciája jelentősen magasabb volt, mint az általános népességben. Az EAI pontértéke szignifikánsan korrelált az edzéssel eltöltött idővel [$F(1) = 14,668$; $p < 0,001$]. A szerzők megállapítottuk továbbá, hogy a kockázati csoportba tartozó hallgatók szignifikánsan nagyobb arányban sportolnak egyedül, mint társaságban [$\chi^2(2) = 7,485$; $p = 0,024$].

Érték: A kutatás újszerű eredményeket hozott. Az eredmények azt jelzik, hogy a közszolgálati hallgatók kiemelt kockázati csoportnak minősülnek a testedzésfüggőség szempontjából. A jövőben fontos volna átfogóbb epidemiológiai vizsgálatokat végezni ebben a populációban. Vizsgálni szükséges továbbá a testedzésfüggőség etiológiáját is a közszolgálati hallgatók körében.

Kulcsszavak: közigazgatás, rendészet, egyetemi hallgató, testedzésfüggőség

Abstract

Aim: Physical activity is usually referred to as a positive health behaviour. However, physical activity can also occur in a form that leads to harm to health, in particular exercise addiction (EA). In the case of EA, the engagement in physical activity reaches a level that can lead to health problems and disruption of life balance and overall well-being. Young people, so college students confront risks in relation to exercise addiction. The prevalence and factors influencing college students' exercise addiction remain largely unknown. The aim of our study was to examine the prevalence of exercise addiction and health behaviour among public service (including law enforcement) college students.

Methodology: A cross-sectional survey was administered to a high-risk, samples ($n = 179$) aged 18-29 (mean: 20,1): public service college students (civil and law enforcement) in Hungary. The Hungarian version of Exercise Addiction Inventory was used to investigate the prevalence and level of exercise addiction among college students.

Findings: 79.3% of public service students do sport regularly (average time spent doing sport: 1.65 hours). Law enforcement students [$\chi^2(1) = 4,067$; $p = 0,044$] and men [$\chi^2(1) = 6,268$; $p = 0,012$] are more likely than civilian students and women to exercise regularly. 10.6 per cent of students who regularly exercise were at risk of EA. The risk prevalence of exercise dependence was significantly higher than in the general population. A correlation between EAI scores and average time of exercising and was also performed [$F(1) = 14,668$; $p < 0,001$]. Students in the risk group are significantly more likely to exercise alone than with others [$\chi^2(2) = 7,485$; $p = 0,024$].

Value: The research has shown novel results. Our results suggest that public service college students are a high-risk group for EA. In the future, it would be important to conduct more comprehensive epidemiological studies in this population. It is also necessary to examine the etiology of exercise addiction among public service students.

Keywords: public service, law enforcement, college student, exercise addiction

Rövidítések:

ADHD = (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar.

BMI = (Body Mass Index) testtömegindex.

EAI = (Exercise Addiction Inventory) Testmozgás Addikció Kérdőív.

NKE = Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

WBI-5 = (Well-Being Index) WHO Jóllét Kérdőív.

Bevezetés

Az ember eredendően fizikai aktivitásra teremtett. Az emberi génállomány az evolúció során úgy alakult, hogy a szervezet biokémiai és fiziológiai funkciói a napi fizikai igénybevétel mellett működik optimálisan (Eaton & Eaton, 2003). A fizikai aktivitás az ember egészségmagatartásának meghatározó eleme. Az egészségmagatartás ugyanis magában foglal minden olyan tevékenységet, amely hatással van az egyén egészségre, illetve az egészségromlás és halálozás kockázatára. Az egészségmagatartásoknak két alapvető megnyilvánulási formáját különböztethetjük meg. Az egyik az immunogén egészségmagatartások csoportja, amely magába foglalja az egészséget támogató (protektív) és egészségkárosodást megelőző (preventív) magatartásokat (például fizikai aktivitás, egészséges táplálkozás). Az egészségmagatartások másik megnyilvánulása a patogén egészségmagatartások köre, amely alatt az egészségkárosító kockázati magatartásokat (például szerhasználat, inaktív életmód, egészségtelen táplálkozás) értjük (Matarazzo, 1980, 1983; Short & Mollborn, 2015).

A fizikai inaktivitás, a mozgásszegény életforma ez utóbbi egészségmagatartásformák körébe tartozik, tekintettel arra, hogy komoly kockázatot jelenthet számos krónikus megbetegedés, mint a kardiovaszkuláris rendellenességek (Kokkinos, Sheriff & Kheirbek, 2011), a magasvérnyomás, az elhízás, a diabétesz, az inzulinrezisztencia (Venables & Jeukendrup, 2009), a különféle daganatos elváltozások (McTiernan et al. 2019), illetve a csont- és ízületi megbetegedések (Carter & Hinton, 2014) kialakulásában. A mozgásszegény életmód ezen kívül szignifikáns

együttjárást mutat több pszichiátriai zavarral is, mint a depresszió, a szorongás (Wanjau et al., 2023), vagy a különböző alvászavarok (Alnawwar, 2023).

Az epidemiológiai bizonyítékok arra utalnak, hogy bármilyen mértékű fizikai tevékenység végzése minden korosztályban egészségügyi előnyöket eredményez (Bull et al., 2020). A mozgásszegény életmód nyilvánvaló kockázatai ellenére, a hivatalos becslések szerint a világ népességének közel egyharmada (31%) inaktívnak tekinthető, vagyis hetente a minimumként javasolt két és fél óránál is kevesebb időt tölt el legalább mérsékelt fizikai aktivitással. A mozgásszegény életmód különösen a nők körében fordul elő, habár e téren a férfiak és nők közötti különbség számottevő regionális és nemzeti eltéréseket mutat (Strain et al., 2024). Az Eurobarometer 2022-es felmérése szerint az európaiak mintegy fele (45%) soha nem mozog vagy sportol. A magyaroknak viszont 59%-a állította azt, hogy nem végez semmilyen testmozgást (European Commission, 2022).

A fizikai aktivitás ezzel szemben preventív, támogató hatású egészségmagatartási formának tekinthető. A fizikai aktivitás ugyanis fontos szerepet játszik az egyén fizikális és mentális jólétének, egészségének megteremtésében, illetve megőrzésében (Liu, Menhas & Saqib, 2024). Tudományos értelemben a fizikai aktivitás magába foglal minden olyan vázizmok által létrehozott testmozgást, amely energiafelhasználást eredményez. Mindennapi életünkben a fizikai aktivitás megnyilvánulhat munkavégzéshez, háztartási vagy egyéb tevékenységhez kapcsolódva, valamint különböző sportok formájában (Caspersen, Powell & Christenson, 1985). A rendszeres testmozgással kapcsolatban folytatott diskurzusok során ugyanakkor leggyakrabban csak ez utóbbira gondolunk. Ma már számos bizonyíték van arra, hogy a rendszeres sportolásnak közvetlen kedvező hatásai vannak az egyén egészségének alakulására. Sportágaktól függetlenül pozitív hatások igazolhatók többek között a kardiovaszkuláris funkciók, a metabolikus frissesség, az adipozitás (kóros elhízás), vagy az izomteljesítmény fenntartása, növekedése kapcsán egyaránt (Oja et al., 2015). A sportnak mindemellett kedvező pszichés és szociális hatásai is lehetnek, különösen a fiatalok esetében. A pozitív hatások körében emelik ki a kutatások többek között az egyén fejlődését az önértékelés, illetve szociális interakciók terén (Eime et al., 2013), a szorongásos, depressziós tünetek és a stressz csökkenését (Hassmén, Koivula & Uutela, 2000), valamint a tanulmányi teljesítmény (Kohl et al., 2013) vagy akár a kreatív gondolkodás javulását (Oppedizzo & Schwartz, 2014).

A testedzésfüggőség

A sportnak – számottevő kedvező hatásai mellett – ugyanakkor negatív következményei is lehetnek a fiatalok és a felnőttek körében egyaránt.

A sporttevékenységgel – kiváltképp a versenysporttal – összefüggésben jelentkező nemkívánatos hatások körébe tartozik különösen a fizikai sérülések bekövetkezésének (Garrick & Requa, 2003), az evési zavarok kialakulásának (Joy, Kussman & Nattiv, 2016), valamint a gyomor és bélrendszeri panaszok (Clark & Mach, 2016), illetve a kiégés (Brenner et al., 2007) megjelenésének kockázata.

Számos vizsgálat rámutatott arra, hogy a testedzés hasonlóan más, alapvetően adaptív magatartásformákhoz (például munka, vásárlás, infotechnikai eszközök használata), bizonyos esetekben problémássá, kórossá is válhat. A nemzetközi szakirodalomban e jelenség leírása kapcsán különböző elnevezéssel, lényegét és tartalmát tekintve ugyanakkor egyező vagy nagyon hasonló meghatározásokkal (exercise addiction, exercise dependence, obligatory exercising) találkozhatunk (Fox et al., 2000). A hazai szakirodalomban leginkább a testedzésfüggőség elnevezés honosodott meg (Demetrovics & Kurimay, 2008), de ritkábban találkozhatunk a kényszeres testedzés (obligatory exercising, compulsive exercising), vagy az excesszív testedzés (excessive exercising) kifejezésekkel is (Demetrovics & Kun, 2007). Noha a testedzésfüggőség önálló diagnózist, betegségkategóriát nem képez, sajátos tünetegyütteseinek okán a viselkedési addikciók egyik formájának tekintik (Szabo, 2000). A korábban széles körben elterjedt nézet helytállóságát, miszerint a sportolás mindenkor az egyén javát szolgálhatja, idővel egyes vizsgálatok megkérdőjelezték. Morgan (1979) korai tanulmányában rámutatott arra, hogy a testmozgás egyes esetekben kényszeres viselkedésformává alakulhat, amely alapjait tekintve nem különbözik a más addikciók (például dohányzás) kapcsán ismert folyamatoktól (Morgan, 1979). A testedzésfüggőség kapcsán ugyanis megfigyelhetők ugyanazok a szimptómák, amelyek más viselkedéses vagy kémiai addikciók esetén (Szabo, 2010; Terry, Szabo & Griffiths, 2004):

- szalencia (elsődlegesség), amikor a testedzés uralja az egyén mindennapi életét, gondolatait, viselkedését és érzelmeit;
- eufória/hangulatváltozás, ami a testedzéssel összefüggésben jelentkező pozitívnak élt pszichológiai és/vagy fiziológiai élményekre utal, amelyek központi motívumai a viselkedésnek;
- tolerancia, amely az edzésmennyiség (gyakoriság, időtartam, intenzitás) progresszív növekedésére utal;
- megvonási tünetek, a testedzés önkéntelen elmaradásából származó pszichofiziológiai szimptómák (hangulatingadozás, irritabilitás, alvászavar, egyéb testi, pszichés tünetek);
- konfliktus, amely a túlzott testedzéssel összefüggésben megjelenő interperszonális (például családdal, munkahellyel, ismerősökkel) konfliktusokat, illetve a mások elhanyagolása okán érzett büntudatból, elégedetlenségből

származó intraperszonális (önmagával szemben fennálló) konfliktusokat jelenti;

- kontrollvesztés, ami utal egyfelől arra, hogy az egyén a túlzott testedzés eredményeként funkcióját veszti az élet más területein; másrészt utal arra, hogy az egyén az edzés következtében jelentkező negatív tünetek ellenére sem képes csökkenteni, normalizálni testedzését;
- relapszus (megcsúszás/visszaesés), amely utal a túlzott testmozgás felett időlegesen visszaszerzett kontroll újbóli elvesztésére;
- negatív következmények, vagyis a túlzott mértékű testedzés eredményeként az egyén klinikailag jelentős zavart szenved, illetve annak környezete (például partneri kapcsolatai) is károsodik.

A szakértők többsége egyetért abban, hogy a testedzésfüggőség egy olyan multidimenzionális jelenség, amelyben sokkal inkább a problémaviselkedéssel összefüggő minőségi jellemzőknek (lásd szalienca, megvonás, kontrollvesztés, konfliktus), mintsem pusztán a magatartást leíró mennyiségi indikátoroknak van kiemelt jelentősége (Godoy-Izquierdo et al., 2023).

A korábbi kutatási eredmények alapján arra következtethetünk, hogy a testedzésfüggőség tekintetében egyes populációkat nagyobb vulnerabilitás jellemez, mint másokat. Kockázati csoportba tartoznak különösen azok, akik bizonyos sportokat (például állóképességi sportok) űznek (Di Lodovico, Poultais & Gorwood, 2018), vagy mentális problémákkal (például ADHD, gyermekkori trauma, depresszió) küzdenek (Colledge et al., 2022). Több nemzetközi tanulmány rámutatott ugyanakkor arra, hogy a testedzésfüggőség a főiskolai/egyetemi hallgatók körében úgyszintén megjelenik (Downs, Hausenblas & Nigg, 2004; Meulemans et al., 2014; Wang et al., 2024).

A testedzésfüggőség előfordulása, illetve az egészségmagatartás mintázatainak vizsgálata különösen fontos lehet azokban a populációkban, ahol a testmozgás és a fizikai felkészültség követelményként jelenik meg az egyénnel szemben. A közigazgatásban dolgozók tipikusan ilyen populációnak tekinthetők. A közigazgatás számos területén a fizikai teljesítőképesség munkaalkalmassági követelményként jelenik meg (Hill, 2016). A fizikai felkészültségre vonatkozó társadalmi és munkáltatói elvárások a közigazgatás különböző területein – azok alapvető feladataitól függően – eltérő mértékben jelennek meg. A fizikai állóképességgel kapcsolatos legmagasabb követelményekkel a rendészeti, illetve a katonai igazgatás területén dolgozók érintettek (Lockie et al., 2021; Thielgen & Schade, 2024).

Az egészségmagatartás preventív és kockázatnövelő formái, köztük a testedzésfüggőség vizsgálatának kiemelt jelentősége van a közigazgatásban dolgozók, illetve az e pályára készülő fiatalok körében. Egyrészt azért, mert a problémás

testedzésnek súlyos pszichológiai, fizikai és szociális következményei lehetnek (Weinstein & Szabo, 2023), amely mind az egyén (munkavállaló), mind pedig a munkáltató számára nehézséget jelent. Másrészt azért, mert egyes vizsgálatok szerint a testedzésfüggőség komorbiditást mutat különböző szerhasználati magatartásokkal, illetve kémiai addikciókkal (például nikotin, alkohol, kábítószer, tiltott teljesítményfokozók) (Freimuth, Moniz & Kim, 2011), amelyek nem csak egészségügyi, de – a tiltott szerek esetén – jogi és etikai vonatkozású aggályokat is ébreszthetnek, különösen a közszolgálatban dolgozók esetén.

Módszertan

Célkitűzések

A tanulmányban bemutatott kutatás célja, a magyar közszolgálati felsőoktatás – beleértve a rendészeti felsőoktatás – hallgatói egészségmagatartásának, valamint testedzésfüggőséggel való érintettségének vizsgálata volt. A problémás testedzés előfordulása mellett vizsgáltuk a hallgatók szerhasználatát, valamint elemeztük a rendészeti, illetve a közigazgatás civil területeire készülő fiatalok közötti különbségeket is.

Vizsgálati minta

Kutatásunkban a hazai közszolgálati felsőoktatás (Nemzeti Közszolgálati Egyetem, NKE) rendészeti, valamint (civil) államigazgatási alapképzéseinek hallgatói vettek részt ($n = 2191$). A résztvevők mindegyike betöltötte már 18. életévét. A résztvevők toborzása az egységes tanulmányi rendszer adatbázisában szereplő elektronikus elérhetőségeken (e-mail) keresztül történt. A kutatás során kényelmi mintavételi eljárást alkalmaztunk. A vizsgálati mintába kerülhetett mindenki, aki az adatfelvétel időpontjában a meghatározott közszolgálati képzések valamelyikén aktív hallgatói státusszal rendelkezett, továbbá a kutatásban használt kérdőív kitöltését befejezte. A vizsgálati minta összesen 179 főt tartalmazott, amelyben a résztvevők átlag életkora 20,97 év volt ($CI_{95\%}$: 20,64–21,30 év). A mintában a nemek megoszlása a következők szerint alakult: 48% férfi, 52% nő. A résztvevők többsége a képzés jellegét tekintve a rendészeti csoportba tartozott (72,6%), kisteleplülésről származott (49,1%), családi állapota alapján pedig egyedülálló volt (54,2%). A válaszadók túlnyomó többsége (90,5%) szabadidős sportolónak minősült, mindössze 9,5%-uk folytatott versenyszerűen valamilyen sporttevékenységet. A mintában az átlagos testmagasság 174,19 cm ($CI_{95\%}$: 172,78–175,59 cm), az átlagos testtömeg pedig 71,27 kg

($CI_{95\%}$: 69,09–73,45 kg) volt. A válaszadók mintegy harmada (32,4%) nyilatkozott úgy, hogy 5000 forintnál is kevesebbet költ havi szinten a sportra. 21,2%-uk 5000 és 9999 forint, további 16,2% pedig 10 000 és 14 999 forint közötti összeget áldoz ugyanerre. A hallgatók egyötödének (21,2%) viszont a 15 000 forintot is meghaladta a sportolás havi kiadásának összege.

Adatfelvétel

Az adatfelvételre 2023. május és szeptember hónapjai között került sor, online önkitöltős kérdőív formájában. A vizsgálat önkéntesen és anonim módon zajlott. A résztvevők anyagi vagy más jellegű ellenszolgáltatásban nem részesültek a vizsgálatban való részvételükért cserébe. A résztvevők a vizsgálatot megelőzően részletes írásos tájékoztatást kaptak a kutatás céljáról, az adatfelvétel módjáról, az anonimitás és az önkéntesség biztosításáról, valamint az eredmények felhasználásáról. A vizsgálat az NKE Etikai kódexének [Szenátus 32/2019. (VII. 10.) sz. határozata] tudományetikai előírásai szerint zajlott. Az NKE Etikai kódex hatályos előírásainak megfelelően külön kutatásetikai engedély beszerzésére a vizsgálatához nem volt szükség.

Mérőeszközök, kimeneti változók

Egészségmagatartás

A kutatásban vizsgáltuk a hallgatók sportolással kapcsolatos magatartását. Sportolás alatt értettünk minden olyan mozgásformát, amelyet a válaszadó tudatosan, külön időt erre szánva végez. A sportolás gyakoriságát a *Milyen gyakran sportol (sportol-e)?* kérdéssel vizsgáltuk. A válaszadó a következő lehetőségekből választhatott: naponta; hetente 2–6 alkalommal; legfeljebb hetente 1 alkalommal; ritkábban, mint hetente; soha. A sportolás gyakoriságát érintő válaszok alapján két kategóriát hoztunk létre: rendszeresen (naponta vagy hetente 2–6 alkalommal); alkalmanként vagy soha (legfeljebb hetente egy alkalommal, ritkábban, mint hetente vagy soha).

A sportolás kapcsán vizsgáltuk továbbá az azonos alkalommal sportolásra szánt átlagos időt (órában kifejezve), valamint a sportolásra havi szinten fordított összeg becslült mértékét (5000 forint alatt; 5000–9999 forint között; 10 000–14 999 forint között; 15 000–19 999 forint között; 20 000 forint felett), valamint a sporttevékenység módját és jellegét.

A sportolásra fordított összeg alapján három alcsoportot alakítottunk ki: alacsony kiadású (5000 forint alatt), közepes kiadású (5000–14 999 forint között)

és nagy kiadású (15 000 forint felett). A sporttevékenység módjának vizsgálatára a következő kérdést alkalmaztuk: *Jellemzően milyen módon szokott edzeni?* A válaszadónak két válaszlehetősége volt: „társaságban” vagy „egyedül”. A sporttevékenység jellege kapcsán pedig megkülönböztettünk „szabadidős” és „versenyszerű” sportolókat.

A résztvevők kockázatonövelő egészségmagatartásával összefüggésben mértük a különböző kémiai szerek használatának szokásait. Kutatásunk során vizsgáltuk a tiltott teljesítményfokozó szerek esetében az életprevalenciát (*Használt-e már valamilyen tiltott teljesítményfokozót élete során?*), valamint az előző évi (*Használt-e már valamilyen tiltott teljesítményfokozót az elmúlt 12 hónapban?*) és az előző havi használat (*Használt-e már valamilyen tiltott teljesítményfokozót az elmúlt 30 napban?*) elterjedtségét.

A hagyományos és az e-cigaretta (együtt: dohányzás) elterjedtségének mérésére a nemzetközi ajánlásoknak megfelelő önjellemzőes indikátorokat alkalmaztuk (Global Adult Tobacco Survey Collaborative Group, 2020; Office on Smoking and Health, 2020). Az életprevalencia a következő kérdéssel került felmérésre: *Kipróbálta már a hagyományos cigarettát/e-cigarettát élete során?* Az előző évi prevalenciát az alábbi kérdéssel mértük: *Használt-e Ön hagyományos cigarettát/e-cigarettát az elmúlt 12 hónapban?* Az aktuális dohányzás vizsgálatára a *Szokott-e Ön rendszeresen vagy alkalmanként hagyományos cigarettát/e-cigarettát használni?* kérdést alkalmaztuk. Hagyományos dohányzás alatt a dohányt tartalmazó dohánytermékek – ideértve cigaretta, szivar, szivarka, pipadohány stb. – fogyasztását értettük. Az e-cigaretta használat alatt olyan nikotint, oldószereket és egyéb adalékanyagokat tartalmazó folyadékkal (e-liquid), porlasztóval, fűtőszállal és akkumulátorral összeszerelt elektronikus eszközöket értettünk, amelyek a dohányzás imitálására szolgálnak (Cselkó & Péntes, 2016).

Az aktuális dohányzásra vonatkozó kérdés kapcsán – mind a hagyományos, mind pedig az e-cigaretták esetén – a válaszadók három lehetőség közül választhattak: *Igen, rendszeresen (naponta)* vagy *Igen, alkalmanként* vagy *Nem*. Az aktuálisan dohányzók körében így megkülönböztettünk rendszeresen (naponta), illetve alkalmanként dohányzókat.

Vizsgáltuk továbbá a kutatásban részt vevők koffeinfogyasztását is. A koffeint tartalmazó termékek fogyasztásának gyakoriságát a kutatásban részt vevők minden termékre vonatkozóan nyolcfokú skálán jelölték: soha (0), ritkábban, mint hetente (1), hetente néhány alkalommal (2), napi egy adagot (3), napi két adagot (4), napi három adagot (5), napi négy adagot (6), és napi öt vagy több adagot (7). A vizsgálatban összesen hét különböző koffeintartalmú termék szerepelt (termék estén kalkulált átlagos kiszerezés/koffeintartalom): kávé (egy csésze, kb. 150 ml/100 mg), instant kávé (egy tasak, kb. 150 ml/60 mg), energiatital

(egy doboz, kb. 250 ml/75 mg), tea (egy csésze, kb. 250 ml/45 mg), kóla (egy doboz, kb. 333 ml/30 mg), koffeintabletta (egy tablett/100 mg) és edzés előtti energizáló étrendkiegészítő (egy ajánlott adag/200 mg). A termékek átlagos kiszerezését és koffeintartalmát Erdős (2022) szakirodalmi gyűjtése alapján határoztuk meg.

Testtömegindex (BMI)

Vizsgálatunkban a résztvevők aktuális testi állapotának becslésére a kilogrammban (kg) kifejezett testtömeg és a méterben (m) kifejezett testmagasság négyzetének hányadosa alapján számított testtömegindexet (Body Mass Index – BMI) alkalmaztuk. A BMI számításának képlete: kg/m^2 (Keys et al., 1972). A BMI általános értelemben az egyén elhízottságának kategorikus kifejezésére szolgál. Széles körben használják számos egészségügyi probléma előfordulásának kockázati tényezőjeként, illetve közegészségügyi politikákat megalapozó mérőszámként. A BMI értékek alapján a vizsgált személyek különböző kategóriákba sorolhatók, amelyek: súlyosan alultáplált (< 16); mérsékelten alultáplált (16–16,99); enyhén alultáplált (17–18,49); normális (18,5–24,99); túlsúlyos (25–29,99); I. fokú (enyhe) elhízás (30–34,99); II. fokú (közepes) elhízás (30–39,99); III. fokú (súlyos) elhízás (≥ 40) (Nuttall, 2015). Kutatásunkban összevont BMI-kategóriákat alkottunk a szakirodalomban meghatározott értékek figyelembevételével: alultáplált ($\leq 18,49$); normál testalkatú (18,5–24,99); túlsúlyos vagy elhízott (≥ 25).

WHO Jóllet Kérdőív (WBI-5)

A kutatásban részt vevők aktuális pszichológiai jólétének önértékelésen alapuló mérésére a Bech és munkatársai (1996) által kidolgozott tíztételes WHO Jóllet Kérdőív (Well-Being Index, WBI) rövidített (öttételes) (Bech, 1996; Bech, 1999), magyar mintán validált változatát (Susánszky et al., 2006) használtuk. Az eredeti hatfokú skála helyett a magyar változatban négyfokozatú skálát használtak (Susánszky et al., 2006), erre tekintettel jelen kutatásban is ezt a gyakorlatot követjük. A válaszadók az elmúlt kéthetes időszakra vonatkozóan nyilatkoztak általános közérzetükről 0-tól 3-ig terjedő skálán (0 = egyáltalán nem jellemző; 1 = alig jellemző; 2 = jellemző; 3 = teljesen jellemző). A mérőeszköz öt tételén elérhető pontszámok 0 és 15 között változhatnak. A WBI-5 fordított tételt nem tartalmaz, így a nagyobb pontszámok a pozitívabb, kedvezőbb pszichológiai állapotot jelzik. A mérőeszközt használják továbbá a depresszió tekintetében oly módon, hogy az eredeti hatfokú skálázás során a kapott nyers pontszámot (0–25 között)

megszorozzák négygel, így kapva 0–100 pont közötti értéket. A depressziót valószínűsítő határérték ≤ 50 pont (Martos & Csordás, 2022). A korábbi kutatásokban a WBI-5 magas megbízhatóságot mutatott (Topp et al., 2015). Jelen vizsgálatban a mérőeszköz belső konzisztenciája szintén elfogadható volt (Cronbach- α : 0,79).

Testedzés Addikció Kérdőív (EAI)

A testedzésfüggőség prevalenciájának vizsgálatára a Terry, Szabo és Griffiths (2004) által kifejlesztett Testmozgás Addikció Kérdőív (Exercise Addiction Inventory – EAI) magyar változatát (EAI-HU) alkalmaztuk (Demetrovics & Kurimay, 2008). Az EAI-HU hat tétele a testedzésfüggőség kapcsán megjelenő tünetek (kontrollvesztés, tolerancia, hangulatváltozás, elvonási tünetek, konfliktusok, rellapszus) mérésén keresztül teszi lehetővé a függőségre való tendencia felmérését. A válaszadóknak ötfokozatú skálán kell jelölniük, hogy milyen mértékben értenek egyet a tételekben szereplő állításokkal (1 = nagyon nem értek egyet; 2 = inkább nem értek egyet; 3 = egyet is értek, meg nem is; 4 = inkább egyetértek; 5 = nagyon egyetértek).

A kérdőív fordított tételeket és alskálákat nem tartalmaz. Skálaképzése kumulatív típusú, vagyis a tételeken keletkező pontszámok összege utal a testedzésfüggőség mértékére. A mérőeszközön szerezhető pontszámok összege 6 és 30 között alakul. A mérőeszköz magyar mintán történő adaptációja során Mónok és munkatársai (2012) az EAI-HU-n elért pontszámok alapján három kategóriát különítettek el: tünetmentesek (0–13 pont); tünethordozók (14–23 pont); testedzésfüggőség kockázati csoportja (24–30 pont). Korábbi vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a mérőeszköz diagnózis felállítására nem, ugyanakkor a testedzésfüggőség valószínűségi jelenlétének gyors és szaktudást nem igénylő beazonosítására alkalmas (Mónok, 2022). A kérdőív belső megbízhatósága a saját mintánkban szintén elfogadhatónak mutatkozott (Cronbach- α : 0,72).

A hazai országos addiktológiai adatfelvételek módszertani gyakorlatával egyezően (Horváth, Demetrovics & Paksi, 2021) a testedzésfüggőség kockázati kategóriáinak előfordulását kizárólag a rendszeresen sportolók (legalább hetente két alkalommal sportolók) körében elemeztük.

Szociodemográfiai változók

A kutatás során vizsgáltuk a résztvevők életkorát (betöltött életév), nemét (férfi, nő), testmagasságát (cm), testtömegét (kg), lakóhelyét (kistelepülés, nagyváros, főváros), képzésük jellegét, valamint párkapcsolati státuszát (egyedülálló, párkapcsolatban él).

A résztvevők lakóhelyének meghatározására három alkategóriát alkottunk, amelyek egyrészt az adott település lakosságának számán, másrészt a település közigazgatási jogállásán alapult: kistelepülés (< 10 ezer lakos); nagytelepülés/város (≥ 10 ezer lakos); főváros.

A Nemzeti Közszerzőkati Egyetem (NKE) a magyar felsőoktatási rendszer részeként végzi a felsőfokú végzettséget biztosító közigazgatási, illetve rendészeti képzések szervezését és megvalósítását. Az NKE meghatározó – de nem kizárólagos – intézménye a közigazgatás különböző területein dolgozó közszerzőkati tisztviselők utánpótlásképzésének (Paksi-Petró, 2018). Mindeközben kizárólagos joggal végzi a rendészeti igazgatás szerveinél – úgynevezett rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél – szolgáló, fegyver és egyenruha viselésére, valamint rendészeti intézkedések fogantatására jogosult különleges jogállású (hivatásos állományú, pénzügyőri státuszú) szakemberek képzését is (Christián & Erdős, 2020). Ez utóbbi sok tekintetben, így többek között a képzésben részt vevők fizikai teljesítőképességével kapcsolatos elvárásokban is különbözik a civil közigazgatási képzéstől. Tehát a kutatásban részt vevőket a képzésük jellegét tekintve két kategóriába soroltuk: civil és rendészeti.

A vizsgálatban részt vevők párkapcsolati státuszát a következő kérdéssel vizsgáltuk: *Mi az ön családi állapota?* A párkapcsolati státusz mentén két kategóriát alakítottunk ki. A „párkapcsolatban élő” kategóriába tartoztak azok, akik párkapcsolatban, házasságban vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban éltek. A párkapcsolati státusz szerinti másik kategóriát az „egyedülálló” csoportja képezte.

Statisztikai elemzés

A kutatás során statisztikai hipotézisvizsgálatokat végeztünk annak a kimutatására, hogy a közszerzőkati hallgatók egészségmagatartása, testedzésfüggősége kapcsán milyen nemi és egyéb szociodemográfiai mintázódás mutatható ki.

A mennyiségi mérési szintű változók normalitásának vizsgálatához Shapiro–Wilk tesztet végeztünk. A paraméteres és a nemparaméteres tesztek kiválasztása a Shapiro–Wilk teszt eredményei alapján történt. A teszt szignifikáns ($p < 0,05$) eredménye esetén úgy tekintettük, hogy a minta eloszlása szignifikánsan különbözik a normál eloszlástól. A paraméteres (normál eloszlású) változók esetében Student-féle kétmintás t-próbát (t), a normális eloszlástól eltérő (nem paraméteres) változóknál pedig Mann–Whitney U-tesztet (U) alkalmaztunk. A kétfőnél több alcsoport mennyiségi változóinak vizsgálatára pedig egysempontos varianciaanalízist (ANOVA F), szignifikáns eltérés esetén post hoc tesztet végeztünk.

A mennyiségi változók (életkor, testmagasság, testtömeg, BMI, sportolásra szánt idő, EAI értékek, WBI-5 értékek, napi koffeinbevitel) vizsgálatára során a t-próba

eredmények hatásméretének kifejezésére a Cohen-féle határméret mutatót (Cohen d) használtuk, amelynek értékei alacsony ($\leq 0,2$), közepes ($\leq 0,5 \leq$) vagy nagy ($\geq 0,9$) hatásméretre utaltak (Cohen, 1988). Az ANOVA esetében a hatás nagyságát az eta-négyzet (η^2) segítségével mértük, amely a következők szerint utal a vizsgált csoportok közötti különbségekre: nincs vagy elhanyagolható hatásméret ($\eta^2 < 0,01$), kis hatásméret ($0,01 \leq \eta^2 < 0,06$), közepes hatásméret ($0,06 \leq \eta^2 < 0,14$), nagy hatásméret ($\eta^2 \geq 0,14$) (Cohen, 1988). A mennyiségi változók összefüggéseinek vizsgálatára Pearson-féle korrelációs együtthatót (r), a nem paraméteres változók esetében pedig Spearman-féle korrelációt (ρ) számoltunk.

A sportolási szokások, a dohányzás státusza, az alkoholfogyasztás, a tiltott teljesítményfokozók használata, valamint a testedzésfüggőség elterjedtségének vizsgálatakor khi-négyzet (χ^2) próbát alkalmaztunk, a kutatás résztvevőinek szociodemográfiai változói mentén. A vizsgálati értékek közötti kapcsolat szorosságát Cramer-féle V (Cramer V), együtthatóval mértük. A változók közötti kapcsolat szorosságát a Cramer V alapján a következők szerint értékeltük: nincs vagy gyenge a kapcsolat (Cramer V = 0,0–0,199), közepes, mérsékelten erős a kapcsolat (Cramer V = 0,2–0,599), erős vagy nagyon erős a kapcsolat (Cramer V = 0,6–1,0) (Rea & Parker, 1992).

A szignifikanciát a p-érték alapján 5%-os szignifikanciaszinten értékeltük. Az adatelemzés a JASP 0.19.3 verziószámú programcsomag használatával készült.

Eredmények

Egészségmagatartás

A közszolgálati hallgatók 79,3%-a sportol rendszeresen, vagyis legalább hente kétszer. A rendszeres testedzés a férfiakra számottevően nagyobb arányban volt jellemző, mint a nőkre [87,2% vs. 72,0%; $\chi^2(1) = 6,268$; $p = 0,012$; $V = 0,19$]. A rendszeres testmozgás kapcsán jelentkező szignifikáns nemi különbség a közszolgálati hallgatókon belül a rendészeti hallgatói almintában is megfigyelhető [90,2% vs. 76,8%; $\chi^2(1) = 4,106$; $p = 0,43$; $V = 0,18$]. Hasonlóan jelentős különbségek mutatkoztak a mintában a képzés jellege mentén is. A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek tisztí utánpótlását jelentő rendészeti hallgatók 83,1%-a állította azt, hogy rendszeresen sportol. Ezzel szemben a civil hallgatók esetében a rendszeres testmozgás prevalenciája csak 69,4% volt [$\chi^2(1) = 4,067$; $p = 0,044$; $V = 0,15$]. A sportolás gyakoriságát illetően a szabadidős és a versenysportolók között is számottevő különbségek mutatkoztak.

A szabadidős sportolók 77,2%-a számolt be arról, hogy legalább heti két alkalommal végez testmozgást. A versenyszintű sportolók ugyanakkor kivétel nélkül rendszeresen sportoltak [$\chi^2(1) = 4,894$; $p = 0,027$; $V = 0,17$]. Ezzel szemben a lakóhely típusát [$\chi^2(2) = 4,624$; $p = 0,099$; $V = 0,16$] és a párkapcsolati státuszt [$\chi^2(1) = 3,500$; $p = 0,061$; $V = 0,14$] elemezve nem találtunk szignifikáns mintázódást a sportolás gyakoriságát illetően.

A közszolgálati hallgatók által egyazon alkalom során mozgással eltöltött átlagos idő 1,65 óra ($CI_{95\%}$: 1,56–1,74). A férfiak és a nők [1,70 vs. 1,60; $U(177) = 4292$; $p = 0,385$], a rendészeti és a civil képzésben résztvevők [1,66 vs. 1,60; $U(177) = 3240$; $p = 0,856$], valamint a rendszeresen és az alkalmanként sportolók [1,69 vs. 1,47; $U(177) = 3021$; $p = 0,149$] esetében sem voltak szignifikáns különbségek az azonos alkalommal sportolással eltöltött idő tekintetében. A párkapcsolati státusz [1,68 vs. 1,61; $U(177) = 4247$; $p = 0,421$] és a lakóhely típusa [1,77 vs. 1,60 v. 1,62; $F(2) = 0,015$; $p = 0,985$; $\eta^2 = 1,717 \times 10^{-4}$] mentén szintén nem mutatkoztak számottevő különbségek. A versenysportolók ezzel szemben számottevően több időt töltöttek testmozgással a szabadidős sportolókhöz viszonyítva [1,60 vs. 2,11; $U(177) = 587$; $p < 0,001$].

Az önbecslésen alapuló sportra fordított havi kiadásokat kizárólag a rendszeres sportolók körében vizsgáltuk. A havi szintű sportkiadások esetében a rendszeresen sportolók között szignifikáns mintázódást a nemek mentén nem találtunk [$\chi^2(3) = 6,051$; $p = 0,109$; $V = 0,21$]. Nem voltak számottevő eltérések továbbá a képzés jellege [$\chi^2(3) = 1,230$; $p = 0,746$; $V = 0,01$], a lakóhely típusa [$\chi^2(6) = 4,628$; $p = 0,592$; $V = 0,13$] és a párkapcsolati státusz [$\chi^2(3) = 1,753$; $p = 0,625$; $V = 0,11$] esetében sem. A verseny- és szabadidős sportolók havi kiadásaiban ugyanakkor közepes hatásméretű, szignifikáns mintázódás látszódott [$\chi^2(3) = 8,455$; $p = 0,037$; $V = 0,24$]. A sportolásra szánt havi kiadások becsült mértéke alapján ez előbbieket 52,9%-a, míg ez utóbbiaknak csak 20,8%-a tartozott a nagy kiadású alcsoportba.

A vizsgálatban részt vevők között csaknem ugyanolyan arányban voltak azok, akik használnak (48,6%), illetve akik nem használnak (49,2%) különböző étrendkiegészítőket (2,2% NT/NV). Az eredmények arra utalnak, hogy az étrendkiegészítők használata és a sportra fordított havi kiadások mértéke között közepesen erős összefüggés húzódik. A nagy kiadású alcsoportban ugyanis szignifikánsan nagyobb arányban voltak az étrendkiegészítőt használók, mint a közepes és az alacsony kiadású alcsoportokban [78,4% vs. 53,7% vs. 31,0%; $\chi^2(4) = 20,941$; $p < 0,001$; $V = 0,3$].

A sporttevékenység módját illetően megállapítható, hogy a válaszadók valamivel több mint a fele (52,0%) egyedül, 48,0%-uk pedig inkább társaságban szokott sportolni. A férfiakra valamivel nagyobb arányban volt jellemző az egyedüli

edzésforma a nőkhöz viszonyítva, azonban a különbség nem volt szignifikáns [54,7% vs. 49,5%; $\chi^2(1) = 0,482$; $p = 0,488$; $V = 0,05$]. A sportolás módja esetében nem találtunk statisztikailag számottevő különbségeket a jogviszony jellege [$\chi^2(1) = 0,727$; $p = 0,394$; $V = 0,06$], a lakóhely típusa [$\chi^2(2) = 1,339$; $p = 0,512$; $V = 0,09$], a párkapcsolati státusz [$\chi^2(1) = 1,171$; $p = 0,279$; $V = 0,08$] és a sporttevékenység rendszeressége mentén sem [$\chi^2(1) = 0,675$; $p = 0,411$; $V = 0,06$]. A sport társas jellege esetében a szabadidős és a versenyszintű sportolók sem különböztek szignifikánsan egymástól. A hobbi sportolóknak 53,7%-a, a versenysportolóknak 35,3%-a állította azt, hogy jellemzően egyedül szokott edzeni [$\chi^2(1) = 0,675$; $p = 0,411$; $V = 0,06$].

A vizsgálati mintában a közszolgálati hallgatók fizikai állapotát jellemző BMI átlagos értéke 23,33 (CI_{95%}: 22,81–23,85) volt, ami a normál testalkatra vonatkozó pontérték tartományba esik. A férfiak átlagos BMI értéke (24,60; CI_{95%}: 23,81–25,38) szignifikánsan nagyobb, mint a nőké [U(177) = 5740, $p < 0,01$]. Ez utóbbiak átlag BMI értéke ugyanis csak 22,15 (CI_{95%}: 21,54–22,76) volt. Minden egyéb változó esetében – így a képzés jellege, a sportolás gyakorisága, a sporttevékenység jellege és módja, a lakóhely típusa, illetve a párkapcsolati státusz – a BMI mentén nem mutatkoztak számottevő különbségek.

A kutatásban részt vevők aktuális pszichológiai jóllétét vizsgáló WBI-5 összpontszámának átlaga 7,89 (CI_{95%}: 7,44–8,34) volt. A férfiak kedvezőbb pszichológiai jóllétről számoltak be a nőkhöz viszonyítva, habár a különbség nem volt szignifikáns [8,31 vs. 7,50; t(177) = 1,779; $p = 0,077$]. Nem találtunk számottevő különbségeket a rendészeti és a civil [7,90 vs. 7,85; U(177) = 3153,5; $p = 0,920$] hallgatók aktuális jóllétének önértékelésében sem. A rendszeresen sportolók magasabb összpontszámot értek el a WBI-5 skálán az alkalmanként sportolókhöz viszonyítva [8,07 vs. 7,21; U(177) = 3057; $p = 0,123$]. Hasonlóképp magasabb átlagpontszámokat találtunk a versenysportolók esetében a szabadidős sportolókkal történő összehasonlításakor is [8,23 vs. 7,85; U(177) = 1278; $p = 0,626$]. A különbségek azonban egyik esetben sem mutatkoztak szignifikánsnak.

A kutatásban vizsgáltuk a tiltott teljesítményfokozó szerek, a hagyományos és elektromos dohánytermékek, valamint a koffeintartalmú készítmények használatát. A tiltott teljesítményfokozó szerek kipróbálásának (2,2%), előző évi (1,1%) és előző havi használatának elterjedtsége (1,1%) alacsony volt a mintában (NT/NV: 1,2%). A tiltott teljesítményfokozók prevalencia értékeinél a szociodemográfiai változók mentén szignifikáns mintázódást nem találtunk. Nem voltak számottevő különbségek ugyanakkor a sporttevékenység gyakorisága, jellege és módja tekintetében sem. A versenyszerű sportolók esetében magasabb életprevalencia értékeket mértünk a tiltott teljesítményfokozók kapcsán a szabadidős sportolókhöz viszonyítva, azonban a különbség itt sem volt statisztikailag

szignifikáns [5,9% vs. 1,9%; $\chi^2(2) = 1,341$; $p = 0,512$; $V = 0,01$]. A vizsgálatot megelőző évben [0,0% vs. 1,2%; $\chi^2(2) = 0,320$; $p = 0,852$; $V = 0,04$], illetve hónapban [0,0% vs. 1,2%; $\chi^2(2) = 0,320$; $p = 0,852$; $V = 0,04$] viszont csak a szabadidős sportolók körében volt megfigyelhető tiltott teljesítményfokozók használata.

A dohányzás esetében vizsgáltuk a hagyományos dohánytermékek és az e-cigaretta használatát egyaránt. A hagyományos dohánytermékek életprevalenciája 72,1% volt a mintában. A vizsgálatban részt vevők 31,3%-a használ hagyományos dohányterméket aktuálisan, vagyis napi rendszerességgel (8,4%) vagy alkalmanként (22,9%). Az aktuális dohányzás előfordulásában sem a nemek [férfi: 32,6% vs. nő: 30,1%; $\chi^2(1) = 0,125$; $p = 0,724$; $V = 0,03$], sem pedig a sportolás jellege [szabadidős: 31,5% vs. versenyszerű: 29,4%; $\chi^2(1) = 0,031$; $p = 0,861$; $V = 0,01$], módja [egyedül: 30,1% vs. társaságban: 32,6%; $\chi^2(1) = 0,125$; $p = 0,724$; $V = 0,03$] mentén nem mutatkozott szignifikáns mintázódás. Az eredmények szerint ugyanakkor a civil státuszú hallgatók körében szignifikánsan magasabb az aktuálisan dohányzók aránya [42,9% vs. 26,9%; $\chi^2(1) = 4,203$; $p = 0,040$; $V = 0,2$]. Hasonlóan számottevő különbség volt a rendszeresen, illetve az alkalmanként vagy soha nem sportolók között is. Ez utóbbiaknak közel fele (46,0%) dohányzik rendszeresen vagy alkalmanként, míg a rendszeresen sportolók körében az aktuális dohányzás prevalenciája 27,5% volt [$\chi^2(1) = 4,663$; $p = 0,031$; $V = 0,2$].

A válaszadók 63,1%-a számolt be arról, hogy élete során kipróbálta már az e-cigaretta használatát. Az aktuális használat prevalenciája 23,5% volt. A közszolgálati hallgatók 16,2%-a alkalmanként, 7,3%-uk pedig rendszeresen (naponta) használ e-cigaretta használatát. Az e-cigaretta aktuális használatának elterjedtségét illetően sem a szociodemográfiai változók, sem pedig a sporttevékenység gyakorisága, jellege és módja mentén nem találtunk szignifikáns eltéréseket. A hagyományos dohánytermékek fogyasztásával ellentétben, az e-cigaretta használatában a civil és a rendészeti [28,6% vs. 21,5%; $\chi^2(1) = 0,980$; $p = 0,322$; $V = 0,07$], illetve a rendszeresen és az alkalmanként vagy soha nem sportolók [21,8% vs. 29,7%; $\chi^2(1) = 1,020$; $p = 0,313$; $V = 0,08$] esetében sem volt megfigyelhető számottevő eltérés a használat elterjedtségében.

A koffeint tartalmazó termékek rendszeres fogyasztásának prevalenciája 56,4%. A közszolgálati hallgatóknak több mint a fele tehát napi rendszerességgel fogyaszt valamilyen koffeintartalmú készítményt. A napi fogyasztás prevalencia értéke a kávé esetében volt a legmagasabb (38,0%). A napi koffeinbevitel átlagos mennyisége 117,6 mg ($CI_{95\%}$: 90,2–145,0 mg) volt. A napi koffeinhasználat elterjedtségek kapcsán sem a nemek [$\chi^2(1) = 0,212$; $p = 0,645$; $V = 0,03$], sem pedig a képzés jellege [$\chi^2(1) = 0,310$; $p = 0,577$; $V = 0,04$], a válaszadók

párkapcsolati státusza [$\chi^2(1) = 0,683$; $p = 0,409$; $V = 0,06$], illetve lakóhelyének típusa [$\chi^2(2) = 1,426$; $p = 0,490$; $V = 0,09$] mentén nem találtunk szignifikáns mintázódást. A sporttevékenységet illetően egy esetben volt megfigyelhető számottevő eltérés a napi fogyasztás prevalenciájában. A jellemzően egyedül sportolók körében szignifikánsan nagyobb arányban fordult elő a napi koffeinhasználat a jellemzően társasági sportolókhöz viszonyítva [64,5% vs. 47,7%; $\chi^2(1) = 5,155$; $p = 0,023$; $V = 0,2$]. Ez előbbieket a naponta átlagosan bevitt koffein mennyiségét tekintve is jelentősen megelőzik a társaságban sportolókat [145,5 vs. 87,4; $U(177) = 4747,5$; $p = 0,024$].

Testedzésfüggőség

A testedzésfüggőség becslésére használt EAI-HU átlagértéke 17,80 ($CI_{95\%}$: 17,10–18,50) volt a rendszeresen, vagyis hetente legalább két alkalommal sportoló közszolgálati hallgatók körében ($n = 142$). Az EAI-HU átlagértékek tekintetében a férfiak és a nők [17,48 vs. 18,16; $t(140) = -0,962$; $p = 0,338$; Cohen $d = 0,2$], illetve a rendészeti és civil hallgatók [17,65 vs. 18,29; $t(140) = -0,776$; $p = 0,439$; Cohen $d = 0,2$] között sem volt számottevő különbség. Szignifikáns és nagy, illetve közepes hatásméretű különbség mutatkozott ugyanakkor a versenyszerűen sportolók és szabadidős sportolók [20,29 vs. 17,46; $t(140) = -2,643$; $p = 0,009$; Cohen $d = 0,7$], valamint azok EAI-HU átlagértékei között, akik jellemzően egyedül, illetve társaságban szoktak edzeni [18,70 vs. 16,77; $t(140) = 2,768$; $p = 0,006$; Cohen $d = 0,5$]. Az EAI-HU pontszámok és a heti rendszerességű edzések gyakorisága között kis hatásméretű, szignifikáns összefüggés igazolódott [$F(1) = 14,668$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,01$; $t(140) = -3,830$; $p_{\text{tukey}} < 0,001$]. A napi rendszerességgel sportolók almintájában szignifikánsan magasabb EAI-HU átlagértékek születtek azokhoz viszonyítva, akik legfeljebb heti 2–6 alkalommal szoktak edzeni.

A kutatásban vizsgáltuk a rendszeresen sportolók EAI-HU pontszámainak összefüggését a BMI értékével, a WBI-5 pontszámaival, a sportolással töltött átlagos idővel, a testtömeggel és a milligrammban kifejezett napi koffeinbevitel mennyiségével is (1. számú táblázat). Az eredmények szerint a testedzésfüggőség becslésére használt mérőeszközön elért pontszámok szignifikánsan korrelálnak a sportolással töltött idővel. A többi változó esetében nem találtunk számottevő összefüggést az EAI-HU értékeivel. A sportidő és az EAI-HU közötti korreláció nem csak a rendszeresen edzők teljes mintájában, de a szabadidős sportolók almintájában (versenyszerűen sportolók nélkül) is szignifikánsnak mutatkozott ($\rho = 0,288$; $p = 0,001$; Fisher's $z = 0,296$).

1. számú táblázat

EAI-HU értékei kapcsán végzett korrelációanalízis eredményei

		BMI	WBI-5	Sportidő	Testtömeg	Napi koffeinbevitel
EAI-HU	Spearman's rho	0,011	0,086	0,325	-0,054	0,103
	p-érték	0,893	0,309	< 0,001	0,521	0,221
	Fisher's z	0,011	0,086	0,337	-0,054	0,104

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A rendszeresen sportoló hallgatók 14,8%-a tekinthető a testedzésfüggőség szempontjából tünetmentesnek. A legalább heti két alkalommal sportolók többsége (74,6%) tünethordozónak minősül a függőség kockázata nélkül, további 10,6%-uk esetében pedig felmerült a testedzésfüggőség kockázata. A rendszeresen sportolók körében nem találtunk szignifikáns összefüggést a testedzésfüggőségi rizikókatóriák jelenléte és a nem [$\chi^2(1) = 0,268$; $p = 0,874$; $V = 0,04$], a képzés jellege [$\chi^2(1) = 0,357$; $p = 0,836$; $V = 0,05$], a BMI-katóriák [$\chi^2(1) = 3,173$; $p = 0,529$; $V = 0,1$], a párcapcsolati státusz [$\chi^2(1) = 0,882$; $p = 0,644$; $V = 0,08$], a lakóhely típusa [$\chi^2(4) = 8,982$; $p = 0,062$; $V = 0,2$], az aktuális dohányzás [$\chi^2(2) = 0,783$; $p = 0,676$; $V = 0,07$], az aktuális e-cigaretta használat [$\chi^2(2) = 0,166$; $p = 0,921$; $V = 0,03$], valamint a napi koffeinfoogyasztás [$\chi^2(2) = 2,008$; $p = 0,366$; $V = 0,1$] kategóriái között.

A sporttevékenység módja és jellege mentén azonban szignifikáns mintázódás mutatkozott. A versenyszerűen sportolók körében a testedzésfüggőség kockázata a válaszadók 29,4%-ánál merült fel. Ugyanez a szabadidős sportolók esetében mindössze 8,0% volt [$\chi^2(2) = 7,786$; $p = 0,020$; $V = 0,2$]. A sportolás módja esetében szintén azt találtuk, hogy azok körében, akik jellemzően egyedül sportolnak szignifikánsan nagyobb arányban fordul elő a testedzésfüggőség kockázata a társas sportolókhöz viszonyítva [$\chi^2(2) = 7,485$; $p = 0,024$; $V = 0,2$]. A sportolásra fordított havi kiadások becslült mértékének kategóriái [$\chi^2(4) = 9,803$; $p = 0,044$; $V = 0,2$], valamint a tiltott teljesítményfokozó szerek kipróbálása [$\chi^2(4) = 12,738$; $p = 0,013$; $V = 0,2$] mentén szintén szignifikáns mintázódás igazolódott (2. számú táblázat).

2. számú táblázat

A testedzésfüggőségi tünetek jelenlétének mintázódása a vizsgált szociodemográfiai változók és sportmagatartással kapcsolatos tényezők mentén a rendszeresen sportoló hallgatók körében (n = 142; %)

	Tünetmentes (%)	Tünethordozó (%)	Kockázati csoport (%)	χ^2 (df)	p-érték	Cramer V
Neme						
férfi	14,7	76,0	9,3	0,268(2)	0,874	0,04
nő	14,9	73,1	11,9			
Képzés jellege						
rendészeti	15,7	74,1	10,2	0,357(2)	0,836	0,05
civil	11,8	76,5	11,8			
BMI-kategória						
alultáplált	0,0	100,0	0,0	3,173(4)	0,529	0,1
normál testalkatú	13,7	75,5	10,8			
túlsúlyos vagy elhízott	20,6	67,6	11,8			
Párkapcsolati státusz						
egyedülálló	14,6	76,8	8,5	0,882(2)	0,644	0,08
párkapcsolatban élő	15,0	71,7	13,3			
Lakóhely típusa						
főváros	18,7	75,0	6,3	8,982(4)	0,062	0,2
nagytelepülés/város	21,7	60,9	17,4			
kistelepülés	7,8	84,4	7,8			
Sporttevékenység módja						
szabadidős	16,0	76,0	8,0	7,786(2)	0,020	0,2
versenyszerű	5,9	64,7	29,4			
Sporttevékenység jellege						
egyedül	14,5	68,4	17,1	7,485(2)	0,024	0,2
társaságban	15,2	81,8	3,0			
Sportolásra fordított havi kiadások becült mértékének kategóriái						
alacsony kiadású	27,1	72,9	0,0	9,803(4)	0,044	0,2
közepes kiadású	9,3	81,5	9,2			
nagy kiadású	19,2	65,4	15,4			
Étrendkiegészítő használata						
használ	15,0	72,5	12,5	2,864(4)	0,581	0,1
nem használ	13,3	78,3	8,4			
NT/NV	50,0	50,0	0,0			
Hagyományos dohánytermék aktuális használata						
használ (alkalmi vagy napi)	17,9	74,4	7,7	0,783(2)	0,676	0,07
nem használ	13,6	74,8	11,6			
E-cigaretta aktuális használata						
használ (alkalmi vagy napi)	12,9	77,4	9,7	0,166(2)	0,921	0,03
nem használ	15,3	73,9	10,8			
Koffeintartalmú termékek napi használata						
használ	13,7	72,5	13,8	2,008(2)	0,366	0,1
nem használ	16,1	77,4	6,5			

	Tünetmentes (%)	Tünethordozó (%)	Kockázati csoport (%)	χ^2 (df)	p-érték	Cramer V
Tiltott teljesítményfokozó kipróbálása						
kipróbálta	33,3	0,0	66,7	12,738(4)	0,013	0,2
nem próbálta	14,6	75,9	9,5			
NT/NV	0,0	100,0	0,0			

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A testedzésfüggőség kockázati kategóriáinak mintázódását külön megvizsgáltuk a rendszeresen sportolók körében, a szabadidős sportolók almintáján is ($n = 125$). A szabadidős sportolók almintáján belül közepes hatásméretű, szignifikáns összefüggés a testedzésfüggőség kockázati kategóriái és a különböző szociodemográfiai, illetve egészségmagatartási változók között csak a sporttevékenység jellege kapcsán igazolódott [$\chi^2(2) = 8,619$; $p = 0,013$; $V = 0,3$]. A szabadidős sportolók almintájában a testedzésfüggőség kockázata kizárólag azok körében fordult elő, akik jellemzően egyedül sportolnak (14,3% vs. 0,0%). A tünethordozók megoszlása az egyedül és a társaságban edző szabadidős sportolók között 70,0%, illetve 83,6%, míg a tünetmentesek megoszlása 15,7% és 16,4% volt.

Következtetések

A közösség tagjainak fizikai aktivitása egyéni és társadalmi szempontból egyaránt kívánatos volna. Az általános jólét és az egészség megőrzése mellett a fizikai aktivitás növelése évente csak Magyarország viszonylatában több milliárd forint megtakarítást jelenthetne a nemzetgazdaság számára (Ács et al., 2011). Nemzetközi kutatási eredmények szerint a Z generációs fiatalok túlnyomó része (72,0%) fontosnak tartja a rendszeres testmozgást, ennek ellenére kevesebb, mint 20%-uk sportol legalább heti öt órát (International Olympic Committee & Allianz, 2023). Az Európai Lakossági Egészségfelmérés (ELEF) adatai szerint Magyarországon a felnőttek 59%-a szabadidejében egyáltalán nem sportol. Habár a hetente legalább 150 percnyi testmozgást végzők aránya a 18–34 év közötti korosztályban a legmagasabb, még ebben a fiatal felnőtt populációban sem éri el az 50%-ot a rendszeres (minimum 150 perc/hét) fizikai aktivitást mutatók aránya (KSH, 2019). A Sportgazdaságtani Kutatóközpont 2020-as felmérése szerint a magyar lakosság egyharmada (32,1%) legfeljebb heti egy alkalommal sportol (András et al., 2020). Az elmúlt két évtizedben készült ifjúságkutatások eredményei szintén azt jelzik, hogy 2000 és 2020 között a magyar fiataloknak átlagosan egyharmada (32–41%) sportolt rendszeresen (Domokos et al., 2020).

A közszolgálati hallgatóknak több mint háromnegyede (79,3%) sportol rendszeresen, vagyis hetente legalább kétszer, alkalmanként átlagosan 99 percet (1,65 óra). A közszolgálati hallgatók sportolási szokásai az általános korosztályos népesség mellett, más egyetemi populációkkal összehasonlítva is kedvezőnek mondható. Porcs és Molnár (2019) magyar egyetemi hallgatói mintán végzett vizsgálata szerint a hallgatók 60%-a végez rendszeresen (legalább heti 2–3 alkalom) testmozgást. Egy másik, több egyetemet vizsgáló felmérésben pedig a magyar egyetemisták 26,8%-a állította azt, hogy hetente legalább pár alkalommal, 5,7%-uk pedig naponta sportol (Kutrovácz, 2024). Eredményeink ugyanakkor azt jelzik, hogy a közszolgálati hallgatók esetében a rendszeres sportolás kedvező prevalenciája jórészt a rendészeti hallgatók sportmagatartásának köszönhető. A civil közszolgálati hallgatókhoz viszonyítva ez előbbiekre szignifikánsan nagyobb arányban jellemző a rendszeres sportolás (69,4% vs. 83,1%). Ennek hátterében az állhat, hogy a rendészeti pályát választó fiatalokkal szemben az átlagnál nagyobb fizikai teljesítményi elvárásokat támaszt úgy a foglalkoztató szerv, mint a társadalom egésze (Christián & Erdős, 2020).

A korosztályos népességhez hasonlóan (KSH, 2019; Kutrovácz, 2024) a közszolgálati hallgatók esetében számottevő nemi különbség mutatkozott a rendszeres sportolást illetően. A férfiakra nagyobb arányban jellemző a rendszeres sporttevékenység, mint a nőkre. Az empirikus vizsgálatok arra utalnak, hogy a testmozgással kapcsolatos szignifikáns nemi különbségek – s ezen belül is a lányok hátrányos helyzete – már a serdülőkorban megfigyelhetők (Bollók & Takács, 2011; Pikó & Keresztes, 2007). A fiatalok körében megfigyelhető nemi különbségeket többek között a férfiak és nők egymástól eltérő sportmotivációjával, illetve a sporttal kapcsolatos attitűdjével magyarázza a szakirodalom. A férfiakra ugyanis sokkal inkább jellemző, hogy a sporttevékenység mögött a versenyzés, a győzelemre törekvés vagy a fizikai erő demonstrálása áll. Mindemellett a férfinen és a sport között pozitív kapcsolat áll fenn. A férfiak többre értékelik a sportszellemet, a sportteljesítményt a nőkhöz viszonyítva (Pikó & Keresztes, 2007). Figyelemreméltó, hogy a rendszeres sportolást illető szignifikáns nemi különbség a rendészeti hallgatók almintájában is jelentkezik, holott a képzőintézmény és a jövőbeni foglalkoztató szervek a nőkkel szemben épp úgy komoly fizikai teljesítményi elvárásokat támasztanak.

A sporttevékenység módját illetően megállapítható, hogy a közszolgálati hallgatók nagyobb arányban választják a magányos, mint a társas edzésformákat. Habár ez a különbség minimálisnak (4 százalékpontos) mutatkozott. Egy, a magyar népességben készült korábbi felmérés szintén azt mutatta, hogy az emberek inkább sportolnak egyedül, mint társaságban. Ez utóbbi vizsgálatban ugyanakkor a jellemzően egyedül, illetve társaságban sportolók aránya között jelentős

különbség mutatkozott (András et al., 2020). Feltételezhető, hogy az egyetemi hallgatók esetében a sporttevékenység két formája közötti elhanyagolható különbség egyik oka, hogy a közös sporttevékenység a társas kapcsolatok kialakításának, ápolásának egyik lehetősége. A társas kapcsolatok, illetve a társas támogatás ugyanis esszenciális jelentőségű az egyetemi hallgatói közösségen belül. Thinh (2016) magyar egyetemisták között végzett vizsgálatában azt találta, hogy a hallgatók kortól, szaktól függetlenül elengedhetetlennek tartják a társas támogatást az egyetemi évek alatt. A támogatást pedig az egyetemen belül elsősorban saját vagy a felsőbb évfolyamokon tanuló társaiktól várják.

Az aktuális jóllétet illetően az eredményeink azt jelzik, hogy a közszolgálati hallgatók általában jónak értékelték saját pszichológiai helyzetüket. Hazai egyetemeken hallgatói körében végzett korábbi vizsgálatok (Juhász et al., 2022; Némethné, Hajduné & Morvay-Sey, 2022) eredményeihez képest ugyanakkor a közszolgálati hallgatók szignifikánsan ($p < 0,001$) kevesebb átlagpontot jeleztek a WBI-5 skálán. Egy másik kutatásban ugyanakkor ezekkel éppen ellentétesen, a mostaninál szignifikánsan ($p = 0,003$) alacsonyabb átlagértéket találtak a kutatók magyar orvostanhallgatók körében (Dinyáné Szabó & Pusztai, 2016). Ugyanakkor több korábbi vizsgálat (Dinyáné Szabó & Pusztai, 2016; Némethné, Hajduné & Morvay-Sey, 2022) és a saját eredményeink hasonlóságot mutatnak abban, hogy az egyetemi hallgatók körében a férfiak egyértelműen kedvezőbb jóllétről számolnak be a nőkhöz viszonyítva. Az általános jóllét és a nemek kapcsolata nem teljesen egyértelmű. Kiváltképp, hogy a jóllét esetében jelentkező nemi eltéréseket még kulturális különbözőségek is árnyalhatják. Egyes vizsgálatok például arra utalnak, hogy a kelet-európai országokban vagy Latin-Amerikában a férfiak általában kedvezőbb jóllétről számolnak be, mint a nők. Míg a közel-keleti muszlim országok lakosságában épp ez utóbbiak mutatkoznak boldogabbnak (Meisenberg & Woodley, 2015). Érdekes azonban, hogy a magyar átlagnépességben a nők rendre magasabb szintű jóllétről számolnak be a férfiakhoz viszonyítva. Ez a nemi hatás a 25–50 év közötti korosztályban a legmarkánsabb, s teljesen eltűnik a nyugdíjas korra (Vargha & Oláh, 2025).

Vizsgálatunkban az EAI-HU használatával becsültük a problémás testedzés jelenlétét a rendszeresen sportoló közszolgálati hallgatók körében. A vizsgált hallgatók közel háromnegyede (74,6%) jelzett tüneteket, további 10,6%-uk esetében pedig felmerült a függőség kockázata. A testedzésfüggőség különböző populációkban mért prevalenciája meglehetősen eltérő eredményeket mutat, attól függően, hogy milyen eszközökkel és megközelítésben vizsgálják a problémát (Demetrovics & Kun, 2007; Lichtenstein & Hinze, 2020). Lichtenstein és munkatársai (2021) elemzése szerint a testedzésfüggőség kockázata a szabadidős sportolók 3–42%-ánál azonosítható, az érintett sportágtól és

a vizsgálatok során alkalmazott mérőeszközöktől függően. Saját empirikus kutatásukban a testedzésfüggőség kockázatát a vizsgált populáció 7,6%-ánál azonosították (Lichtenstein et al., 2021). Marques és munkatársai (2019) szisztematikus irodalomelemzése pedig arra utal, hogy a testedzésfüggőség kockázatának prevalenciája a rendszeresen sportolók és az egyetemi hallgatói populációban 3–7% között, míg az atléták körében 6–9% között alakul. Ugyanakkor a vizsgáltak során használt mérőeszközöknek ebben az esetben is meghatározó jelentősége van. Azok a kutatások, amelyekben a mostanival egyezően az EAI-t használták a problémás testedzés előfordulásának becslésére, a testedzésfüggőség kockázatának prevalenciáját 3,0–21,4% (átlag = 8,9%; $CI_{95\%}$: 6,4–11,4%) között jelezték. Az egyetemi hallgatók körében készült vizsgálatokban pedig a testedzésfüggőség kockázatának előfordulása 3,0–21,4% (átlag = 9,2%; $CI_{95\%}$: 3,8–14,6%) volt (Marques et al., 2019). A közszolgálati hallgatóknál mért prevalenciaérték a testedzésfüggőség kockázatát érintően (10,6%) tehát a nemzetközi vizsgálatokban feltárt eredmények átlagához közelít.

Vizsgálatunkban a testedzésfüggőség kockázatának prevalenciája ugyanakkor jelentősen magasabb volt, mint az általános népességben. A teljes populációban készült vizsgálatokban ugyanis a testedzésfüggőség előfordulása rendkívül alacsony, megközelítőleg 0,3–0,5% közé esik (Mónok et al., 2012). A magyar felnőtt lakosság körében készült korábbi reprezentatív felmérés eredményei ugyanis azt jelzik, hogy a legalább heti rendszerességgel sportolók 50,7%-a tekinthető tünetmentes testedzőnek, 46,7%-uk esetében merülnek fel a testedzésfüggőségi tünetek a testedzésfüggőség kockázata nélkül, és 2,6% esetében a testedzésfüggőség kockázata azonosítható (Horváth, Demetrovics & Paksi, 2021). A számottevő különbséget nagy valószínűséggel az életkor és a testedzésfüggőség közötti összefüggés magyarázza. A függőség e formájának kockázata ugyanis magasabb a fiatalabbak körében, mint az időseknél (Sicilia et al., 2013).

Figyelemreméltó, hogy a sporttevékenység gyakorisága kapcsán megfigyelhető szignifikáns nemi különbségek a testedzésfüggőség kockázatának prevalenciájában nem jelentkezett. Mindez részben összecseng a legtöbb korábbi nemzetközi kutatás eredményével, amelyek szerint a férfiak körében a testedzésfüggőség kockázatának prevalenciája megegyezik, vagy valamivel magasabb, mint a nőknél (Dimitru, Dimitru & Maher, 2018).

A megvonási tünetek, az interperszonális konfliktusok mellett az eltúlzott mértékű testmozgást, illetve a kontroll hiányát tekinthetjük a testedzésfüggőség vezető tüneteinek (Lichtenstein & Hinze, 2020; Lichtenstein et al., 2021). A testedzésfüggőség e tüneteinek kiemelt jelentőségét a mostani vizsgálat eredményei részben szintén megerősítették. A problémás testedzést jelző EAI-HU pontértéke a rendszeresen sportolók mintáján belül szignifikánsan korrelált az

edzéssel eltöltött idővel. Továbbá az EAI-HU pontszámok és az órában kifejezett edzésidő együttjárása nem csak a teljes mintában, de a szabadidős sportolók almintájában is egyértelműen igazolódott. A heti rendszerességű edzések gyakorisága és az EAI-HU pontszámok között is összefüggést mutatott. A napi rendszerességgel sportolók esetében magasabb pontszámokat találunk, mint azoknál, akik rendszeresen, de csak heti 2–6 alkalommal járnak sportolni. Korábbi vizsgálatok kimutatták, hogy az edzés mennyiségének növekedése összefüggésbe hozható a testedzésfüggőséggel (Lichtenstein & Jensen, 2016; Rocks et al., 2017). A mostani eredményekhez hasonlóan, Griffiths és munkatársai (2005) szintén azt találták, hogy a heti testedzés gyakorisága és az EAI pontszámok között összefüggés húzódik.

Eredményeink ezen kívül arra is rámutatnak, hogy a kockázati csoportba tartozó hallgatók számottevően nagyobb arányban sportolnak egyedül, mint társaságban. Mindez utalhat a problémás testedzéssel együttjáró szociális izoláció megjelenésére. Egy korábbi nemzetközi vizsgálat szerint ugyanis a testedzésfüggőség megnövelheti a szociális izoláció kockázatát az egyetemi hallgatók körében (Li, Nie & Ren, 2015).

A testedzés egészségkárosító, problémás formái kapcsán a legegységesebb asszociációt a doppingszerek, tiltott teljesítményfokozók jelentik (Demetrovics & Kun, 2007). Az olyan pszichiátriai zavarok, mint az izomdiszmorfia, az evési zavarok vagy a testedzésfüggőség, a tiltott doppingszerek használata szempontjából kockáztnövelő szereppel bírhatnak (Zoob Carter & Boardley, 2024). Gunnarsson és munkatársai (2022) ugyanakkor vizsgálatukban nem találtak szignifikáns összefüggést a szteroidhasználat és a testedzésfüggőség kockázata között. A mostani vizsgálatban kizárólag a testedzésfüggőség rizikó kategóriáinak jelenléte és a tiltott teljesítményfokozók kipróbálása között mutatkozott szignifikáns mintázódás. Az aktuális használat rendkívül alacsony prevalenciája miatt az összefüggések vizsgálatára nem volt lehetőség. Önmagában a kipróbálás és a testedzésfüggőség közötti kapcsolat magyarázatára ezek az eredmények nem alkalmasak, ugyanakkor figyelemfelhívó lehet további vizsgálatok elvégzésére.

Az eredményeink azt jelzik, hogy az egyetemi hallgatók kiemelt kockázati csoportnak minősülnek a testedzésfüggőség szempontjából. A magas stresszszint és a testtel való elégedetlenség fontos szerepet játszhat az edzésfüggőség kialakulásában e populációban (Wang et al., 2025). A jövőben ezért érdemes volna a hazai egyetemi hallgatók érintettségét és a problémás testedzés hátterét vizsgálni. A tanulmányban bemutatott kutatás felfedező céllal elemezte a magyar közszolgálati hallgatók körében a testedzésfüggőség elterjedtségét és mintázatait. Korábban ilyen vizsgálat ebben a populációban még nem történt hazánkban. A feltárt eredmények mellett ugyanakkor a vizsgálatnak számos limitációja van.

Az első, amelyet az eredmények értékelése során figyelembe kell venni, hogy a minta nagysága statisztikai szempontból elfogadható, ugyanakkor relatíve alacsony volt. Korlátot jelent továbbá a kutatás mintaválasztása, mivel kizárólag önkéntes alapon jelentkező hallgatókat tartalmazott. A mintavételi eljárás eredményeként előállított minta így nem képes reprezentálni az alapsokaságot. A kutatás eredményei ezáltal általánosításra csak erős fenttartásokkal alkalmasak. Eredményeink további korlátját jelenti, hogy a vizsgálat önbevallásos módszertani eszközök alkalmazásán alapult, amely bizonyos esetekben – különösen a tiltott szerek kipróbálása esetén – aluljelentéseket eredményezhet.

Felhasznált irodalom

- Ács P., Hécz R., Paár D., & Stocker M. (2011). A fitness (m)értéke: A fizikai inaktivitás nemzetgazdasági terhei Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 58(7-8), 689–708.
- Alnawwar, M. A., Alraddadi, M. I., Algethmi, R. A., Salem, G. A., Salem, M. A., & Alharbi, A. A. (2023). The Effect of Physical Activity on Sleep Quality and Sleep Disorder: A Systematic Review. *Cureus*, 15(8), e43595. <https://doi.org/10.7759/cureus.43595>
- András K., Havran Zs., Kajos A., Kynsburg Z., Kozma M., Máté T., & Szabó Á. (2020). „Sport – Érték” kutatás 2020. Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtani Intézet.
- Bech, P., Staehr-Johansen, K., & Gudex, C. (1996). The WHO (Ten) Well-Being Index: validation in diabetes. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 65, 183–190.
- Bech, P. (1996). *The Bech, Hamilton and Zung Scales for Mood Disorders: Screening and Listening. 2nd Edition*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-61169-8>
- Bech, P. (1999). Health-related quality of life measurements in the assessment of pain clinic results. *Acta Anaesthesiologica Scandinavica*, 43(9), 893–896. <https://doi.org/10.1034/j.1399-6576.1999.430906.x>
- Bollók S., & Takács J. (2011). Középiskolás fiatalok sportolási szokásai a szociodemográfiai tényezők tükrében. *Egészségfejlesztés*, 52(1-2), 38–46.
- Brenner, J. S., & American Academy of Pediatrics Council on Sports Medicine and Fitness (2007). Overuse injuries, overtraining, and burnout in child and adolescent athletes. *Pediatrics*, 119(6), 1242–1245. <https://doi.org/10.1542/peds.2007-0887>
- Bull, F. C., Al-Ansari, S. S., Biddle, S., Borodulin, K., Buman, M. P., Cardon, G., Carty, C., Chaput, J. P., Chastin, S., Chou, R., Dempsey, P. C., DiPietro, L., Ekelund, U., Firth, J., Friedenreich, C. M., Garcia, L., Gichu, M., Jago, R., Katzmarzyk, P. T., Lambert, E., & Willumsen, J. F. (2020). World Health Organization 2020 guidelines on physical activity and sedentary behaviour. *British Journal of Sports Medicine*, 54(24), 1451–1462. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2020-102955>
- Carter, M. I., & Hinton, P. S. (2014). Physical activity and bone health. *Missouri Medicine*, 111(1), 59–64.

- Caspersen, C. J., Powell, K. E., & Christenson, G. M. (1985). Physical activity, exercise, and physical fitness: definitions and distinctions for health-related research. *Public Health Reports, 100*(2), 126–131.
- Christián L., & Erdős Á. (2020). Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. *Belügyi Szemle, 68*(12), 11–42. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.1>
- Clark, A., & Mach, N. (2016). Exercise-induced stress behavior, gut-microbiota-brain axis and diet: a systematic review for athletes. *Journal of the International Society of Sports Nutrition, 13*, 43. <https://doi.org/10.1186/s12970-016-0155-6>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences. Second Edition*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Colledge, F., Buchner, U., Schmidt, A., Wiesbeck, G., Lang, U., Pühse, U., Gerber, M., & Walter, M. (2022). Individuals at Risk of Exercise Addiction Have Higher Scores for Depression, ADHD, and Childhood Trauma. *Frontiers in Sports Active Living, 3*, 761844. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.761844>
- Cselkó Z., & Péntes M. (2016). Az elektronikus cigarettáról meglévő ismeretek összefoglalása. *Orvosi Hetilap, 157*(25), 979–986. <https://doi.org/10.1556/650.2016.30469>
- Demetrovics Zs., & Kun B. (2007). Viselkedési addikciók. In Demetrovics Zs. (Szerk.), *Az addiktológia alapjai I.* (pp. 133-225). ELTE Eötvös Kiadó.
- Demetrovics Zs., & Kurimay T. (2008). Testedzésfüggőség: a sport mint addikció. *Psychiatria Hungarica, 23*(2), 129–141.
- Di Lodovico, L., Poulains, S., & Gorwood, P. (2018). Which sports are more at risk of physical exercise addiction: A systematic review. *Addictive Behaviors, 93*, 257–262. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.12.030>
- Dinyáné Szabó, M. & Pusztai, G. (2016). Az Egészségügyi Világszervezet ötételes jól-lét kérdőívének vizsgálata a Semmelweis Egyetem elsőéves hallgatóinak körében. *Orvosi Hetilap, 157*(44), 1762–1768. <https://doi.org/10.1556/650.2016.30572>
- Dimitru, D. C., Dimitru, T., & Maher, A. J. (2018). A systematic review of exercise addiction: examining gender differences. *Journal of Physical Education and Sport, 18*(3), 1738–1747. <https://doi.org/10.7752/jpes.2018.03253>
- Domokos T., Kántor Z., Pillók P., & Székely L. (2020). *Magyar fiatalok 2020. Kérdések és válaszok – fiatalokról, fiataloktól*. Társadalomkutató Kft.
- Downs, D. S., Hausenblas, H. A., & Nigg, C. R. (2004). Factorial Validity and Psychometric Examination of the Exercise Dependence Scale-Revised. *Measurement in Physical Education and Exercise Science, 8*(4), 183–201. https://doi.org/10.1207/s15327841mpee0804_1
- Eaton, S. B., & Eaton, S. B. (2003). An evolutionary perspective on human physical activity: implications for health. *Comparative Biochemistry and Physiology Part A: Molecular & Integrative Physiology, 136*(1), 153–159. [https://doi.org/10.1016/s1095-6433\(03\)00208-3](https://doi.org/10.1016/s1095-6433(03)00208-3)
- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J., & Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents:

- informing development of a conceptual model of health through sport. *The International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10, 98. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-10-98>
- Erdős Á. (2022). *Az addikciók és rendészet közös dimenziói: A magyar rendőrtisztképzés nap-pali munkarendű hallgatóinak pszichoaktív szerhasználata*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Rendészettudományi Doktori Iskola.
- European Commission (2022). *Special Eurobarometer 525 - Sport and Physical Activity*. European Union. <https://doi.org/10.2766/356346>
- Fox, K. R., Boutcher, S. H., Faulkner, G. E., & Biddle, S. J. H. (2000). The case for exercise in the promotion of mental health and psychological well-being. In Biddle, S. J. H., Fox, K. R. & Boutcher, S. H. (Eds.), *Physical Activity and Psychological Well-Being* (pp. 1-9). Routledge.
- Freimuth, M., Moniz, S., & Kim, S. R. (2011). Clarifying Exercise Addiction: Differential Diagnosis, Co-occurring Disorders, and Phases of Addiction. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(10), 4069–4081. <https://doi.org/10.3390/ijerph8104069>.
- Garrick, J. G., & Requa, R. K. (2003). Sports and fitness activities: the negative consequences. *The Journal of the American Academy of Orthopaedic Surgeons*, 11(6), 439–443. <https://doi.org/10.5435/00124635-200311000-00008>
- Global Adult Tobacco Survey Collaborative Group (2020). *Global Adult Tobacco Survey (GATS): Fact Sheet Templates*. Centers for Disease Control and Prevention.
- Godoy-Izquierdo, D., Ramírez, M. J., Díaz, I., & López-Mora, C. (2023). A Systematic Review on Exercise Addiction and the Disordered Eating-Eating Disorders Continuum in the Competitive Sport Context. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 21, 529–561 <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00610-2>
- Griffiths, M. D., Szabo, A., & Terry, A. (2005). The exercise addiction inventory: a quick and easy screening tool for health practitioners. *British Journal of Sports Medicine*, 39(6), e30. <https://doi.org/10.1136/bjism.2004.017020>
- Gunnarsson, B., Entezarjou, A., Fernández-Aranda, F., Jiménez-Murcia, S., Kenttä, G., & Häkansson, A. (2022). Understanding exercise addiction, psychiatric characteristics and use of anabolic androgenic steroids among recreational athletes - An online survey study. *Frontiers in Sports and Active Living*, 4, 903777. <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.903777>
- Hassmén, P., Koivula, N., & Uutela, A. (2000). Physical Exercise and Psychological Well-Being: A Population Study in Finland. *Preventive Medicine*, 30(1), 17–25. <https://doi.org/10.1006/pmed.1999.0597>
- Hill, M. L. (2016). *Fitness of firefighters as part of administrative practice*. Doctoral (PhD) Thesis. The University of Akron.
- Horváth Zs., Demetrovics Zs., & Paksi B. (2021). Testedzésfüggőség. In Paksi B., & Demetrovics Zs. (Szerk.), *Addiktológiai problémák Magyarországon. Helyzetkép a lakossági kutatások tükrében. II. kötet: Viselkedési addikciók* (pp. 65-81). ELTE PPK – L'Harmattan Kiadó.
- International Olympic Committee, & Allianz (2023). *Understanding trends in youth participation in sport*. International Olympic Committee – Allianz. https://www.allianz.com/content/dam/onemarketing/azcom/Allianz_com/about-us/sports-and-culture/opm/MoveNow-Move365-Understanding-trends-in-youth-participation-in-sport.pdf

- Joy, E., Kussman, A., & Nattiv, A. (2016). 2016 update on eating disorders in athletes: A comprehensive narrative review with a focus on clinical assessment and management. *British Journal of Sports Medicine*, 50(3), 154–162. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2015-095735>
- Juhász R., Kiss-Geosits B., Bárdos Gy., & Varga V. (2022). WHO WBI-5 kérdőív alkalmazása a köznevelési intézmények testnevelő, egészségfejlesztő tanárai esetében az IKT használatáról a Covid-19 pandémia időszakában. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 23(98), 11–18.
- Keys, A., Fidanza, F., Karvonen, M. J., Kimura, N., & Taylor, H. L. (1972). Indices of relative weight and obesity. *Journal of Chronic Diseases*, 25(6), 329–343. [https://doi.org/10.1016/0021-9681\(72\)90027-6](https://doi.org/10.1016/0021-9681(72)90027-6)
- KSH (2019). *Európai Lakossági Egészségfelmérés: Testmozgás 2019*. Központi Statisztikai Hivatal. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/elef/testmozgas_2019/testmozgas_2019.pdf
- Kohl, H. W., III, Cook, H. D., & Committee on Physical Activity and Physical Education in the School Environment, Food and Nutrition Board, & Institute of Medicine, Eds. (2013). *Educating the Student Body: Taking Physical Activity and Physical Education to School*. National Academies Press (US).
- Kokkinos, P., Sheriff, H., & Kheirbek, R. (2011). Physical Inactivity and Mortality Risk. *Cardiology Research and Practice*, 1–10. <https://doi.org/10.4061/2011/924945>
- Kutrovátz K. (2024). Szabadidő-eltöltés mintázatai, online tevékenységek és problémás online viselkedés. In Arnold P., Elekes Zs. (Szerk.), *Egyetemi hallgatók alkohol- és drogfogyasztása, szabadidő-eltöltési szokásai és jólléte Magyarországon* (pp. 62-82). Budapesti Corvinus Egyetem.
- Li, M., Nie, J., & Ren, Y. (2015). Effects of exercise dependence on psychological health of Chinese college students. *Psychiatry Danubina*, 27(4), 413–419.
- Lichtenstein, M. B., Jensen, T. T. (2016). Exercise addiction in CrossFit: Prevalence and psychometric properties of the Exercise Addiction Inventory. *Addictive Behaviors Reports*, 3, 33–37. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2016.02.002>
- Lichtenstein, M. B., & Hinze, C. J. (2020). Exercise addiction. Adolescent Addiction. In Essau, C. A., Delfabbro, P. H. (Eds.), *Adolescent Addicton. Epidemiology, Assessment, and Treatment. Second Edition* (pp. 265-288). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-818626-8.00010-4>
- Lichtenstein, M. B., Melin, A. K., Szabo, A., & Holm, L. (2021). The Prevalence of Exercise Addiction Symptoms in a Sample of National Level Elite Athletes. *Frontiers in Sports Active Living*, 3, 635418. [10.3389/fspor.2021.635418](https://doi.org/10.3389/fspor.2021.635418).
- Liu, R., Menhas, R., & Saqib, Z. A. (2024). Does physical activity influence health behavior, mental health, and psychological resilience under the moderating role of quality of life?. *Frontiers in Psychology*, 15, 1349880. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1349880>
- Lockie, R. G., Moreno, M. R., Rodas, K. A., Dulla, J. M., Orr, R. M., & Dawes, J. J. (2021). With great power comes great ability: Extending research on fitness characteristics that influence work sample test battery performance in law enforcement recruits. *Work (Reading, Mass.)*, 68(4), 1069–1080. <https://doi.org/10.3233/WOR-213437>

- Martos T., & Csordás G. (2022). WHO Jólét Kérdőív rövidített változata (WHO Well-Being Index, WBI-5). In Horváth Zs., Urbán R., Kökönyei Gy., Demetrovics Zs. (Szerk.), *Kérdőíves módszerek a klinikai és egészségpszichológiai kutatásban és gyakorlatban* (pp. 186-189). Medicina Könyvkiadó.
- Marques, A., Peralta, M., Sarmento, H., Loureiro, V. Gouveia É. R., & Gaspar de Matos, M. (2019). Prevalence of Risk for Exercise Dependence: A Systematic Review. *Sports Medicine*, 49, 319–330. <https://doi.org/10.1007/s40279-018-1011-4>
- Matarazzo, J. D. (1980). Behavioral health and behavioral medicine: frontiers for a new health psychology. *The American Psychologist*, 35(9), 807–817. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.35.9.807>
- Matarazzo, J. D. (1983). Behavioral immunogens and pathogens: Psychology's newest challenge. *Professional Psychology: Research and Practice*, 14(3), 414–416. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.14.3.414>
- McTiernan, A., Friedenreich, C. M., Katzmarzyk, P. T., Powell, K. E., Macko, R., Buchner, D., Pescatello, L. S., Bloodgood, B., Tennant, B., Vaux-Bjerke, A., George, S. M., Troiano, R. P., Piercy, K. L., & 2018 Physical Activity Guidelines Advisory Committee (2019). Physical Activity in Cancer Prevention and Survival: A Systematic Review. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 51(6), 1252–1261. <https://doi.org/10.1249/MSS.0000000000001937>
- Meisenberg, G., & Woodley, M. A. (2015). Gender differences in subjective well-being and their relationships with gender equality. *Journal of Happiness Studies*, 16(6), 1539–1555. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9577-5>
- Meulemans, S., Pribis, P., Grajales, T., & Krivak, G. (2014). Gender Differences in Exercise Dependence and Eating Disorders in Young Adults: A Path Analysis of a Conceptual Model. *Nutrients*, 6(11), 4895–4905. <https://doi.org/10.3390/nu6114895>
- Mónok K. (2022). Testedzésfüggőség Skála és Testedzés Addikció Kérdőív. In Horváth Zs., Urbán R., Kökönyei Gy., Demetrovics Zs. (Szerk.), *Kérdőíves módszerek a klinikai és egészségpszichológiai kutatásban és gyakorlatban* (pp. 497-507). Medicina Könyvkiadó.
- Mónok, K., Berczik, K., Urbán, R., Szabó, A., Griffiths, M. D., Farkas, J., & Demetrovics, Zs. (2012). Psychometric properties and concurrent validity of two exercise addiction measures: A population wide study. *Psychology of Sport and Exercise*, 13(6), 739–746. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2012.06.003>
- Morgan, W. P. (1979). *Negative Addiction in Runners*. *The Physician and Sportsmedicine*, 7(2), 55–77. <https://doi.org/10.1080/00913847.1979.11948436>
- Némethné T. B., Hajduné L. Z., Morvay-Sey K. (2022). Az orvostanhallgatók étellel való elégedettségének és jóllétének vizsgálata. *Tanulmányok*, 64(1), 96–106. <https://doi.org/10.19090/tm.2022.1.96-106>
- Nuttall, F. Q. (2015). Body Mass Index: Obesity, BMI, and Health: A Critical Review. *Nutrition Today*, 50(3), 117–128. <https://doi.org/10.1097/NT.0000000000000092>

- Office on Smoking and Health (2020). *2020 National Youth Tobacco Survey: Methodology Report*. Atlanta: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health.
- Oja, P., Titze, S., Kokko, S., Kujala, U. M., Heinonen, A., Kelly, P., Koski, P., & Foster, C. (2015). Health benefits of different sport disciplines for adults: systematic review of observational and intervention studies with metaanalysis. *British Journal of Sports Medicine*, *49*(7), 434–440. <https://doi.org/10.1136/bjsports2014-093885>
- Oppezzo, M., & Schwartz, D. L. (2014). Give your ideas some legs: the positive effect of walking on creative thinking. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, *40*(4), 1142–1152. <https://doi.org/10.1037/a0036577>
- Paksi-Petró Cs. (2018). Utánpótlás-politikai kihívások a közigazgatásban. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, *6*(2), 106–127.
- Pikó B., & Keresztes N. (2007). *Sport, lélek, egészség*. Akadémiai Kiadó.
- Porcs D., & Molnár L. (2019). A sport szerepe az egyetemi hallgatók életében. In Veres Z., Sasné Grósz A., Liska F. (Szerk.), *Ismerjük a vevőt? A vásárlás pszichológiája: Az Egyesület a Marketingoktatásért és Kutatásért XXV. Országos Konferenciájának előadásai* (pp. 304–314). Pannon Egyetem.
- Rea, L. M., & Parker, R. A. (1992). *Designing and conducting survey research*. Jossey-Boss.
- Rocks, T., Pelly, F., Slater, G., & Martin, L. A. (2017). Prevalence of Exercise Addiction Symptomology and Disordered Eating in Australian Students Studying Nutrition and Dietetics. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, *117*(10), 1628–1636. <https://doi.org/10.1016/j.jand.2017.04.001>
- Short, S. E., & Mollborn, S. (2015). Social determinants and health behaviors: conceptual frames and empirical advances. *Current Opinion in Psychology*, *5*, 78–84. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.05.002>
- Sicilia, Á., Aliás-García, A., Ferriz, R., & Moreno-Murcia, J. A. (2013). Spanish adaptation and validation of the Exercise Addiction Inventory (EAI). *Psicothema*, *25*(3), 377–383. <https://doi.org/10.7334/psicothema2013.21>
- Strain, T., Flaxman, S., Guthold, R., Semenova, E., Cowan, M., Riley, L. M., Bull, F. C., Stevens, G. A., & Country Data Author Group (2024). National, regional, and global trends in insufficient physical activity among adults from 2000 to 2022: a pooled analysis of 507 population-based surveys with 5·7 million participants. *The Lancet. Global Health*, *12*(8), e1232–e1243. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(24\)00150-5](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(24)00150-5)
- Susánszky, É., Konkoly Thege, B., Stauder, A., & Kopp, M. (2006). A WHO Jól-lét Kérdőív rövidített (WBI-5) magyar változatának validálása a Hungarostudy 2002 országos lakossági egészségfelmérés alapján. *Mentálhigiéne és Pszichoszomatika*, *7*(3), 247–255.
- Szabo, A. (2000). Physical activity as a source of psychological dysfunction. In Biddle, S. J. H., Fox, K. R., Boutcher, S. H. (Eds.), *Physical Activity and Psychological Well-Being* (pp. 130–153). Routledge.

- Terry, A., Szabo, A., & Griffiths, M. D. (2004). The exercise addiction inventory: A new brief screening tool. *Addiction Research and Theory, 12*(5), 489–499.
- Thielgen, M. M., & Schade, S. (2024). Physical Job Demands in Police Officer Selection and Training: Normative Data and Predictive Validity—A Research Note. *Journal of Police Criminal Psychology, 39*, 660–670 <https://doi.org/10.1007/s11896-024-09644-3>
- Thinh D. V. (2016). A társas támogatás szerepe a felsőoktatásban. *Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat, 8*(4), 77–85.
- Topp, C. W., Østergaard, S. D., Søndergaard, S., & Bech, P. (2015). The WHO-5 Well-Being Index: A Systematic Review of the Literature. *Psychotherapy and Psychosomatics, 84*(3), 167–176. <https://doi.org/10.1159/000376585>
- Vargha, A., & Oláh, A. (2025). Szociodemográfiai változók és a szubjektív jóllét kapcsolata Magyarországon. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika, 25*(4), 242–264. <https://doi.org/10.1556/0406.2024.00069>
- Venables, M. C., & Jeukendrup, A. E. (2009). Physical inactivity and obesity: links with insulin resistance and type 2 diabetes mellitus. *Diabetes/Metabolism Research and Reviews, 25*(S1), S18–S23. <https://doi.org/10.1002/dmrr.983>
- Wang, Y., Hua, G., Liu, W., Wan, C., Hao, M., & Zhang, M. (2025). Exercise addiction in college students: the impact of body dissatisfaction, stress, physical activity and gender. *Frontiers in Psychiatry, 16*, 1546192. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2025.1546192>
- Wang, Y., Shi, H., Liu, S., Wang, K., Griffiths, M. D., & Szabo, A. (2024). Psychometric Evaluation of the Revised Exercise Addiction Inventory (EAI-R) Among Chinese College Students. *International Journal of Mental Health and Addiction, 22*, 1743–1760. <https://doi.org/10.1007/s11469-022-00955-2>
- Wanjau, M. N., Möller, H., Haigh, F., Milat, A., Hayek, R., Lucas, P., & Veerman, J. L. (2023). Physical Activity and Depression and Anxiety Disorders: A Systematic Review of Reviews and Assessment of Causality. *AJPM Focus, 2*(2), 100074. <https://doi.org/10.1016/j.focus.2023.100074>
- Weinstein, A., & Szabo, A. (2023). Exercise addiction: A narrative overview of research issues. *Dialogues in Clinical Neuroscience, 25*(1), 1–13. <https://doi.org/10.1080/19585969.2023.2164841>
- Zoob Carter, B. N., & Boardley, I. D. (2024). Development and validation of dependence and craving measures specific to athletes who use anabolic-androgenic steroids. *Frontiers in Psychology, 15*, 1347211. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1347211>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdős Á., & Mitiner M. (2026). Testedzésfüggőség és egészségmagatartás a magyar közszolgálati hallgatók körében. *Belügyi Szemle, 74*(4), <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp851-882>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Mitiner Márk, aki a mitinermark24@gmail.com e-mail címen érhető el.

Poligráf a tárgyalóteremben

Polygraph in the courtroom

Szabó Imre

kiemelt főreferens, rendőr alezredes
Nemzeti Védelmi Szolgálat,
Kriminálpszichológiai Laboratórium
szaboimre@gmail.com

Absztrakt

Cél: Betekintést nyújtani a hazai poligráfós tevékenység jelenkori helyzetébe, módszertanába, megvizsgálni a szaktanácsadói szerepkörhöz kötött jogszabályi keretrendszer sajátosságait, beleértve a poligráfós vizsgálati eredmények bizonyítékként való felhasználásának kialakult gyakorlatát.

Módszertan: A szerző a jogszabályi háttér aktuális helyzetének áttekintésével, a szakterületet érintő hazai ítélkezési gyakorlat konkrét esetekre épülő bemutatásával, valamint vizsgálati esetszámok statisztikai adatainak elemzésével fogalmaz meg következtetéseket.

Megállapítások: A műszeres vallomás-ellenőrzést szabályozó eljárásjogi rendelkezések lehetővé tették a poligráfós vizsgálati eredmények bizonyítékként történő felhasználhatóságát, melynek záloga a szaktanácsadó tanúkénti kihallgatása. A vizsgálati számok és eredmények tükrében elmondható, hogy a bíróság előtti felhasználás már egy létező törvényes opció, de a poligráf elsődleges felhasználási területe továbbra is a kirendelő hatóság és az előtte folyó nyomozás orientálása.

Érték: A poligráfós szaktanácsadói tevékenység a hazai szakirodalmat tekintve kevésbé kutatott területnek minősül, így a cikk megjelenése lehetőséget biztosít az olvasóknak a poligráf jelenkori gyakorlatának megismerésére.

Kulcsszavak: poligráf, szaktanácsadó, bíróság, bizonyíték

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 06. 29. Átdolgozás: 2025. 08. 22.
Elfogadás: 2025. 09. 05.

Abstract

Aim: The author aims to provide an insight into the current state of polygraph consultancy and to outline the possibilities and practices related to the admissibility of polygraph examination results in criminal proceedings.

Methodology: The publication formulates its conclusions through an overview of the current state of the legal framework closely related to the topic, a presentation of domestic judicial practice in the field based on concrete cases, and an analysis of statistical data concerning the number of conducted examinations.

Findings: Procedural legal provisions regulating instrumental credibility assessment have made the use of polygraph examination results admissible in court, provided the expert consultant is heard as a witness. Based on the number and outcomes of the examinations, it can be stated that admissibility in court proceedings has become a legally viable option. Nevertheless, the primary application of the polygraph remains to support the investigative authorities in orienting ongoing investigations.

Value: Polygraph consultancy is considered a relatively under-researched area in the Hungarian professional literature; therefore, the publication offers readers an opportunity to gain insight into the current practices of polygraph application.

Keywords: polygraph, expert consultant, court, evidence

Bevezetés

Hasonló címmel 2023-ban a szlovén poligráfus kollégák rendeztek szakmai találkozót a környező európai országok szakembereinek, majd ezt követte Budapesten két nagyobb szabású – 2024-ben tizenhárom, majd 2025 májusban tizenhét ország részvételével megtartott – nemzetközi konferencia¹ ([URL1](#)). A szakterület aktuális kérdésein túl természetesen szóba került a poligráfus vizsgálati eredmények bizonyítékként való felhasználása. Az eltérő jogrendszer és jogszabályi háttér kapcsán változatos kép rajzolódott ki a részt vevő országoknál, dominált a nyomozati szakban való igénybevétel, de számos európai államban,²

1 Tizenhét ország (Amerikai Egyesült Államok, Belgium, a Boszniai Szerb Köztársaság, Bulgária, Csehország, az Egyesült Királyság, Észak-Macedónia, Horvátország, Japán, Kanada, Lengyelország, Montenegró, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, valamint Magyarország részéről a Nemzeti Védelmi Szolgálat) poligráfus vizsgálatot végző szaktanácsadói vettek részt a Nemzeti Védelmi Szolgálat által szervezett II. Nemzetközi Poligráf Konferencián, Budapesten.

2 A konferencián elhangzottak alapján Romániában, Lengyelországban és Belgiumban az adott ország jogszabályi keretei között felhasználható bíróság előtt a poligráfus vizsgálat eredménye. A belga büntetőeljárás kódex 2021-es módosítását követően a 112. cikk részletesen szabályozza a vizsgálatot és a felhasználást.

illetve Japánban (Matsuda, Ogawa, & Tsuneoka, 2019) a bizonyítékként való felhasználás gyakorlatát sem tekintették „ördögtől valónak.”

A közelmúlt nagy médiaérdeklődést kiváltó hazai bűnügyeinek tárgyalásán többször találkozhattunk a poligráfós vizsgálat eredményével, és ez esetekben a szaktanácsadó bíróság előtti megjelenését is komoly figyelem kísérte (URL2, URL3). A bíróság előtti meghallgatásokon a poligráfós szaktanácsadók számos alkalommal szembesültek a védelem részéről megfogalmazott azon állásponttal, amely szerint a poligráfós vizsgálati eredményt a hatóságok csak akkor veszik figyelembe, amikor az a vádhatóság álláspontját erősíti és a bizonyítékláncolatba könnyedén beilleszthető eredményt produkált. Az érvelés szerint az ügyfél csak veszíthet a poligráffal, mert ha elbukik az egyébként bizonyítottan nem tévedhetetlen eredménnyel járó vizsgálaton, akkor azt a terhére értékeli, ha átmegegy, akkor pedig nem fogják figyelembe venni.

Hipotézisként – tekintve az érvelésre – átnéztem a poligráfós vizsgálatok hazai gyakorlatát, illetve az aktuális törvényi szabályozást, valamint a vizsgálati eredmények felhasználásának lehetőségeit és problematikáját. A bizonyítékként való felhasználás kapcsán megvizsgáltam a közelmúltban hozott bírói ítéletekben megjelenő gyakorlatot, azok indokolását, illetve statisztikai alapú összevetést készítettem a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ 2019 és 2022 közötti poligráfós tevékenységéről.

Poligráf

A poligráf egy olyan, a megtévesztés detektálására használt eszközt jelent, amely az emberi szervezet több fiziológiai csatornáját képes egyidejűleg nyomon követni, rögzíteni (Krapohl, Handler, & Lynch, 2024). Olyan eszköz, amely képes egyidőben mérni és rögzíteni a vizsgált alany mellkasi és hasi légzésének mértékét, a bőr vezetőképességének változásait, figyelemmel kíséri a vérnyomás és pulzus változásait.

Poligráfós vizsgálat

Egyszerű definícióként egy strukturált interjú és az azt követő diagnosztikai eljárás elegyéről beszélhetünk, amikor a poligráf eszközt egy olyan speciális tesztelési eljárás keretein belül alkalmazzák, ahol az alany feladata az előre megbeszélte egyszerű, eldöntendő tesztkérdések többszöri megválaszolása a fiziológiai paramétereinek monitorozása közben. Hazánkban a poligráfós vizsgálat

szinonimájaként használják a hazugságvizsgálat kifejezést, nemzetközi szinten a poligráfos vizsgálat alatt a poligráfnak mint diagnosztikai eszköznek és egy hozzá kapcsolt validált tesztnek a megtévesztés pszichofiziológiai kimutatására való alkalmazását (Psychophysiological detection of deception) értjük (Raskin & Honts, 2002).

A vizsgálat nem képes közvetlenül a hazugságot mérni, hanem a különféle tesztkérdésekre adott fiziológiai reakcióváltozásokat hasonlítja össze (National Research Council, 2003), és ezek különbségeit értékelve és kombinálva tud a releváns kérdések esetében következtetést levonni a megtévesztő szándékról, illetve a reakciók hiányában modellezi az igazmondást vagy őszinteséget.

Alapvetően kétféle eredménytípusról beszélhetünk: a vizsgálat megtévesztésre utaló fiziológiai reakciókat³ rögzített, vagy nem rögzített megtévesztésre utaló szignifikáns reakciókat a kritikus eseménnyel összefüggésben. A hamis pozitív és hamis negatív eredmények minimalizálására pedig az értékeléseknél bevezették a „nem eldönthető” kategóriát is (Szabó, 2022).

A poligráfos vizsgálat megbízhatósága, hibátlan működése iránti igény érthető (American Psychological Association, 2004), de mint minden más tudományos megfigyelésen és tesztelésen alapuló eljárásnál, itt is ismert a téves döntés lehetősége. Az átlag pontosság a poligráf esetében validált tesztek használatával 87 százalék környékére tehető (American Polygraph Association, 2011), de viszonyítva ezt az egyébként eszközt nem használó, humán hazugságdetektálás megközelítőleg 54 százalékos eredményéhez (Bond & DePaulo, 2006), kimondhatjuk, hogy a pusztán szerencsénél jóval nagyobb mértékű, de valóban nem tökéletes pontosságú eljárásról beszélünk. Az összehasonlító kérdéstechnika, a kritikus hangok ellenére (Iacono & Ben-Shakhar, 2019; Iacono, 2024), továbbra is a legnépszerűbb poligráfos technika. Valóban nem hibátlan, de az érvényességét alátámasztó kutatásokat összefoglaló legújabb metaanalízis (Honts, Thurber, & Handler, 2021) alapján megfelelő tudományos alappal bír.

A poligráfos vizsgálatok az elrendelés célja alapján két nagy csoportba sorolhatóak: diagnosztikai, illetve szűrővizsgálatok. Alapvető különbség, hogy a diagnosztikai vizsgálatoknál ismert probléma miatt kerül sor az elrendelésre – ide tartoznak a bűnügyekben elvégzett vizsgálatok – míg a szűrővizsgálatoknál nincs ilyen egyértelmű ok, hanem kockázati tényezők esetleges jelenlétét keresik.

3 Bármely típusú összehasonlító kérdéstechnika eredményét a megtévesztésre utaló szignifikáns reakciók jelenlétének vagy hiányának a kifejezésével prezentálják, melynek egységes jelölése reakciók esetén DI (Deception indicated) vagy SR (Significant reaction), azok hiányában pedig NDI (No deception indicated) vagy NSR (No significant reaction). Nem eldönthető eredmény esetén pedig INC (Inconclusive) vagy NO (No Opinion) a döntés.

Poligráfos szakterület Magyarországon

A büntetőeljárásban való alkalmazás 1978-ra datálva, Krispán István nevéhez fűződik (Gárdonyi, 2020). A nemzetközi trendekhez hasonlóan itthon is alapvetően ketté válik a szakma, amely a fejlődéstörténetét tekintve nagy hasonlóságot mutat a lengyel modellel (Widacki, 2018). Mára a jelentősebb létszám főként az állami feladatokat ellátó szervekhez – rendvédelem és nemzetbiztonság – köthető, de jelen van a magánszektorban tevékenykedő üzleti vállalkozásként is. A törvényi szabályozás keretrendszeré és a kialakult finanszírozási gyakorlat – költségmentesség elve – alapján a nyomozó hatóság vagy az ügyészség, többnyire rendvédelmi szektorban foglalkoztatott⁴ szaktanácsadót kér fel, így a későbbiek során a bíróság is ezen forrásokból származó poligráfos eredményekkel találkozhat. Kisebbségi számban ugyan, de összefuthat a magánszektor szaktanácsadója által készített véleménnyel is, ahol a vizsgálat megrendelője általában maga az érintett vizsgálati alany vagy a jogi képviselője.

Jogszabályi háttér nyomozati célú vizsgálatoknál

A hazai szabályozás alapja a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.), amely elődjéhez⁵ képest érdemi változást hozott a poligráfos szaktanácsadói tevékenységben. A normaszövegben a bizonyítási cselekmények között megjelent a műszeres vallomás-ellenőrzés,⁶ amely kiterjesztő fogalomként megszüntette a poligráfos vizsgálat kizárólagosságát. A módosítás ezzel megteremtette a lehetőségét a várható technikai fejlődés során esetlegesen megjelenő új, innovatív módszerek bevezetése előtt is. A hatályos törvényi szabályozás generális eleme, hogy műszeres vallomás-ellenőrzést a nyomozás során az ügyészség vagy a nyomozó hatóság rendelhet el,⁷ mely során tanú és gyanúsított vallomása vizsgálható. Továbbra is megkerülhetetlen tényező maradt az önkéntesség elve: a vizsgálathoz a tanú, illetve a gyanúsított hozzájárulása szükséges. A Be. a műszeres vallomás-ellenőrzés végrehajtását konzekvensen szaktanácsadó igénybevételéhez köti,⁸ egyben lehetővé teszi, hogy a szaktanácsadó a későbbiek során az eljárásról és megállapításairól tanúként hallgatható ki.

4 Jelenleg az NVSZ Kriminálpszichológiai Laboratóriuma, korábban az NSZKK Poligráfos Osztálya, akkreditált laboratóriumként országos hatáskörrel végzi, illetve végezte ezeket a feladatokat.

5 1998. évi XIX. törvény.

6 Be. 206. § (1) bekezdés.

7 Be. 212. § (1) bekezdés.

8 Be. 212. § (2) bekezdés.

Lényeges, hogy az alannyá válás szempontjából fontos tiltó rendelkezést találhatunk a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedéseknél,⁹ a tizennyolcadik életévét be nem töltött tanú vallomása nem vizsgálható műszeres vallomás-ellenőrzéssel. Ugyanezen törvényhely megfelelő alkalmazását írja elő a Be. a fiatakorú terhelték esetében is.¹⁰ Az áldozatok védelme, a másodlagos viktimizáció¹¹ elkerülése, valamint az eljárásba vetett bizalom elősegítése kapcsán a jogalkotó számára megfontolandónak tartanám az Egyesült Államokban már jól működő poligráfós szabályozást. Ott a szexuális jellegű bűncselekmények, kapcsolati erőszak vagy zaklatás miatt tett feljelentések esetében a sértettek vonatkozásában jogszabály (Violence Against Women Act, 2005) tiltja a vád vagy a tanúvallomás „megerősítése” érdekében, kötelező jelleggel elvégzendő poligráfós vizsgálatokat. Ezekben az ügyekben a sértett esetében poligráfós vizsgálatot első lépésben kizárólag saját kérésükre lehet végrehajtani. Ennek a nyilatkozatnak a megtételéért tilos a nyomozó hatóságnak bármilyen előzetes kérést, felhívást, elvárást, azaz bármiféle nyomásgyakorlást megfogalmazni velük szemben. Hatósági döntés alapján akkor kerülhet sor vizsgálatra, ha azt megelőzően az ismert gyanúsított már átesett a vizsgálaton és ott nem produkált megtévesztésre utaló reakciókat. Az említett bűncselekményi kategóriákban a törvény általánosságban előírja a hatóságoknak, hogy nem tagadhatják meg a feljelentés felvételét, a nyomozás lefolytatását vagy a vádemelést arra hivatkozva, hogy a sértett nem vállalta a poligráfós vizsgálatot. A védelmi jellegű szabályozásnak az átültetése harmonizálna az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU számú, a bűncselekmény áldozatainak jogairól szóló irányelvével. Az uniós jog közvetlenül nem szabályozza a sértettek poligráfós vizsgálatát, de őket csak olyan eljárásnak lehet alávetni, amely nem veszélyezteti pszichés jóllétüket, és amelynek elvégzéséhez önként hozzájárultak. Sajnos az irányelv ellenére a nyomozó hatóságok gyakran mérlegelés nélkül kérik az ilyen jellegű ügyekben a sértett és a gyanúsított egyidejű vizsgálatát. Jellemző az is, hogy ha a gyanúsított – élve jogával – nem vállalja a vizsgálatot, vagy épp nem vizsgálható, akkor automatikusan a sértett felé fordulnak, mert a bizonyítékszegénynek gondolt ügyben szükségesnek érzik megerősíteni a vallomást.

Sértettek vizsgálatánál az interjú alatt gyakran érzékelhető, hogy a részvételt egyfajta kötelező rosszként élik meg, de kihangsúlyozzák, hogy önként vállalták

9 Be. 87. § (2) bekezdés.

10 Be. 96. § (2) bekezdés.

11 A büntetőeljárás során a hatóságnak kerülni kell minden olyan gyakorlatot, amely a sértett újbóli traumatizálásához vezethet. Nincs helye szükségtelen kérdésekkel járó, megalázó kihallgatási szituációnak, törekedni kell arra, hogy ne kelljen újra és újra más előtt elmesélniük az átélt szenvedést, ha valamiért mégis újra ki kell hallgatni őket, akkor lehetőség szerint ugyanaz a személy legyen a kihallgató.

el mindezt. Gondoljuk bele, hogy az áldozatokkal szemben támasztott vizsgálati igény, bármilyen köntösben is találják azt feléjük, joggal bizonytalaníthatja el őket. Azt sugallhatja, hogy sértetti létükre nem bízunk bennük a hatóság, rajtuk a bizonyítási teher az igazmondásukat illetően. Ha a gyanúsított elutasítja a vizsgálatot, ezt gyakran úgy élik meg, hogy a jogszabályok ellenük dolgoznak és nem értük. A poligráfos szakma kialakított egy olyan, kimondottan a szexuális ügyek sértettjeinek fokozott védelmét szolgáló speciális tesztelési eljárást (Szabó, 2022), ahol a sértettnek nem kell szóban újra elmesélnie a vele történeteket. Ennek ellenére kiemelten célnak tekintem, hogy a vázolt szabályozás beépüljön a hazai joggyakorlatba.

A jogszabályi keret másik fontos eleme a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.), amely a bírói engedélyhez nem kötött eszközök kapcsán lehetőséget biztosít a titkosan együttműködő személyek által hozott információ műszeres ellenőrzésére.¹² A titkos információgyűjtés során történő alkalmazás esetén is kötelező az önkéntes hozzájárulás, és az eljárás csak a tizennyolcadik életévet betöltött személy esetében alkalmazható.

A hazugságvizsgálatokat érintő törvényi szintű szabályozás harmadik pillére a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló 2013. évi LXXXVIII törvény (Körtv.). E felhatalmazás szerint az eltűnt személy felkutatása céljából, az ügyben kihallgatott tanú által elmondottak valóságtartalmát – írásos, önkéntes hozzájárulással – műszeres vallomás-ellenőrzéssel ellenőrizheti¹³ az eljáró szerv. Az alannya váláshoz a tizennyolcadik életév betöltése szintén kötelező előírás.

Fontos részletszabályozó norma a nyomozás és az előkészítő eljárás szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) kormányrendelet (Nyer.), amely előírja a nyomozó hatóságnak a kötelező jegyzőkönyvi rögzítést,¹⁴ és tartalmazza a vizsgálathoz szükséges önkéntes hozzájárulás megszerzésének és dokumentálásának menetét.¹⁵ Kitér a jegyzőkönyv kötelező egyéb tartalmi elemeire, melyből kiemelendő a vizsgálattal kapcsolatos előzetes tájékoztatási kötelezettség¹⁶ is, melyhez már bevonható a szaktanácsadó is. A rendelet lehetőséget ad a külföldi anyanyelvű tanú vagy terhelt esetében arra, hogy a vizsgálatot tolmács segítségével,¹⁷ saját anyanyelvén végezzék el. Adminisztratív rendelkezésként pedig előírja, hogy a szaktanácsadó által a vizsgálat menetéről készített feljegyzést

12 Rtv. 66. § (1a) bekezdés.

13 Körtv. 20/A § (3) bekezdés.

14 Nyer. 79. § (7) bekezdés.

15 Nyer. 79. § (1-3) bekezdés.

16 Nyer. 79. § (4) bekezdés.

17 Nyer. 79. § (6) bekezdés.

a műszeres vallomás-ellenőrzésről készített jegyzőkönyvvel együtt kell kezelni. A Nyor. részletes szabályozása kiküszöbölte az elődje, a 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (Nyor.) azon hiányosságát, amely csak a hozzájárulás írásba foglalására kötelezte a nyomozó hatóságot,¹⁸ és arra, hogy az aláírt hozzájárulást a nyomozás iratai között kell elhelyezni.

Jogszabályi háttér szűrővizsgálatoknál

A poligráf szűrővizsgálatként való alkalmazása hazánkban elsősorban a nemzetbiztonsági szakterület specifikuma. A hatályos jogi szabályozás a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományának jogállásáról szóló 2024. évi LXX. törvényen (Pnbjt.) alapul. Poligráfot alkalmazhatnak állománybavételi eljárás keretében,¹⁹ illetve tartós külszolgálatról való hazaérkezést követően, továbbá titoktartási kötelezettség megszegésének gyanúja, bűnmegelőzési feladatok és nemzetbiztonsági ellenőrzés végrehajtása során is. A titkosszolgálati jogviszony speciális jellemzője, hogy megszűnését követően további két évig köteles a volt állománytag poligráfos ellenőrzésnek magát alávetni,²⁰ mindezt cserébe meghatározott illetményjuttatás jár. A nemzetbiztonsághoz fűződő kiemelt érdek tehát a poligráf ezen típusú felhasználásánál az önkéntesség elvét kötelezettséggé változtatta, ahol a vizsgálat önhibából eredő megghiúsulását anyagi hátránnyal sújtja.²¹ A nemzetbiztonsági szakterületen végzett poligráfos tevékenység 2013-ban ombudsmani átvilágításon esett át,²² amely kimondta, hogy a poligráfos vizsgálat elrendelésének akkor hatályos miniszteri utasításban való kötelezővé tétele nem felelt meg sem az alapvető jogok védelmére vonatkozó állami kötelezettség, sem a jogállamiság elvének, illetve a jogbiztonság követelményének sem.

Poligráf alkalmazása a civil szférában

A magánszférában alkalmazott poligráfos vizsgálatokat érintően mérföldkőnek tekinthető a 2000-es évek eleje, amikor is a Magyar Posta Rt. üzleti szerződesei nyilvánosságra kerültek, és ezzel kapcsolatban postai alkalmazottakat vetettek

18 Nyor. 129. § (1) bekezdés.

19 Pnbjt. 93. § (1) bekezdés.

20 Pnbjt. 94. § (1) bekezdés.

21 Pnbjt. 94. § (4) bekezdés.

22 AJB-1132/2012. számú jelentés.

alá vizsgálatnak. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos közös jelentésben²³ vizsgálta meg a történeteket és megállapították, hogy a Magyar Posta Rt. a hazugságvizsgáló felhasználásával megsértette alkalmazottainak személyiségi jogát, másrészt a személyes adatok védelméhez fűződő alkotmányos jogot megsértve jogellenesen kezelte, illetve dolgoztatta fel az érintettek adatait. Pár évvel később az adatvédelmi biztos áttekintette a poligráf munkavállalókkal szembeni alkalmazásának gyakorlatát,²⁴ amelyben megállapította, hogy a poligráf alkalmazhatósága csak törvényben megfogalmazott állami garanciák mellett, csak a büntetőeljárás keretein belül alkalmazhatóak, mert a bűnösség vizsgálatánál lehet indokolt az alkotmányos jogok korlátozása. A jelentés szerint a civil szférában, így általánosságban a munka világában az eszköz alkalmazása sérti az alkotmányos értékeket.

A poligráfos vizsgálat eredményének felhasználása

A hatályos Be. egyértelmű rendelkezéseit megelőző évtizedekben, a felhasználás terén a németországi viszonyokhoz hasonló bizonytalanságot, kettősséget lehetett érzékelni (Stál, 2019), amely tetten érhető volt a vonatkozó bírói döntésekben, állásfoglalásokban. Remekül ábrázolja a korábbi törvényi szabályozás hiányosságai kapcsán egymással küzdő álláspontokat Fedor, melyben jól kirajzolódik az akkoriban uralkodó két erős irányvonal: a poligráf csak a nyomozás orientálására szolgál, kontra bizonyítékként is felhasználható a bíróságon (Fedor, 2013).

Az új Be. egyértelmű és tiszta jogi helyzetet teremtve törvényes utat nyitott a műszeres vallomás-ellenőrzés, így a poligráfos vizsgálat eredményének bizonyítékként való felhasználásához. A szaktanácsadó kihallgatásának lehetővé tétele országos kitekintésben némileg eltérő gyakorlatot hozott létre. Egyes területeken előszeretettel alkalmazzák azt, hogy a poligráfos vizsgálat elvégzését és az eredményről készített szaktanácsadói nyilatkozat kézhezvételét követően, még nyomozati szakban kihallgatják a szaktanácsadót tanúként akkor is, ha a nyilatkozata és a véleménye egyértelmű. Ennek a gyakorlatnak a velejárója, hogy a továbbiakban kizárják²⁵ a szaktanácsadót az ügyben esetlegesen később még szükségessé váló vizsgálatokból.

23 OBH 6580/2001. számú jelentés.

24 Adatvédelmi Biztos 369/P2009-3 számú állásfoglalása.

25 Be. 270. § (3) bekezdés.

Esetleírások

A Kecskeméti Törvényszék halált okozó testi sértés büntetőjében hirdetett bűnösséget megállapító ítéletet²⁶ 2021 májusában, melyből megállapítható, hogy a gyanúsított poligráfos vizsgálatáról készült szaktanácsadói nyilatkozatot és a hozzá tartozó feljegyzéseket a tárgyaláson ismertették. A fellebbezéseket követően a Szegedi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 2021 októberében hozott végzésével a Kecskeméti Törvényszék ítéletét helybenhagyta. A részletes indokolásból az alábbi, a poligráfot közvetlen érintő pontot emelném ki: *„Eljárási szabályt sértett továbbá a törvényszék, amikor bizonyítékként vette figyelembe a nyomozati iratok 760-761. oldalszáma alatti poligráfos szaktanácsadói feljegyzést, valamint a 764-768. oldal alatti poligráfos vizsgálat dokumentációját.”*²⁷

Az indokolás kiemeli, hogy a Be. 165. § alapján a műszeres vallomás-ellenőrzés nem tartozik a bizonyítékok körébe, hanem egy bizonyítási cselekményről van szó, amelyet a vallomás hitelességének ellenőrzésére használ a nyomozó hatóság. Így tehát a műszeres vallomás-ellenőrzésről készült jegyzőkönyvet és annak eredményét tartalmazó feljegyzést önmagában nem is lehet figyelembe venni bizonyítékként. Ellenben, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy szükséges, a szaktanácsadó az eljárásról és annak megállapításairól tanúként kihallgatható. Mivel ezt mellőzte az eljáró bíró, így nem volt más lehetőség, minthogy a poligráffal kapcsolatos teljes dokumentációt kizárták a bizonyítékok köréből.

Az említett ügyben egy olyan, némileg speciális, tehát nem az elkövetési magatartásra, hanem kizárólag a vélt elkövetési eszköz esetleges elrejtésére vonatkozó vizsgálat került kizárásra, amelyben a szaktanácsadó egyébként nem rögzített megtévesztésre utaló reakciókat.

A kizárás oka azonban egyértelmű és egzakt. Nem azért került sor rá, mert a terhelt szempontjából esetlegesen kedvező következtetéssel zárult poligráfos vizsgálat ne lett volna beilleszthető a bizonyítékláncolatba. Az ok sokkal prózaibb és közvetlenül tetten érhető: pusztán egy feltárt eljárásjogi formai hiba – a szaktanácsadó tanúkénti kihallgatásának mellőzése – hozta magával a kizárási döntést.

A következő szemlézett döntésben a poligráfos vizsgálat eredményének felhasználhatóságára, pontosabban az eredmény kizárására irányuló indítvány elutasítására, illetve a vizsgálat esetleges megismétlésére vonatkozó részletes okfejtésről olvashatunk.

26 Kecskeméti Törvényszék I.B.171/2020/30.

27 Szegedi Ítéltábla Bf.III.339/2021/12. [14-17].

„A vádlott és a védő indítványozták a poligráfos vizsgálat és szaktanácsadói vélemény kirekesztését a bizonyítékok köréből [...] A bíróság a kirekesztésre irányuló indítványt elutasította. A poligráfos vizsgálatról készült szaktanácsadói vélemény ugyanis törvényesen felvett bizonyítási eszköz volt, így nem merült fel olyan ok, ami a kirekesztést indokolta volna, annak tartalmával kapcsolatban pedig a poligráfos vizsgálatról készült feljegyzés és szaktanácsadói nyilatkozat mellett a poligráfos vizsgálatot végző tanúvallomása is rendelkezésre állt [...] A bíróság elutasította a poligráfos vizsgálat ismételt elvégzésére irányuló védelmi bizonyítási indítványt, ugyanis a bíróság a bírósági eljárásban nem is rendelheti el a műszeres vallomásellenőrzést, a Be. 212.§ (1) bekezdése alapján erre csak nyomozati szakban kerülhet sor, a gyanúsított vagy a tanú vallomását csak a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség vizsgálhatja műszeres vallomásellenőrzéssel.”²⁸

A másodikként taglalt ügyben a fellebbezéseket követően 2021 októberében hozott végzést²⁹ a Szegedi Ítéltábla. Az indokolást áttekintve egy igen érdekes körülményre hívnám fel a figyelmet. A végzés szerint az ügyiratok felterjesztésekor a Szegedi Fellebbviteli Főügyészség meglepő módon egy rendőri jelentés, illetve a műszeres vallomás-ellenőrzésről készült feljegyzés és a szaktanácsadói nyilatkozat kirekesztését indítványozta. A Szegedi Ítéltábla a következőképp reagált erre:

„Ez – a Be. 167. § (5) bekezdéséből következően – olyan bizonyítási eszközből származó tény vonatkozásában alkalmazható, melyet a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők büntetőeljárási jogainak lényeges sérelmével szerzett meg. A másodfokú bíróság álláspontja szerint ilyen körülmény nem merült fel...”³⁰

Majd az ítéltábla részletes okfejtéssel magyarázta döntését, mely szerint a terhelt önként hozzájárult a vizsgálatához, annak elvégzésére pedig a jogszabályi feltételeknek megfelelően szaktanácsadó közreműködését kérték. Az eljárási cselekmény, annak jegyzőkönyvi, illetve feljegyzés formájában való rögzítése megfelelt a hatályos Be., illetve az ezt közvetlen szabályozó kormányrendelet (Nyer.) elvárásainak. Érvelésüket az alábbi logikus következtetéssel zárták:

„Az igénybe vett szaktanácsadó – a Be. 212. § (2) bekezdésének II. fordulatára szerint – az eljárásáról és a megállapításairól tanúként hallgatható ki. Az elsőfokú bíróság élt is ezzel a perrendi lehetőséggel, melynek során a jogszabályi előírásokat mindvégig szem előtt tartotta, mulasztást nem követett el.

28 Kecskeméti Törvényszék 1B.539/2019/127 [92-94].

29 Szegedi Ítéltábla Bf.IX.212/2021/28.

30 Szegedi Ítéltábla Bf.IX.212/2021/28. [11]–[12].

Nincs tehát törvényes indok a műszeres vallomásellenőrzésről szóló feljegyzés és szaktanácsadói nyilatkozat – mint okirat – kirekesztésére, annál is kevésbé, mert annak hiányában az eljárási cselekmény szabályszerűsége, a jogszabályi előírások megtartása nem lenne ellenőrizhető, illetőleg számonkérhető. Ekként a rendelkezésre álló bizonyítékok értékelésének nem volt eljárásjogi akadálya ...”³¹

Az ismertetett bírósági döntések alapján a poligráfos vizsgálat eredményének felhasználhatósága, illetve a felhasználása kapcsán korábban jelentkező dilemma kérdését a hatályos Be. rendelkezései megoldották, és mindezt az ítélkezési gyakorlat is visszatükrözi.

A szaktanácsadói jogállás problematikái

A poligráf alkalmazása kapcsán van pár olyan vitatott szegmens, amit továbbra sem érintett a Be. módosítás. Ezek egyike a bírói szakban való poligráfos vizsgálati lehetőség. Fentebb, az ítéletek ismertetésekor látható volt, hogy a hatályos jogszabályi háttér miatt erre nem kerülhet sor. A nyomozati szakban való időbeli elhelyezés elvéből fakadóan a műszeres vallomás-ellenőrzés a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség kizárólagos jogkörét képezi. Poligráf szakmai oldalról közelítve a kérdést, nincs olyan ellenérv, hogy bírói szakban ne kerülhetne sor terhelt vagy tanú vallomásának poligráfos ellenőrzésére. Főként akkor, ha arra a nyomozati szakban nem került sor, vagy új, addig nem vizsgált kérdéskörben kellene azt megtenni. Felmerül a kérdés, hogy helyénvaló-e az ide irányuló jogkorlátozás, hogy az egyébként nyomozati szakban, a szaktanácsadó személyéhez kötött és törvényesen alkalmazott műszeres vallomás-ellenőrzés alkalmazhatóságát kizárja a jogalkotó a bírói szakban. Kérdésként merülhet fel, hogy a büntetőeljárásban sérül-e a „fegyverek egyenlőségének” elve azzal, hogy a műszeres vallomás-ellenőrzést a törvény vádhoz kötötten kizárólag a nyomozó hatóság kezébe helyezte. Mit tehet a terhelt vagy a védelem, ha a műszeres vallomás-ellenőrzés elrendelésére irányuló indítványukat indokolás nélkül elutasítja az eljáró hatóság, érvényesíthető-e a döntés ellen bármilyen fellebbezési lehetőség. Tisztázatlan terep az ügyfél vagy a védelem által felkért magánszaktanácsadó által készített és az ügyhöz csatolni kívánt poligráfos szaktanácsadói vélemény helyzete és felhasználhatósága is.

A kérdéseket a szaktanácsadó és a szakértő szerepköre és szabályozása felől közelíteném meg. A vallomás ellenőrzése, vizsgálata szakkérdés, mégpedig különleges szakértelmet igénylő. A szaktanácsadó a szakértőhöz képest

31 Szegedi Ítélet tábla Bf.IX.212/2021/28. [17]–[19].

lényegesen szűkebb jogosítványokkal bír, annak ellenére, hogy valójában különleges szakértelmet igénylő kérdés megválaszolása a feladata. Mindketten a már említett – egy adott szakkérdés megválaszolásához szükséges – különleges szakértelmüknek köszönhetik eljárásbéli szerepüket (Bakonyi, 2018), erre épül a felhasználhatóságuk. A közreműködésük által kapott eredményeket azonban már lényegesen eltérő jogok és kötelezettségek közepette csatornázzák be az eljárásba. A szaktanácsadót általánosságban a bizonyítási eszközök felkutatásához, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez, illetőleg szakkérdésben szükséges felvilágosítás nyújtásához veheti igénybe a hatóság.³² A poligráfós vizsgálat menetét, összetettségét, speciális eszköz- és helyigényét ismerve a szaktanácsadói keretrendszerből kissé kilóg e tevékenység, bár a jogalkotó konzekvensen ide kötötte. A poligráfós szaktanácsadó a büntetőeljárásban tett vállomások hitelességének értékeléséhez, azok megítéléséhez nyújthat segítséget, illetve az eredményeivel orientálhatja a nyomozó hatóságot új, addig nem ismert bizonyítékok megszerzésének lehetőségére. A szakértő a saját szakterületének az ismereteit felhasználva véleményt nyilvánít a hatóság által megjelölt kérdésekben, és ezzel a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez járul hozzá. Mindkét fél az adott ügyben felmerült szakkérdés kapcsán, a rendelkezésére álló különleges szaktudása felhasználásával formál véleményt, melyet a tárgyalóteremben tanúkénti kihallgatás, illetve szakértő meghallgatása alkalmával ismertetnek.

A hasonlóságok után az első jelentős különbség az igénybevétel módja. A büntetőeljárásban szakértőt kirendelő határozattal tud igénybe venni a nyomozó hatóság vagy a bíróság,³³ mely határozat kézbesítésével a kirendeléssel érintettek tájékoztatásra kerülnek. Ezzel szemben a hatályos szabályozás alapján szaktanácsadó felkérése akár szóban is megtörténhet, nincs jogszabályban előírt alaki követelményekhez kötve. A felkérés módját a poligráfós vizsgálatot végző szerv belső normái szabályozzák, általában írásos formához kötik az igénybevétel lehetőségét.

A Be. alapján a terhelt és a védő szakértő kirendelését indítványozhatja,³⁴ amely indítványról a bíróság, ügyészség vagy a nyomozó hatóság dönt. Az indítvány elutasításakor a törvény lehetőséget biztosít magánszakértő igénybevételére.³⁵ Szaktanácsadó esetében nincs ilyen jogosítványa a védelemnek vagy a terheltnek, bizonyítási indítványt ugyan benyújthat, de elutasítás esetén nincs jogorvoslati lehetőség és nincs felhatalmazás magán szaktanácsadó igénybevételére

32 Be. 270. § (3) bekezdés.

33 Be. 189. § (1) bekezdés.

34 Be. 190. § (1) bekezdés.

35 Be. 190. § (2) bekezdés.

sem. A „fegyverek egyenlőségének” elvét szem előtt tartva az ilyen esetekre gyógyírként szolgálhatna egy normamódosítás, ami a bíróság részére is lehetőséget biztosítana a műszeres vallomás-ellenőrzésre akkor, ha azt korábban a nyomozó hatóság vagy az ügyészség a védelem indítványa ellenére elutasította.

A hatályos Be. bírói szakban is lehetőséget biztosít arra, hogy igény esetén más szakértő alkalmazására³⁶ is sor kerüljön, erre szaktanácsadó esetében nincs mód. Eltérő szakértői vélemények esetében a törvény felhatalmazza a bíróságot arra, hogy a véleménykülönbséget a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával³⁷ kísérelje meg feloldani.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás igénybevételét megkönnyítő eszközökről szóló R (81) 7. számú ajánlása az „egy szakértő elvét” fogalmazza meg, amely a hazai joggyakorlatban is nyomon követhető (Bérces, 2019). A bíróság azonban eljárása során bármikor dönthet úgy, hogy a teljes körű bizonyítás kapcsán az adott szakkérdés egyértelmű megítéléséhez új szakértőt rendel ki, illetve akkor is megteheti ezt, ha az egymásnak ellentmondó szakértői véleményekkel kapcsolatban a tárgyaláson meghallgatott szakértők nyilatkozata alapján nem tud megalapozottan állást foglalni arról, hogy melyik szakértő véleményét fogadhatja el.

Nehéz helyzetbe kerül a bíróság, ha a poligráfus vizsgálati eredmény bizonyítékként való elfogadhatóságának megítélése során szeretne másik forrásból származó véleményt is megismerni. Ugyanilyen dilemmával szembesülhet akkor is, ha az adott eljárásban több, egymásnak ellentmondó hazugságvizsgálati eredménnyel találkozik, és az ellentmondások feloldására szeretne egy harmadik fél általi szaktudást felhasználni a bizonyítás során.

A gyakorlat azt mutatja, hogy ezen a téren útkeresés zajlik, különféle megoldásmódokra alapozva, melyek a szakértői bizonyítás modelljét másolják. A legoptimálisabb esetről akkor beszélhetünk, ha ellentétes végkövetkeztetéssel záródott vizsgálatokat kell összehasonlítani. Ilyenkor tanúként megidézhető minden érintett szaktanácsadó, és nyilatkozhat a saját eljárásáról, majd azokat értékelve dönt a bíró a bizonyítékként való elfogadásról vagy épp a figyelmen kívül hagyásról.

Jóval problematikusabb a helyzet, amikor az ügyben elvégzett poligráfus vizsgálati eredmény kapcsán az eljáró bíró a szaktanácsadón kívül más hozzáértő személyt is szeretne bevonni, illetve ugyanez a helyzet, amikor a vád vagy a védelem – vitatva egy vizsgálat eredményét – szeretne saját szaktanácsadót felvonnatni. A hatályos jogi szabályozást alapul véve aggályos megoldás, amikor

36 Be. 197. § (1)-(2) bekezdés.

37 Be. 197. § (3) bekezdés.

bírói szakban úgy vannak be más szakterületről poligráf témában szakértőt (általában pszichológus), vagy idézgetnek be poligráfós végzettséggel rendelkező szaktanácsadót, hogy a büntetőeljárásban egyébként poligráfós vizsgálati tevékenységet nem végzett. Amikor ez történik, szinte sosem kerül sor konkrét véleményformálásra, inkább a modern poligráfós vizsgálat létét, általános elfogadottságát, tudományosan bizonyított eredményeit kérdőjelezzik meg, és a következtetéseiben rejlő, egyébként ismert hibázási lehetőségeket kiragadván próbálnak túlzó módon bizonytalanságot kelteni.

A véleményütköztetésre lehetőséget kínáló másik megoldási útvonal, amikor a bíróság vagy az ügyben ellenérdekelt fél – legyen az a vád vagy a védelem képviselője – elsőként bekér minden olyan iratot, feljegyzést és diagnosztikai adatot, amely a vizsgálattal összefüggésben keletkezett és amelyet az eljáró szaktanácsadó figyelembe vett a nyilatkozata elkészítésekor. Teszi mindezt azért, hogy a bekért adatokat átadja egy olyan, egyébként különleges – poligráfós – szakértelemmel rendelkező személynek, akit az eljárás ebbéli szakaszában szaktanácsadóként bevonni ugyan nem képes, de lehetőséget biztosít neki arra, hogy tanúkénti kihallgatás keretében véleményt formáljon. Ezt a gyakorlatot az egyébként jogosan fennálló véleményütköztetési igény alkotta meg, bár némileg kifacsart jogértelmezés útján jött létre, hiszen az alapszabály azon téziseit megkerüli, amely szerint a műszeres vallomás-ellenőrzést szaktanácsadó szerepéhez és a nyomozati szakhoz köti. Egyfajta szakértő tanú jogintézménye körvonalazódik, ahol a különleges szakértelemmel rendelkező tanú szakmai előírásokat, szabályokat ismerteti, illetve ezen szerepkörön túlterjeszkedve a más szaktanácsadó által elvégzett vizsgálati anyagot véleményezi és abból következtetéseket von le.

Érzékeny terület, amely óhatatlanul konfliktushelyzetet teremthet a tárgyalóteremben, a háttérben pedig felsejlik az egyetemes szabályozás hiánya, illetve a lényegesen eltérő szakmai ismereteken alapuló különleges szakértelem, azaz a meglévő poligráfós szaktudás bizonyításának szükségessége. Ez a következő jelentősen eltérő ismérvek között a szaktanácsadó és a szakértő intézménye között. Szakértők esetében a kamarai tagságuk által a végzettségük igazolása, a szaktudás megléte egzakt módon ellenőrizhető, és ehhez társul az egyéni gyakorlati tapasztalatuk és jártasságuk. Magyarországon jelenleg nincs olyan egyetemes képzési rendszer, amely bárki számára elérhető és elvégzésével poligráfós végzettséget szerezhethet. A bűnüldözésben szerepet vállaló állami szervek a vizsgálói utánpótlásukat többségében a saját szervezeti rendszerükön belüli elméleti és gyakorlati alapra épülő kiválasztási és képzési formával valósítják meg.

Ehhez társulhat még a nemzetközi szintéren elérhető – általában az APA³⁸ által akkreditált – szaktanfolyam, amely hazánkban sajnos eddig csak egy alkalommal, 2016-ban vált valóra. Mindezek okán e speciális területen tevékenykedő kevés számú szaktanácsadó szaktudása nagyban függ attól, hogy azt milyen keretek között, mikor és melyik szerv képzésében sajátította el. Hangsúlyos itt az időbeliség, mivel a hazai gyakorlat a 2016-os képzés után a nemzetközi trendnek megfelelően az APA szabványait alapul véve átalakult és ezekre építve akkreditált minősítést is kapott. Elsőként az NSZKK-ban működő, majd 2022-től a NVSZ Kriminálpszichológiai Laboratóriuma is ISO/IEC 17025:2018 szabvány alapján akkreditált vizsgalaboratórium lett. A poligráfós vizsgálatok minőségbiztosítása kapcsán ez egy igen jelentős, fontos és egyáltalán nem öncélú lépés volt. Azonban az akkreditált státusz alatti tevékenység – ahogyan azt Nogel a genetikus szakértői véleményekkel kapcsolatban részletesen kifejtette – nem jelent és nem is jelenthet tévedhetetlenséget (Nogel, 2022). Az akkreditált labor égisze alatt végzett poligráfós szaktanácsadói tevékenység és ennek a végtermékeként elkészülő vizsgálati eredmények nem arra hivatottak, hogy azok eredményét ne lehessen hozzáértő személynek megkérdőjelezni, netán abban szakmai hibát keresni. Önmagában nem váltja ki a személyes kompetenciát, az alkalmasságot, a szakmai jártasságot és hozzáértést.

Ezek meglétére és igazolására tartalmaz ugyan az akkreditáció számos előírást, kötelezettségeket, megfelelőséget, de inkább a vizsgálat azonos szintű elvégzéséhez szükséges technikai, műszaki paraméterek és feltételek garanciájaként, egy folyamatos hibakeresési mechanizmusnak tekinthető. A célja az, hogy az elvégzett vizsgálatoknál közel azonos minőség mellett a lehető legkevésbé hiba és ezáltal téves következtetés születhessen. Kiváló keretrendszer arra, hogy egységes elvek mentén összefogja a szakmai tevékenységet. Egy jól dokumentált folyamatról beszélünk, amely az esetlegesen bekövetkező probléma észlelését követően azonnali visszakeresést tesz lehetővé. A beépített ellenőrzési fázisok pedig ösztönzőleg hatnak a résztvevőkre, ezáltal is erősítve az elvárt minőségi munkavégzést.

A poligráfós vizsgálat diagnosztikai adatainak más szaktanácsadó általi kiértékelése bevett gyakorlat a tudományos kutatás területén (Szabó, 2022), illetve

38 American Polygraph Association – Amerikai Poligráf Szövetség, a világ egyik vezető poligráfós szervezete. Közel 2800 tagja van, akik magánvállalkozásokban, a bűnüldözésben és a kormányzati szektorokban dolgoznak. Az APA vezető szerepet játszik az etikai irányelvek, a vizsgálati technikák, műszerek és kutatás szabványainak kialakításában, ezen túlmenően különféle akkreditált képzési programokat biztosít.

a minőségbiztosítás szerves része a laborok közötti jártassági vizsgálatoknál,³⁹ és persze az oktatás-képzés menetében, azaz a mentorálás folyamatában is fontos lépcsőfok. Mindez akkor működőképes, ha a háttérben közel azonos képzési, szakmai, gyakorlati és etikai irányelvek és szervezeti modell húzódik meg. A megtévesztés detektálása bonyolult és összetett tevékenység, ahol lépcsőzetesen egymásra épülő fázisokat találunk, amelyek dominó effektusként szoros kölcsönhatásban állnak egymással. Ezen folyamatok végterméke lesz a fiziológiai változásokat tartalmazó diagnosztikai adat. A vizsgálat érvényességére, így a diagnosztikai adatokra – a teljesség igénye nélkül – jelentős hatással bír az előzetes interjú folyamata, az alany vizsgálatra való alkalmassága, a vizsgálatot végző szakmai jártassága, a használni kívánt tesztek kiválasztása, a tesztkérdések megfogalmazása és az alany általi megértése, a rögzítésre szolgáló technikai eszköz fejlettsége, az érzékelők hibátlan működése, a bemutató teszt használata és végül az értékelési rendszerek kiválasztása és alkalmazása. Önmagában a végtermék, azaz a diagnosztikai adatok más szaktanácsadó általi ismételt kiértékelése még azonos végkövetkeztetés esetén sem jelentheti az alapvizsgálat érvényességének megkoronázását, hiszen a fentebb vázolt elérési út ismerete nélkül ebben kockázatos állást foglalni. Az elérési út nyomon követésének módja a megfelelő dokumentálás. Mindez megvalósulhat írásban, ahogy az hazánkban a jegyzőkönyv és feljegyzés készítésének kötelező előírásával történik, illetve jellemző a teljes vagy részleges egyidejű kép- és hangfelvétel, amely inkább az amerikai gyakorlat és előírás része, és szóba jöhet a kettő kombinációja is. Mindkettőnek megvan a maga előnye, hátránya, a lényeg, hogy valamelyik formátumban az eljárás nyomon követhető legyen. A diagnosztikus adatok más általi újraértékelésével kapcsolatban tehát óvatosan fogalmaznék. Egy lehetőség abban az esetben, ha olyan kompetens, tényleges jártassággal és gyakorlattal rendelkező szaktanácsadó végzi el, aki elfogulatlansága mellett ismeri az összes kockázati tényezőt e kérdéskörben. Az eljáró bíró lehetősége, hogy a poligráfos eredményekkel kapcsolatos bizonytalanság vagy kétely fennállásakor meghallgassa a szaktanácsadót, aki ennek keretében köteles a speciális szaktudását igazolni és bemutatni. Tennie kell mindezt úgy, hogy érthető nyelvezettel, objektív módon felvázolja a saját vizsgálatához használt tudományos eljárás érvényességét, megbízhatóságát, bemutatja az általa használt eljárás kiválasztásának folyamatát, gyakorlatát, és végezeti

39 A Nemzeti Akkreditáló Hatóság (NAH) NAR-03-05 szabályzata szerint az MSZ EN ISO/IEC 17025, az MSZ EN ISO/IEC 17020, az MSZ EN ISO 15189, valamint az MSZ EN ISO 20387 szabvány megköveteli, hogy a vizsgáló, kalibráló és orvosi laboratóriumoknak, a mintavevő szervezeteknek, az ellenőrző szervezeteknek, valamint a biobankoknak legyenek eljárásai az eredmények érvényességének figyelemmel kísérésére. A NAH a jártassági vizsgálatokban és a laboratóriumok közötti összehasonlításokban való részvételt fontos eszköznek tekinti a szervezetek műszaki felkészültségének bizonyítására (URL5).

ismerteti a diagnosztikai adatok feldolgozásának menetét és az ebből hozott végkövetkeztetését, beleértve a döntés pontosságához kapcsolódó statisztikai alapú hibahatárokat. A szaktudás kapcsán hasonló megállapításokról számolt be az Országos Kriminológiai Intézetnek a poligráffal kapcsolatos, jogalkalmazók bevonásával végzett kutatása (Kármán & Szabó, 2019). A szakterület megítélését és fejlődését nagyban támogatná az általános szakmai és etikai alapokat tartalmazó irányelv és valamilyen egységes képviselési forma létrehozása.

A poligráfós vizsgálatokhoz előírt szaktanácsadói jogállás érzékenyen érintette a rendőrség hatáskörébe utalt rendkívüli halálessettel kapcsolatos hatósági eljárásokat. E témakörhöz kapcsolódóan említeném meg azt a Budapesten, 2025 januárjában bekövetkezett sajnálatos halálessetet, amikor egy lakástűzzel összefüggésben életét veszítette egy japán állampolgár ([URL4](#)). A rendőrség kezdetben rendkívüli halálessetként kezelte az eljárást, majd óriási sajtóvisszhang és közösségi média aktivitás közepette pár nappal később már emberölés miatt elrendelt nyomozásban fogta el, és vette őrizetben az elhunyt nő férjét.

A probléma gyökere a jogszabályi háttérben keresendő. A rendkívüli halálessetek vizsgálatánál az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) rendelkezései az irányadóak. A törvény azonban csak szakértő kirendelését⁴⁰ nevesíti és szakértői vizsgálat keretében teszi lehetővé az ügyfél közreműködését.⁴¹ A rendkívüli halálessetek kivizsgálásának részletes szabályozásáról szóló 351/2013. (X. 4.) kormányrendelet nem általánosságban ad felhatalmazást szaktanácsadó igénybevételére, hanem leszűkíti azt, kizárólag a szemlén igénybe vehető, halottvizsgálati szaktanácsadóra.⁴² A rendkívüli halállal kapcsolatos eljárás célja a halál okának és körülményeinek megállapítása, ezáltal a bűncselekményi gyanú kizárása. Ha a hatóság az eljárás során bűncselekményre utaló adatot észlel, az eljárást megszünteti és értesíti a büntetőeljárás megindítására jogosult szervet. A rendkívüli halálessetek vizsgálatánál, a halál okának megállapításánál kulcsszerep hárul a szakértői bizonyításra, a szakvélemények beszerzése azonban időt vesz igénybe még soronkívüliség esetén is. A halálesset vizsgálata során esetleges bűncselekményi gyanúra okot adó körülmény vélelmezésekor, az érdemi döntést segítő szakvélemény hiányában vagy arra várakozva két reális lehetősége van a hatóságnak. Megteheti azt, hogy pusztán a gyanús körülményre alapozva nyomozást rendel el életellenes bűncselekmény gyanúja miatt, vagy marad a szűkösebb mozgásteret biztosító Ákr. keretei között, bevárja a szakvéleményt, hogy minimalizálja a szükségtelen

40 Ákr. 71. § (1)-(3) bekezdés.

41 Ákr. 72. § (1) bekezdés.

42 351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 12. § (1) bekezdés.

nyomozás elrendelések számát. A döntés megkönnyítésére, alátámasztására jogosan merül fel a műszeres vallomás-ellenőrzés igénye a hatóságoknál, példaként a körözési tevékenységnél ismertetett, jól működő szabályozást szokták felidézni. A közigazgatási eljárás keretszabályzata a tényállás tisztázásának érdekében felhatalmazza a hatóságot a tanúk kihallgatására.⁴³ Az Ákr. alapelveit áttekintve, a jóhiszeműség és bizalmi elv alapján⁴⁴ az eljárásban részt vevők, így tehát a tanúk jóhiszeműségét is vélelmezni kell, a rosszhiszeműség bizonyítása viszont a hatóságot terheli. A rendkívüli halálesetek kivizsgálásánál a szaktanácsadóhoz kötött műszeres vallomás-ellenőrzés lehetővé tétele hatékony és gyors döntés-előkészítő opciót nyújtana a hatóságoknak, egyben megfelelő muniációt adna a tanúk rosszhiszeműségére irányuló bizonyítási teher kezeléséhez.

A kutatási módszer

Az alaphipotézis vizsgálatához a korábban országos hatáskörrel poligráfus szaktanácsadást végző NSZKK Poligráfus Osztály – amelynek tagja voltam – 2019–2022. közötti tevékenységét tekintettem át. Az adatok az adott év szakmai értékelését tartalmazó összefoglaló jelentésekből származnak. Az adatok értékeléséhez fontos megjegyezni, hogy a 2020-as adatokban torzulást okozott a COVID–19-járvány, mivel a pandémiás időszak kezdetén a vizsgálatok több hónapig szüneteltek, majd fokozatosan, a járványügyi előírások betartásával állt csak vissza a normál munkarend.

Az összehasonlításon alapuló kutatás tárgyvenként az alábbi adatok körét érintette, zárójelben az 1. számú táblázatban használt rövidített elnevezés látható:

- beérkezett ügyek száma (ügyszám);
- elvégzett vizsgálatok száma (elvégzett vizsgálat);
- nem vizsgálható ügyek száma (nem vizsgálható);
- az önkéntes hozzájárulás hiányában elmaradt vizsgálatok száma (nem vállalta);
- megtévesztésre utaló eredménnyel zárult vizsgálatok száma (megtévesztő);
- nem megtévesztő eredménnyel zárult vizsgálatok száma (nem megtévesztő);
- nem eldönthető eredménnyel zárult vizsgálatok száma (nem eldönthető);
- szaktanácsadói létszám (létszám);
- beérkezett bírósági idézések száma (bírósági idézés);
- nyomozó hatóságok által foganatosított tanúkénti kihallgatások száma (tanúkihallgatás).

43 Ákr. 66. §.

44 Ákr. 6. §. (3) bekezdés.

Az adatcsoportok objektív értékeléséhez az alábbi kiegészítő információk és torzító tényezők ismerete szükséges.

A beérkezett ügyek száma nem azonos a vizsgálandó alanyok számával, egy ügy több személy vizsgálatát is takarhatja. A vizsgálatok számát jelenti. A nem vizsgálható kategóriába azok az ügyek tartoznak, amelyek szerepelnek a beérkezett ügyek számában, de ezekben mentális, pszichés vagy más egészségügyi okok, illetve poligráf szakmai szabályok miatt a vizsgálat nem volt elvégezhető. A beérkezett bírósági idézések száma az adott tárgyévben való iktatott idézéseket jelenti, független a vizsgálat elvégzésének időpontjától. A bírósági idézések kapcsán fontos megjegyezni, hogy a 2019-es évben is volt rá példa, de ezek az adatok akkor még nem kerültek bele az éves értékelésbe.

1. számú táblázat

Az NSZKK Poligráfus Osztály tevékenységének statisztikai adatai

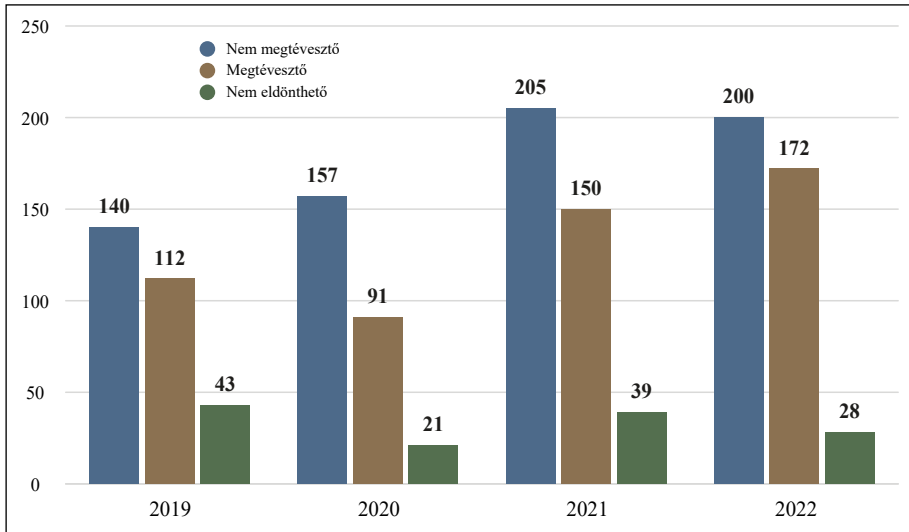
	2019	2020	2021	2022	Összesen
Ügyszám	346	271	364	420	1401
Elvégzett vizsgálat	295	269	394	400	1358
Nem vizsgálható	34	26	54	32	146
Nem vállalta	102	75	108	121	406
Megtévesztő	112	91	150	172	525
Nem megtévesztő	140	157	205	200	702
Nem eldönthető	43	21	39	28	131
Létszám	5	6	6	5	-
Bírósági idézés	n.a.	10	15	28	53
Tanúkihallgatás	n.a.	16	16	23	55

Forrás. A táblázat a szerző saját szerkesztése a Poligráfus Osztály éves értékelő jelentéseinek adataiból.

A táblázat számadatait tekintve, a 2020-as „pandémiás” év visszaesését figyelmen kívül hagyva elmondható, hogy a Be. hatálybalépését követően emelkedni kezdett a kirendelések száma, és ez egyenes arányban hatott a vizsgálati számokra is. Az emelkedő vizsgálati számot közel azonos szaktanácsadó produkálta, létszámukban jelentős eltérés nem volt. Az adatok kiválóan visszatükrözik az önkéntesség elvének működését, a visszautasítás aránya az elvégzett vizsgálatokhoz viszonyítva a négy év átlagát tekintve majdnem eléri a 30 százalékot.

1. számú ábra

Az NSZKK Poligráfós Osztály vizsgálati eredményeinek megoszlása

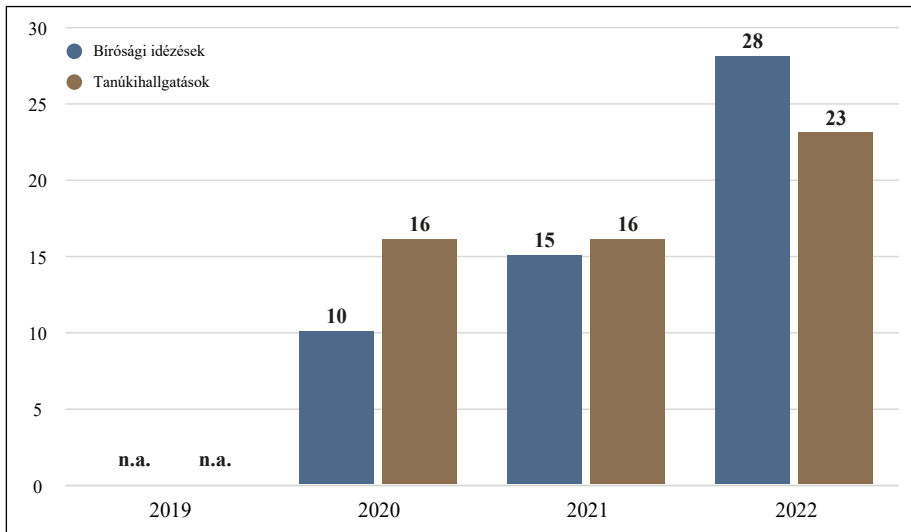

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A ténylegesen elvégzett vizsgálatok eredmény szerinti megoszlásából egyértelműen kirajzolódik a tendencia, minden évben a nem megtévesztő eredmény dominált. A négy év összesített adatát tekintve az elvégzett vizsgálatok több mint fele, megközelítőleg 52 százaléka (702) zárult ezzel a következtetéssel. Ahogyan arra az esettanulmány egyike is rámutatott, a nem megtévesztő eredmény nem zárja ki automatikusan a tárgyalóterembe kerülés lehetőségét, de a gyakorlati tapasztalat az, hogy ezek a nyomozó hatóság orientálását szolgálják. A hipotézis vizsgálata kapcsán azért igen fontos mutatószám ez, mert az ilyen típusú eredmények az ellenőrzött vallomás hitelességének alátámasztásával – a beszerzett egyéb bizonyítékokra támaszkodva – már nyomozati szakban is hozzájárulhatnak az adott alany elleni nyomozás megszüntetéséhez, vagy ahhoz, hogy valakivel szemben sor kerüljön egyáltalán a megalapozott gyanú közlésére. Jól látható, hogy a vád bizonyítékaként emlegetett, a tárgyalóteremben általában megjelenő megtévesztést regisztráló eredmények az összes vizsgálat alig 38 százalékát (525) tették ki, és minden évben alulmaradt a számuk a nem megtévesztő eredményekhez viszonyítva. A nem eldönthető vizsgálati eredmények száma pedig 10 százalék (131) körüli értéket mutatott.

2. számú ábra

Az NSZKK Poligráfus Osztály szaktanácsadóinak bírósági idézései és tanúkihallgatásainak alakulása

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

2020-tól mérhető adatokat és egyben emelkedő tendenciát mutatott a bírósági idézések száma, ami a poligráfus vélemények bíróságon való megjelenését igazolják. A számokból azonban az is kiolvasható, hogy az összes elvégzett vizsgálathoz viszonyítva igen alacsony ez az arány, alig éri el a 4 százalékot (53).

A bizonyítás nehézségei folytán vannak olyan bűncselekménytípusok, ahol gyakoribb igény a poligráf alkalmazása és az eredmény bizonyítékként való felhasználása (Kármán & Szabó, 2019). Ide lehet sorolni a szexuális jellegű bűncselekményeket, az emberöléseket, testi sértéseket.

Az idézések százalékos aránya világosan jelzi, hogy a poligráfus vizsgálatok létjogosultságát, szükségességét és hasznosságát nem a bizonyítékként való felhasználás indokolja. Ez inkább egy későbbi opciós és immáron törvényi lehetőség, de az elsődleges cél továbbra is a nyomozó hatóság orientálása (Krispán, 2005). Az orientálás szolgálhat önmagában egy bűncselekményi gyanú megalapozására vagy kizárására, továbbá támpontot tud adni a körözési eljárásokban folyó eltűnések vizsgálatához. Bevált gyakorlat az ismeretlen tettes elleni nyomozásoknál az irányvonal meghatározására, verzió ellenőrzése vagy épp egy felállított elképzelés és a hozzá kapcsolható személy kiemelése vagy hátrébb sorolása okán is. Egyre gyakoribb a poligráf alkalmazása a vizsgálati

szakaszban is, ahol az eljárásban érintettek maguk kéri a nyomozó hatóságot vagy az ügyészséget a poligráfos vizsgálat elrendelésére.

Összegezés

A jogszabálymódosítás következményeként megnyílt a poligráfos vizsgálati eredmények bizonyítékként való törvényes felhasználásának lehetősége, amely egyre kiforrottabb bírói gyakorlatot vont maga után. Továbbra is nyitott kérdés maradt a bizonyítékként való szabályozás egyértelműsítése után, hogy jogos-e a bírói szakban való igénybevétel korlátozása.

Az elvégzett kutatás nem támasztja alá a hazugságvizsgálati eredmények büntetőeljárásban való felhasználásának egyoldalú gyakorlatát feltételező hipotézist. Bár valóban igaz, hogy a védelem oldaláról nézve a bírósági tárgyalásokon a poligráfos vizsgálat leggyakrabban a vádat erősítve jelenik meg, de ez csak egy nagyon csekély hányada az elvégzett vizsgálatoknak, és figyelmen kívül hagyja azt a tetemes számú vizsgálati eredményt, amely a vádemelés nélkül záródó büntetőeljárásokat segítve keletkezik, vagy az eljárásban tanúként szereplő személyek vallomásának hitelességét támasztotta alá. A kutatás három olyan területet azonosított, ahol jogfejlesztési javaslattal orvosolná a feltárt problémát, hiányosságot. A rendkívüli halálesetek kivizsgálásánál az eljáró hatóság eszköztárát bővítendő, jogszabályi felhatalmazást kellene biztosítani a szaktanácsadó kirendeléssel végrehajtott műszeres vallomás-ellenőrzés intézményének. A sértettek védelmét, így a különleges bánásmód érvényesülést fokozandó, speciális etikai vagy jogi szabályozás bevezetésének szükségességét javasolja a szexuális bűncselekmények, kapcsolati erőszak, zaklatás sértettjeinek vizsgálatához. Végezetül a vád és a védelem egyenlő lehetőségeinek elvéhez kapcsolódva, de megtartva a poligráf nyomozati szakban való elsődlegességét, speciális kivételként bírói szakban is megfontolás tárgyává tenné a műszeres vallomás-ellenőrzés gyakorlatát akkor, ha azt korábban elutasította a hatóság.

A poligráf az igazságkeresésben érdekeltek számára a hazugság leleplezésére szolgáló eszköz és módszer, ahol a résztvevőknek egyformán fontos eredményt kell, hogy jelentsen egy őszinte alany vallomásának megerősítése, mint a megtévesztő leleplezése.

Felhasznált irodalom

- American Polygraph Association (2011). Meta-analytic survey of criterion accuracy of validated polygraph techniques. *Polygraph*, 40(4), 194–305.
- American Psychological Association (2004). The truth about lie detectors (aka polygraph tests).
- Bakonyi M. (2018). A szakvélemény szabályozása az új büntetőeljárás törvényben. *Büntetőjogi Szemle*, 7(1), 3–15.
- Bérces V. (2019). A szakértői bizonyítás elvi és gyakorlati kérdéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2), ksz1, 95–112.
- Bond, C. F., & DePaulo, B. M. (2006). Accuracy of Deception Judgments. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 214–234. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_2
- European Parliament, & Council of the European Union (2012). Directive 2012/29/EU on victims' rights. *Official Journal of the European Union*, L 315/57.
- Fedor A. (2013). A poligráf ítélkezési jelentőségének dilemmái. *Belügyi Szemle*, 61(10), 72–93. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajja.2013.v61.i10.pp72-93>
- Gárdonyi G. (2020). A poligráfós vizsgálat jogi és szakmai környezetének változásai, a szakterület kihívásai. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 83–93.
- Honts C. R., Thurber S. & Handler M. (2021). A comprehensive meta-analysis of the comparison question polygraph test. *Applied Cognitive Psychology*, 35(2), 411–427. <https://doi.org/10.1002/acp.3779>
- Iacono, W. G. (2024). Psychology and the lie detector industry: A fifty-year perspective. *Biological Psychology*, 189, 108783. <https://doi.org/10.1016/j.biopsycho.2024.108808>
- Kármán G. & Szabó J. (2019). A poligráf felhasználásának elvei és feltételei a bizonyítási eljárásban. In Vókó Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 56.* (pp. 143–169). Országos Kriminológiai Intézet.
- Krapohl D., Handler M. & Lynch M. (2024). Terminology reference for the science of psychophysiological detection of deception (4th ed.). *European Polygraph*, 17(2), 11–150. <https://doi.org/10.2478/ep-2023-0006>
- Krispán I. (2005). Tájékoztató és sugalmazás, avagy mire jó a poligráfós hazugságvizsgálat. *Belügyi Szemle*, 53(1), 102–111.
- Matsuda I., Ogawa T. & Tsuneoka M. (2019). Broadening the Use of the Concealed Information Test in the Field. *Front. Psychiatry* 10(24), 1–10. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00024>
- National Research Council (2003). The polygraph and lie detection. *National Academies Press*.
- Nogel M. (2022). Bűnös vagy ártatlan? Igazságügyi genetikus szakértői vélemények relevanciája a védelem számára. *Belügyi Szemle*, 70(3), 481–503. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.4>
- Raskin, D. C., & Honts, C. R. (2002). Psychophysiological detection of deception. In M. Kleiner (Ed.), *Handbook of polygraph testing* (pp. 85–102). Academic Press.
- Stál J. (2019). A poligráf alkalmazása a német bíróságok ítélkezési gyakorlatában. (2019). *Belügyi Szemle*, 67(5), 82–98. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.5.7>

Szabó I. (2022). A poligráfós hazugságvizsgálat új módszerei és fejlesztési lehetőségei. *Rendőrségi Tanulmányok*, 5(3), 70–120.

United States Congress (2006). Violence Against Women Act of 2005, 18 U.S.C. § 2245 et seq.

Widacki J. (2018). Polygraph Examination in Poland. History, Law, Experimental Research, and Practice. *European Polygraph*, 12, 141-155. <https://doi.org/10.2478/ep-2018-0014>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Megkezdődött Budapesten a II. Nemzetközi Poligráf Konferencia – Tizenhét ország szakértői vitatják meg a szakterület legújabb kihívásait és fejlesztéseit.* <https://www.jogiforum.hu/hir/2025/05/13/megkezdodott-budapesten-a-ii-nemzetkozi-poligraf-konferencia-tizenhet-oroszag-szakertoi-vitatjak-meg-a-szakterulet-legujabb-kihivasait-es-fejleszteseit/>

URL2: *Eltűnt villanyszerelők ügye - A poligráf szerint hazudik É.Imre.* <https://www.kisalfold.hu/helyi-kek-hirek/2022/10/eltunt-villanyszerelok-ugye-a-poligraf-szerint-hazudik-eimre>

URL3: *Bejelzett a poligráf, amikor arra kérdeztek rá a VV Fanni megölésével vádolt férfinál, hogy a nőt a Dunában rejtették-e el.* <https://telex.hu/belfold/2021/09/09/vv-fanni-helyszini-targyalas>

URL4: *Mégiscsak megölték a belvárosi lakástűzben holtan talált japán édesanyát, a volt férjét gyanúsítják az emberöléssel.* <https://24.hu/belfold/2025/02/04/megiscsak-megoltek-a-belvarosi-lakastuzben-holtan-talalt-japan-edesanyat-a-ferjet-gyanusitjak-az-emberolessel/>

URL5: *Szabályzat a jártassági vizsgálat és a laboratóriumok közötti összehasonlítás alkalmazásához az akkreditálási, akkreditált státusz megújítási, bővítési és a felügyeleti vizsgálati eljárásokban.* https://nah.gov.hu/admin/staticmedia/Oldalakhoz_csatolt_dokumentumok/NAR_NAD/NAR-03_v05_Jartassagi_vizsgalatok_alkalmazasa_aa.pdf

Alkalmazott jogszabályok

100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1998. évi XIX. törvény a Büntetőeljárásról

2013. évi LXXXVIII. törvény a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról

2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról

2024. évi LXX. törvény a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományának jogállásáról

23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól

Kecskeméti Törvényszék 1.B.171/2020/30. szám

Kecskeméti Törvényszék 1B.539/2019/127. szám

R (81) 7. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása az igazságszolgáltatás igénybevételét megkönnyítő eszközökről

Szegedi Ítéltábla Bf.III.339/2021/12. számú végzése

Szegedi Ítéltábla Bf.IX.212/2021/28. számú végzése

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó I. (2026). Poligráf a tárgyalóteremben. *Belügyi Szemle*, 74(4), <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp883-908>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szabó Imre, aki a szaboimre@gmail.com e-mail címen érhető el.

A biológiai anyagmaradványok cselekvési szintű vizsgálata bűnügyekben I. A DNS-azonosítás szintet lép

Analysis of biological traces given activity level propositions
in criminal cases I.

DNA identification reaches a new level

Füredi Sándor

Dr., PhD, genetikus szakértő
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ
furedis@nzszzk.gov.hu

Absztrakt

Cél: A háromrészes tanulmány első részének célja, hogy magyar nyelven bemutassa az igazságügyi genetikai új tudományágára, a bűnügyekben rögzített biológiai anyagmaradványokon végzett genetikai szakértői vizsgálatok eredményeinek cselekvési szintű értékelésére vonatkozó alapelveket.

Módszertan: A publikáció készítéséhez a nemzetközi szakirodalmat, szakmai ajánlásokat és adatbázisokat vetette össze a szerző.

Megállapítások: A bűnügyekben vizsgált biológiai anyagmaradványok cselekvési szintű igazságügyi valószínűsítő (probabilistic) értékelése már több mint egy évtizedes múltra tekint vissza a világ számos országában. A cselekvési szintű valószínűsítő interpretációt alapvetően a vizsgált biológiai anyagmaradványok (főképpen a DNS) közvetlen vagy közvetett átkerülésére, megmaradására, elterjedtségére és visszanyerhetőségére (TPPR) vonatkozó ismeretek folyamatos bővülése tette és teszi lehetővé. Amennyiben a vádnak és a védelemnek a bűnügyben vitatott cselekvési állításához tartozó megfigyelt TPPR-gyakoriságok egymástól eltérnek, akkor a genetikai bizonyítékra számolt kimutatói valószínűségi hányados (LR) érték alátámaszthatja a vád vagy a védelem

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 04. 17. Átdolgozás: 2025. 08. 24.
Elfogadás: 2025. 09. 15.

feltevést, így segítve az eljáró hatóság munkáját a bűncselekmény eseményeinek rekonstruálásában.

Érték: Magyar nyelven a szerző elsőként mutatja be ezt a szakterületet az igazságszolgáltatás szereplőinek, megteremtve a szakmai háttérrel és nyelvezettel a magyarországi alkalmazásban.

Kulcsszavak: igazságügyi genetikai vizsgálatok, biológiai anyagmaradványok, cselekvési szintű értékelés, DNS

Abstract

Aim: The aim of Part I of this three-part study is to present, in Hungarian, the fundamental principles of a new subfield of forensic genetics: biological trace evidence evaluation performed at activity level in criminal cases.

Methodology: For the preparation of this publication, the author reviewed and synthesized international scientific literature, professional guidelines, and expert databases.

Findings: Probabilistic evaluation of biological traces examined in criminal cases has been applied at activity level in numerous countries around the world for over a decade. Activity level probabilistic interpretation has been made possible – both historically and currently – by the growing body of knowledge regarding the direct or indirect transfer, persistence, prevalence, and recovery (TPPR) of the investigated biological material (mainly DNA). If the observed TPPR frequencies associated with the prosecution's and the defense's competing activity propositions in a criminal case differ, then the likelihood ratio (LR) calculated for the genetic evidence can support either the prosecution's or the defense's proposition, thereby assisting the authorities in reconstructing the events of the crime.

Value: The author is the first to introduce this area of expertise in the Hungarian language to members of the judicial system, establishing the professional background and terminology for its application in Hungary.

Keywords: forensic genetic examinations, biological traces, activity level evaluation, DNA

Bevezetés

Az igazságügyi genetika az elmúlt négy évtizedben néha még a szakemberek számára is meglepően szédületes fejlődésen ment keresztül. A kezdeti

nagyobb mennyiségű és friss nyomok úgynevezett DNS-ujjlenyomat elemzése (DNA fingerprinting) után most már vizsgálhatóvá váltak rendkívül kis mennyiségű, látens és bomlott biológiai anyagmaradványok is (például ujj- vagy érintkezési nyom, hajszál, csont), melyek a nyilvántartások segítségével sokszor rövid időn belül személyazonosíthatók (Jeffreys et al., 1985; van Oorschot & Jones, 1997; Gill, 2001; Martin et al., 2022; Wilson, 2023). Ehhez az úgynevezett ős-DNS kimutatási módszereket is segítségül tudják már hívni a szakértők (Hofreiter et al., 2021). Ezek mellett a nyomhagyó tettes vagy az ismeretlen személyazonosságú holttest életföldrajzi eredetének, korának, külső megjelenésének vagy rokonának meghatározására is van már lehetőség (Wen et al., 2023; Zbić-Piekarska et al., 2015; Kayser, 2015; Kling & Füredi, 2016; Wang et al., 2024). Mindezen lehetőségek gyakorlatilag ugyanazt a célt szolgálják, a biológiai anyagmaradványt hátrahagyó személy vagy az ismeretlen holttest azonosítását. Közigazgatási vagy körözési ügyekben vizsgált ismeretlen holttestek esetében a genetikus szakértő munkája általában itt véget is ér. Ugyanakkor bűnügyekben az eljáró hatóság részéről a „*Ki?*” kérdése mellett mindig felvetődik a „*Hogyan?*” és/vagy a „*Mikor?*” problematikája a nyomozás és a bizonyítás során (Fenyvesi, 2013).

A biológiai nyomok és anyagmaradványok közül elsőként a jól látható és morfológiailag jellemezhető vérfoltok jelentették az első fizikai bizonyítékot a bűncselekmény történéseinek és részesei tevékenységeinek rekonstruálása céljából (Piotrowski, 1992). A daktiloszkópiái nyomok esetében – a ritka kivételektől eltekintve – a személy és a hordozó felület között a közvetlen kontaktus alapvetés, ott legfeljebb annak jellege (például erőssége, irányultsága, időtartama) és megtörténtének időpontja a kérdéses (de Ronde et al., 2019).

A testből kikerült biológiai anyagra térbeli és időbeli dinamika jellemző, mely változásokat mind a szakértőnek, mind az eljáró hatóságnak figyelembe kell vennie a biológiai bizonyítékok értékelése során. A biológiai anyagmaradvány és annak összetevőinek (például fehérjék, DNS, RNS) mennyisége és minősége az idő múlásával általában csökken, de saját vagy idegen komponensekkel is összekerülhet, keveredhet. Ezek a maradvány időben csökkenő mértékű visszanyerhetőségét (recovery), eltűnését és kimutathatatlanságát, de egyes esetekben (például használati tárgyakon) a maradvány lerakódását (deposit), megmaradását (persistence), felhalmozódását, vagy más személyek/egyedek maradványaival történő keveredését is okozhatja (van Oorschot et al., 2019). A DNS-technológia kimutatási érzékenységének növekedése együtt jár a bűncselekmény szempontjából irreleváns DNS detektálási valószínűségének megemelkedésével, amely különösen alacsony DNS-tartalmú maradványok esetében bír nagy relevanciával. Ezen jelenségek miatt a genetikai vizsgálatok során

mindig számolni kell a bűncselekményhez és személyekhez közvetlenül nem köthető, úgynevezett háttér (background) DNS előfordulásának lehetőségével, illetve a bűnjel (korábbi) legális használójának, viselőjének úgynevezett saját (self, prevalent) DNS-ével (Gill et al., 2020, 2. megfontolás). A testről, testből a nyomhordozóra átkerült biológiai anyag térbeli dinamikájában nemcsak a közvetlen átvitel (elődleges vagy direkt transzfer) jöhet számításba. Az átvitel közvetítő vektor(ok) révén, közvetett módon (másodlagos, harmadlagos stb., vagy összefoglalóan indirekt transzferrel) is megvalósulhat, mely vektorok lehetnek más személyek, élőlények, tárgyak vagy közvetítő közegek (víz, szél, aeroszol) (van Oorschot et al., 2019). Az átvitel mértéke nagyon sok tényezőtől függhet, de általában a kiindulási anyag mennyiségével egyenesen, míg a közvetítő vektorok számával fordítottan arányos. Az átvitt maradvány kimutatható mennyisége és minősége így valószínűségi alapon korrelálhat a direkt vagy indirekt transzferrel. A biológiai anyagmaradványok átkerülésének (transfer), megmaradásának (persistence), elterjedtségének (prevalence) és visszanyerhetőségének, kimutathatóságának (recovery) további jellegzetességeiről, gyakorlati meghatározásukról e tanulmány később publikálásra kerülő, különálló második részében esik bővebben szó. E jelenségeket az angol nyelvű szakirodalom azok megnevezésének kezdőbetűivel összefoglalóan TPPR-ként jelöli, és én is így használom e magyar nyelvű tanulmányban. A terminológiát illetően az angol nyelvű publikációkban a biológiai anyagot, anyagmaradványt, a DNS-nyomot (DNA trace) és sokszor önmagában a DNS-t is egymás szinonimájaként használják a szerzők. A DNS-t azért, mert a biológiai anyagmaradvány jelenlétét a legtöbb esetben DNS-vizsgálattal mutatják ki, illetve az érintési nyomok egyik fő alkotóeleme a sejtmentes DNS (Burill et al., 2019). Ebben a tanulmányban egységesen a biológiai anyagmaradvány (BAM) kifejezést fogom alkalmazni, kivéve azokat az eseteket, amikor az elkülönítés jelentőséggel bír.

A biológiai anyagmaradványok változásának előbbieken tárgyalt időbeli és térbeli dinamikája lehetőséget nyújt a szakértő és az eljáró hatóság számára, hogy a genetikai bizonyítékokat nemcsak személyazonosítási célból elemezze, hanem minden olyan cselekvés vizsgálatára is felhasználja, amelyekben az analizált maradvány átkerült. Sőt, tulajdonképpen a genetikai személyazonosítás értelme bűnügyekben megkérdőjelezhető, ha abból a nyomhagyó cselekvésére vagy a vele történetekre nem vonható le semmilyen érdemi következtetés. Példaképpen, ha egy családon belüli erőszakban a sértettel együtt élő gyanúsított DNS-ének azonosítása az illegális cselekedetre vonatkozóan nem bír semmilyen információval, akkor a genetikai vizsgálat eredménye irrelevánsnak tekinthető.

A genetikus szakértői vizsgálati eredmények valószínűsítő (probabilistic) értékelésének három alapelvnek kell megfelelnie (Evet & Weir, 1998).

- 1) Minden megfigyelést az ügy releváns körülményeinek keretrendszerében kell értékelní. Ha az érintett felek (például vád és védelem) állításait (feltevéseit, propozícióit) (proposition) befolyásoló körülmények változnak, akkor a szakértői interpretáció is változhat.
- 2) A megfigyeléseket legalább két, egymással versengő és egymást kölcsönösen kizáró állításra vonatkozóan kell értékelní. Kizárólag csak az egyik állításra tett szakértői megállapítás és értékelés nem értelmezhető és félrevezető lehet.
- 3) A szakértő feladata alapvetően a megfigyelések (szakértői vizsgálati eredmények) valószínűségeinek meghatározása az elfogadott állításokra vonatkozóan, és nem az állítások valószínűségeinek megállapítása a megfigyelései alapján.

E három alapelvnek tökéletesen megfelel a vizsgálati eredmények bayesiánus statisztikán alapuló kiértékelése. A matematikai Bayes-tétel esély formájú képletének egyik tagja az igazságügyi genetikában már évtizedek óta rutinszerűen meghatározásra kerülő valószínűségi hányados (likelihood ratio, LR) (Evet & Weir, 1998):

$$LR = \frac{\Pr(E | H_p, I)}{\Pr(E | H_d, I)}$$

ahol a számláló a vád állításának (H_p) elfogadása esetén a bizonyíték (E) kimutatási/megfigyelési feltételes (conditional) valószínűségét (Pr, itt likelihood) fejezi ki, míg a nevező a védelem feltevésére (H_d) vonatkozóan ugyanezt. I a szakértői vizsgálat szempontjából releváns (task relevant) háttérinformációt jelöli. Amennyiben a valószínűségi hányados egytől eltérő, akkor a bizonyíték egyik vagy másik állítást támogatja, támasztja alá, erősíti. Figyeljük azt meg, hogy az LR semmit sem mond az állítások valószínűségéről, annak megbecslése általában nem a genetikus szakértő feladata (Gill et al., 2020, 1. ajánlás). Az állításoknak a szakértői elemzést megelőző, előzetes (prior, a priori) valószínűségét, illetve a szakértői elemzés eredményét is magában foglaló következtetett (posterior, a posteriori) valószínűségét a teljes Bayes-képlet foglalja magába:

$$\frac{\Pr(H_p | E, I)}{\Pr(H_d | E, I)} = LR \times \frac{\Pr(H_p | I)}{\Pr(H_d | I)}$$

Tekintettel arra, hogy a fenti képletben az LR mellett jobb oldalon szereplő, a vád, illetve a védelem feltevésére vonatkozó előzetes valószínűségeket a szakértő általában nem ismeri, illetve nem tudja meghatározni, így a szakértő az egyes állítások valószínűségét sem tudja megállapítani. Cserébe ugyanakkor

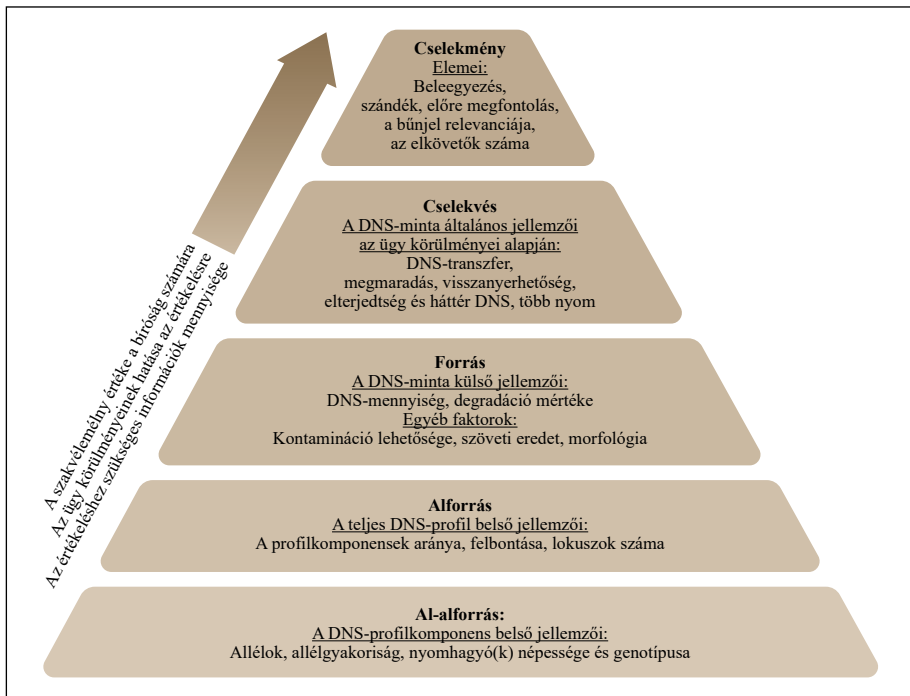
az LR-alapú elemzés lehetőséget biztosít az elfogulatlan és pártatlan szakértői értékelésre, hiszen az előfeltevések valószínűségei és a többi, szakterületen kívüli bizonyíték és érdektelen nyomozati információ nem befolyásolja az LR-érték meghatározását.

Az állítások hierarchiája

A bűnügyek vizsgálatát egy piramishoz hasonlíthatjuk, ahol a legtöbb építőkö, a bűncselekményre vonatkozó legtöbb és legapróbb információ legalul helyezkedik el, és felfelé haladva az összeált „információ kövek” a piramis csúcsában, a bűncselekmény teljes rekonstrukciójában végződnek. Ez a képzeletbeli piramis szintekre osztható attól függően, hogy a vád és a védelem állításai milyen típusú információ köre, ügyadatra vonatkoznak (1. számú ábra) (Taylor & Kokshoorn, 2023; Petrétei, 2023).

1. számú ábra

Az állítások hierarchiájának piramisa

Forrás. A szerző saját szerkesztése

A biológiai anyagmaradványok esetében, részben eltérően más forrásazonosító szakterületek által vizsgált tárgyi bizonyítékoktól, a kérdésfeltevés al-alforrás (sub-subsource) szintű is lehet, ha a maradvány DNS-tartalmának csak egy komponensére (például major, minor, női, férfi) végezzük el a kiértékelést. Ez a helyzet gyakran előfordul olyan többszemélyi eredetű keverékek esetében, ahol az egyik (például major) komponens kitüntetett szerepet tölt be a vizsgálat szempontjából, vagy például szexuális erőszakban a sértettől vett hüvelykenet saját női DNS-tartalma érdektelen az eljáró hatóság számára. Ebben a példában a vád állítása a következő lehet ezen a szinten: „*A hüvelykenet férfi eredetű DNS-e a terhelttől származik.*” A védelem feltevése pedig így szólhat: „*A hüvelykenet férfi eredetű DNS-e a terhelttel rokonságban nem lévő másik személytől származik.*”

Az alforrás (subsource) szinten már a teljes DNS-tartalom származására irányul a szakértői interpretáció. Ennek következtében a vád és a védelem állítása ezen a szinten így módosul: „*A hüvelykenet DNS-e a sértettől és a terhelttől származik*” kontra „*A hüvelykenet DNS-e a sértettől és a terhelttel rokonságban nem lévő másik személytől származik.*” Ezen a szinten a szakértőnek fokozottan figyelembe kell vennie a DNS-profil alkotó alléltulajdonságok intenzitási és minőségi viszonyait, az allélok véletlenszerű kimutathatatlanságát (allél-kiesés), sporadikus vagy műtermék allélok megjelenését (allél-beesés, stutter), több személy DNS-ének esetleges keveredését és azok keveredési arányát (Gill et al., 2018).

Az alforrás szint sokszor összemosódik a következő, forrás (source) szinttel, amely a biológiai anyagmaradványra vonatkozó állításokat képviseli. Azonban a bűnügyi minta potenciálisan többszemélyi és/vagy különböző sejt-, szövet- vagy testváladék típus eredete, sejtípusonként esetlegesen eltérő bomlottsági állapota, valamint a felülszennyezés (kontamináció) lehetőségének mérlegelhetősége indokolja az alforrás és forrásszintű értékelés megkülönböztetését. Ezen a szinten a vád és a védelem feltevései a következők lehetnek: „*A hüvelykenet ondószennyeződése a terhelttől származik*” kontra „*A hüvelykenet ondószennyeződése a terhelttel rokonságban nem lévő másik személytől származik.*” Az ügypélda is érzékletesen szemlélteti azt, hogy míg az alforrás szinten a DNS szöveti eredete (például bőrhám, nyál, ondó) nem képezi a szakértői vizsgálat tárgyát, addig forrás szinten a bűncselekmény nyomozása és bizonyítása szempontjából az is egy lényeges, akár perdöntő momentum.

A következő szint egyfajta minőségi ugrást jelent a feltevések hierarchiájában, mivel a genetikus szakértői értékelés már nem a személy vagy testváladék azonosítására, hanem a biológiai anyagmaradvány(ok), nyom(ok) létrejöttét, lerakódását vagy átkerülését okozó cselekvésre (activity), vagy annak időbeliségére

(timing) irányul (Gill et al., 2020, 4. ajánlás). Itt is hangsúlyozandó, hogy a szakértő nem az állításokat (például a kérdéses cselekvést, a direkt vagy indirekt DNS-transzfert) valószínűsíti, hanem megállapítja azt, hogy a cselekvésre vonatkozó állítások elfogadása esetén a biológiai bizonyíték kimutatása mennyire valószínű. Felmerülhet az a jogos kérdés, hogy a genetikus szakértői terület és maga a szakértő rendelkezik-e a bűncselekmények során előforduló cselekvések elemzéséhez szükséges tudományos háttérrel, szaktudással, tapasztalattal és így megfelelő kompetenciával (Biedermann et al., 2016; Yang et al., 2022; Printz et al., 2024). Felismerve e szakterület speciális sajátosságait, Hollandiában például külön cselekvési szintű DNS-szakértői szakterületre lehet és kell bejegyezni az ezen a területen dolgozni kívánó szakértőket (Kokshoorn & Luijsterburg, 2023; URL1). A cselekvési szintű genetikai vizsgálatok tudományos háttérét több tényező is garantálja, amelyek közül az alábbiakat emelhetjük ki (Taylor & Kokshoorn, 2023):

- a biológiai anyag (közte a DNS) típusára, átvitelére, megmaradására, elterjedtségére és kimutathatóságára vonatkozó valószínűségi, gyakorisági ismeretanyag;
- a háttér (background) DNS gyakoriságára vonatkozó ismeretanyag;
- a személyek biológiai nyomhagyására, és az élőlények, tárgyak DNS-átvitelére vonatkozó ismeretek;
- a helyszíni és laboratóriumi kontaminációra vonatkozó gyakorisági adatok;
- az állításokra vonatkozó statisztikai modellek és a cselekvési szinten elemző Bayes-hálózatok megalapozottsága. (A Bayes-hálózatokról, azok szoftveres értékelési lehetőségeiről konkrét ügypéldákkal e tanulmány harmadik része fog részletesen foglalkozni.)

A fenti lista alapján belátható, hogy amennyiben más szakértői terület is rendelkezik a szakterület által kitüntetetten vizsgált nyomra, anyagmaradványra (például lőpor, textilszál, festék, robbanóanyag, kábítószer, üvegmaradvány, pollen) vagy digitális szignálra (például mobiltelefon átjátszóállomás adatai) vonatkozó fenti ismeretanyaggal, akkor az a szakterület cselekvési szintű értékeléssel is segíteni tudja a bűncselekmény nyomozását, bizonyítását. Visszatérve a konkrét ügypéldánkra, cselekvési szinten a vád és a védelem állítása a következő lehet: *„A bűncselekmény időpontjában a terhelt vaginálisan közösült a sértettel, és a sértett hüvelyébe ejakulált”* kontra *„A kérdéses napon a terhelt nem találkozott a sértettel. Az előző napon a terhelt vaginálisan közösült a sértettel és a sértett hüvelyébe ejakulált.”* Ebben az ügypéldában szándékosan egy olyan vádlotti védekezés van feltüntetve, amiben a vádlott a közösülés tényét nem tagadja, csak annak időpontját egy nappal korábbra teszi. Ebben az esetben

tehát a hüvelykenet ondozszennyeződésének személyazonosítása nem mérvadó a terhelt bűnösségének vagy ártatlanságának megítélhetősége szempontjából, a szakértőnek ehelyett a hüvelybe került ondo megmaradását és időbeli kimutathatóságát kell értékelnie a két állítás alapján.

Az állítások hierarchiáját szemléltető képzeletbeli piramisunk csúcsán a bűncselekményi (offence) szint áll. Ezt az 1. számú ábrán „Cselekmény”-nek tituláltam, így jelezve azt, hogy néha a szakértői elemzés a cselekmény illegális voltának eldönthetőségére irányul (például kiskorú megrontása, vérfertőzőes ügyek, vagy más szakterületeknél rendkívüli halál vizsgálata, kábítószeres ügyek). A szakértői vizsgálatok döntő többségében azonban a genetikus szakértő nem kompetens közvetlenül a bűncselekményre vonatkozó állítások (statisztikai alapú) értékelésében. Ez az eljáró hatóság feladata a büntetőügy különböző szintjein összegyűjtött nyomozati információk, tanúvallomások és tárgyi bizonyítékok alapján. A konkrét példánkban a bűncselekményi szinten a vád és a védelem a következőket állíthatja: „*A terhelt megerőszakolta a sértettet*” kontra „*A kérdéses napon a terhelt nem találkozott a sértettel. Az előző napon a terhelt és a sértett saját akaratukból és kölcsönös beleegyezéssel szeretkeztek.*”

Az állítások hierarchiájára a következő általános alapvetések tehetők (Taylor & Kokshoorn, 2023). A hierarchiában az egyre magasabb szinten végzett szakértői vizsgálatok eredményei egyre hasznosabb szakvéleményt jelentenek az eljáró hatóság számára, ugyanakkor ehhez a szakértőnek egyre több információt kell figyelembe vennie és értékelnie. Az adott szinten megállapított statisztikai eredmény egy másik szinten önmagában már nem érvényes (még az alforrás-forrás szintek között sem! – Gill et al., 2020: 2. ajánlás.), ugyanakkor a magasabb szinten az alacsonyabb szint következtetési tényként kezelhetők, amennyiben azt az érintett felek elfogadják. A szintek emelkedésével az ügy releváns körülményeinek egyre nagyobb befolyása van a szakértői értékelésre és annak eredményére.

Magyarországon a Nemzeti Szakértői és Kutató Központban (NSZKK) az előbbi két fejezetben leírt alapelvek, illetve a későbbekben említésre kerülő szakmai irányelvek és ajánlások mentén a DNS-azonosítás cselekvési szintű értékelésének módszertana az NSZKK minőségpolitikai nyilatkozatának (URL2) megfelelően kidolgozásra került.

Célkeresztben a cselekvési szintű szakértői értékelés

Az elmúlt években a cselekvési szintű szakértői vizsgálatok számos oknál fogva a szakértők és az eljáró hatóságok figyelmének fókuszába kerültek. Az okok közül talán a legfontosabb az a körülmény, hogy a DNS-alapú személyazonosítás

már elérte azt a szintű megbízhatósági és érzékenységi fokot, ahol az eljárásban érintett felek már nem vitatják a DNS és a biológiai anyag származásának forrását, hanem inkább annak leképződési mechanizmusát és időbeliségét firtatják. Ez különösen akkor bír nagy jelentőséggel a hatóság és a védelem számára, mikor a magas kimutatási érzékenységnek köszönhetően már olyan, rendkívül kevés [ügynevezett alacsony kópiaszámú (LCN/LL/LT)¹] DNS-t tartalmazó biológiai anyagmaradvány is személyazonosításra kerül, amelynek szövegi, testváladék vagy sejtípus eredetét nem lehet egyértelműen meghatározni. Az ilyen típusú BAM-okat az angol nyelvű szakirodalomban DNS-nyomnak (DNA trace) vagy látens (latent) DNS-nek hívják. Ott szintén elterjedt az érintési, érintkezési DNS (touch, contact DNA) kifejezés, melyet célszerű csak akkor használni, ha a DNS érintési, érintkezési eredete alátámasztható (Taylor & Kokshoorn, 2023). Ellenkező esetben a kifejezés félrevezető lehet, és a szakértői értékelésben elfogultság és megerősítési torzítás jelentkezik a vizsgálandó biológiai anyagmaradvány tekintetében (Kassin et al., 2013).

A komplex DNS-profilok forrásszintű kiértékelésében a szakértők számára már számos, ügynevezett valószínűsítő (probabilistic) szoftver áll rendelkezésre, amelyek nagy segítséget nyújtanak az alacsony DNS-tartalmú anyagmaradványok személyazonosításában. E szoftverek közül két ingyenesen elérhető program (LRmixStudio, EuroForMix) és egy licenccijjas szoftver (DNAXs) az NSZKK Genetikai Szakértői Intézetében (GSZI) is évek óta használatban van (Gill & Haned, 2013; Gill et al., 2021; Benschop et al., 2019; Füredi, 2024). Más szoftverprogramok cselekvési szinten is képesek könnyen áttekinthető grafikus felület segítségével, statisztikailag kezelni az anyagmaradványok genetikai vizsgálatának eredményeit (Taylor et al., 2018a; URL3). E szoftverekről a tanulmány harmadik részében esik majd bővebben szó.

A szakfolyóiratok és a média révén nemzeti és nemzetközi szinten is a figyelem középpontjába kerültek olyan bűnügyek, ahol a büntetőeljárás során és a bírósági ítéletekben nagy szerepet kapott a biológiai anyagmaradványok és a DNS átkerülési mechanizmusának és időbeli megmaradásának problematikája. Erre szemléltetésképpen konkrét ügyek e tanulmány második részében kerülnek majd röviden bemutatásra.

Végezetül a biológiai anyagmaradványok átkerülésére, megmaradására, elterjedtségére és visszanyerhetőségére, azaz a TPPR-re vonatkozó ismeretek, kísérletes szakirodalmi adatok, szakkönyvek és szakmai továbbképzési lehetőségek egyre növekvő mennyisége és száma mindinkább megteremtette a lehetőséget a cselekvési szintű szakértői értékelésnek a legkülönbözőbb

1 Low copy number, low level, low template.

bűnügyekben (Taylor et al., 2018b; Taylor & Kokshoorn, 2023; Cadola et al., 2021; URL4, URL5).

Tévedések, tévképzetek, kételyek és kifogások

Az elmúlt évek során a cselekvési szintű genetikus szakértői elemzéssel szemben az ügyekben érintett felek számos kételyt fogalmaztak meg, illetve ezt a fajta tudományos értékelést is terhelhetik tévedések, tévképzetek (fallacy), kognitív torzítások (Taylor & Kokshoorn, 2023). Az egyik leggyakoribb tévedés az úgynevezett felcserélt feltételek (transposed conditional), vagy más néven az ügyész (vád) tévképzete (prosecutor's fallacy) (Gill et al., 2020, 3. ajánlás; Evett & Weir, 1998). Ezt a tévedést nemcsak szóban és írásban, hanem sokszor kimondatlanul, gondolatban is elkövethetik az érintett felek, leggyakrabban a nyomozó és vádhatóság. E tévképzet abból fakad, hogy a bizonyítékra számolt valószínűség (likelihood) vagy a valószínűségi hányados (LR) utólagos (posterior) valószínűségként kerül interpretálásra. Magas LR esetén ez rendkívül hátrányosan érintheti a terheltet, mivel a számára statisztikailag esetlegesen enyhítő előzetes (prior) valószínűségek figyelmen kívül maradnak. A felcserélt feltételre cselekvési szinten egy ilyen téves konklúzió lehet például: „A szakértő az LR-értékre 100-at kapott, tehát 100-szor nagyobb a valószínűsége, hogy a cselekvés a vád állításának megfelelően történt a védelem feltevéséhez képest.” Ebben az esetben a helyes interpretáció a következő lenne: „A szakértő az LR-értékre 100-at kapott, tehát a bizonyíték 100-szor valószínűbb akkor, ha a cselekvés a vád állításának megfelelően történt a védelem feltevéséhez képest.”

A téves alapismeretek vagy azok elhanyagolása (base rate fallacy, base rate neglect) is problémát okozhat a bizonyítékok és egyéb információk értékelése során, amikor is előzetes valószínűségek nélkül, vagy azokat nem megfelelő módon figyelembe véve mondunk következtetést az utólagos valószínűségekre. Cselekvési szinten az eljáró hatóság elkövethet ilyen hibát például akkor, ha két egymás utáni cselekvés valószínűségének megbecsülésekor nem veszi számításba azt, hogy a második cselekvés utólagos valószínűsége függ az első cselekvéstől.

Az asszociációs tévképzetben (association fallacy) az (al)forrás szintű eredményeket változatlan formában akarjuk érvényesíteni a cselekvési szinten (Gill, 2014). Például, ha egy sértetti köröm alatt vizsgált DNS terhelttől való feltételezett származására egymillió LR-értéket határozott meg a szakértő, akkor tévedés lenne az eljáró hatóság részéről azt mondani, hogy a genetikai bizonyíték egymilliószor valószínűbb, ha a sértett a terheltet karmolta meg egy másik

személyhez képest. Vegyük azt észre, hogy az (al)forrásszintű statisztikai eredmény önmagában nem elegendő a cselekvés (ti. a karmolás) teljes körű, statisztikai alapú kiértékeléséhez.

A szelekciós torzítás (selection bias) során az értékelésnél számításba vett bizonyítékok és információk nem reprezentálják megfelelően a megfigyelt valóságot az összes feltevésre vonatkozóan, így azok látszólag az egyik vagy másik állítást támogatják. Ennélfogva cselekvési szinten is rendkívül fontos az összes bizonyíték figyelembevétele, még az is, ami nem került kimutatásra (például a gyanúsított DNS-e az elkövetési eszközön).

A forrásszintű DNS-vizsgálat igen gyakran, a cselekvési szintű elemzés ritkábban nagyon magas LR-értéket adhat eredményül. Amennyiben azt az állítást, amit a magas LR támogat, kategorikusan igaznak fogadja el az eljáró hatóság az előzetes valószínűségek mérlegelése nélkül, akkor az úgynevezett individualizációs tévképzet valósul meg. Ez tulajdonképpen az állításba vetett személyes hit, amely meggyőződés az eljáró hatóság és a védelem előjoga, de magukból a genetikai bizonyítékokból tudományos alapon, objektíve nem következik.

A biológiai anyagmaradványok cselekvési szintű elemzésének elfogadhatóságával szemben támasztott kételyek alapvetően négy típusba sorolhatók, amelyek a következőkben röviden kifejtésre kerülnek (Biedermann et al, 2016; Taylor & Kokshoorn, 2023). Az eljáró hatóság vagy a védelem kifogásolhatja azt, hogy a vizsgálandó cselekvések értékeléséhez szükséges körülményeket nem lehet specifikusan meghatározni, vagy az egyáltalán nem ismert. Utóbbira példa lehet az, ha a terhelt élve a hallgatás jogával, nem nyilatkozik egy alternatív cselekvésről, amely a védelemnek a tevékenységre vonatkozó védekező állítását képviselhetné. A másik hasonló kétely, hogyha meg is lehet pontosan határozni az ügyhöz illeszkedő cselekvések mechanizmusát, dinamikáját és időbeliségét, az azzal kompatibilis tudományos adatok és eredmények nem elérhetők vagy nem megfelelőek. E két kifogástípus tévesen nem veszi azt figyelembe, hogy a tudományos alapú szakértői értékelések során a szakértő – az elemzett állítások bármelyik szintjén – mindig csak modellezi a valóságot, és így a felállított modellek szükségszerűen tartalmazznak ismeretlen vagy bizonytalan változókat, melyeknek az interpretációra gyakorolt hatását például érzékenységi (szenzitivitási) tesztekkel lehet vizsgálni. Például egy garázdaság miatt folytatott eljárásban a védelem kifogásolhatja, hogy nem lehet pontosan megállapítani azt, hogy az elkövető milyen erővel ragadta meg a sértett pulóverét és milyen hosszú ideig fogta azt a kezével, mely körülmény befolyással bírhat arra nézve, hogy az elkövető kezéről mennyi bőrhám került át a sértett pulóverére. Ugyanakkor elérhetők lehetnek olyan imitációs kísérletes eredmények a szakirodalomban, ahol a megragadásra vonatkozó tesztek úgy végezték el, hogy a megragadást

különböző erővel és időtartammal hajtották végre a kísérletben részt vevők, és ily módon fedték le a reálisan számításba jövő lehetőségek körét.

Előfordulhatnak olyan ügyek is, amelyekben az eljáró hatóság vagy a védelem úgy véli, hogy annak a megítélése, hogy egy cselekvés (például nemi aktus, ütés, késeelés) megtörtént-e vagy sem, kizárólag az eljáró hatóság feladata, abba a szakértőnek nincs beleszólása, és csakis (al)forrásszinten adhat szakvéleményt. Valóban, ahogy a korábbiakban már kifejtésre került, a szakértő a cselekvési szintű állításokra sem mond kategorikus vagy valószínűsítő értékelést, hanem csak a bizonyítékra vonatkozóan a vád és a védelem feltevéseinek elfogadásával. Ebben viszont a szakértő igenis rendelkezhet kompetenciával és segítheti az eljáró hatóság munkáját.

A cselekvési szintű szakértői vizsgálatokkal szemben támasztott, általam utolsóként említésre kerülő kétely általános jelleggel megkérdőjelezi a bayesiánus LR-alapú valószínűsítés létjogosultságát a büntetőügyekben, ahol a bírónak vagy az esküdtszéknek kategorikus (tehát nem valószínűsítő) ítéletet vagy döntést kell hoznia a vádlott bűnösségére vagy ártatlanságára vonatkozóan. Ugyanakkor a bayesiánus valószínűség és a bírósági ítéletek alapjául szolgáló minden kétséget kizáró bizonyítottság ugyanarról a töről fakad: mindkettő személyes hitünk a valóságról. A statisztikai alapú szakértői elemzés valószínűségi értékekkel segíti e személyes meggyőződés kialakítását és formálódását a bíróban és az esküdtekben.

Az ügyre vonatkozó cselekvési szintű információk szerkezete

A cselekvési szintű szakértői elemzés során az ügyre vonatkozó információkat három részre oszthatjuk. A vizsgálatok fő elemei az állítások (feltevések, pozíciók) (proposition), melyek témába vágó, megfelelő és kielégítő meghatározásának számos követelménynek kell megfelelnie, amiket a későbbiekben részletezek. A lényeges információk második elemét a feltételezések (assumption) képezik. A feltételezések az ügyben vizsgálandó cselekvés olyan részleteire vonatkoznak, amelyekben – a szükséges és elégséges nyomozati információk, tanúvallomások vagy bizonyítékok hiányában – bizonytalanság van az eljáró hatóság vagy a szakértő részéről, viszont a hatóság és a szakértő közös álláspontra jut velük kapcsolatban. Az eljáró hatóság és a védelem által elfogadott feltételezésekre tipikus példa lehet az, hogy az elkövető a bűncselekmény során kesztyűt viselt, vagy hogy az elkövető a bűncselekménykor a népszerűben megfigyelt átlagos erősségű fiziológiás nyomhagyói állapottal rendelkezett. Az információk harmadik elemét a cselekvési szintű értékeléshez kapcsolódó

olyan kontextusfüggő és tényszerű információk (task relevant, background information) jelentik, amelyeket az eljárásban érintett felek egyáltalán nem vitatnak, és szükségesek a szakértői elemzéshez, mint háttérinformációk. Ezek a háttérinformációk az alábbiakra terjedhetnek ki (URL6):

- a cselekmény részletei (helyszín, idővonal, az ügyben érintett tárgyak és azok múltja a cselekmény előtt és sorsa a cselekmény után);
- a sértett, a terhelt és egyéb személyek egymással és az ügyben érintett tárgyakkal való kapcsolata;
- a vizsgálatra kerülő tárgyak állapotára, csomagolására, tárolására és szállítására vonatkozó információk;
- a tárgyak esetleges korábbi szakértői vizsgálatára vonatkozó információk.

A szakértőnek ugyanakkor figyelnie kell arra, hogy a háttérinformációknak ténylegesen csak az elemzéshez feltétlenül szükséges részét használja fel, és a többi adat ne okozzon kognitív torzítást az eredmények interpretációjában (Morgan, 2023). Konkrét ügyekben tipikus háttérinformáció lehet például az, hogy a terhelt és a sértett a bűncselekmény előtt nem találkozott egymással, vagy hogy az eljárásban lefoglalt kés az elkövetési eszköz.

A cselekvési szinten megfogalmazott állítások csak akkor lehetnek hasznosak az eljáró hatóság és a szakértő számára, ha azok legalább kilenc alapkövetelményt teljesítenek. Az első és talán a legfontosabb, egyúttal triviális alapfeltétel, hogy az állításoknak az ügyben mérvadónak kell lenniük a szakértői vizsgálat céljából. Mindig legalább két állításnak kell elemzésre kerülnie, és az egyes feltevésekben nem lehet bizonytalan momentum. Például az nem megfelelő, ha azt állítjuk, hogy „*Elképzeltető, hogy a terhelt a lefoglalt késsel megszúrta a sértettet.*” A helyes állítás az, hogy „*A terhelt a lefoglalt késsel megszúrta a sértettet.*” Erre a védelemnek egy megfelelő feltevése lehet az, hogy „*A terhelt a lefoglalt késsel a bűncselekmény előtt egy nappal kenyeret szeletelt, és egy másik személy szúrta meg a sértettet.*” Előfordulhat az is, hogy az érintett felek, leginkább a védelem egyszerre vagy egymás után több alternatív cselekvési állítással hozakodnak elő. Ebben az esetben is az egyes terhelti állításokat a vád feltevésével kell párokban összehasonlítani. Ha és amennyiben több, egymással összefüggő és egymást követő cselekvés vizsgálata a cél az adott szakterületen, akkor az azokra vonatkozó állításokat célszerű együtt kezelni, mint egyfajta „árukapcsolást” (package deal) (Taylor & Kokshoorn, 2023). Az állításoknak az ügy kontextusában egymást kölcsönösen kizáró és kimerítő cselekményekre kell vonatkozniuk. Tehát például a vád azon állítására, hogy „*A terhelt a később lefoglalt késsel megszúrta a sértettet.*” önmagában nem elégséges ellenhipotézis az, hogy „*A terhelt a később lefoglalt késsel*

a bűncselekmény előtt egy nappal kenyeret szeletelt.”, mivel attól még ő lehetett az elkövető. Szükséges a védelem állításához azt is hozzá tenni (a fentiek szerint), hogy *„Egy másik személy szúrta meg a sértettet.”* A cselekvésre tett állítások akkor tekinthetők kimerítőnek, ha más alternatív cselekvés kizárható, nem életszerű, nagyon valószínűtlen vagy érdektelen az ügy szempontjából. Nagyon fontos követelmény a cselekvési szintű elemzések során az is, hogy az állításoknak specifikusoknak kell lenniük (lásd Gill et al., 2020, 7. ajánlás). Példa a nem megfelelő specifikusságra a következő állítás: *„A terhelt és a sértett dulakodott.”* A „dulakodás” szó kiegészítő háttérinformációk nélkül nem írja le pontosan a vizsgálandó cselekvést, helyette például azt lehet állítani, hogy *„A terhelt és a sértett megragadta egymás karját.”* A szakértőnek óvakodnia kell attól is, hogy az állítások bármelyik tagjába beépítse a szakértői vizsgálati eredményének bármely komponensét, az eredményekre adott magyarázatát vagy az eredményt potenciálisan okozó mechanizmusokat (lásd Gill et al., 2020, 6. ajánlás). Ez a szakértői interpretációban kognitív torzításhoz vezethet, illetve az eljáró hatóság a korábban említett felcserélt feltételek tévképzetébe esne. Egy tipikusnak nevezhető ilyen hiba például a vád feltevésében, amely emellett nem is specifikus a vizsgálandó cselekvésre vonatkozóan: *„A terhelt DNS-e közvetlen átvitelrel került a késre.”* Láthatjuk ebben a példában, hogy a „terhelt DNS-e” már a genetikai vizsgálat eredménye (amely a cselekvés lehetséges okozata), illetve a „közvetlen átvitel” egy transzfer mechanizmus, és önmagában semmit sem mond a cselekvésről (egyszeri érintés, rendszeres használat, köhögés? stb.). Végül, de nem utolsó sorban az állításokat lehetőség szerint tömören kell megfogalmazni. A hosszú és bonyolult állítások az érintett felek számára nehezen követhetők, felesleges ismétléseket vagy lényegtelen információkat tartalmazhatnak, valamint szakértői értékelésük is ellehetetlenülhet. Terjengős állítások esetén célszerű megvizsgálni azt, hogy a cselekvések alcselekvésekre szétbonthatók és külön kezelhetők-e, illetve az állításokban szereplő ügyinformációk a feltételezésekhez vagy a háttérinformációkhoz sorolandók (lásd Gill et al., 2020, 5. ajánlás).

Felmerülhet egy olyan kérdés, hogy vajon mit tehet/tegyen a szakértő, ha ugyan az eljáró hatóság részéről lenne igény az ügyben vizsgálandó vagy már megvizsgált biológiai anyagmaradványra vonatkozóan a cselekvési szintű interpretációra, azonban magát a kiértékelendő cselekvés mikéntjét az eljáró hatóság, a sértett, a terhelt vagy a védelem nem képes vagy nem akarja meghatározni. Ebben az esetben a bűncselekmény típusától, a rendelkezésre álló adatoktól és bizonyítékoktól függően a szakértő több lehetőség körül választhat. Számára a legkönnyebb és leggyorsabb megoldás, hogy cselekvési szinten nem nyilatkozik. A második lehetőség, hogy az ügyre vonatkoztatható TPPR-tanulmányok megállapításairól

általánosságban tájékoztatja a hatóságot. Harmadik lehetőségként az ügy történetére vonatkozóan cselekvési szinten különböző feltételezésekkel él, amelyeket aztán (statisztikai) teszteknek vet alá, és azok eredményét, mintegy előzetes szakértő tájékoztatást vagy véleményt előterjeszti az érintett feleknek. A helyzet negyedik megoldása pedig az lehet, hogy a szakértő legjobb tudása szerint meghatározza az ügyben életszerűnek tekintett cselekvésekre vonatkozó állításokat, és amennyiben azokat az eljáró hatóság és a védelem nem kifogásolja, akkor elvégzi az általa felállított feltevésekre a cselekvési szintű kiértékelést. A négy lehetőség közül természetesen az utolsó három lehet hasznos az eljáró hatóság számára, és így a követendő eljárás a megfelelő szaktudással rendelkező genetikus szakértő részéről. Mindezek mellett a szakértő felhívhatja a hatóság figyelmét a cselekvési szintű vizsgálati kompetenciákkal rendelkező egyéb szakértői területek kirendelésének lehetőségéről is.

Az LR-érték kiszámításának alapelvei cselekvési szinten

E tanulmánynak nem célja, hogy matematikai útmutatóul szolgáljon a bűnügyekben cselekvési szinten megfogalmazott állításokra vonatkozó valószínűségi hányados (LR-) értékek kiszámításához. Erre vonatkozóan szakkönyv és számos szakcikk áll az érdeklődő olvasó rendelkezésére (Taylor & Kokshoorn, 2023). Ugyanakkor itt kifejtésre kerülnek azok az alapelvek, amelyek mentén az LR kiszámításához szükséges képlet meghatározható. Ezek az alapelvek még azon szakemberek számára is fontosak és hasznosak lehetnek, akik nem kézzel, hanem grafikus felületű, például Bayes-hálózatkezelő szoftver segítségével végzik el a kalkulációkat.

Az első lépésben a vizsgálatunk alappilléreit, az előző fejezetben jellemzett állításokat, feltételezéseket és háttérinformációkat kell meghatározni a kérdéses ügy elemezni kívánt cselekvésére vonatkozóan. A cselekvéshez tartozó információk alapján a szakértő abduktív érveléssel² megállapítja a biológiai anyagmaradvány (közte a DNS) átkerülésének lehetséges útját és időbeli sorrendjét. Az útvonal és a sorrendiség [az úgynevezett út- és idővonal (pathways, timeline)] ismerete elengedhetetlen feltétele annak, hogy az LR meghatározásához szükséges képlet elemeit levezessük, illetve a Bayes-hálózat cselekvési, átviteli (transzfer) és eredmény csomópontjait, valamint a csomópontokat összekötő nyilakat (éleket) megrajzoljuk.

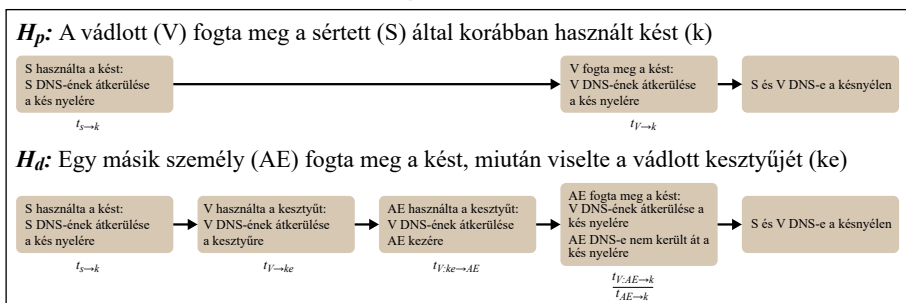
2 Abduktív érvelés: a megfigyelésekből a legegyszerűbb és legvalószínűbb következtetés levonása a konkrét megfigyelésekre vonatkoztatva.

Az LR-képlet manuális levezetéséhez alapvetően két módszer alkalmazható. A szabatosabb, de hosszabb levezetés esetében a vizsgált cselekvésekhez tartozó összes megfigyelt eredmény valószínűségét figyelembe vesszük, és a valószínűségi számítás törvényeinek alkalmazásával, a lehetséges egyszerűsítésekkel tagokként lépésről lépésre beépítjük azokat a képletbe. Első körben a cselekvésekre vonatkozó lehetséges genetikai eredményeket vesszük számba (például a terhelt DNS-e az elkövetési eszközön), majd azokat a faktorokat, amelyek a szakértői vizsgálat során kimutatott eredményeket létrehozhatták. E faktorok közé tartoznak a biológiai anyag (közte a DNS) átvitelére, megmaradására, elterjedtségére (köztük a saját és a háttér DNS-ére), illetve kimutathatóságára vonatkozó TPPR-mutatók. A hosszabb levezetés lerövidíthető azáltal, hogy már az LR-képlet felállításának a legelején elhagyjuk azokat a részeredményeket és faktorokat, amelyek azonosak, vagy a bűnösség megítélése szempontjából lényegtelenek a vizsgált két cselekvésre vonatkozó állítások kapcsán.

Az LR-képlet manuális úton történő meghatározását szolgáló másik módszer alkalmazása során a fentiekben említett transzfer út- és idővonal minden egyes részéhez TPPR-valószínűségi faktort rendelünk, melyeket aztán az összeg- és a szorzatszabály alkalmazásával összerendelünk. Vegyünk példaként egy olyan rablást, ahol az elkövető a sértett (S) kését (k) magához véve azzal megfenyegette a sértettet, miközben – a sértett elmondása szerint – nem viselt kesztyűt (ke) (Taylor & Kokshoorn, 2023). A genetikai vizsgálat eredménye alapján a vád és a védelem tényként elfogadja, hogy a vádlott (V) DNS-e a sértettével együtt megtalálható a késen. A vádlott ugyanakkor úgy védekezik, hogy valaki ellopta a kesztyűjét, közvetlenül a bűncselekmény előtt viselte azt, és az a másik személy (AE: alternatív elkövető) fenyegette meg a sértettet a késsel. A két állításra vonatkozó cselekvési út- és idővonal, és a hozzájuk tartozó DNS-transzfer valószínűségi komponensek (t) a 2. számú ábrán láthatók.

2. számú ábra

A DNS-transzfer út- és idővonala a vád (H_p) és a védelem (H_d) állításához

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Amennyiben a 2. számú ábrán feltüntetett DNS-transzfer eseményeket – kivéve az alternatív elkövető kezéről történő DNS-átvitelt és annak elmaradását – egymástól függetlennek tekintjük, akkor a szorzatszabály alkalmazásával megkaphatjuk a valószínűségi hányados képletét:

$$LR = \frac{(t_{S \rightarrow k}) (t_{V \rightarrow k})}{(t_{S \rightarrow k}) (t_{V \rightarrow ke}) (t_{V:ke \rightarrow AE}) (t_{V:AE \rightarrow k}) (t_{AE \rightarrow k} | t_{V:AE \rightarrow k})}$$

Ha azzal a feltételezéssel élünk, hogy a kézről történő DNS-átvitel valószínűsége szempontjából mindegy, hogy saját vagy idegen DNS kerül át, azaz

$$t_{V \rightarrow k} = t_{V:AE \rightarrow k} ,$$

akkor a fenti LR-képlet így egyszerűsíthető:

$$LR = \frac{1}{(t_{V \rightarrow ke}) (t_{V:ke \rightarrow AE}) (t_{AE \rightarrow k} | t_{V:AE \rightarrow k})}$$

Azaz csak a védelem állítására vonatkozó transzfer események valószínűségével kell majd a továbbiakban foglalkoznunk. Ezzel gyakorlatilag befejeztük az LR-képlet felállítását. Figyeljük azt meg, hogy a képletünk nevezőjének utolsó tagja egy feltételes valószínűség, ami arra vonatkozik, hogy mi annak a valószínűsége, hogy az alternatív elkövető DNS-e nem kerül át a képre, miközben a vádlott DNS-e az alternatív elkövető kezéről átjut a kés nyelére. Az LR-képlet levezetéséhez használt útvonal módszer azt a veszélyt hordozza magában, hogyha a 2. számú ábrától eltérően minden átvitelt kizárólag lineárisan rajzolunk fel, akkor a feltételes függőségek elsikkadhatnak. Ennek ellenére, különösen összetettebb cselekvésnél, az LR-érték kézzel történő kiszámításának preferált módszere az út- és idővonalak felrajzolása és a TPPR-faktorok hozzárendelése.

Az LR-képlet birtokában a releváns valószínűségek a képletbe behelyezhetők és az LR-érték meghatározható. A rendelkezésre álló saját tapasztalati, kísérletes vagy szakirodalmi adatok alapján a valószínűségeket közvetlenül a megfigyelések számából, vagy közvetve a megfigyelt eredményeket modellező eloszlásokból határozhatjuk meg. Az előzetes (például háttér DNS tartalomra vagy érzékenységre vonatkozó) valószínűségek lehetnek konkrétan meghatározottak vagy egyenletesek (uniform). A helyesen felállított LR-képlet és a megfelelően alkalmazott valószínűségek révén az eredmény (likelihood) és az utólagos valószínűségek nem vesznek fel sem 0, sem 1 értéket, ami egyébként módszerhibára utalna. A valószínűségi hányados szoftverrel történő megállapítása általában Bayes-hálózatelemzéssel történik, amellyel e tanulmány harmadik része fog majd részletesebben foglalkozni.

A valószínűségek meghatározásának szempontjai és a kiértékelés megbízhatóságának tesztelése

A cselekvési szinten értékelésre kerülő biológiai anyagmaradványok genetikai vizsgálati eredményének leggyakoribb fajtái a következők:

- testvadás, illetve a DNS jelenléte vagy hiánya (lásd Gill et al., 2020, 10. ajánlás);
- beazonosított egyszemélyi DNS-profil;
- beazonosított major és/vagy minor komponensű DNS-profil keverék;
- ismeretlen eredetű DNS-profil keverék;
- értékelhetetlen DNS-profil keverék;
- ismeretlen eredetű egyszemélyi DNS-profil;
- DNS-profil hiánya.

A bűnügyekben a nyomhordozókon a biológiai anyagmaradványok (köztük a DNS) mennyiségi jelenléte folytonos eloszlású és normális eloszlással modellezhető. A gyakorlatban azonban sokszor hasznos azok mennyiségét diszkrét részekre osztani (például magas, alacsony, semmi) vagy szimplán binárisnak tekinteni (van/nincs). A mennyiségen alapuló értékelés előnye, hogy flexibilisen alkalmazható a legkülönbözőbb ügy- és cselekménytípusra, és a szakirodalmi experimentális háttéradat forrása is a legnagyobb. Ellenben a mennyiség mint kvantitatív érték nagy variabilitást és szórást mutathat mind az aktuális ügyben, mind a kísérletes vizsgálatokban, ami nehézséget okozhat az ügygel kompatibilis helyzet meghatározásában és a megfelelő valószínűségi adatok kiválasztásában. Ezzel szemben a DNS-profil segítségével történő interpretáció kvalitatív jellegénél fogva stabilabb eredményen alapuló értékelést biztosíthat. Ugyanakkor itt a nehézség pedig a kompatibilitás megteremtésében rejlik, mivel az interpretáció laborspecifikusabb, és érzékeny lehet az egyes laboratóriumok által alkalmazott DNS-profil kimutatási módszerek különbségeire, például a mintavételezés, a DNS-tisztítás, a DNS-profil meghatározás és/vagy a DNS-profil értékelés területén.

A cselekvési szintű vizsgálatok egyik kulcskérdése, hogy a cselekvésnek a szakértő által vizsgált eredményét befolyásoló faktorokhoz a bűnügyben és az elemzett cselekvésben megfelelő valószínűségeket tudjunk rendelni. A legmegbízhatóbb valószínűségi adatokat az ügghöz szabott és a vizsgált cselekvéseket imitáló kísérletek szolgáltathatnak. Ugyanakkor erre az anyagi és időbeli korlátok miatt sokszor nincs lehetőség. Mindemellert az ilyen kísérletnek gátat szabhatnak egyéb tényezők is, például kivitelezhetőségi nehézségek, etikai korlátok, valamint az ügy ismeretlen aspektusai és körülményei. Mindezek

a nehézségek azonban nem tántorították és nem tántorítják el a kutatókat attól, hogy a szakterületen dolgozó szakemberek részéről érdeklődésre számot tartó, az átvitel mechanizmusára vagy időbeliségére irányuló kísérleteket végezzenek el, és azok eredményeit szakfolyóiratokban publikálják (Cadola et al., 2021). Ezek a szakirodalmi adatok az ügyekben használható valószínűségi értékek legfőbb forrásául szolgálhatnak, de természetesen csak akkor, ha a felhasznált adatoknak az elemzéshez való alkalmassága és kompatibilitása alátámasztható. Amennyiben a publikációkban szereplő kísérleti körülmények nem illeszkednek megfelelően az ügyhöz, akkor az adatok attól még használhatónak tekinthetők, ha különböző szakértői megfontolásokkal (például extrapolációval, hatékonysági faktorokkal történő korrekcióval, összevonással, egyszerűsítéssel) kompatibilissé tesszük azokat (lásd Gill et al., 2020, 4. megfontolás). Előfordulhatnak olyan ügyek és cselekvések is, amelyek értékeléséhez még nem állnak rendelkezésre szakirodalmi adatok. Ekkor a szakértőt a korábban hasonló ügyekben szerzett tudása és tapasztalata, illetve azon ügyek adatai segíthetik az alkalmas valószínűségi értékek megbecsülésében. Ennek szubjektivitása csökkenthető azáltal, hogy több szakértő becslésének átlagértékét rendeljük a kérdéses cselekvési faktorhoz.

Egy vizsgálati módszer megbízhatóságának (robustness) tesztelésére, azaz a bizonytalanság meghatározására számos eljárás létezik. Ezek lehetnek például a megbízhatósági tartomány megállapítása, a mérési hiba vagy a hibahatár megbecslése, a hiteles vagy valószínűségi tartomány kijelölése, a mérési bizonytalanság meghatározása, a pontosság és a precizitás szintjének megadása, és végül, de nem utolsó sorban az érzékenység (szenzitivitás) vizsgálat (Taylor et al., 2018b). A cselekvési szintű elemzések eredményeinek megbízhatósága alapvetően négy dologtól függ: a manuálisan vagy szoftver segítségével levezetett LR-formulának (vagy a Bayes-hálózat architektúrájának), az alkalmazott faktorok valószínűségének, a forrásszintű genetikai eredmények és az ügy ismert körülményeinek az érvényességén. A cselekvési szintű interpretációkban leggyakrabban alkalmazott megbízhatósági teszt az érzékenység analízis, ami azt vizsgálja, hogy például a cselekvési faktorokhoz rendelt valószínűségek kisebb vagy nagyobb megváltoztatása hogyan befolyásolja az LR számszerű értékét. Amennyiben egy realisztikus valószínűségi tartományon belüli kisebb változtatás is az LR értékét nagyságrendekkel növeli vagy csökkenti, akkor az értékelés módfelett érzékeny arra a cselekvési faktorra. Ebben az esetben meg kell azt vizsgálni, hogy ahhoz a faktorhoz rendelt valószínűség megfelelően nagy adatsoron alapul-e mind az adatokból számolt valószínűség, mind a teljes elemzés megbízhatósága szempontjából. A szenzitivitás tesztekre egy gyakorlati példa e tanulmány harmadik részében kerül bemutatásra.

A testváladékok, szövet- és sejttípusok szerepe a cselekvési szintű kiértékelésekben

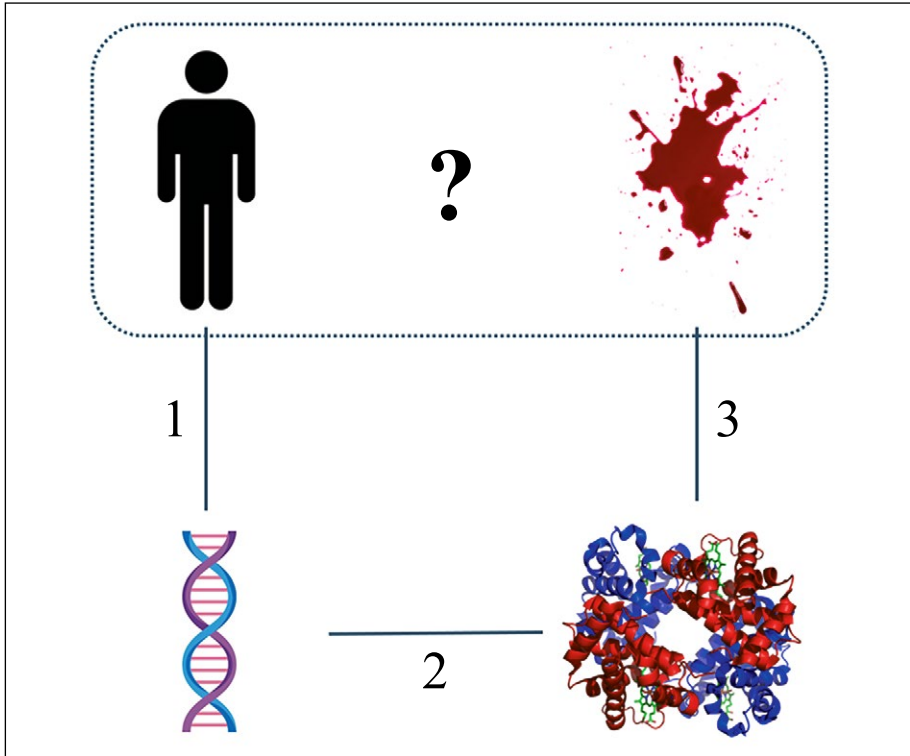
A bűncselekményekben a DNS leképződése és átkerülése nem önmagában szabadon, hanem ép állapotú vagy szétesett sejtek részeként, vagy azok mellett történik. Könnyen belátható, hogy a DNS testváladék (például nyál, ondó), szövet- (például vér, csont, bőrhám) vagy sejttípus (például spermium) forrásának meghatározása információt szolgáltat a bűnyűben értékelendő cselekvéshez. Tekintettel arra, hogy a típusmeghatározás során természetesen nincs lehetőség a sejtek összes jellemzőjének analizésére, és ezek a fehérje, nukleinsav (DNS, RNS) vagy mikrobiom³ alapú biokémiai, immunológiai vagy genetikai vizsgálatok téves pozitív vagy téves negatív eredménnyel is járhatnak, ezért a típusmeghatározásnál a bayesiánus megközelítés a nemzetközileg ajánlott módszer (URL7).

A biológiai anyagmaradványok forrásszintű személyazonosítása során három kérdéses kapcsolat meglétét kell igazolni. Egyrészt bizonyítani kell az anyagmaradvány DNS-ének a vizsgált személytől való származását (lásd 3. számú ábra 1). Másrészt igazolni kell azt, hogy ez a DNS és a sejttípus meghatározásakor analizált másik sejt-komponens azonos sejt-képzőből eredt (lásd 3. számú ábra 2). Végül alá kell azt is támasztani, hogy ennek a másik sejt-komponensnek (például vér esetében a hemoglobin fehérjének) a detektálása jellemző arra a sejttípusra nézve, amely jelenlétének a mintában való kimutatására irányult az elővizsgálatunk (lásd 3. számú ábra 3). Ezek a kérdéskörök akkor válhatnak igazán bonyolulttá már forrásszinten is, amikor több személy különböző típusú biológiai anyagmaradványa (például vére, nyála, ondója vagy hámja) került egymáshoz egy személy testfelületén, testüregében vagy a nyomhordozón. Tipikusan ilyen kevert anyagmaradványok kerülhetnek szakértői vizsgálatra például szexuális erőszakokban, illetve például szűrő, vágó, ütő elkövetési eszközökről vagy elkövetői ruházatról biztosított minták esetében.

3 A mikrobiom az emberi testben vagy testfelszínén élő mikroorganizmusok alkotta ökológiai rendszer.

3. számú ábra

A biológiai anyagmaradvány forrásszintű azonosításának analitikai útvonala

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A testvázlatok, szövet- és sejttípusok figyelembevétele a cselekvési szintű kiértékelésekben függ attól, hogy a típusmeghatározás a szakértő véleménye alapján az eljáró hatóság és a védelem részéről kategorikusan elfogadható-e. Amennyiben igen, akkor a cselekvések értékelésekor a megállapított típusok tényként kezelhetők, így azokban a már nem létező bizonytalanságot valószínűséggel nem kell reprezentálni. Ellenkező esetben azonban vagy a típusmegállapításhoz kiszámolt forrásszintű bayesiánus statisztikai valószínűséget (likelihood vagy LR) (Samie et al., 2022; URL8), vagy az elővizsgálati tesztek pozitív és negatív eredményeinek valószínűségét lehet és kell felhasználni az interpretációhoz. Az utóbbi a preferált eljárás a szakértők részéről, mert ehhez áll rendelkezésre a legtöbb tapasztalati vagy kísérletes TPPR-adat a szakirodalomból, illetve a tesztek gyártók és felhasználók laboratóriumi validálási eredményeiből.

Példaként vegyünk egy olyan szexuális erőszakot, ahol a női sértett elmondása szerint a férfi elkövető megnyalta a sértett nemi szervét, és a szakértői vizsgálat során a sértett alsónadrágjának belső részéről vett mintán elvégzett, nyálszennyeződésre utaló alfa-amiláz enzimteszt pozitív eredményt adott (Taylor & Kokshoorn, 2023). A DNS-analízis eredményeképpen e mintából kimutatott, női és férfi DNS-től eredeztethető többszemélyi, kevert DNS-profil átfedést mutat a terhelt genetikai profiljával, ugyanakkor az eljáró hatóság szerint a szakértői vizsgálat eredménye forrásszinten nem tudja kellőképpen alátámasztani (se kizárni) azt, hogy a férfi DNS nyál eredetű. A szakirodalmi adatok alapján az alfa-amiláz a nyál mellett alacsonyabb enzimaktivitással és koncentrációban a hüvelyváladékban is megtalálható (Sari et al., 2019). Ebben az esetben a vád és a védelem cselekvési szintű állítása a következő lehet: „*A terhelt a bűncselekmény során megnyalta a sértett nemi szervét.*” kontra „*A terhelt a cselekmény időpontjában a sértetthez közel ülve beszélgetett vele, többször megérintette a sértett kezét és a felső ruházatát, de sohasem ért a sértett nemi szervéhez.*” E két állítás cselekvési szintű értékeléséhez meg kell vizsgálni azt, hogy orális szexuális aktus megtörténte vagy meg nem történte esetére elérhető-e az (aktus után hordott) alsóneműre nézve tapasztalati vagy kísérletes gyakorisági adatok az alábbi genetikai szakértői eredményekre vonatkozóan (Breathnach & Moore, 2013):

- pozitív vagy negatív alfa-amiláz tesztreakció; vagy
- pozitív alfa-amiláz tesztreakció kimutatható DNS nélkül,
- pozitív alfa-amiláz tesztreakció csak a ruha női viselője DNS-ének kimutatása mellett,
- pozitív alfa-amiláz tesztreakció férfi DNS kimutatása mellett.

Laikus szemmel is belátható, hogy a fenti vizsgálati eredmények gyakorisága más és más lehet orális aktus után és annak hiányában, így az ebből számolt eltérő valószínűségek cselekvési szintű, statisztikai alapú értékelésre adhatnak érdemi lehetőséget a példaügyünkben.

A cselekvési szintű vizsgálati eredmények szakvéleménybe foglalása

A szakértői vizsgálatok „végterméke” a szakértői vélemény, amelynek tudományos szempontból precízen, ugyanakkor a laikusok számára is érthetően kell a szakértői elemzés eredményét és annak interpretációját tartalmaznia. A szakvélemények a következő három típusba, vagy azok keverékébe sorolhatók:

technikai jellegű (tényközlő), kivizsgáló (investigative) vagy kiértékelő (evaluative) jellegű (Petrétei, 2023). A kizárólag tényközlő szakvélemény cselekvési szinten nem jellemző, mivel a szakértőnek (legalábbis a genetikai szakterületen) nem feladata a cselekvés tényszerű megállapítása. A szakértő részéről ténymegállapítások általában általánosító vagy konkrét példákat felsorakoztató ismeretközlés formájában történnek a szakértői tapasztalatok és a szakirodalmi adatok felhasználásával.

A szakértő kivizsgáló szerepet akkor tölt be, amikor még nem ismert a cselekvésben érintett személy, vagy maga a cselekvés sem. A forrásszintű eredmények és tapasztalatain nyugvó tudása alapján a szakértő abduktív érveléssel magyarázatokkal szolgál a biológiai anyagmaradvány lehetséges forrására (például sértett, vértlen vagy elkövető), leképződésére (például érintés, vérzés, ejakuláció) vagy átkerülésére (közvetlen vagy közvetett átvitel, transzfer vektor típusa) vonatkozóan. Például egy betöréses lopás sértett által lakott helyszínén vett több, feltételezett érintési mintából kimutatott, egymással megegyező egy személyi DNS-profil detektálásának magyarázatául inkább az szolgálhat, hogy a nyomok nem a betörésből, hanem a sértettnek a lakásban végzett mindennapi tevékenységéből származnak.

A kivizsgálás és a kiértékelés elegye jellemző a bűnügy esetleges előzetes szakértői értékelésére még a bűnjelek laboratóriumi analízise előtt (angolul case pre-assessment, vagy más néven case assessment and interpretation, CAI) (Cook et al., 1998). Ez különösen akkor lehet hasznos, ha a bűncselekményre vonatkozóan már rendelkezésre állnak a szakértő által is értékelhető adatok, és a hatóságnak eljárásjogi, anyagi vagy időbeliségi szempontok miatt azokra a szakértői vizsgálatokra kell fókuszálnia, amelyek a leginkább előre viszik az ügy nyomozását és bizonyítását. A genetikus szakértő az előzetes értékelés során az alábbiakban lehet képes szakértői tájékoztatást, felvilágosítást adni:

- javaslat a vád és a védelem releváns cselekvési szintű állításaira, a feltételezésekre és a háttérinformációkra;
- az ügyben már cselekvési szinten is felhasználható ismeretek, eredmények, és azok becsült megkülönböztető ereje az egyes állításokra vonatkozóan;
- a (kiegészítő) szakértői vizsgálatok lehetősége, indokoltsága és azok lehetséges eredménye;
- a szakértői vizsgálat költség- és időigénye.

A CAI-elemzés mindezek mellett segíthet kiküszöbölni a konkrét szakértői vizsgálati eredményeken alapuló értékelések során elkövethető kognitív torzításokat. A kétféle interpretáció konklúziója között esetlegesen fennálló jelentős különbség ugyanis felhívhatja a szakértő és az eljáró hatóság figyelmét arra, hogy ez

az eltérés nemcsak az ügy sajátoságaiból, hanem a téves szakértői értékelésből vagy kognitív torzításból is fakadhat.

A cselekvési szinten adott szakértői véleményeknek is a közös vonása az, hogy a szakértő a vád és a védelem állításainak elfogadásával a genetikai bizonyíték valószínűségéről (súlyáról) fogalmazza meg a véleményét és nem magáról a feltételezésekről. A szakvéleményből ki kell derülnie annak, hogy a bizonyíték súlya jelentősen függ nemcsak magától a genetikai analízis eredményétől, hanem az állításoktól, a feltételezésektől és az érdemi háttérinformációktól. A szakvéleményben az értékelést az eljáró hatóság számára átláthatóan, nyomon követhetően és reprodukálhatóan kell végrehajtani. Amennyiben az interpretációhoz az LR-érték meghatározásra került, akkor azt a szakvéleményben mindig fel kell tüntetni. A bizonyíték súlyát az LR-érték alapján szöveges formában is ki lehet fejezni, azonban ilyenkor a verbális kifejezések skáláját számszerű tartományokkal meg kell adni, mint például „*a genetikai bizonyíték:*

- *nem cáfolja, de nem is támasztja alá (ha $LR = 1$)*
- *támogatja (ha $1 < LR \leq 10$)*
- *alátámasztja (ha $10 < LR \leq 100$)*
- *nagymértékben alátámasztja (ha $100 < LR \leq 1.000$)*
- *igen nagymértékben alátámasztja (ha $1.000 < LR \leq 1.000.000$)*
- *rendkívüli mértékben alátámasztja (ha $1.000.000 < LR$)*
- *az egyik állítást a másikkal szemben” (lásd Gill et al., 2020, 11. ajánlás).*

Belátható, hogy egy adott szint felett szövegesen már nincs értelme fokozni a bizonyíték súlyát. Cselekvési szinten is úgy célszerű megállapítani a verbális skálát, hogy azt más szakterület is ugyanúgy tudja használni, ezáltal az egyes szakterületek eredményeinek bizonyító ereje egymással összehasonlíthatóvá tehető ügyön belül és ügyek között.

A cselekvési szintű kiértékelő szakértői vélemények felépítése és tartalma a konkrét ügytől és a megválaszolandó kérdésektől függhet, azonban a szakvélemények több közös jellemzővel rendelkezhetnek. Előjáróban foglalkoznak a bűnügyben vizsgálendő cselekvés rövid leírásával, és a rendelkezésre álló, általában (al)forrásszintű genetikai eredmények ismertetésével. A következőkben az értékeléshez szükséges feltételezések és háttérinformációk megadása mellett a szakértő leírja a vád és a védelem álláspontját hűen tükröző, a cselekvésre vonatkozó releváns állításokat. A vizsgált cselekvésekhez a szakértő szöveges formában vagy ábrán közli a cselekvésekben szerepet játszó biológiai anyagmaradványok TPPR-eseményeihez tartozó út- és idővonalakat. Az ezek ismeretében levezetett LR-képlet vagy felrajzolt Bayes-hálózat szintén részét képezi a szakvéleménynek. Az egyes TPPR-faktorokhoz rendelt valószínűségek

általában úgynevezett feltételes valószínűségi táblázatokban kerülnek megadásra a valószínűségi adatok forrásainak feltüntetésével (Gill et al., 2020, 9. ajánlás). Összetettebb cselekvés vagy genetikai eredmény esetén a bonyolultabb LR-képletet, Bayes-hálózati rajzot, valamint a hozzájuk tartozó valószínűségi táblázatokat célszerű a szakvélemény mellékletébe vagy függelékébe helyezni. A kiértékelés számszerűsített eredménye a valószínűségi hányados (LR), amelyhez a szakvélemény konklúzió részében szöveges értékelés is társulhat, például: „*A szakértői vizsgálat eredménye 100-szor valószínűbb, ha a cselekvés a vád állításának megfelelően történt a védelem állításához képest. Ennek alapján a bizonyíték a vád állítását támasztja alá.*” Szöveges interpretáció esetén a szakvéleménynek, vagy annak mellékletének tartalmaznia kell a bizonyítottság mértékét kifejező, korábban említett verbális skálát is. A szakértő a véleményének a végén kihangsúlyozhatja, hogy a megadott statisztikai eredmény nem az állítások és így a cselekvések valószínűségét hivatott megbecsülni, illetve a statisztikai eredmény és az abból levont következtetés is változhat, amennyiben az elemzett cselekvésre vonatkozó állítások, feltételezések vagy háttérinformációk változnak.

A cselekvési szintű vizsgálatokra vonatkozó szakmai ajánlások, irányelvek, útmutatók

Kimondottan az igazságügyi szakértői vizsgálatok eredményeinek kiértékelésére és szakvéleményezésére vonatkozóan – beleértve a cselekvési szintű elemzéseket is – a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) e tanulmány írásának időpontjáig még nem bocsátott ki szabványt. Jelenleg jóváhagyás alatt van az ISO 21043-4 és az ISO 21043-5 szabvány, amelyek a forenzikus analízisek eredményeinek interpretációját és szakvéleménybe foglalását hivatottak majd nemzetközileg standardizálni (URL9, URL10). Tekintettel arra, hogy a cselekvési szintű elemzések közvetlenül nem a laboratóriumi vizsgálati eredmények megállapításáról szólnak, így az igazságügyi vizsgáló laboratóriumok ISO 17025 szabvány szerint akkreditált minőségirányítási rendszere csak közvetetten érvényesíthető ezen a szakterületen. Ugyanakkor már jelenleg is számos külföldi, nemzeti és nemzetközi hatáskörű szakmai ajánlás, irányelv és útmutató áll rendelkezésére az e szakterületen dolgozó szakértők számára. Ezek a szakanyagok elősegítik azt, hogy a cselekvési szintű szakértői vélemények a tudomány aktuális állásának megfelelően, a szakma szabályai szerint, és egymással nemzetközileg is kompatibilis módon kerüljenek előterjesztésre.

Jelenleg az igazságügyi genetikai szakterületen szakmailag a legmagasabb szintű ajánlásnak a Nemzetközi Igazságügyi Genetikai Társaság (ISFG) DNS Bizottságának 2020-ban publikálásra került irányelve tekinthető (Gill et al., 2020). Az irányelv 11 ajánlása (recommendation) és négy megfontolási (consideration) pontban foglalja össze a szakterület alapelveit és a követendő gyakorlatot. E tanulmány azon részei, amelyek megfeleltethetők az ISFG irányelvének valamelyik pontjával, a lábjegyzetben feltüntetésre kerültek. A tanulmány egy kivételével minden ajánlást érintett. A kimaradt 8. számú ajánlás a korábban említett felcserélt feltételek ügyészi tévedés TPPR-re vonatkozó elkerülésére ad javaslatot. Ez azt rögzíti, hogy az értékelést mindig a biológiai anyagmaradvány kimutatási valószínűségére kell alapozni, amely függ a vizsgált cselekvés során bekövetkezett direkt vagy indirekt transzfertől és a BAM elterjedtségétől. Azaz helytelen a transzfer valószínűségéről beszélni a kimutatás függvényében. Az ISFG-irányelv megfontolásai között szerepel az is, hogy a „transzfer” szakszó kettős értelemben is használható. Egyrészt szimplán jelölheti egy cselekvés direkt következményét, a biológiai anyagmaradvány átkerülését. Másrészt a szakértő beleértheti azt az összetett folyamatsort, amely a BAM átkerülését, megmaradását és kimutatását jelenti. Az utolsó, eddig nem érintett megfontolás pedig röviden ismerteti azt, hogyha a cselekvésben direkt vagy indirekt módon érintett személy DNS-e nem mutatható ki a helyszínen vagy a bűnjelen, és/vagy egy ismeretlen személy (mint egy lehetséges alternatív elkövető) DNS-e (is) detektálható ott, akkor a genetikai vizsgálat eredménye általában a védelemnek a terhelt cselekvésére vonatkozó állítását erősíti.

Az Európai Forenzikus Szakértői Intézetek Hálózata (ENFSI) 2022-ben kibocsátott a humán forenzikus biológiai és DNS-profil vizsgálatokra vonatkozóan egy legjobb gyakorlatok kézikönyvét (BPM), amely az előbbieken említett ISFG-irányelvek mentén az eredmények kiértékeléséhez és interpretációjához gyakorlatban is érvényesíthető útmutatót ad a cselekvési szintű elemzésekhez is (URL7). A kézikönyv nagyban támaszkodik az ENFSI 2015-ben kiadott, a kiértékelő igazságügyi szakvéleményadásra vonatkozó irányelvére (URL11). A BPM függelék része az interpretáció tárgykörében részletesen foglalkozik a kiértékelő szakvéleményadás alapelveivel, a testvadászatok elemzésével, a feladathoz kapcsolódó háttérinformációkkal, az állítások hierarchiájával, az ügyek előzetes értékelésével (CAI), valamint a cselekvési szintű vizsgálatoknak e tanulmányban is már tárgyalt alapelveivel. A függelék másik fele összefoglalja az ENFSI-nek a szakvéleményadásra és a szakértők bírósági tárgyaláson való kommunikációjára vonatkozó gyakorlati módszereit, tanácsait, javaslatait. Ez utóbbit a BPM 17 pontban rögzíti, melyek közül kiemelendő, hogy a szakértőnek adott esetben a bírósági tárgyaláson is ki kell azt hangsúlyoznia, hogy a forrás szinten kapott

statisztikai LR-eredmény közvetlenül nem érvényes a cselekvési szinten. Ezek mellett a szakértőnek figyelmeztetni kell az eljáró hatóságot vagy a védelmet akkor, ha tévesen értelmezik a szakértői vizsgálat eredményét. Ahogy már korábban bemutatásra került, különösen a felcserélt feltételek tévedés lehet rendkívül hátrányos a terheltre nézve, pláne akkor, ha azt már nemcsak a nyomhagyásra, hanem a terhelt feltételezett tevékenységére vonatkoztatják, tévesen.

Az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Igazságügyi Intézetének (NIJ) és Nemzeti Szabványügyi és Technológiai Intézetének (NIST) szervezésében 2020-ban megalakult egy szakértői munkacsoport az igazságügyi DNS-vizsgálati eredmények interpretációjának fejlesztése és a szakértői értékelések során esetlegesen elkövetett emberi hibák minimalizálása céljából. E munkacsoport 2024-ben kiadott egy részletes jelentést a szakértői interpretáció és az emberi tényezők összefüggéseinek vizsgálati eredményéről (URL12). A jelentés 44 szakmai ajánlást tartalmaz ebben a tárgykörben, amelyek közül három felhívja a figyelmet a direkt és indirekt transzfer, illetve a DNS TPPR-jelenségek lényegi megértésének, megértetésének és kormányzatilag finanszírozott kutatásának a fontosságára.

Az NIST szintén 2024-ben megjelentetett egy részletes összefoglaló munkát a DNS-keverékek kiértékeléséről (URL13). Ugyan az összefoglaló nagyobb része a többszemélyi eredetű (kevert) DNS-profilok alforrás szintű interpretációjáról szól, de egy külön fejezet a genetikai eredmények cselekvési szintű kiértékelésének részleteit taglalja. E fejezet az alábbi öt pontban foglalja össze a kevert DNS-profilokat is potenciálisan tartalmazó szakértői vizsgálati eredmények cselekvési szintű kiértékelésének alapelveit és az arra vonatkozó javaslatokat:

- A DNS egy személyről vagy felületről egy másik személyre vagy felületre több alkalommal is átkerülhet.
- Az érzékeny genetikai vizsgáló módszerek megnövelték az ügy szempontjából érdektelen DNS kimutatásának az esélyét. Az alacsony DNS-tartalmú bizonyíték értékelésénél mindig mérlegelni kell annak relevanciáját is.
- Az érzékeny genetikai vizsgáló módszerek megnövelték a kontamináció kimutatásának az esélyét. A kontamináció minimalizálására törekedni kell mind a helyszínen, mind a vizsgáló laboratóriumban.
- Az alforrás szintű statisztikai eredmény semmit sem árul el a biológiai anyagmaradvány leképződésének/átkerülésének módjáról, idejéről és relevanciájáról. Ennélfogva az LR kontextus nélkül félrevezető lehet.
- Az a tény, hogy a DNS könnyen átkerülhet egyik helyről a másikra nem érvényteleníti a DNS-bizonyítékot. Ugyanakkor annak bizonyító ereje az ügy körülményeitől függ.

Az NIST egy másik testületének, a forenzikus tudományokkal foglalkozó Tudományos Területi Bizottságok Szervezetének (OSAC) e tanulmány írásának idejében születőben van egy legjobb gyakorlatra vonatkozó ajánlása az értékelő igazságügyi DNS-szakértői tanúvallomásokhoz (URL14). A korábban említett ENFSI-kézikönyvhöz hasonló módon, de attól részben eltérően kizárólag csak a szakértői kiértékelésre fókuszálva fogalmazza meg ez a tervezet formában már elérhető OSAC-ajánlás az al-alforrás-, alforrás-, forrás- és cselekvési szintű szakértői interpretáció és eredményközlés irányelveit. Ezek az ajánlások gyakorlatilag átfedésben vannak az ISFG korábban megfogalmazott irányelveivel (Gill et al., 2018; Gill et al., 2020), kiegészülve az eljáró hatóság vagy a védelem részéről a szakértőnek feltett, ügynevezett hipotetikus kérdések megválaszolására vonatkozó javaslatokkal. Az olyan jellegű elméleti kérdések, mint például „*Lehetséges-e az, hogy...?*” gyakran az eredményeken és nem a cselekvés körülményeire vonatkozó háttérinformációkon alapulnak, ezért ilyenkor a szakértőnek jeleznie kell azt, hogy csakis a megfelelő állításokra vonatkozó bizonyítékok valószínűségének megbecsülésében kompetens. Emellett az OSAC ajánlása azt is kihangsúlyozza, hogy a szakértő óvakodjon attól, hogy az értékeléshez szükséges ügyinformációk híján spekulációkba bocsátkozzon a cselekvési állításokra, a DNS-transzferre, a szakértői vizsgálat (lehetséges) eredményére, valamint azok valószínűségére vonatkozóan. Amennyiben a hipotetikus kérdéshez vagy állításhoz a szakértőnek aktuálisan (például a bírósági tárgyalás keretei között) nem áll rendelkezésre olyan adat vagy eljárás, amely lehetőséget adna a bizonyíték súlyának értékelésre, akkor a szakértőnek arról tájékoztatnia kell az eljáró hatóságot. Ezeken túl az ajánlás függelék része számos kiegészítő információt tartalmaz az egyes ajánlásokat támogató és indokoló szakmai körülményrendszeréről. Mindezek mellett a függelék rész konkrét példaügyeken keresztül javaslatokat ad a korrekt szakvéleményezésre és a szakvélemény megfelelő előadására a tárgyalóteremben, beleértve a tárgyaláson esetlegesen felmerülő egyes kételyek és kérdések helyes kezelését, megválaszolását.

Hollandia Bűnügyi Szakértői Intézete (NFI) 2023-ban angol nyelven közzétett egy néhány oldalas segédletet a cselekvési szintű szakértői vizsgálatokban érdekelt és érintett szakemberek számára (URL15). Ez az útmutató az alábbi négy, egymásra épülő kérdéssel kapcsolatban foglalja azt össze, hogy az eljáró hatóság számára mikor, milyen feltételek mellett és milyen körülmények fennállása esetén lehet informatív az ügy cselekvési szintű vizsgálata.

- Van egynél több magyarázata (szcenáriója) az igazságügyi szakértői vizsgálat eredményének az eljáró hatóság és a védelem részéről?
- Ezek a magyarázatok valószínűek és az ügy aktájában fel vannak tüntetve?

- A magyarázatok igazságügyi vizsgálati és értékelési módszerekkel tesztelhetők?
- A magyarázatok kellően specifikusak?

A segédlet tehát kihangsúlyozza a legalább két, valószerű, specifikus és igazságügyi vizsgálati módszerekkel tesztelhető állítás meglétének a fontosságát. Az útmutató minden érintett szakterületen használható, mivel alapvetően általánosan fogalmaz, a DNS-vizsgálatok csak egy-egy példa kapcsán kerülnek szóba.

Kapcsolódás más szakterületekkel

Ahogy az állítások különböző szintjein végzett kiértékelésen alapuló igazságügyi szakértői interpretáció, úgy a bayesiánus statisztikai analízis sem korlátozódik kizárólag a genetikai szakterületre. Az ENFSI korábban említett 2015. évi irányelve nyolc példaügy [DNS, üveg, beszédhang-felvétel, cipőnyom (2), CCTV-kamerafelvétel, löpormaradvány (2)] LR-statisztikai kiértékelését mutatja be, melyek közül négy [DNS, üveg, löpormaradvány (2)] cselekvési szinten került interpretálásra. Az irányelv kimondja, hogy „*A cselekvési szintre vonatkozó állításokat akkor kell használni, ha szakértői ismeretekre van szükség olyan tényezők figyelembevételéhez, mint az átviteli mechanizmusok, a megmaradás és az anyagok háttérszintje, amelyek hatással lehetnek a tudományos eredmények megértésére az állítólagos cselekvésre vonatkozóan. Ez különösen fontos az olyan tárgyi bizonyítékok esetében, mint a mikroanyagmaradványok (textilszálak, üveg, löpormaradványok, egyéb részecskék) és kis mennyiségű DNS, kábítószer vagy robbanóanyag.*”⁴ (URL11).

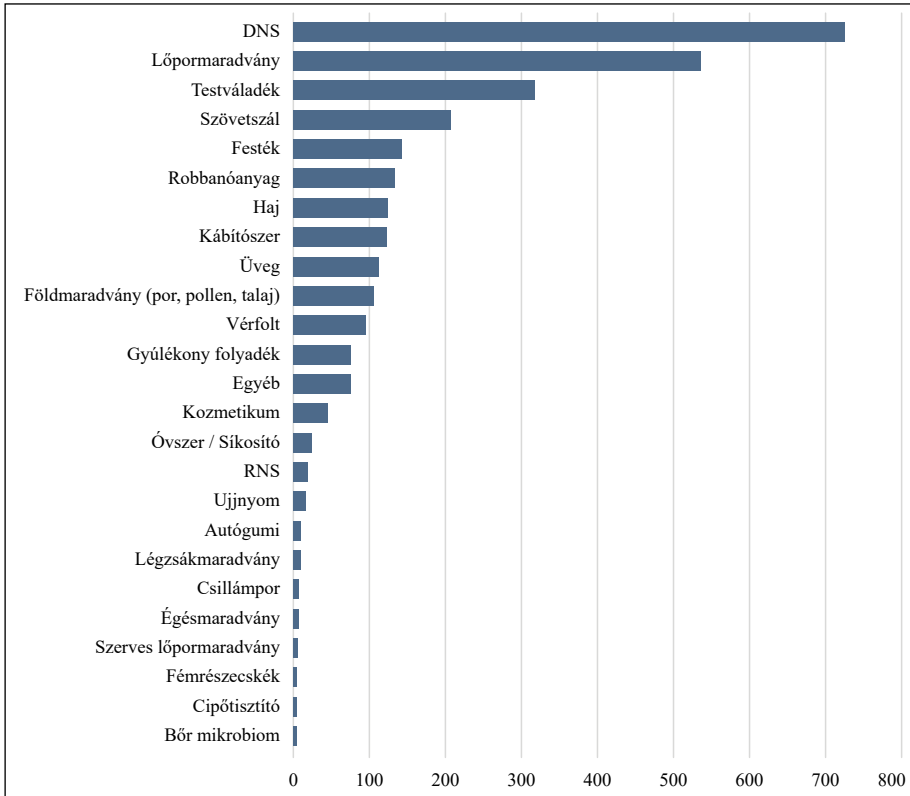
Ausztrália és Új-Zéland Nemzeti Forenzikus Tudományok Intézete (NIFS) 2017-ben kibocsátott egy útmutatót a kiértékelő igazságügyi szakértő vizsgálatokról és szakvéleményadásról (URL16; Catoggio et al., 2019). A kiadvány függelék részében lőfegyver, festék- és ujjnyom, valamint üvegmaradvány vizsgálatán keresztül követhetjük azt végig, hogy az „állítások – elvárások – analízisek – eredmények – kiértékelések – konklúzió” módszertani láncolata hogyan illeszkedik ezeknek a különböző szakterületeknek a vizsgálati sorába.

A kiértékelés Bayes-alapú módszertana cselekvési szinten is alkalmazható azokon az igazságügyi szakterületeken, ahol a vizsgálandó nyom, anyagmaradvány vagy digitális/elektronikus jel TPPR-faktorai jellemezhetők (4. számú ábra), és értékeik potenciálisan eltérhetnek egymástól az egyes feltevések függvényében.

4 A szerző fordítása.

4. számú ábra

A bűnügyekben vizsgált nyomok és anyagmaradványok TPPR-adataira vonatkozó tudományos publikációk száma a kanadai TTADB publikációs adatbázis (Cadola et al., 2021; URL4) alapján

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A DNS-en kívüli klasszikus biológiai eredetű kriminalisztikai nyomok és anyagmaradványok, melyek cselekvési szintű elemzésekben is szerepet játszhatalnak, a vérfoltmintázatok és a daktiloszkópiái nyomok. Kitüntetett szerepüket mindkét csoport DNS-vizsgálati lehetősége erősíti, illetve bizonyos esetekben a morfológiai mintázatok valószínűségi megközelítéssel történő vizsgálata is lehetséges (Attinger et al., 2022; Li et al., 2024). A vérfoltmintázatok főképpen a leképződési mechanizmusuk, a daktiloszkópiái nyomok pedig elsősorban az elhelyezkedésük révén játszhatnak fontos szerepet a cselekvési szintű interpretációban. Mindezek mellett cselekvési szinten mindkét csoport, forrásszinten pedig a daktiloszkópiái nyomok értékelése kiegészítheti a DNS-vizsgálati

eredményeket és vice versa. A nem humán eredetű biológiai anyagmaradványok (például állatszőrök, növényi magvak, pollenek, kovamoszatok) azonosításával a terhelt vagy elhunyt személy a helyszínhez köthető. Az ember testüregében és testfelszínén élő mikroorganizmusok (mikrobiom) elemzése pedig potenciálisan segíthet meghatározni azt, hogy egy tárgy melyik testrészre került megérintésre (Dimitriu et al., 2019).

A nyomok, anyagmaradványok és elektronikus jelek szakterületen belüli és interdiszciplináris elemzésénél is figyelembe kell venni azt, hogy azok elterjedtségét és háttérszintjét (prevalence, background) milyen csoportokra vonatkozóan vizsgáljuk. Ezek a csoportok lehetnek a tényleges elkövetők, illetve a véletlen személyek körei, valamint hasonló típusú bűncselekmények helyszínei (Champod et al., 2004). Betöréses lopással gyanúsítható személyek ruházatán például potenciálisan több vagy többféle üvegmaradvány található meg az átlag népességhez képest (Coulson et al., 2001). Erőszakos bűncselekmények gyanúsítottjainak ruházatán, illetve a helyszínein a vérszenyeződések előfordulási gyakorisága lehet magasabb. Mindezen különbségeket a vád és a védelem állításaihoz tartozó háttérgyakorisági értékek megbecsülésénél figyelembe kell venni.

A DNS-analízis más szakterületekkel karöltve megkönnyítheti a bűncselekmény egyes eseményeinek a rekonstrukcióját. Szexuális erőszakos ügyekben a nemi aktust alátámasztó genetikai szakértői eredmény mellé az orvosszakértői vélemény a fizikai bántalmazást tudja igazolni. Lopásokban és rablásokban az ajtózárbán talált idegen anyag (például fólia), helyszínen fellelt kesztyű vagy ragasztószalag DNS- és nyomszakértői vizsgálata értékes információt szolgáltat az elkövető személyére és az elkövetés módjára vonatkozóan (Fullár et al., 2020; Pirrie & Pirrie, 2017; Wieten et al., 2015). Hasonlóképpen az elkövetési eszközök, illetve a cselekményben érintett ruházatok együttes genetikai, daktiloszkópiái, fiziko-kémiai, orvos- és nyomszakértői elemzése szakterületenként egy-egy mozaikdarabkát szolgáltat az elkövető személyére és az elkövetés módjára vonatkozóan (Fullár et al., 2020; Pirrie & Pirrie, 2017; Wieten et al., 2015). Hasonlóképpen az elkövetési eszközök, illetve a cselekményben érintett ruházatok együttes genetikai, daktiloszkópiái, fiziko-kémiai, orvos- és nyomszakértői elemzése szakterületenként egy-egy mozaikdarabkát szolgáltat az elkövető személyére és az elkövetés módjára vonatkozóan (Fullár et al., 2020; Pirrie & Pirrie, 2017; Wieten et al., 2015).

Hasonlóképpen az elkövetési eszközök, illetve a cselekményben érintett ruházatok együttes genetikai, daktiloszkópiái, fiziko-kémiai, orvos- és nyomszakértői elemzése szakterületenként egy-egy mozaikdarabkát szolgáltat az elkövető személyére és az elkövetés módjára vonatkozóan (Fullár et al., 2020; Pirrie & Pirrie, 2017; Wieten et al., 2015). Hasonlóképpen az elkövetési eszközök, illetve a cselekményben érintett ruházatok együttes genetikai, daktiloszkópiái, fiziko-kémiai, orvos- és nyomszakértői elemzése szakterületenként egy-egy mozaikdarabkát szolgáltat az elkövető személyére és az elkövetés módjára vonatkozóan (Fullár et al., 2020; Pirrie & Pirrie, 2017; Wieten et al., 2015).

A különböző bizonyítékok interdiszciplináris, statisztikai alapú kombinálhatóságának két alapfeltétele van. Az egyik, hogy az értékelések keretrendszere mindegyik szakterületen ugyanaz legyen. Egy ilyen kompatibilis keretrendszert a Bayes-hálózat-elmélet biztosíthat. A másik alapfeltétel az, hogy az egyes bizonyítékok között esetlegesen meglévő függőségi viszony statisztikailag modellezhető legyen. Például egy elkövetési eszköz nyelén, markolatán kimutatott

ujjnyom és DNS leképződése, megmaradása és detektálhatósága általában egymástól nem független események. Az egymástól részben vagy teljes egészében független bizonyítékok lehetőséget teremtenek az ügyben egy úgynevezett bizonyíték séma (evidence scheme) felrajzolására, ahol a kérdéses személyt vagy személyeket a vizsgált tárgyakon és bizonyítékokon keresztül párhuzamosan összekötjük az elemzett egy vagy több cselekvéssel. A párhuzamos, egymástól független bizonyítékokra számolt LR-értékek szorzata megadja az összes szakértői eredmény bizonyító erejét. Ha a párhuzamos bizonyítékok között mégis függőség áll fenn, akkor ott a teljes bizonyíték súlya legalább akkora, mint a legerősebb bizonyítéké. Ha egy bizonyítékláncon belül van függőség, akkor a bizonyítéksor bizonyító ereje legalább akkora, mint a leggyengébb bizonyíték LR-értéke (de Koeijer et al., 2020).

A biológiai anyagmaradványok cselekvési szintű vizsgálatának jelenlegi helyzete a magyarországi igazságügyi gyakorlatban

Egy tudományos szakterület és módszer igazságügyi gyakorlatban való alkalmazhatóságának számos előfeltétele van. Az nyilvánvaló, hogy a kirendelő vagy megbízó részéről legyen igény a szakértői vizsgálatok elvégzésére, a szakterület részéről pedig tudományosan megalapozott módszerek alkalmazásával legyen erre lehetőség. Az eljáró felek oldaláról a fő kérdés, hogy ki és milyen ügyben kezdeményezzen cselekvési szintű értékelést. Ez természetesen függ az adott ország igazságszolgáltatási rendszerétől és a konkrét ügyben bizonyítandó állításoktól. Függetlenül attól azonban, hogy egy ország büntetőeljárásai rendszere akkuzatórius (vádelvű), inkvizitórius (nyomozóelvű), vagy vegyes, mindegyik esetben mind az eljáró hatóságot, mind a védelmet be kell vonni a folyamatba (Taylor & Kokshoorn, 2023). Teljesen felesleges és félrevezető lehet ugyanis egy olyan elemzés elkészítése, amely nem megfelelően képviseli a vád és a védelem álláspontját. Tapasztalataim alapján Magyarországon mindkét fél (ti. a nyomozó hatóság/ügyészség, illetve a védelem) külön-külön, de néha együtt is szokott kezdeményezni cselekvési szintű értékeléseket az igazságügyi genetikai szakterületen belül. Ezek legtöbbször olyan ügyek, ahol a védelem elfogadja a személyazonosítás eredményét, azonban a biológiai anyagmaradvány átkerülésének idejében vagy módjában nem ért egyet a nyomozó vagy vádhatósággal. Ezekben az ügyekben az legtöbbször bizonyított, vagy legalábbis nem cáfolható, hogy a sértett és a terhelt (korábban) találkozott egymással, vagy a terhelt (korábban) legálisan járt a helyszínen, vagy ő maga előzőleg használta vagy viselte az inkrimináló bűnjelet. Ezek a kérdések természetesen

akkor szoktak a legtöbbször felmerülni, amikor forrás szinten terhelő DNS-bizonyíték szól a gyanúsított vagy vádlott ellen. Ugyanakkor az eljáró hatóság néha – elsősorban rövid szóbeli tájékoztatás formájában – CAI-elemzést is kér a szakértőtől a DNS-vizsgálatok megkezdése előtt vagy közben. Ezek az elemzések igen hasznosak lehetnek már az eljárás kezdeti szakaszában is, azonban mind a hatóságok, mind a szakértők részéről megfelelő protokollokat kell még kidolgozni a CAI-elemzés célszerű és hatékony használatához hazánkban. Az ügytípusok kapcsán arra is lehet majd számítani, hogy az eljáró hatóság vagy a szakértő nem kéri vagy nem javasolja a cselekvési szintű vizsgálatot olyan esetekben, amikor az eredmény (várhatóan) egyik fél számára sem kedvez, azaz inkonkluzív. Ilyenkor azonban az érintett feleknek sem lesz tudomásuk arról, hogy a forrásszintű genetikai bizonyíték egyik cselekvési feltevést sem erősíti a másikkal szemben, azaz valószínűleg nem bír érdemi jelentőséggel a bűnösség megítélhetősége szempontjából (Taylor & Kokshoorn, 2023).

A cselekvési szintű szakértői értékelés Magyarországon való igazságügyi alkalmazásának triviális feltétele a megfelelő kompetenciával rendelkező szakértői bázis. Tekintettel arra, hogy az igazságügyi genetikai szakterületen e tanulmány írásának időpontjában a cselekvési szintű értékelésnek nincs különálló graduális vagy posztgraduális egyetemi képzése hazánkban, ezért a szükséges ismeretanyagot jelenleg a szakértőknek autodidakta módon, illetve belső vagy külföldi képzés keretei közt kell megszerezniük. Mivel az ügyekben eljáró genetikus szakértőknek továbbra is a forrásszintű azonosításban van a legtöbb feladatuk, ezért első körben laboratóriumként csak néhány szakértő továbbképzésére van mód és szükség. Ugyanakkor 2-3 képzett szakértő előadóként, oktatóként vagy mentorként már részt tud venni a további képzésekben, tanfolyamokon, amely már a kompetens szakértői bázis kialakításának második, növekedési fázisát jelenti. A képzés harmadik szakaszában pedig lehetőség nyílhat a szakterületen belüli specializációra is, például a különböző cselekvési és tárgy típusokat, a TPR-faktorok vizsgálatára irányuló kísérleteket, vagy más szakterületekkel való együttműködést illetően (Taylor & Kokshoorn, 2023). Az NSZKK GSZI-ben senior szakértők bevonásával jelenleg a képzés első fázisa zajlik, amely igény esetén kiterjeszhető intézeten kívüli szakértők számára is.

Az igazságügyi szakértés egyik kulcskérdése, hogy ki, mikor és hogyan mérí fel és dönti el egy szakértő jártasságát és illetékességét az adott szakterületen. A magyarországi jogi környezet meglehetősen megengedőnek tekinthető ebből a szempontból, mivel mind az alapképesítést, mind a szakmai gyakorlatot illetően – a korábban említett holland példával ellentétben – nem fogalmaz meg részkövetelményeket az igazságügyi genetikai szakterületen. Természetesen az elvárható, hogy a cselekvési szinten elemzést végző szakértő, amennyiben

genetikai vizsgálati eredményeket használ fel az értékeléséhez, tisztában legyen a forrásszintű genetikai analízis elméleti és gyakorlati alapjaival. Ezt legkönnyebben az ezen a területen adott, az eljáró hatóságok által is elfogadott szakvéleményeivel igazolhatja. A cselekvési szinten szerzett ismereteiről a belső vagy külső képzéseken, tanfolyamokon való részvétellel, a szakterületen tartott előadásaival, megjelent publikációival adhat számot. Ehhez tartozna még a jártassági tesztekben való sikeres részvétel, azonban ilyen a tanulmány írásának időpontjában még nem érhető el. Az NSZKK GSZI elkötelezett abban, hogy saját belső jártassági vizsgálatot szervezzen meg abban az esetben, ha külső, más intézmény által létrehozott jártassági teszt nem lesz hozzáférhető a közeljövőben.

Természetesen a szakértők részéről a szaktudás mit sem ér, ha az eljáró hatóság és a védelem nincs tisztában a szakterület lehetőségeivel és korlátaival. A magyar szakértői társadalomnak keresnie kell azokat a módokat és alkalmakat, ahogyan és amikor az érintett feleknek bemutatják a szakterületet és a módszertant. Ezek lehetnek általános, összefoglaló jellegű, magyar nyelvű ismeretterjesztő előadások, publikációk, szakértői módszertani levelek, útmutatók és segédanyagok, vagy konkrét ügyekben az érintett felekkel lefolytatott szakmai megbeszélések, egyeztetések (Taylor & Kokshoorn, 2023). Mindkét területen vannak még hiányosságok Magyarországon, amelyek kiküszöböléséhez az ehhez szükséges humán erőforrás és időkeret biztosítására lenne szükség.

A cselekvési szintű vizsgálatok módszertanának standardizálása és érvényesítése szintén elengedhetetlen feltétele a módszer igazságügyi alkalmazásának Magyarországon. Az ebben a tanulmányban bemutatásra került nemzetközi szakmai ajánlásoknak és irányelveknek megfelelő szabványos működési eljárások (standard operating procedure, SOP) kidolgozása és használata garantálhatja a korrekt szakmai gyakorlatot hazánkban is. Ezeknek a protokolloknak legalább az alábbi öt témakört ajánlott lefedniük (Taylor & Kokshoorn, 2023):

- Az ügyek befogadásának menete.
- Az ügy dokumentumaira és a szakvéleményre vonatkozó ellenőrző lista.
- A cselekvési szintű értékelés protokollja.
- A szakértők képzésére, továbbképzésre vonatkozó információk.
- A cselekvési szintű LR-számítás és a Bayes-féle hálózatalapú statisztikai elemzés módszerének leírása, az ehhez használt szoftverek ismertetése.

A cselekvési szintű értékelés protokolljának ki kell térni arra is, hogy a számításokhoz szükséges TPPER-valószínűségi értékeknek mi a forrása. A házon belül elvégzett kísérletek megtervezésében és végrehajtásában ajánlott figyelembe venni az ISFG korábban már említett irányelvének 4. megfontolását (Gill et al., 2020). Ennek alapján első lépésként az alkalmazandó statisztikai modellt kell

meghatározni, mivel ettől függ, hogy milyen TPPR-paraméterek mérésére lesz majd szükség. A kísérleti körülményeket az ügyek vizsgálata során alkalmazott rutin laboratóriumi módszerekhez kell igazítani, máskülönben a kísérletben kapott TPPR-eredmények nem lesznek érvényesek a konkrét ügyekben. A szakirodalmi és saját laboratóriumi protokollok összehasonlításával, a korábban publikált kísérletek ismételt elvégzésével, vagy laboratóriumok közötti összehasonlító vizsgálatokkal meghatározhatók azok a hatékonysági és korrekciós faktorok, amelyek lehetővé teszik a szakirodalmi TPPR-adatok felhasználását a magyarországi eljárásokban is.

A fentieknek megfelelően elkészített szabványos működési eljárások korábban mások által kiértékelt és publikált ügyesetek vagy kísérletek saját elemzésével, illetve belső vagy külső jártassági tesztek sikeres elvégzésével érvényesíthetők, és így a módszer akkreditálásának alapját képezhetik Magyarországon is.

Felhasznált irodalom

- Attinger, D., De Brabanter, K., Champod, C. (2022). Using the likelihood ratio in bloodstain pattern analysis. *J Forensic Sci.*, 67(1) 33–43. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14899>
- Benschop, C.C.G., Hooenboom, J., Hovers, P., Slagter, M., Kruise, D., Parag, R., Steensma, K., Slooten, K., Nagel, J. H. A., Dieltjes, P., van Marion, V., van Paassen, H., de Jong, J., Creeten, C., Sijen, T., Kneppers, A. L. J. (2019). DNAXs/DNAStatistX: Development and validation of a software suite for the data management and probabilistic interpretation of DNA profiles. *Forensic Science International: Genetics*, 42, 81–89. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2019.06.015>
- Biedermann, A., Champod, C., Jackson, G., Gill, P., Taylor, D., Butler, J., Morling, N., Hicks, T., Vuille, J., Taroni, F. (2016). Evaluation of Forensic DNA Traces When Propositions of Interest Relate to Activities: Analysis and Discussion of Recurrent Concerns. *Front Genet.*, 7, 215. <https://doi.org/10.3389/fgene.2016.00215>
- Breathnach, M., Moore, E. (2013). Oral intercourse or secondary transfer? A Bayesian approach of salivary amylase and foreign DNA findings. *Forensic Science International*, 229(1–3), 52–59. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2013.03.029>
- Cadola, L., Charest, M., Lavallée, C., & Crispino, F. (2021). The occurrence and genesis of transfer traces in forensic science: a structured knowledge database. *Canadian Society of Forensic Science Journal*, 54(2), 86–100. <https://doi.org/10.1080/00085030.2021.1890941>
- Catoggio, D., Bunford, J., Taylor, D., Wevers, G., Ballantyne, K., & Morgan, R. (2019). An introductory guide to evaluative reporting in forensic science. *Australian Journal of Forensic Sciences*, 51(sup1), S247–S251. <https://doi.org/10.1080/00450618.2019.1568560>
- Champod, C., Evett, I. W., Jackson, G. (2004). Establishing the most appropriate databases for addressing source level propositions, *Science & Justice*, 44(3), 153–164. [https://doi.org/10.1016/S1355-0306\(04\)71708-6](https://doi.org/10.1016/S1355-0306(04)71708-6)

- Cook, R., Evett, I. W., Jackson, G., Jones, P. J., Lambert, J. A. (1998). A model for case assessment and interpretation. *Sci Justice*, 38(3), 151–6. [https://doi.org/10.1016/s1355-0306\(98\)72099-4](https://doi.org/10.1016/s1355-0306(98)72099-4)
- Coulson, S. A., Buckleton, J. S., Gummer, A. B., Triggs, C. M. (2001). Glass on clothing and shoes of members of the general population and people suspected of breaking crimes. *Science & Justice*, 41(1), 39–48. [https://doi.org/10.1016/S1355-0306\(01\)71847-3](https://doi.org/10.1016/S1355-0306(01)71847-3).
- de Koeijer, J. A., Sjerps, M. J., Vergeer, P., Berger, C. E. H. (2020). Combining evidence in complex cases - a practical approach to interdisciplinary casework, *Science & Justice*, 60(1), 20–29. <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2019.09.001>
- de Ronde, A., Kokshoorn, B., de Poot, C. J., & de Puit, M. (2019). The evaluation of fingermarks given activity level propositions. *Forensic Science International*, 302, 109904. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.109904>
- Dimitriu, P. A., Iker, B., Malik, K., Leung, H., Mohn, W. W., Hillebrand, G. G. (2019). New Insights into the Intrinsic and Extrinsic Factors That Shape the Human Skin Microbiome. *mBio*, 10(4), e00839–19. <https://doi.org/10.1128/mbio.00839-19>
- Evett, I. & Weir, B. (1998). *Interpreting DNA Evidence: Statistical Genetics for Forensic Scientists*. Sinauer Associates.
- Fenyvesi Cs. (2013). A kriminalisztika alapkérdései. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. XIV.* Pécs, 341–349. <https://www.pecshor.hu/periodika/XIV/fenyvesics.pdf>
- Fullár, A., Kutnyánszky, V., Leiner, N. (2020). Identification of burglars using foil impressing based on tool marks and DNA evidence. *Forensic Sci Int.*, 316, 110524. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2020.110524>
- Füredi S. (2024). A magyarországi bűnügyi DNS-profil nyilvántartás találatkeresési módszérének fejlesztése. *Rendőrségi Tanulmányok 7 (Különszám)*, 3-77. <http://dx.doi.org/10.53304/RT.2024.kszo1>
- Gill, P. (2001). Application of low copy number DNA profiling. *Croat Med J.*, 42(3), 229–32.
- Gill, P. (2014). *Misleading DNA Evidence: Reasons for Miscarriages of Justice*. Elsevier. <https://doi.org/10.1016/C2013-0-01382-5>
- Gill, P., Benschop, C., Buckleton, J., Bleka, Ø. & Taylor, D. (2021). A Review of Probabilistic Genotyping Systems: EuroForMix, DNASTatistX and STRmix™. *Genes*, 12(10), 1559. <https://doi.org/10.3390/genes12101559>
- Gill, P., Haned, H. (2013). A new methodological framework to interpret complex DNA profiles using likelihood ratios. *Forensic Science International: Genetics*, 7(2), 251-263. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2012.11.002>
- Gill, P., Hicks, T., Butler, J. M., Connolly, E., Gusmão, L., Kokshoorn, B., Morling, N., van Oorschot, R. A. H., Parson, W., Prinz, M., Schneider, P. M., Sijen T., & Taylor, D. (2018). DNA commission of the International society for forensic genetics: Assessing the value of forensic biological evidence - Guidelines highlighting the importance of propositions: Part I: evaluation of DNA profiling comparisons given (sub-) source propositions. *Forensic Science International: Genetics*, 36, 189–202. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2018.07.003>

- Gill, P., Hicks, T., Butler, J. M., Connolly, E., Gusmão, L., Kokshoorn, B., Morling, N., van Oorschot, R. A. H., Parson, W., Prinz, M., Schneider, P. M., Sijen T., & Taylor, D. (2020). DNA commission of the International society for forensic genetics: Assessing the value of forensic biological evidence - Guidelines highlighting the importance of propositions. Part II: Evaluation of biological traces considering activity level propositions. *Forensic Science International: Genetics*, *44*, 102186. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2019.102186>
- Hofreiter, M., Sneberger, J., Pospisek, M., & Vanek, D. (2021). Progress in forensic bone DNA analysis: Lessons learned from ancient DNA. *Forensic Science International: Genetics*, *54*, 102538. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2021.102538>
- Jeffreys, A., Wilson, V., & Thein, S. (1985). Individual-specific 'fingerprints' of human DNA. *Nature*, *316*, 76–79. <https://doi.org/10.1038/316076a0>
- Kassin, S. M., Dror, I. E., & Kukucka, J. (2013). The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, *2*(1), 42–52. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.001>
- Kayser, M. (2015). Forensic DNA Phenotyping: Predicting human appearance from crime scene material for investigative purposes. *Forensic Science International: Genetics*, *18*, 33–48. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2015.02.003>
- Kling, D. & Fűredi, S. (2016). The successful use of familial searching in six Hungarian high profile cases by applying a new module in Familias 3. *Forensic Science International: Genetics*, *24*, 24–32. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2016.05.012>
- Kokshoorn, B., Luijsterburg, M. (2023). Reporting on forensic biology findings given activity level issues in the Netherlands. *Forensic Science International*, *343*, 111545. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111545>
- Li, K., Han, Y., Luo, Y. (2024). Research on likelihood ratio evaluation method of fingerprint evidence based on parameter estimation method. *Forensic Sciences Research*, *9*(1), owae002. <https://doi.org/10.1093/fsr/owae002>
- Lontai M. & Kosztya S. (2023). Az intézményi szakértés kihívásai a technológiai fejlődés tükrében. *Ügyészek Lapja*, *30*(5–6), 75–90. <https://ugyeszeklapja.hu/?p=4395>
- Martin, B., Kaesler, T., & Linacre, A. (2022). Analysis of rapid HIT application to touch DNA samples. *J Forensic Sci.*, *67*, 1233–1240. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14964>
- Morgan, J. (2023). Wrongful convictions and claims of false or misleading forensic evidence. *J Forensic Sci.*, *68*(3), 908-961. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.15233>
- Petrétei D. (2023). A szakértői „üzemmódok”. In Hautzinger Z., & Gaál Gy. (Szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXV.* (pp. 301-308). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Piotrowski, E. (1992). *Origin, Shape, Direction, and Distribution of the Bloodstains Following Head Wounds Caused by Blows*. Golos Printing, Incorporated
- Pirrie, D., Pirrie, A. R. (2017). Composition and abundance of particles present on 'powder-free' examination gloves, *Forensic Science International*, *279*, 148–156. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2017.08.019>

- Samie, L., Champod, C., Delémont, S., Basset, P., Hicks, T., Castella, V. (2022). Use of Bayesian Networks for the investigation of the nature of biological material in casework. *Forensic Science International*, 331, 111174. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111174>
- Sari, D., Hitchcock, C., Collins, S., Cochrane, C., & Bruce, D. (2019). Amylase testing on intimate samples from pre-pubescent, post-pubescent and post-menopausal females: implications for forensic casework in sexual assault allegations. *Australian Journal of Forensic Sciences*, 52(6), 618–625. <https://doi.org/10.1080/00450618.2019.1628303>
- Taylor, D. & Kokshoorn, B. (2023). *Forensic DNA Trace Evidence Interpretation: Activity Level Propositions and Likelihood Ratios (1st ed.)*. CRC Press. <https://doi.org/10.4324/9781003273189>
- Taylor, D., Biedermann, A., Hicks, T., Champod, & C. (2018a). A template for constructing Bayesian networks in forensic biology cases when considering activity level propositions. *Forensic Science International: Genetics*, 33, 136–146. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2017.12.006>
- Taylor, D., Kokshoorn, B., Biedermann, A. (2018b). Evaluation of forensic genetics findings given activity level propositions: A review. *Forensic Science International: Genetics*, 36, 34–49. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2018.06.001>
- van Oorschot, R. & Jones, M. (1997). DNA fingerprints from fingerprints. *Nature*, 387, 767. <https://doi.org/10.1038/42838>
- van Oorschot, R. A. H., Szkuta, B., Meakin, G. E., Kokshoorn, B., & Goray, M. (2019). DNA transfer in forensic science: A review. *Forensic Science International: Genetics*, 38, 140–166, <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2018.10.014>
- Wang, M, Chen, H., Luo, L., Huang, Y., Duan, S., Yuan, H., Tang, R., Liu, C., & He, G. (2024). Forensic investigative genetic genealogy: expanding pedigree tracing and genetic inquiry in the genomic era. *Journal of Genetics and Genomics*, 52(4), 460–472. <https://doi.org/10.1016/j.jgg.2024.06.016>
- Wen, Y., Liu, J., Su, Y., Chen, X., Hou, Y., Liao, L., & Wang, Z. (2023). Forensic biogeographical ancestry inference: recent insights and current trends. *Genes Genomics*, 45(10), 1229–1238. <https://doi.org/10.1007/s13258-023-01387-5>
- Wieten, R., De Zoete, J., Blankers, B., Bas Kokshoorn, B. (2015). The interpretation of traces found on adhesive tapes. *Law, Probability and Risk*, 14(4), 305–322. <https://doi.org/10.1093/lpr/mgv012>
- Wilson, L. (2023). DNA Databases. *Encyclopedia of Forensic Sciences (Third Edition)* (pp. 79–84). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-823677-2.00212-9>
- Yang, Y.J., Prinz, M., McKiernan, H., Oldoni, F. (2022). American forensic DNA practitioners' opinion on activity level evaluative reporting. *J Forensic Sci.*, 67(4) 1357–1369. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.15063>
- Zbieć-Piekarska, R., Spólnicka, M., Kupiec, T., Parys-Proszek, A., Makowska, Ż., Pałeczka, A., Kucharczyk, K., Płoski, R., & Branicki, W. (2015). Development of a forensically useful age prediction method based on DNA methylation analysis. *Forensic Science International: Genetics*, 17, 173–179. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2015.05.001>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Boundaries of the field of expertise DNA*. <https://english.nrgd.nl/find-an-expert/boundaries-of-the-fields-of-expertise/boundaries-of-the-field-of-expertise-dna>
- URL2: A Nemzeti Szakértői és Kutató Központ minőségpolitikai nyilatkozata. <https://nszkk.gov.hu/minosegbiztositas>
- URL3: *HUGIN EXPERT*. <https://www.hugin.com/>
- URL4: *Transfer Traces Activity DataBase*. https://cieqwebdirect.uqtr.ca/fmi/webd/OD_CIEQ_CRIMINALISTIQUE
- URL5: *Advanced DNA interpretation given activity level propositions*. <https://www.formation-continue-unil-epfl.ch/formation/advanced-dna-interpretation/>
- URL6: *Collecting information about the origin of DNA traces*. https://www.forensischinstituut.nl/binaries/nfi/documenten/publicaties/2019/12/20/document-contextinformatie-nfi-lay-out/Collecting-information-about-the-origin-of-DNA-traces_jun2023.pdf
- URL7: *ENFSI Best Practice Manual for Human Forensic Biology and DNA Profiling*. <https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2022/12/ENFSI-DNA-BPM-03.pdf>
- URL8: *Investigative leads regarding the nature of the biological fluids (V1.2)*. <https://forensic-genetic.shinyapps.io/BodyFluidsApp/>
- URL9: *ISO/PRF 21043-4, Forensic Sciences, Part 4: Interpretation*. <https://www.iso.org/standard/72039.html>
- URL10: *ISO/PRF 21043-5, Forensic Sciences, Part 5: Reporting*. <https://www.iso.org/standard/73896.html>
- URL11: *ENFSI guideline for evaluative reporting in forensic science*. https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/m1_guideline.pdf
- URL12: *Forensic DNA Interpretation and Human Factors: Improving the Practice Through a Systems Approach*. <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/ir/2024/NIST.IR.8503.pdf>
- URL13: *DNA Mixture Interpretation: A NIST Scientific Foundation Review*. <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/ir/2024/NIST.IR.8351.pdf>
- URL14: *Best Practice Recommendations for Evaluative Forensic DNA Testimony*. <https://www.nist.gov/system/files/documents/2022/01/04/OSAC%202022-S-0024%20BPR%20for%20Evaluative%20Forensic%20DNA%20Testimony.OPEN%20COMMENT%20VERSION.pdf>
- URL15: *An activity-level evaluation by a forensic expert. Does it make sense? Can it be done? What does it take?* https://www.forensischinstituut.nl/binaries/nfi/documenten/publicaties/2022/10/17/beslisschema-voor-een-evaluatie-op-activiteitsniveau-door-een-deskundige/Activity-level-evaluation-by-an-expert_v1-jun2023.pdf
- URL16: *An introductory guide to Evaluative Reporting*. <https://www.anzpaa.org.au/ArticleDocuments/357/An%20Introductory%20Guide%20to%20Evaluative%20Reporting.PDF>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Füredi S. (2026). A biológiai anyagmaradványok cselekvési szintű vizsgálata bűnügyekben I. A DNS-azonosítás szintet lép. *Belügyi Szemle*, 74(4), 909–949. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp909-949>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Füredi Sándor, aki a furedis@nszkk.gov.hu e-mail címen érhető el.

Egy évtized tapasztalatai a sportrendészeti nyilvántartás működésében

A decade of experience in sports policing register

Tóth Nikolett Ágnes

Dr., PhD, egyetemi docens,
kollégiumvezető, rendőr ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Magyar Testnevelési és
Sporttudományi Egyetem
toth.nikolett@uni-nke.hu

Kovács Judit Tímea

osztályvezető, rendőr százados
Pest Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Közlekedérendészeti Osztály

Mátrai Gábor

közgazdász, doktorandusz
IVSZ - Digitális Vállalkozások
Szövetsége
DIGITALEUROPE
Magyar Testnevelési és
Sporttudományi Egyetem

Absztrakt

Cél: A sportrendezvények biztonságának egyik meghatározó eszköze, a sportrendészeti nyilvántartás immár egy évtizedes múltra tekint vissza. A szerzők a tanulmány elkészítése során figyelembe vették az elmúlt tíz év tapasztalatait, kiegészítve azokat a legaktuálisabb szempontokkal. A cél annak bemutatása, hogy a sportrendészeti nyilvántartás létrehozása miként tekinthető egyértelműen jogi és rendészeti innovációnak, valamint hogy a digitalizáció és a technológiai fejlődés, továbbá az egyre növekvő mennyiségben rendelkezésre álló adatok elemzése és felhasználása révén miként fejlődik és újul meg folyamatosan, hozzájárulva a sportrendezvények biztonságos lebonyolításához egyre szélesebb körben.

Módszertan: A tanulmány jogszabályokra, belső szabályzatokra, levéltári anyagokra, valamint sportjogi és szakmai publikációkra épül. A szerzők emellett összegyűjtötték és elemezték a sportrendészeti nyilvántartás adatállományát a rendszer bevezetésétől a legfrissebb időszakig.

Megállapítások: A cikk megírását az a tény indokolta, hogy a sportrendészeti nyilvántartás immár tízéves múltra tekint vissza, és meghatározó eszközzé vált a sportrendezvények biztonságának biztosításában. Napjainkban a biztonság az egyik legfontosabb tényező, amely mindennapi életünket és szabadidőnket

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2026. évi 4. számában.
DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp1041-1063>

értelmessé és megfelelő minőségűvé teheti. A biztonság garantálása már ma is kulcsfontosságú szempont a nemzetközi események szervezése során, és a jövőben még nagyobb jelentőséggel fog bírni.

Érték: A sportrendészeti nyilvántartás elmúlt tízéves működésének statisztikai adataiból számos következtetés vonható le, amelyek közül a legfontosabb, hogy a sportrendezvények biztonsága egyértelműen javult. A tanulmány minden eddiginél részletesebben mutatja be a nyilvántartás elméleti hátterét és gyakorlati alkalmazását, valamint egyedülálló módon elemzi a létrehozása óta gyűjtött adatokat.

Kulcsszavak: sportjog, sportrendezvények, biztonság, sportrendészet

Abstract

Aim: The sports policing register, which is a decisive tool for the security of the sports events, has a decade-long history. The author took into account the experiences of the last ten years, supplemented with the most current aspects. To demonstrate how the creation of a sports policing register can clearly be considered a legal and police innovation, and how it is evolving and renewing itself with the development of digitalization and technology, as well as the analysis and use of the ever-increasing amount of data available, thereby contributing to the safe conduct of sports events on an ever-wider scale.

Methodology: The paper is based on legislation, internal regulations, archival material and publications on sports law and professional material. Authors also collected and analysed the data set of the sport policing register from its introduction period to most recent period.

Findings: The writing of this article was prompted by the fact that sports policing records have a decade-long history, which is a decisive tool for the security of sports events. Today, safety is one of the most important factors that can make our everyday life and leisure time meaningful and of appropriate quality. Ensuring security is already an important factor in organising international events today, but will become even more important in the future.

Value: Many conclusions can be drawn from the statistics of the last 10 years operation of the sports policing register, but the most important of them is that there is a clear improvement in the safety of sporting events. This study presents in more detail than ever before the theoretical background and practical application of the registry, and uniquely analyses the data collected since its creation.

Keywords: Sports Law, sports events, safety, sports policing

Bevezetés, források és hipotézis

A szerzők hipotézise szerint a digitalizáció és a technológia fejlődésével, valamint a folyamatosan növekvő mennyiségű rendelkezésre álló adat elemzésével és felhasználásával a sportrendészet folyamatosan fejlődik és megújul, ezáltal egyre szélesebb körben biztosítva a biztonságot. A sportrendészeti nyilvánosság létrehozása jogi és rendészeti innovációnak tekinthető. A mérkőzések szakmai alapú minősítésének köszönhetően az adatokból megállapítható, hogy a sportrendezvények résztvevői egyre kevesebb bűncselekményt és szabálysértést követnek el. A tanulmány szerzői több tudományterületet képviselnek, ami a multidiszciplináris megközelítés miatt különösen fontos volt.

A kutatás elméleti alapját a sport változásairól, a sport „fogyasztásáról”, valamint a sportrendészetről szóló korábbi hazai és nemzetközi szakirodalom képezi. A téma jellegéből adódóan jelentős arányban szerepelnek hazai és nemzetközi szakfolyóiratokból származó beszámolók, adatbázisokból nyert adatok, valamint hírügynökségi információk. Az elkövetett bűncselekményekről és szabálysértésekről, illetve a minősített mérkőzésekről szóló információkat és adatállományt a szerzők írásbeli megkeresésére a magyar rendőrségi szervek bocsátották rendelkezésre.

Huizinga (Johan Huizinga, 1872–1945 holland kultúrtörténész, történetfilozófus és indológus) már megjegyezte, hogy a sportjátékokat a 19. század végétől egyre komolyabban vették, a szabályok szigorodtak és egyre kifinomultabbá váltak, ami előrevetítette a teljesítmény folyamatos javulását. „A játék fegyelmzése és megszervezése során a tiszta játék tartalmából valami elveszik: a hivatásos játékosok tevékenységéből hiányzik a játék önkéntessége és gondtalansága” (Laczkó & Rétsági, 2015). Természetesen nem mindenki értett egyet Huizingával: például Guttmann (Sir Ludwig Guttmann, 1899–1980 német–brit neurológus, a Stoke Mandeville Games – a fogyatékkal élők számára szervezett sportesemény – megteremtője, amely később a paralimpiai játékok kialakulásához vezetett) kritizálta koncepcióját, és a sport játékjellegét hangsúlyozta. Bourdieu (Pierre Bourdieu, 1930–2002 francia szociológus, aki több tudományterületen – például a médiakutatásban és a kultúratudományban – gyakorolt jelentős hatást) a hivatásos és amatőr sportolók közötti növekvő különbséget a sport kommercializálódásával hozta összefüggésbe, miközben a látványközpontú sport egyre inkább elkülönült a hétköznapi sportolástól. „*A sport esetében, különösen a televíziós közvetítések következtében, egyre több lesz azoknak a nézőknek a száma, akik nem értik vagy nem művelik az adott sportágot, és elsősorban a külső jegyekre, az eredményre és a győzelemre figyelnek. Ez a győzelem mindenáron való hajszolásához és az erőszak növekedéséhez vezet*” – írta Bourdieu több

mint húsz évvel ezelőtt (Pierre Bourdieu: *On Television and Journalism*, Pluto Press, London, 1998). Sajnos mindez napjainkra igazolódott, és a nézők, illetve szurkolók viselkedése 2023–2024-ben sem vált erőszakmentesebbé. A szerző a világ különböző pontjairól származó, futballhuliganizmussal kapcsolatos hírekből gyűjtött össze részleteket az infokommunikációs eszközök segítségével, és egyúttal feldolgozta a magyar sportrendészeti nyilvántartás elmúlt évtizedének tapasztalatait is.

Mindenekelőtt fontos rögzíteni, hogy a sportrendészet a sportigazgatás sajátos területe. Ez a szűkebb szakterület egyértelműen szakrendészeti tevékenységként határozható meg: a sportrendészettel kapcsolatos kérdéseket jogszabályok sora szabályozza, amelyeket a sportszövetségek szabályzatai egészítenek ki, és amelyek iránymutatást adnak a sportrendészeti nyilvántartás vezetéséhez és a sportrendezvények biztosításához is (Tóth, 2016). A sportrendészet fogalma a közigazgatási jog rendszerében helyezhető el: a sportjog közjogi részének és a közigazgatási jog speciális, szakigazgatási részének metszéspontjában áll (Tóth, 2019).

A sportrendezvények biztonságos lebonyolítása nem csupán a sportrendezvények szervezésében részt vevő, jogszabály által meghatározott szervezetek érdeke, hiszen egy mérkőzés rendjét megzavaró esemény minden résztvevő számára negatív következményekkel jár. Ha például egy sportrendezvény a szurkolók jogellenes cselekményei vagy rendbontása miatt később kezdődik a tervezettnél, az a sportolók teljesítményére is hatással lehet, hiszen nem biztos, hogy a mérkőzés kezdetén a legjobb formájukban tudnak teljesíteni. Ugyanez igaz a sport szakembereire is, akik egyre gyakrabban sérülnek meg a szurkolói magatartás következtében. A hivatkozott esetek számos kérdést vetnek fel, elsősorban azt, miként előzhető meg a rend megzavarása, a szabályok megsértése, a rendbontó magatartás és más jogellenes cselekmények.

Mindezekkel összefüggésben szemléletes példát jelent az a hír, amely szerint 2023 augusztusában egy férfit halálra késeltek az athéni és zágrábi futballszurkolók mérkőzés előtti összecsapása során ([URL1](#)). Az AEK Athén–Dinamo Zagreb Bajnokok Ligája-selejtezőt az UEFA a szurkolók erőszakos és rendbontó magatartása miatt elhalasztotta. A szurkolók a stadion közelében már a mérkőzés előtti éjszakán egymásra támadtak, köveket, villanógránátokat és gyújtóbombákat dobáltak. A halálra késelt férfi 22 éves volt, és sérüléseibe a kórházban belehalt. A sérültek között egy kiskorú is volt, akit fejbe talált egy kő. A görög rendőrség egyetlen éjszaka alatt 96 embert vett őrizetbe, és a rend helyreállítása hajnalig tartó rendőri műveletet igényelt.

A görög labdarúgó-bajnokság mérkőzéseit 2023 végén két hónapon át zárt kapuk mögött rendezték meg az ismétlődő szurkolói rendbontások miatt ([URL2](#)).

Az intézkedés az Európa-liga mérkőzéseit is érintette, például az Olympiakos Piraeus és a Topola SC, valamint a Panathinaikos–Maccabi Haifa találkozóit is üres stadionokban játszották. A korlátozásokat csak 2024. február 12-én oldották fel, egyéb intézkedések bevezetésével együtt. Fontosnak tartották a stadionok kamerarendszerének és elektronikus azonosítási rendszereinek telepítését. A görög kormány a döntést a mérkőzések előtt és után rendszeresen előforduló súlyos rendbontások, a huligánok által megsebesített rendőrök, valamint a sportvezetők és játékvezetők ellen irányuló halálos fenyegetések miatt hozta meg. Emellett 2023-ban több szurkoló is életét vesztette az ellenséges szurkolótáborok közötti összecsapásokban.

Kilenc embert vettek őrizetbe a francia Marseille–Lyon bajnoki mérkőzés előtt, miután a Marseille szurkolói kövekkel és üvegekkel dobálták meg a Lyon játékosait és sportvezetőit szállító buszt, amelynek következtében a Lyon vezetőedzője súlyos sérülésekkel kórházba került (URL3). A rendbontás után a hatóságok a mérkőzés elhalasztása mellett döntöttek, az őrizetbe vételeket pedig maga a francia belügyminiszter jelentette be. A francia sportminiszter szerint ezek az elfogadhatatlan cselekmények árnyékot vetnek a labdarúgás és a sport értékeire. A történetek a 2024-es párizsi olimpia előkészületeit is beárnyékolhatják, különösen azért, mert a labdarúgótornák egyes csoportmérkőzéseit Marseille-ben rendezik.

A dél-francia kikötővárosban már az 1998-as világbajnokság idején is súlyos összecsapások voltak az angol szurkolók és a rendőrség között. A vendégcsapat buszát 2016-ban és 2019-ben is megtámadták a helyi szurkolók. A 2021–2022-es szezon szintén különösen problémás volt a francia labdarúgásban: a Marseille mellett az RC Lens, a Lille OSC, a Montpellier, az Angers és a St. Étienne szurkolói is több kisebb-nagyobb rendbontást okoztak.

A közelmúltban jelent meg a hírsatornákon a következő cím: „Bokáját törte, és még fizethet is a Montenegró elleni Eb-selejtező után a pályára berohanó szurkoló a Puskás Arénában” (URL4). A 47 éves férfi a mérkőzés lefújása után örömeiben rohant a pályára. A Fővárosi Főügyészség közlése szerint a férfi ittasan rálépett a lelátót a pályától elválasztó korlátra, majd beugrott a nézők elöl elzárt játéktérre, de olyan szerencsétlenül érkezett a földre, hogy eltörte a bokáját. Ezt követően a stadion biztonsági személyzete kivizsgálta a pályáról, majd a helyszínre érkező mentők kórházba szállították. Az ügyészség a sportrendezvényen elkövetett rendbontás miatt büntetővégzésben pénzbírság kiszabását és valamennyi magyarországi sportrendezvény látogatásától való eltiltást indítványozott (URL4).

2024 januárjában egy újabb megdöbbentő hír látott napvilágot: „Írországban egy mérkőzés közben lötték karon a futballistát” (URL5). A sérült játékost

a helyszínen látták el a mentősök, majd további vizsgálatok céljából kórházba szállították. Szerencsére életveszélyes sérülést senki sem szenvedett.

Szintén megdöbbentő volt a következő hír: „Vér folyt a stadionban – az utóbbi évek legsúlyosabb angol futballbotránya tört ki 2024 januárjának végén” (URL6). A beszámolók szerint az angliai Black Country régió két csapata, a West Bromwich Albion és a Wolverhampton FA-kupa-mérkőzését a 81. percben félbe kellett szakítani, amikor tizenkét év után ismét találkoztak egymással. A vendégcsapat második gólját követően tömegverekedés tört ki a szurkolók között és nézők rohantak a pályára. A játékvezető ezt követően lefújta a mérkőzést, a rendőrség és a rendezők pedig csak hosszú küzdelem után tudták helyreállítani a rendet. A rendbontás során a játékosok családtagjai is veszélybe kerültek; egy West Bromwich-játékos például karjában menekítette ki kisgyermekét a dühöngő vandálok közül. Miközben a biztonsági személyzet egy vérző arcú West Brom-szurkolót vezetett le a pályáról, a Wolverhampton szurkolói azt kiabálták: „Hagyjátok meghalni!”. Az Angol Labdarúgó-szövetség azonnali közleményben ítélte el az esetet és vizsgálatot rendelt el.

Sajnos Magyarország sem kivétel az erőszakos szurkolói magatartás tekintetében: 2023 decemberének közepén a Ferencváros és a Fiorentina szurkolói maszkban, fémrudakkal és késekkel felfegyverkezve akartak összecsapni az Európa-konferencialiga mérkőzés előestéjén (URL7). Szerencsére – és természetesen a rendőrség előrelátó intézkedéseinek köszönhetően – az összecsapást sikerült megelőzni. A Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) közleménye szerint a két csapat szurkolóitól többek között késeket, fémrudakat, szerszámnyeleket és pirotechnikai eszközöket foglaltak le. Két magyar és egy olasz állampolgárt őrizetbe vettek, és különösen veszélyes eszközzel kapcsolatos bűncselekmény miatt eljárás indult ellenük. A BRFK arra kérte a mérkőzésre érkező szurkolókat, hogy sportszerűen buzdítsák csapatukat, és közölte, hogy a szabályszegőkkel szemben azonnali és határozott intézkedést fog tenni.

Jogszabályi környezet

A sportról szóló 2004. évi I. törvény (Stv.) 2004. március 13-i hatálybalépése óta a szervezett sport magyarországi háttérjogszabályaként szolgál. A törvény átfogóan szabályozza a sportolók és sportszervezetek jogállását, a sportszövetségek működését, a sport versenyszerűt, a sport területéhez kapcsolódó kereskedelmi szerződéseket, a sportköztestületeket, meghatározza az állam és az önkormányzatok sporttal kapcsolatos feladatait, a sport állami támogatási rendszerét, valamint – a jelen kutatás szempontjából kiemelten fontos módon – a sportrendezvények szervezésére vonatkozó szabályokat.

A törvény rendelkezései az évek során kisebb módosításokon mentek keresztül, több fejezetet többször átszerkesztettek, azonban az Stv. alapvető szerkezete és fő megállapításai kiállták az idő próbáját, és szilárd alapot biztosítanak a magyar sport szervezéséhez és működtetéséhez. Ugyanakkor folyamatos módosításokra volt szükség, és a sportrendészet területét érintő jogszabályok módosításáról szóló 2023. évi CVI. törvény rendelkezései – néhány kivételtől eltekintve – 2024. január 1-jén léptek hatályba. A sportágazat gyakorlati javaslatait figyelembe véve a jogalkotó úgy módosította a szakmai munka szabályozási hátterét, hogy az megfeleljen a 21. század kihívásainak, és hatékony, szakmai alapokon nyugvó összhangot teremtsen a jogi környezet és az élő sporteseményekkel kapcsolatos elvárások között (Indokolás a sporttal összefüggő törvények módosításáról szóló T/5878. számú törvényjavaslatához, 2023).

A módosított jogszabály számos szövegpontosítást tartalmaz, amelyek a tanulmány témája szempontjából kiemelt jelentőségűek. Ennek keretében a sportról szóló 2004. évi I. törvény 77. § u) pontja az alábbiak szerint módosult: „*Sportrendezvény: a sporttevékenység végzése céljából, versenyrendszerben vagy azon kívül szervezett sportesemény, verseny, mérkőzés, valamint az azt közvetlenül megelőző másfél óra és az azt követő másfél óra időtartama.*”

A módosítás előtt a sportrendezvény pontos időtartama csak közvetetten volt kikövetkeztethető az Stv. hatályos rendelkezéseiből – a néző és a sportrendezvény résztvevője fogalmának együttes vizsgálata alapján –, ami a gyakorlatban számos problémát okozott (például a pályaszabályzat megsértésének eseteiben). A jogalkotó ezért pontosította a sportrendezvény és a sportrendezvény résztvevője fogalmát, egyértelművé téve, hogy a sportrendezvény a tényleges verseny vagy mérkőzés előtt másfél órával kezdődik, és annak befejezése után másfél órával ér véget.

A módosítás elfogadásával lehetővé vált, hogy a sportszervezet a jogszabályban meghatározott időszakon belül a kizárásról szóló döntését a helyszínen meghozza, és arról az érintettet azonnal tájékoztassa. Ennek eredményeként a kizárás lényegesen rövidebb idő alatt hatályba léphet, ami különösen a tornák és bajnokságok esetében jelentős hatékonyságnövekedést eredményezhet. A sportrendezvények biztonságát pozitívan befolyásolja, ha a rendbontó személyek jövőbeni kizárása azonnal érvényesíthető. Ez a megoldás megszüntetheti a kizárási döntések alkalmazása során előforduló visszaéléseket.

A sportról szóló 2004. évi I. törvény 69. § (1) bekezdése az alábbiak szerint módosult: „*A szervező a sportlétesítmény belépési pontjain jól látható módon köteles feltüntetni a sportrendezvényen való részvétel feltételeit és a magatartási szabályokat (pályaszabályzat), amelyeket – általános szerződési feltételek formájában – a jegyen vagy bérleten is fel kell tüntetni.*”

A módosított törvény tehát egyértelműen meghatározza a pályaszabályzat fogalmát, amely elengedhetetlen a nézőtéri biztonságot érintő további szabályok alkalmazásához.

A sportról szóló 2004. évi I. törvény 76. § (1)–(2) bekezdése a következőképpen módosult:

„(1) A néző köteles betartani a szervező által meghatározott biztonsági előírásokat és a pályaszabályzat rendelkezéseit. A néző nem tanúsíthat olyan magatartást, amely megzavarja vagy meghiúsítja a sportrendezvényt, illetve sérti vagy veszélyezteti a sportrendezvényen jelen lévő, oda érkező vagy onnan távozó személyek személyiségi jogait vagy vagyonát.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott kötelezettség megszegéséből eredő jogsértés vagy kár esetén a néző a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint sérelemdíj megfizetésére köteles, és a kártérítési felelősség általános szabályai szerint felel a kárért. Ha az (1) bekezdés szerinti kötelezettség megszegésében több néző vesz részt, felelősségük egyetemleges.”

Összefoglalva a fejezetben leírtakat: a módosítás bevezette a gyakorlatban már korábban is használt pályaszabályzat fogalmát, amely a részvétel feltételeinek és az irányadó magatartási szabályok összességét jelenti. A sportrendezvény pontos időtartama korábban csak közvetetten volt megállapítható az Stv. rendelkezéseiből, a néző és a sportrendezvény résztvevője fogalmának vizsgálata alapján. A jogalkotó ezért pontosította e fogalmakat, egyértelművé téve, hogy a sportrendezvény a tényleges verseny vagy mérkőzés előtt másfél órával kezdődik, és annak befejezése után másfél órával ér véget.

Sportrendezvények biztonságát szabályozó normák

Magyarországon több jogszabály rendelkezik a sportrendezvények szervezéséről és biztonságáról. Ezek a jogszabályok egyértelmű felelősségi viszonyokat teremtenek a közfeladatot ellátó szervek és a szervezők között. A sportrendezvények biztosításának alapvető jogi kereteit az Stv., valamint annak végrehajtására kiadott, a sportrendezvények biztonságáról szóló 54/2004. (III. 31.) Korm. rendelet szabályozza.

Az Stv. alapján az állam elsődleges feladata a sportrendezvények közbiztonságának biztosítása és a sportrendezvények biztonságos lebonyolításához való hozzájárulás. Ugyanakkor egy adott sportrendezvény esetében a szervező felelőssége, hogy megtegye mindazon intézkedéseket, amelyek szükségesek a sportrendezvény résztvevői személy- és vagyonbiztonságának védelméhez, illetve a bűncselekmények megelőzéséhez vagy ennek kezdeményezéséhez az

illetékes hatóságnál. A szervező felelőssége továbbá attól az időponttól áll fenn, amikor a résztvevők megjelennek a sportrendezvény helyszínén, egészen addig, amíg a résztvevők elhagyják a sportrendezvény helyszínét.

A nyilvánosság számára megnyitott, ugyanakkor magánterületnek minősülő stadionokban a sportlétesítmény tulajdonosa és a szervező egyetemlegesen felelős a sportrendezvény rendjének biztosításáért a sportlétesítményen belül. Valójában tehát a rendőrség olyan infrastruktúrában garantálja a rendet, amely tőle teljesen független. A rendelet hatálya alá tartozó sportrendezvényeken rendező alkalmazása kötelező. A jogszabályok szerint a rendőrség elsődleges feladata a rend fenntartása a közterületen, azonban az előzetes kockázatértékelés eredményeként szerződés alapján vagy közfeladatként részt vehet a sportlétesítmény belső rendjének fenntartásában is. A dinamikus kockázatértékelés alapján a rendőrség dönthet a biztosításban részt vevő rendőri erők létszámának csökkentéséről vagy növeléséről (ORFK belső dokumentum, 2023. 11.).

A szervező kizárólag olyan sportlétesítményben rendezhet mérkőzést, amelyet a sportrendezvény biztosításában érintett szervezetek a versenyrendszer megkezdése előtt közösen ellenőriztek, és az ellenőrzést követően a rendőrség, a katasztrófavédelem, valamint a népegészségügyi igazgatási szerv hozzájárult a létesítmény versenyrendszerben történő használatához. A hozzájárulások megadását követően a sportszövetség köteles elvégezni a sportlétesítmény pálya- és létesítményminősítését. Sportszövetségi verseny a sportlétesítményben kizárólag a sportszövetség által – az első verseny megkezdése előtt – évente kiadott engedély alapján tartható. Az engedély a fent megnevezett három szervezet hozzájárulása nélkül nem adható ki, így ilyen sportlétesítményben nézők részvétele mellett sportrendezvény nem szervezhető.

A sportrendezvények biztonsági kockázat szerinti minősítéséről – a Sportrendezvények Biztonsági Minősítő Bizottságának (Minősítő Bizottság) javaslata alapján – az Országos Rendőr-főkapitányság dönt, az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény alapján. A Minősítő Bizottság tagjai az ORFK, a katasztrófavédelem, az Országos Mentőszolgálat, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a Legfőbb Ügyészség, a sportpolitikáért felelős miniszter, valamint az érintett sportágak országos sportszakszövetségei által delegált szakértők. A sportrendezvény biztonsági kockázat szerinti minősítése lehet normál, fokozott vagy kiemelt kockázatú.

Normál biztonsági kockázatú sportrendezvény esetén a rendezvény biztonságos lebonyolításáért a szervező és a rendező szerv felelős; a rendezvényen rendőri képviselő jelen lehet. Fokozott biztonsági kockázatú sportrendezvény esetén a szervező köteles a mérkőzés/verseny időpontját megelőző 15 napon belül – térítés ellenében – a helyszín szerint illetékes rendőrkapitányságtól kérni

a közreműködést a sportlétesítményen belüli rend fenntartásában azon területeken, ahol ez indokolt a szervező által megbízott rendező szerv feladatainak támogatására. A rendőri erők alkalmazásának módját szerződésben kell rögzíteni. A szerződés alapján a szervező és az általa igénybe vett rendező szerv felelős a kiemelt kockázatú esemény biztosításának irányításáért; a szerződött rendőri állomány alkalmazásáról a rendőri egység parancsnoka dönt. Kiemelt biztonsági kockázatú mérkőzés esetén a létesítményen belüli rend fenntartása továbbra is a szervező feladata, ugyanakkor a rendőrség a belső biztosítást közfeladatként látja el. A rendőrség felel a saját intézkedéseiről, irányítja a mérkőzés rendészeti feladatainak végrehajtását, és a rendőri biztosítás parancsnokával egyeztetve a szervező intézkedéseit is végrehajthatja.

A sportrendezvény időtartama alatt a szervező, illetve az általa megbízott rendező szerv köteles a rendőrséggel együttműködni a rendőrség igényei szerint, munkáját elősegíteni és támogatni a biztonság érdekében. A rendőrség – a szervező és a rendező által a személy- és vagyonvédelem garantálása érdekében végrehajtandó biztosítási feladatok során – kérésre vagy szükség esetén saját mérlegelése alapján kiegészítő biztosítási tevékenységet végez. Az Stv. részletesen szabályozza a szervezés feltételeit, a szervező felelősségét, a szervező és a kijelölt rendező kötelezettségeit, a rendező pontos azonosíthatóságát, a beléptetés rendjét, a kizárás módját, a kamerás megfigyelést, valamint a nézőktől elvárt magatartást.

Az Stv. azt is rögzíti, hogy a sportszervezet köteles együttműködni a sportrendezvény szervezőjével és a rendőrséggel a szurkolói csoportok biztonságos részvételének, elkülönítésének és felügyeletének megszervezésében. Egy belső utasítás külön rendelkezést is tartalmaz arról, hogy hatékony együttműködést kell kialakítani a sportlétesítmények belső biztosítását végző személy- és vagyonvédelmi vállalkozásokkal, különösen a szurkolók beléptetésének ellenőrzésében, a nézőtér a rend fenntartásában, a rendbontó szurkolók kiemelésében, a biztonságtechnikai eszközök működtetésében, valamint a szurkolók kísérésében [8/2010. (OT 5.) ORFK utasítás a sportrendezvények minősítéséről és rendőri biztosításáról, 33. pont].

Az Stv. tehát egyértelműen elkülöníti az egyes szervezetek felelősségi körét. A jogszabályok szerint a sportlétesítmény olyan nyílt magánterület, amelyet a résztvevők meghatározott feltételek mellett látogathatnak, így a sportrendezvény biztonságáért elsődlegesen a szervező felel. Az Stv.-ben meghatározott esetekben a rendőrség szerződés alapján vagy közfeladatként jelen lehet a létesítményen belül, és – a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 1. § (2) bekezdése alapján – kérelemre vagy saját döntése alapján léphet be a jogszértések megelőzése, illetve a közrend helyreállítása érdekében.

A sportrendezvények szervezői feladatainak ellátásához biztonsági tervet, biztosítási tervet, valamint kiürítési és kimenekítési tervet szükséges készíteni, melyekben rögzíteni kell a személy- és vagyonbiztonsággal kapcsolatos információkat, továbbá a végrehajtandó feladatokat. A terveknek szöveges és grafikus formában kell bemutatniuk a végrehajtandó feladatokat és azok végrehajtásának módját.

Magyarország napjainkra jelentős tapasztalatot szerzett nagy nemzetközi sportrendezvények biztosításában – így az UEFA EURO 2020, a 19. FINA vízis világbajnokság, valamint a 2022-es EHF férfi kézilabda Európa-bajnokság lebonyolításában. Az ilyen jellegű, Magyarországon megrendezett eseményeken eddig nem történt olyan cselekmény, amely a köznyugalmat megzavarta volna, vagy a résztvevők biztonságérzetét negatívan befolyásolta volna.

A tervezésnek természetesen alapos kockázatértékelésen kell alapulnia. A biztosítási és biztonsági feladatok összetettsége az egyes szervezési fázisokban megköveteli, hogy a folyamatokat dinamikusan értékeljék és elemezzék.

Mérkőzésminősítési rendszer

A Minősítő Bizottság döntései alapján több fontos következtetés is levonható arra vonatkozóan, hogy mi indokolhatja a normál, fokozott és kiemelt biztonsági kockázatú minősítési kategóriák megállapítását.

Fokozott biztonsági kockázatot indokolhat az alábbi körülmények fennállása:

- a rendelkezésre álló adatok alapján közvetett fenyegetettség áll fenn a mérkőzés résztvevőinek életére, testi épségére vagy vagyonára nézve;
- megalapozott információk alapján a hazai sportszervezet szurkolói részéről rendbontás, valamint a játéktérre történő jogosulatlan, csoportos behatolás várható, ezért a létesítményen belüli rend fenntartásához szükséges a rendőrség közreműködése;
- az élet- és vagyonvédelem, valamint a szervező által bevezetett biztonsági intézkedések hatékony érvényesítése megköveteli a rendőrség segítségét a létesítményen belüli rend fenntartásában;
- reális esély van arra, hogy a vendégszurkolók provokálják a hazai szurkolókat és konfrontációt kezdeményeznek, ezért a szervező által bevezetett biztonsági intézkedések érvényesítése, a rendbontások megelőzése, valamint az aktív konfliktus kialakulásának megakadályozása kizárólag a rendezők tevékenységét támogató folyamatos rendőri jelenléttel biztosítható.

Kiemelt biztonsági kockázatot indokolhatnak az alábbi körülmények:

- a sportszervezetek szurkolói közötti viszony kifejezetten ellenséges, a tapasztalatok szerint mindkét „keménymag” erőszakos és rendbontó magatartást tanúsít;
- a rendelkezésre álló adatok alapján közvetlen, azonnali fenyegetettség áll fenn a mérkőzés résztvevőinek életére, testi épségére vagy vagyonára nézve;
- megalapozott információk alapján – a csapat gyenge teljesítménye esetén – a hazai sportszervezet szurkolói részéről rendbontás, valamint a játéktérre történő jogosulatlan, csoportos behatolás várható;
- a mérkőzés kiemelt jellege miatt jelentős szurkolói jelenlét valószínűsíthető;
- korábbi tapasztalatok alapján a szurkolók konfrontációs és fizikai összecsapási lehetőséget keresnek, ezért a rendbontások megelőzése a létesítményen belül és a közterületeken egyaránt, továbbá a közrend és közbiztonság fenntartása kizárólag folyamatos rendőri jelenléttel biztosítható;
- a sportszervezetek szurkolói közötti viszony semleges, azonban a tapasztalatok szerint mind a hazai, mind a vendég „keménymag” erőszakos és rendbontó magatartást tanúsít;
- a hazai szurkolói csoportok közötti rivalizálás önmagában is biztonsági kockázatot jelent, a vendégszurkolók jelenléte nélkül is;
- a szurkolói csoportok közötti viszony nem ellenséges, ugyanakkor az ellenféltől függetlenül a mérkőzés kimenetele – különösen döntő mérkőzés esetén – önmagában biztonsági kockázatot jelenthet, amely jelentősen befolyásolhatja a hangulatot;
- a sportrendezvény fokozott nézői érdeklődés mellett kerül megrendezésre; a szurkolói csoportok elkülönítése, az élet, testi épség és vagyon védelme, továbbá a szurkolói csoportok közötti esetleges konfliktusok megelőzése kizárólag folyamatos rendőri jelenléttel biztosítható;
- a nemzeti válogatottak szurkolói közötti viszony nem ellenséges, azonban a rendezvény jellegéből fakadó magas nézőszám önmagában is biztonsági kockázatot hordoz.

Természetesen a folyamatos kockázatértékelés miatt egy mérkőzés biztonsági minősítése változhat. Ugyanakkor az egyes mérkőzések biztonsági kockázati besorolását megalapozó kockázati tényezők nem befolyásolják sem az ellenőrzés rendszerét, sem a rendőri jelenlét alapvető kereteit. A biztosítással összefüggő fő feladatokat továbbra is elsősorban a szervezők és a rendezők látják el, a rendőri közreműködés formáját azonban a valós kockázatok alapján határozzák meg. Szükség esetén a rendőri állomány fokozatosan válthat az alacsony láthatóságú rendőri jelenlétről a magas láthatóságú rendőri jelenlétre, illetve

fordítva. A jegyértékesítést az sem befolyásolja érdemben, ha az egyes mérkőzések eltérő minősítést kapnak. A vonatkozó jogszabályok alapján, ha a mérkőzést a nem névre szóló jegyértékesítési időszak alatt magasabb biztonsági kockázati kategóriába sorolják át, a jegyértékesítés a korábbi minősítés szerinti rendben folytatható.

A sportrendezvények látogatása szempontjából a jegyértékesítés és a jegyellenőrzés rendszere és feltételei kulcsszerepet töltenek be. Normál biztonsági kockázatú mérkőzés esetén a szervező dönt a jegyértékesítés formájáról; lehetőség van névre szóló és nem névre szóló jegyek értékesítésére is. Fokozott biztonsági kockázatú mérkőzés esetén a Minősítő Bizottság határozza meg a jegyértékesítés módját. Kiemelt biztonsági kockázatú mérkőzések esetén a névre szóló jegyértékesítés kötelező. Az Stv. alapján a szervező jogosult a beléptetés során a résztvevő személyazonosságát ellenőrizni, és a jegyen szereplő adatokat összevetni a személyazonosító okmányban szereplő személyes adatokkal. Ha az adatok nem egyeznek, a belépést meg kell tagadni. Ez nemcsak a szurkolótáborok keveredését akadályozza meg, hanem hozzájárul a feketekereskedelem és a jegyüzékedés kockázatának csökkentéséhez is, továbbá támogatja a nem kívánatos személyek (kitiltottak, eltiltottak) azonosítását és belépésük megakadályozását. A jegyhamisítás Magyarországon nem jellemző, és a visszaélészerű, illegális jegyértékesítés sem elterjedt. Az elmúlt években a Magyarországon megrendezett sportrendezvényeken több százezer, rendkívüli esemény nélküli beléptetés történt.

Fontos kiemelni a sportrendezvények látogatásától való távoltartás jogintézményét is, amelynek kereteit az Stv., a sportrendezvények biztonságáról szóló 54/2004. (III. 31.) Korm. rendelet, a Büntető Törvénykönyv, a Szabs. tv., valamint az Rtv. szabályozza.

A néző akkor léptethető be a sportrendezvényre, ha:

- érvényes jeggyel, bérlettel vagy más, belépésre jogosító igazolással rendelkezik;
- nem áll nyilvánvalóan alkohol, kábítószer vagy egyéb bódító hatású szer befolyása alatt;
- nem visz magával alkoholtartalmú italt, kábítószer, illetve olyan tárgyat, amely a sportrendezvény megtartását, vagy mások személy- és vagyónbiztonságát veszélyezteti, továbbá nem visz magával olyan tárgyat sem, amelynek bevitelét a szervező a jegyvásárlást megelőzően megtiltotta, és erről a jegyvásárlót megfelelően tájékoztatta;
- nem visel olyan feliratot, zászlót vagy egyéb, jogszabály által tiltott önkényuralmi jelképet;
- nem áll kizárás, sportrendezvények látogatásától eltiltás, szabálysértési kitiltás hatálya alatt, illetve vele szemben nem áll fenn külföldi sportszervezet, hatóság vagy bíróság hasonló tartalmú döntése;

- vállalja, hogy a rendező felszólítására igazolja személyazonosságát;
- tudomásul veszi, hogy a sportrendezvény alatt róla kép- és hangfelvétel készül;
- nem tanúsít olyan magatartást, amely a sportrendezvény megtartását vagy mások személy- és vagyonbiztonságát veszélyezteti, továbbá nem rasszista, nem uszít gyűlésre, nem félemlít meg és nem sért meg másokat, illetve magatartása nem áll távol a sportszerű szurkolástól.

A rendőrség és a biztosításban közreműködő rendező szerv, illetve a szervező arra felhatalmazott munkatársa jogosult a sportrendezvény résztvevőjének ruházatát és csomagjait átvizsgálni.

Az Stv.-ben meghatározott sportrendészeti nyilvántartásban az Országos Rendőr-főkapitányság rögzíti a távoltartás hatálya alatt álló személyek adatait, így különösen: családi és utónevüket, születési helyüket és idejüket, anyjuk születési családi és utónevét, az elkövetett bűncselekmény vagy szabálysértés megnevezését és minősítését, a sportrendezvények látogatásától eltiltás, kitiltás, illetve a sportrendezvényen való részvételtől való kizárás időtartamát, továbbá azon sportlétesítmények megnevezését és azon sportrendezvények körét, amelyekre a kitiltás, eltiltás vagy kizárás kiterjed. Az adatállományból a rendőrség a közrend és közbiztonság védelme, az erőszak és rendbontás megelőzése, a nemzetközi rendőri együttműködési kötelezettségek teljesítése és mások jogainak védelme érdekében adatot szolgáltat a külföldi rendőri szervnek, továbbá a sportrendezvények biztosításához, a sportrendezvény látogatásának megtagadásához és a jegyértékesítéshez a szervezőnek – illetve rendező alkalmazása esetén a szervező megbízásából jegyértékesítést végző személynek – adatszolgáltatást teljesít.

Az egyes távoltartó jogintézmények rendszerét az alábbi táblázat szemlélteti.

1. számú táblázat

Az egyes távoltartó jogintézmények rendszere

	Jogszabály	Cél	Szerv	A szankció jellege	Időtartam
Kizárás	Sportról szóló törvény	Elsősorban a vagyonvédelem, valamint a személyek testi épségének védelme és a kulturált szurkolás feltételeinek biztosítása.	Szervező (a rendező közreműködésével) – a feladatok és hatáskörök szövetségi szabályzatban részletezhetők.	Magánjogi jellegű, kizárólag a szervező által rendezett versenyekre, mérkőzésekre és létesítményekre érvényes.	6 hónaptól 4 évig.
Kitiltás	Szabálysértési törvény	A sportrendezvény látogatásával, az odautazással vagy az onnan történő távozással összefüggő jogsértések megelőzése és visszaszorítása.	Rendőrség.	Szabálysértési szankció.	6 hónaptól 2 évig.

	Jogszabály	Cél	Szerv	A szankció jellege	Időtartam
Eltiltás	Büntető törvénykönyv	A sportrendezvényen, illetve az odavezető vagy onnan történő úton, vagy a sportrendezvényvel összefüggésben elkövetett bűncselekmények megelőzése vagy visszaszorítása.	Bíróság rendeli el, végrehajtását a rendőrség biztosítja.	A sportrendezvényektől való eltiltás hatálya – az érintett sportágakra, sportrendezvényekre és sportlétesítményekre kiterjedően – büntetésként önállóan vagy más büntetések mellett is alkalmazható, amelynek terjedelmét az eljáró bíróság határozza meg.	1–5 év.

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

2011-ben az Országgyűlés elfogadta a sportrendezvényeken tapasztalható hülizmus jelenségének visszaszorításához szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CIV. törvényt. A jogszabály célja a szigorúbb szabályozás irányába történő elmozdulás, valamint a korábban hatályos jogi szabályozás hiányosságainak megszüntetése volt. Az új Büntető Törvénykönyv szankciórendszerének egyik újdonsága, a sportrendezvények látogatásától eltiltás a 2011-ben megkezdett újraszabályozási folyamat utolsó elemének tekinthető.

A sportrendezvényeken és azokkal összefüggésben elkövetett bűncselekmények száma jelentősen megnövekedett. A törvény indokolása szerint a sportrendezvények látogatásától való eltiltás hatékony eszközzé válhat a sporthulizmus elleni fellépésben, amely egyaránt szolgálja az egyéni és az általános prevenciót. A sportrendezvények látogatásától való eltiltás önálló büntetésként, valamint más büntetések mellett is alkalmazható. Alkalmazásának feltétele, hogy az elkövető a bűncselekményt a sportrendezvényen való részvétellel összefüggésben, a sportrendezvényen, az oda tartás vagy az onnan való távozás során kövesse el. Az ítéletében a bíróság meghatározza, hogy mely sportszövetség keretében, mely sportágban, vagy mely sportlétesítményben tiltja el az elkövetőt a sportrendezvény látogatásától.

A közbiztonság szempontjából nemcsak a sportrendezvény helyszínén vagy a sportlétesítmény területén elkövetett cselekmény jelent veszélyt, hanem az oda vezető úton, illetve az onnan való távozás során elkövetett magatartás is. Az ilyen elkövetőket a jogszabály szintén sporthulizgánként kezeli. A jogalkalmazás szempontjából külön kérdést vet fel annak megítélése, hogy pontosan mely cselekmények tekinthetők „a sportrendezvényre tartás vagy onnan távozás során, a sportrendezvényvel összefüggésben elkövetett” bűncselekménynek. A normatív rendelkezések gyakorlati alkalmazása a jogalkalmazó feladata. Feltételezhető – és a jogalkotó szándékából is következik –, hogy a jogalkotó e lehetőséget kizárólag a sportrendezvényekhez kapcsolódó, vandál jellegű

cselekmények esetében kívánta biztosítani a bíróság számára. Ilyen például a garázdaság vagy a rongálás bűncselekménye.

Ez a büntetés nem szabadságelvonással jár, hanem jogkorlátozó, illetve jogmegvonó jellegű szankció. A legfontosabb a megelőzés: ezért kiemelt jelentőségű a távoltartási intézkedések rendszerének további erősítése, amelyet stratégiai kérdésként kell kezelni. A sportrendezvények biztosításában részt vevő szervezetek egyértelműen zéró toleranciát hirdettek a rendbontókkal szemben. A sportrendezvények látogatásától való eltiltás a büntetőjogi eltiltás egy sajátos formájaként is értelmezhető, amelyben az új szankció nem közizgazgatási egy-séghez, hanem a sportrendezvények helyszínéhez kapcsolódik.

Sportrendészeti nyilvántartás adatai

A sportrendészeti nyilvántartás immár több mint tíz éve működik eredményesen, és ennek alapján kísérletet tettünk a rendszerben rendelkezésre álló adatok áttekintésére (Tóth, 2019). A sportrendészeti nyilvántartás fejlesztése során folyamatosan figyelembe kell venni az új technológiai és digitalizációs fejlesztéseket, amelyek lehetővé teszik a meglévő adatbázisok egyszerűbb, strukturáltabb és átláthatóbb kezelését, valamint konkrét következtetések levonását.

A sportrendészeti nyilvántartásban leggyakrabban előforduló jogsértések a következők.

Bűncselekmények:

- testi sértés,
- közösség tagja elleni erőszak,
- rágalmazás,
- becsületsértés,
- önkényuralmi jelkép használata,
- közveszélyokozás,
- garázdaság,
- rendzavarás,
- rongálás.

Szabálysértések:

- rendzavarás,
- garázdaság,
- tulajdon elleni szabálysértés,
- a polgári felhasználású robbanóanyagokkal és pirotechnikai termékekkel kapcsolatos szabálysértések,

- a közbiztonságra különösen veszélyes eszközzel kapcsolatos szabálysértés,
- kitiltásra vagy kizárásra vonatkozó szabályok megsértése,
- a személyazonosság igazolására vonatkozó kötelezettség megszegése.

A témával kapcsolatban érdekes adat, hogy a Fővárosi Főügyészség közleményt adott ki a ZTE–Budafok MOL Magyar Kupa-döntő kapcsán 2023 májusában, miután két férfi berohant a Puskás Aréna gyeperé (URL8). A vád szerint a vádlottak az egyik szurkolói szektor alsó soraiban tartózkodtak, amikor a mérkőzés lefújása előtti másodpercekben egyikük átmászott a lelátót a pályától elválasztó kordonszalagon, majd a nézők elől elzárt játéktérre ugrott – közben letépve a kifeszített molinót –, mert el akarta rúgni a labdát. Röviddel ezután, amikor a mérkőzést lefűjták, a másik vádlott is átmászott a kordonon, és szintén a nézők elől elzárt területre ugrott. A stadion biztonsági személyzete azonnal levevelte mindkét vádlottat a pályáról, majd átadta őket a rendőrségnek.

A Budapesti XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség gyorsított eljárásban állította bíróság elé a két férfit. A bíróság bűnösnek mondta ki őket sportrendezvényen elkövetett rendbontás vétségében: az egyik vádlottat 250 000 forint pénzbüntetésre és egy év sportrendezvényektől való eltiltásra, társát 150 000 forint pénzbüntetésre és egy év sportrendezvényektől való eltiltásra ítélték. Az ítélet jogerős. Az esetről készült felvételeken látható, hogy a két rendbontó egymás után ugrik át a kordonon, majd a biztonsági őrök azonnal kivezetik őket.

Az alábbiakban a sportrendészeti nyilvántartási rendszer adatai alapján ismertetjük a minősített mérkőzések számát a rendszer indulásától napjainkig.

2012/2013-as szezon:

A Sportrendezvények Biztonsági Minősítő Bizottsága a rendelet hatálya alá tartozó 1290 mérkőzésből 96-ot kiemelt, 31-et fokozott, 1163-at pedig normál kockázatúnak minősített.

Labdarúgásban a 368 minősített mérkőzésből 38 volt kiemelt, 20 fokozott, 318 pedig normál biztonsági kockázatú.

Kézilabdában 26 kiemelt, 1 fokozott és 277 normál mérkőzést rendeztek.

Kosárlabdában 12 kiemelt, 5 fokozott és 190 normál mérkőzés volt.

Jégkorongban 18 kiemelt, 5 fokozott és 182 normál kockázatú mérkőzést tartottak.

Vízilabdában 2 kiemelt és 173 normál mérkőzésre került sor.

Ebben a szezonban a jégkorong sportág 16 kiemelt minősítésű mérkőzését a Budapesti megrendezett Divízió I/A világbajnokság indokolta.

2013/2014-es szezon:

Az 1307 mérkőzésből 80 kiemelt, 15 fokozott és 1212 normál kockázatú volt.

Labdarúgásban 35 kiemelt, 10 fokozott és 195 normál kockázatú mérkőzés volt (összesen 240).

Kosárlabdában 5 kiemelt, 2 fokozott és 212 normál mérkőzés.

Jégkorongban 104 normál mérkőzés.

Kézilabdában 17 kiemelt, 1 fokozott és 429 normál mérkőzés.

Vízilabdában 23 kiemelt, 2 fokozott és 272 normál kockázatú mérkőzés.

2014/2015-ös szezon:

Az 1412 mérkőzésből 71 kiemelt, 13 fokozott és 1328 normál biztonsági kockázatú volt.

Labdarúgásban 29 kiemelt, 7 fokozott és 204 normál mérkőzés (összesen 240).

Kosárlabdában 3 kiemelt és 211 normál mérkőzés (összesen 214).

Jégkorongban 1 fokozott és 191 normál mérkőzés (összesen 192).

Kézilabdában 16 kiemelt, 1 fokozott és 439 normál mérkőzés.

Vízilabdában 23 kiemelt és 280 normál kockázatú mérkőzés.

Ebben a szezonban a vízilabda sportág 23 kiemelt minősítésű mérkőzése a Budapesten megrendezett Európa-bajnoksághoz kapcsolódott.

2015/2016-os szezon:

Az 1508 mérkőzésből 48 kiemelt, 4 fokozott és 1456 normál kockázatú volt.

Labdarúgásban 23 kiemelt, 4 fokozott és 159 normál mérkőzés (összesen 186).

Kosárlabdában 9 kiemelt és 307 normál mérkőzés (összesen 316).

Jégkorongban 249 normál mérkőzés.

Kézilabdában 16 kiemelt és 395 normál mérkőzés.

Vízilabdában 337 normál kockázatú mérkőzés.

Ettől a szezontól kezdve a labdarúgó NB I. létszáma 16-ról 12 csapatra csökkent, ami a mérkőzések számának csökkenését eredményezte.

2016/2017-es szezon:

A rendelet hatálya alá tartozó 1496 mérkőzésből 96 kiemelt, 11 fokozott és 1389 normál minősítést kapott.

Labdarúgásban 22 kiemelt, 8 fokozott és 168 normál mérkőzés (összesen 198).

Kosárlabdában 5 kiemelt és 251 normál mérkőzés.

Jégkorongban 219 normál mérkőzés.

Kézilabdában 14 kiemelt, 3 fokozott és 422 normál mérkőzés.

Vízilabdában 55 kiemelt és 329 normál mérkőzés.

A vízilabdában az 55 kiemelt minősítés a Budapesten rendezett vizes világbajnokság mérkőzéseivel kapcsolódott.

2017/2018-as szezon:

Az 1531 mérkőzésből 32 kiemelt, 3 fokozott és 1497 normál minősítést kapott.

Labdarúgásban 22 kiemelt és 176 normál mérkőzés (összesen 198).

Kosárlabdában 5 kiemelt és 290 normál mérkőzés.

Jégkorongban 288 normál mérkőzés.

Kézilabdában 5 kiemelt, 3 fokozott és 422 normál mérkőzés.

Vízilabdában 320 normál mérkőzés.

2018/2019-es szezon:

Az 1708 mérkőzésből 38 kiemelt, 1 fokozott és 1667 normál kockázatú volt.

Labdarúgásban 22 kiemelt, 1 fokozott és 345 normál mérkőzés (összesen 368).

Kosárlabdában 11 kiemelt és 301 normál mérkőzés.

Jégkorongban 301 normál mérkőzés.

Kézilabdában 5 kiemelt, 2 fokozott és 451 normál mérkőzés.

Vízilabdában 269 normál mérkőzés.

2019/2020-as szezon:

Az 1368 mérkőzésből 23 kiemelt, 5 fokozott és 1337 normál kockázatú volt.

Labdarúgásban 21 kiemelt, 4 fokozott és 368 normál mérkőzés (összesen 393).

Kosárlabdában 3 kiemelt és 231 normál mérkőzés.

Jégkorongban 239 normál mérkőzés.

Kézilabdában 2 kiemelt, 1 fokozott és 323 normál mérkőzés.

Vízilabdában 176 normál mérkőzés.

2021/2022-es szezon:

Az 1775 mérkőzésből 167 kiemelt és 1608 normál minősítést kapott; fokozott minősítés ebben az időszakban nem született.

Labdarúgásban 20 kiemelt és 353 normál mérkőzés (összesen 373).

Kosárlabdában 12 kiemelt és 374 normál mérkőzés (összesen 386).

Jégkorongban 124 normál mérkőzés.

Kézilabdában 36 kiemelt és 413 normál mérkőzés (összesen 449).

Vízilabdában 99 kiemelt és 254 normál mérkőzés (összesen 353).

Kézilabdában Magyarország rendezte meg a 2022-es férfi kézilabda Európa-bajnokságot, amelynek 35 mérkőzése kapott minősítést.

Vízilabdában a FINA vizes világbajnokság mérkőzéseit rendezték meg Magyarországon, ahol 99 mérkőzést minősítettek kiemelt biztonsági kockázatúnak.

A 2021/2022-es szezonban 56 személyt kitiltottak, 31 személyt kizártak, és 3 személyt eltiltottak.

Megállapítható, hogy a fenti időszakokban a Minősítő Bizottság összesen 11 601 mérkőzés biztonsági kockázatáról hozott döntést.

2018 novemberében a sportrendészeti nyilvántartásban 63 személy szerepelt, közülük 15 személy kizárás, 3 személy kitiltás, míg 45 személy eltiltás hatálya alatt állt.

Kézilabdában 1 személyt kizártak és 3 személyt eltiltottak, összesen 4 főt érintettek az intézkedések. A kizárást a Veszprémi Kézilabda Team Kft. alkalmazta. Vízilabdában 1 személyt eltiltottak és 2 személyt kizártak, összesen 3 főt érintettek az intézkedések. A két kizárást az Egri Vízilabda Klub Kft. alkalmazta. Labdarúgásban 12 személyt kizártak, 41 személyt eltiltottak és 3 személyt kitiltottak, összesen 56 főt érintettek az intézkedések.

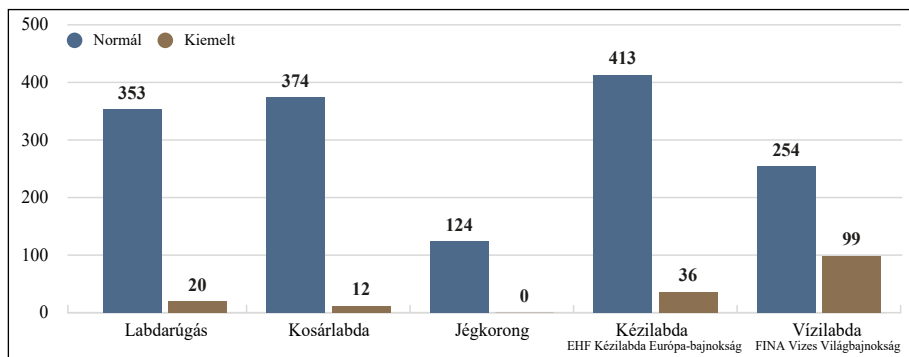
Kizárást a Magyar Labdarúgó Szövetség 4 személlyel szemben, az Újpest 1885 Football Kft. 6 személlyel szemben, az FTC Labdarúgó Zrt. pedig 2 személlyel szemben alkalmazott.

Eltiltást a Miskolci Törvényszék 3 személlyel szemben, a Pesti Központi Kerületi Bíróság 24 személlyel szemben, a Budai Központi Kerületi Bíróság 7 személlyel szemben, a Debreceni Járásbíróság 2 személlyel szemben, míg más bíróságok 5 személlyel szemben alkalmaztak.

A kitiltás jogintézményét a Sárospataki Rendőrkapitányság, a Kecskeméti Rendőrkapitányság 1 személlyel szemben, valamint az Edelenyi Rendőrkapitányság 2 személlyel szemben alkalmazta.

1. számú ábra.

A mérkőzések minősítése sportágak szerint, 2021–2022

Forrás. A szerzők saját szerkesztése (sportrendészeti nyilvántartás, Országos Rendőr-főkapitányság).

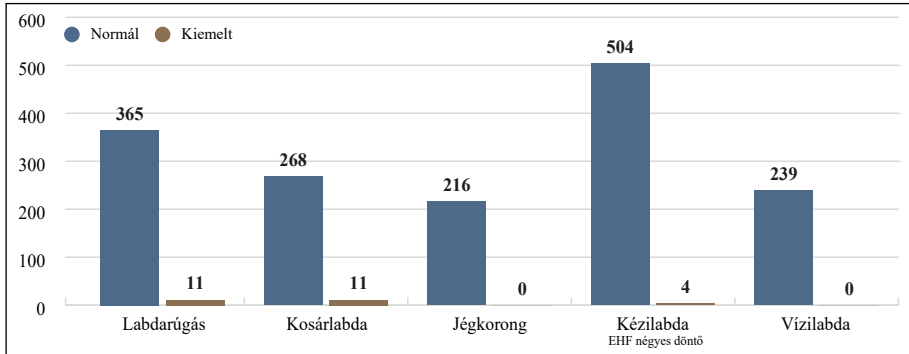
A 2022/2023-as szezonban a sportrendezvényeken történt jogsértésekkel összefüggésben a hatóságok a labdarúgás sportágában 20 személy kizárását rendelték el, ebből:

- az FTC Labdarúgó Zrt. 10 személlyel szemben,
- a Magyar Labdarúgó Szövetség (MLSZ) 8 személlyel szemben,
- a Honvéd Football Kft. 1 személlyel szemben,
- az Újpest Football Kft. 1 személlyel szemben alkalmazott kizárást.

Kosárlabdában 2 személyt tiltottak el.

2. számú ábra

A mérkőzések minősítése sportágak szerint, 2022–2023

Forrás. A szerzők saját szerkesztése (sportrendészeti nyilvántartás, Országos Rendőr-főkapitányság).

A 2023/2024-es szezonban a labdarúgás sportágában alkalmazott intézkedések:

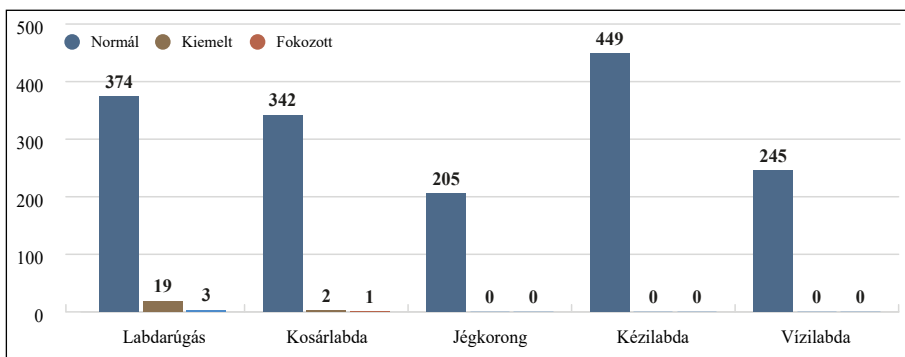
- az MLSZ 9 személlyel szemben,
- a Diósgyőr Football Kft. 1 személlyel szemben,
- az FTC Labdarúgó Zrt. 1 személlyel szemben alkalmazott intézkedést.

Kosárlabdában 1 személyt tiltottak el.

2024. február 29-én a sportrendészeti nyilvántartás 5 eltiltott személyt, 1 kitiltott személyt és 31 kizárt személyt tartalmazott, összesen 37 főt.

3. számú ábra

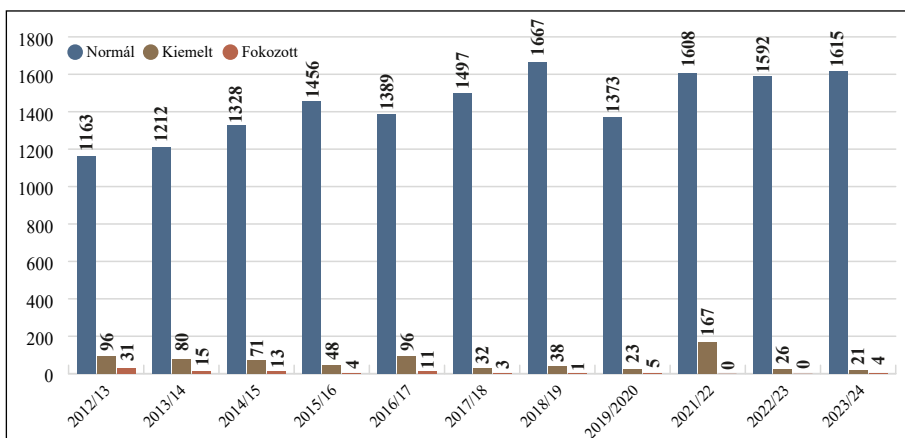
A mérkőzések minősítése sportágak szerint, 2023–2024

Forrás. A szerzők saját szerkesztése (sportrendészeti nyilvántartás, Országos Rendőr-főkapitányság).

4. számú ábra

A sportrendezvények biztonsági minősítése, 2012–2024

Forrás. A szerzők saját szerkesztése (sportrendészeti nyilvántartás, Országos Rendőr-főkapitányság).

Összegzés

Az elmúlt tíz év statisztikai adataiból számos következtetés vonható le, ezek közül azonban a legfontosabb, hogy a sportrendezvények biztonsága egyértelműen javult. A sportszervezetek egyre gyakrabban alkalmazzák a kizárás

jogintézményét, és a bíróságok is egyre nagyobb arányban élnek az eltiltás szankciójával.

A tanulmány megírását az indokolta, hogy a sportrendészeti nyilvántartás immár egy évtizedes múltra tekint vissza, és meghatározó eszközzé vált a sportrendezvények biztonságának biztosításában. Napjainkban a biztonság az egyik legfontosabb tényező, amely mindennapi életünket és szabadidőnk eltöltését értelmessé és megfelelő minőségűvé teheti. A biztonság garantálása már ma is alapvető szempont a nemzetközi rendezvények szervezése során, és a jövőben még nagyobb jelentőséggel fog bírni. A sportrendészeti nyilvántartás létrehozása egyértelműen jogi és rendészeti innovációnak tekinthető. A digitalizáció és a technológiai fejlődés, valamint az egyre növekvő mennyiségben rendelkezésre álló adatok elemzése és felhasználása révén a rendszer folyamatosan fejlődik és megújul, így egyre szélesebb körben járul hozzá a biztonság biztosításához.

Felhasznált irodalom

- Laczkó, T., & Rétségi, E. (2015). *A sport társadalmi aspektusai*. Pécsi Tudományegyetem.
- Tóth N. Á. (2016). Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében. In Gaál Gy., & Hautzinger Z. (Szerk.), *A határrendészettől a rendészet tudományig* (pp. 295–297). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Tóth, N. Á. (2019). *Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében*. Nemzeti Közszerzői Társaság.

A cikkben szereplő online linkek

- URL1: *Megszólalt egy szemtanú*. https://m.hirstart.hu/hk/20230808_megszolalt_egy_szemtanu_az_atheni_keselesrol_szervezett_tamadas_volt
- URL2: *Február közepéig minden meccs zárt kapus lesz a görög futballbajnokságban*. https://hvg.hu/vilag/20231211_Február_kozepéig_minden_meccs_zart_kapus_lesz_a_gorog_futballbajnokságban
- URL3: *Kilenc embert vettek őrizetbe, miután a dobálózó Marseille-drukkerek miatt kórházba került a Lyon edzője*. https://rangado.24.hu/nemzetkozi_foci/2023/10/30/francia-focibajnoksag-marseille-lyon-balhe-orizetbe-vetel/
- URL4: *Bokáját törte, és még fizethet is Montenegró elleni Eb-selejtező után pályára beugró drukker*. <https://24.hu/sport/2024/02/23/bokajat-torte-es-meg-fizethet-is-montenegro-elleni-eb-selejtezo-utan-palyara-beugro-videon-levo-drukker/>
- URL5: *Meccs közben meglötte a focistát*. https://m.hirstart.hu/hk/20240107_meccs_kozben_meglottek_a_focistat_irorszagban
- URL6: *Vér folyt a stadionban, az utóbbi évek legszörnyűbb angol futballbotránya*. <https://index.hu/sport/futball/2024/01/29/futballbotrany-anglia-west-bromwich-albion-wolverhampton-hawthorns-ver-tomegverekedes-felbeszaka.dt-birmungham/>

URL7: *Maszkban, fémrudakkal és késekkel felfegyverkezve akartak összecsapni Fradi- és Fiorentina-drukkerek.* <https://24.hu/sport/2023/12/14/maszkban-femrudakkal-es-kesekkel-felfegyverkezve-akartak-osszecsapni-fradi-es-fiorentina-drukkerek/>

URL8: *Egy évre kitiltották a stadionokból a pályára rohanó szurkolókat - pénzbüntetést is kaptak.* <https://www.csakfoci.hu/magyar-foci/mk-donto-egy-evre-kitiltottak-a-stadionokbol-a-palyara-rohano-szurkolokat-penzbunetetest-is-kaptak>

Alkalmazott jogszabályok

8/2010. (OT 5.) ORFK utasítás a sportrendezvények minősítéséről és rendőri biztosításáról
2023. évi CVI. törvény a sporttal összefüggő törvények módosításáról
Indokolás a T/5878. számú törvényjavaslatához a sporttal összefüggő törvények módosításáról
Sportrendészeti nyilvántartás. Országos Rendőr-főkapitányság

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tóth N. Á., Kovács J. T., & Mátrai G. (2026). Egy évtized tapasztalatai a sportrendészeti nyilvántartás működésében. *Belügyi Szemle*, 74(4), 951–974. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp951-974>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Nikolett Ágnes, aki a toth.nikolett@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus a határigazgatás területén

National quality control mechanism in the field of border management

Balla József

Dr., PhD, általános dékánhelyettes, tanszékvezető
egyetemi docens, rendőr ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
mailto:balla.jozsef@uni-nke.hu

Vedő Attila

határrendészeti szakmai referens, rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Európai Unió Fejlesztések Koordinációjáért Felelős
Helyettes Államtitkárság Belügyi Támogatások
Főosztálya
mailto:attila.vedo@bm.gov.hu

Bartus Gábor

tanársegéd, rendőr őrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
mailto:bartus.gabor@uni-nke.hu

Kakócz Krisztián

tanársegéd, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
mailto:kakocz.krisztian@uni-nke.hu

Pulics János

mesteroktató, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
mailto:pulics.janos@uni-nke.hu

Németh Gábor

tanársegéd, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
mailto:nemethg@uni-nke.hu

Tomáš Škrinár

Dr., PhD, egyetemi adjunktus
Európai Integrált Határigazgatási Tanszék
Pozsonyi Rendőrákadémia
mailto:tomas.skrinar@akademiapz.sk

Vincent Holubiczky

Dr., PhD, egyetemi adjunktus, mérnök őrnagy
Európai Integrált Határigazgatási Tanszék
Pozsonyi Rendőrákadémia
mailto:vincent.holubiczky@akademiapz.sk

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a határigazgatás területén kialakítandó nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus létrehozása indokainak, céljának és előnyeinek bemutatása.

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2026. évi 4. számában.
DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp1065-1079>

Módszertan: A szerzők tanulmányukban bemutatják a schengeni követelményeknek megfelelő minőségirányítási rendszer szükségességét és szerepét a határellenőrzésben. A munka az integrált határigazgatási rendszer ismertetésével kezdődik, majd bemutatja annak felépítését, működésének alapjait és magas szakmai követelményeit.

Megállapítások: A nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus létrehozása és későbbi alkalmazása – amely Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiájának is célkitűzése – elengedhetetlen az integrált határigazgatási rendszer hatékony működéséhez.

Érték: A minőség-ellenőrzési rendszer kialakítása biztosítja a határellenőrzés folyamatos, magas szintű végrehajtását a schengeni követelményekkel összhangban. Emellett célunk egy olyan minőségbiztosítási rendszer kialakítása is, amely nemcsak nemzeti, hanem európai (nemzetközi) szinten is „jó gyakorlatként” alkalmazható.

Kulcsszavak: nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus, integrált határigazgatás, schengeni értékelési mechanizmus

Abstract

Aim: The aim of this study is to explain the rationale, purpose and benefits of developing a national quality control mechanism in the field of border management.

Methodology: The authors present in their paper the necessity and role of a quality management system in border control that meets the Schengen requirements. The work starts by introducing the integrated border management system, followed by the basics of its structure and operation, and the presentation of its high professional standards.

Findings: The establishment and subsequent implementation of a national quality control mechanism, which is also the objective of Hungary's National Integrated Border Management Strategy, is essential for the effective functioning of the integrated border management system.

Value: The establishment of a quality control system will ensure the continuous high-level implementation of border control in line with the Schengen requirements. Besides this our plan is also to develop a quality assurance system that can be operated as best practice not just national but at EU (international) level.

Keywords: National quality control mechanism, integrated border management, Schengen evaluation mechanism, quality assurance

Bevezetés

A határbiztonság területén a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmusok kialakítása hosszú ideig hiányzott az európai integrált határigazgatás szereplői körében. Az Európai Unió szabályozási környezetében viszonylag kevés támogatás áll rendelkezésre egy innovatív és komplex minőség-ellenőrzési rendszer kialakításához, noha az erre irányuló szándék nem új keletű.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 rendelete alapján az európai integrált határigazgatás egyik fontos eleme a minőség-ellenőrzési mechanizmus, amely biztosítja a határigazgatásra vonatkozó uniós jog végrehajtását, ezért Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiája célként tűzi ki egy nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus kialakítását (Herczeg, 2024).

A stratégia szerinti minőség-ellenőrzés három pillére a következő: a legfontosabb elem a kialakított nemzeti gyakorlatok ellenőrzése a schengeni elvekkel összhangban; a második elem a schengeni értékelés során feltárt hiányosságokra adott válaszok megfelelőségének vizsgálata; a harmadik elem pedig a Frontex sebezhetőségi értékeléseire adott válaszok ellenőrzése. 2022. május 17-én az Európai Bizottság közzétette a BMVI-2021-TF1-AG-NQAM, *Pályázati felhívás a nemzeti minőségbiztosítási mechanizmusok fejlesztését és bevezetését támogató pilot projektekhez* című felhívást.

A Belügyminisztérium felkérésére a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszékének munkatársai, valamint a Pozsonyi Rendőrákadémia Európai Integrált Határigazgatási Tanszékének szakemberei kidolgozták a projekt részleteit, amelyet az Európai Bizottság támogatott. A 24 hónapos időtartamra tervezett projekt megvalósítása 2023. április 1-jén kezdődött meg.

A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus fejlesztése a *Magyar–szlovák minőségbiztosítási mechanizmus fejlesztése a határigazgatás területén* című projekt (101102709 – HSQA) keretében valósul meg, amely a *Határigazgatási és Vízumpolitikai Eszköz* program tematikus forrásai alatt kerül végrehajtásra (Vájlok & Vedó, 2023). A projekt célja az első pillér teljes körű kidolgozása és annak összehangolása a második és harmadik pillér működésével. Mivel a projekt eredményei nemcsak Magyarországon alkalmazhatók, hanem nemzetközi szinten is hasznosíthatók, ezért szlovák partnereket is bevontak a fejlesztésbe.

A projekt vezető szervezete a Belügyminisztérium, míg Szlovákiát a Pozsonyi Rendőrákadémia képviseli. A projekt magyar szakértői munkacsoportja 22 főből áll, akik mindannyian nagy tapasztalattal rendelkező szakemberek a Belügyminisztériumból, az Országos Rendőr-főkapitányságról, a Nemzeti Közzolgálati Egyetemről, valamint a schengeni külső határral rendelkező vármegyék

rendőr-főkapitányságairól. A szlovák csapat 6 fő, szintén magas szakmai tapasztalattal rendelkező szakemberből áll.

A magyar és a szlovák munkacsoport megosztja egymás között a projektfeladatokat. A szlovák fél a légi határokért, míg a magyar fél a szárazföldi és vízi (folyami) határokért felel.

A projekt fő célkitűzései a következők:

- olyan nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus kialakítása és működtetése, amely a határellenőrzés végrehajtását az uniós követelményeknek megfelelő, tanúsított és a schengeni monitoringkövetelményekkel összhangban álló szinten biztosítja;
- olyan nemzeti minőség-ellenőrzési rendszer kialakítása, amely európai (nemzetközi) szinten „jó gyakorlatként” elfogadható;
- a projekt eredményeinek felhasználása mintaként egy olyan nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmushoz, amely más rendészeti/közigazgatási területeken is széles körben alkalmazható;
- hosszú távú, fenntartható és kötelező képzési keretrendszer kialakítása a nemzeti határellenőrzési állomány számára az uniós minőség-ellenőrzési mechanizmus, a sebezhetőségi értékelés és a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus témakörében.

A projekt fő eredménye egy nemzetközileg is alkalmazható minőségirányítási kézikönyv elkészítése lesz, amely egy akkreditált minőségirányítási rendszer alapját képezi.

Mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy az eljárás újszerűségétől függetlenül eddig kizárólag a korábbi magyar Határőrség Országos Parancsnoksága dolgozott ki hasonló, minőség-ellenőrzésre alkalmas értékelési rendszert, amikor 2004-ben bevezette a közös értékelési keretrendszeren alapuló önértékelési rendszerét, majd 2007-től teljes körű minőségirányítási rendszert alkalmazott (Teke, 2007).

A határellenőrzési rendszer önértékelése

A határellenőrzési rendszer és a határigazgatás értékelése és vizsgálata a schengeni térségben kiemelt jelentőséggel bír. Az Európai Unió legutóbb 2022-ben módosította, illetve újította meg a schengeni típusú értékelési rendszert. A vonatkozó rendelet bevezető része hangsúlyozza, hogy a belső határellenőrzések nélküli schengeni térség működése megköveteli a schengeni vívmányok tagállamok általi hatékony és eredményes alkalmazását.

E vívmányok magukban foglalják mindazon jogszabályokat, amelyek alapján a schengeni térség határigazgatási rendszere kialakításra került és működik. A rendszer megfelelő működésének biztosítása érdekében – a közvetlen schengeni értékelésen túl – az Európai Unió felhatalmazta a Frontextet egy úgynevezett sebezhetőségi értékelés kidolgozására, amely a schengeni vívmányok értékelését már két meghatározó pillérré helyezte. Ezek a schengeni értékelések közvetlen végrehajtása, valamint a Frontex sebezhetőségi értékelése.

Az Európai Unió ugyanakkor a tagállamok szerepét és felelősségét is beemelte a folyamatba egy harmadik pillér létrehozásával a Frontex-rendeletben. Ennek értelmében, amennyiben létezik nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus, azt a schengeni értékelési folyamat során figyelembe kell venni.

Ez a harmadik pillér a határigazgatási rendszer önértékelésén, valamint egy nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus HSQA projekt keretében történő kialakításán keresztül valósítható meg.

Magyarország esetében az Európai Unióhoz történő csatlakozást követően folyamatos előkészületek történtek a schengeni térséghez való csatlakozás érdekében, azaz a belső határok szabad mozgásának feltételeinek megteremtésére (Balla et al., 2024a).

A csatlakozást követően nem került sor ismétlődő ellenőrzésekre, azonban 2008-ban egy, a DCAF Schengeni Értékelő Bizottságának tagjaiból álló csoport ellenőrző látogatást tett Magyarországon. A látogatás érdekessége, hogy a fegyveres szervek működésének demokratikus kontrollját ellátó testület a schengeni értékeléshez hasonló módon (bár eltérő céllal) végezte el vizsgálatát. Azonos területeket értékelték – a schengeni értékelés megállapításaira alapozva –, hasonló módszerekkel. A különbség természetesen az, hogy e testület megállapításai nem járnak kötelező erővel a tagállamokra nézve.

További, előre bejelentett, tervezett schengeni típusú értékelésekre 2012-ben és 2019-ben került sor Magyarországon. Ezek mellett 2017-ben egy úgynevezett be nem jelentett értékelés is történt. A legutóbbi időszakos ellenőrzést az Európai Bizottság 2024 nyarán szervezte és hajtotta végre Magyarországon, míg Szlovákiában 2024 őszen került sor schengeni értékelésre.

E vizsgálat során az Európai Bizottság vezető szakértői tájékoztatást kaptak a két ország közös projektjének előrehaladásáról, különös tekintettel a nemzeti ellenőrzési mechanizmus és a minőségbiztosítás fejlesztésére.

A jövőben az új jogszabályok eredményeként az úgynevezett monitoring látogatások várhatóan a schengeni értékelések szerves részévé válnak. A monitoring látogatás abban különbözik a visszatérő schengeni értékeléstől, hogy kizárólag a schengeni audit ajánlásaira adott intézkedési terv végrehajtási szakaszait és eredményeit vizsgálja.

Ez az ellenőrzési forma új a rendszerben, és eddig mindössze három tagállamban került alkalmazásra. E látogatások során kiemelt jelentőséggel bír a nemzeti ellenőrzési mechanizmus kialakítása és működtetése, beleértve a határigazgatás minőségi önértékelésének megvalósítását is (Škrinár & Odlerová, 2024).

A határigazgatási rendszer önértékelésének végrehajtásához elengedhetetlen volt olyan szakértők kiválasztása, akik széles körű elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkeznek az európai integrált határigazgatás valamennyi központi és horizontális eleméről. E tudást egyrészt a szakértők pályafutása – azaz a határigazgatás területén szerzett tapasztalat – biztosította, másrészt az innováció iránti nyitottságuk, amely kiemelten fontos szakmai kompetencia (Balla, Vájlók & Vedó, 2022).

A magyar oldalon a projektben részt vevő 22 szakértő a határrendészeti szolgálat teljes tevékenységi spektrumát képviseli (vezetés, végrehajtás, képzés és oktatás stb.), minisztériumi, központi, területi és helyi szintekről. Ez a sokszínűség a szolgálati helyek tekintetében is megjelenik, beleértve a határőrizeti feladatokat ellátó egységeket, valamint a különböző típusú szárazföldi határátkelőhelyeket (autópálya, közút, vasút, vízi határátkelők) (Balla, 2021).

A szlovák oldalon elsősorban a Pozsonyi Rendőrakadémia oktatói és kutatói vesznek részt a projekt légi határbiztonsághoz kapcsolódó feladatainak végrehajtásában (Balla et al., 2024a).

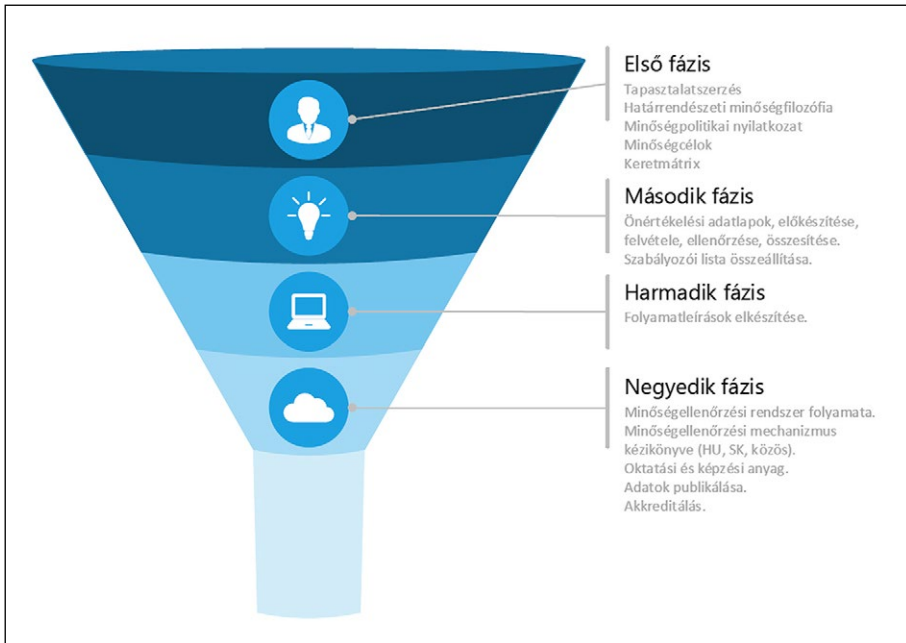
Az önértékelések végrehajtásának módszertana olyan eredmények előállítására törekszik, amelyek egységesen mérhetők, értelmezhetők, összehasonlíthatók és objektív módon értékelhetők. Ennek érdekében egy helyzetleíró adatlap sablon került kidolgozásra, amelyet minden szakértő kitöltött saját szolgálati helyén, egy előzetes kutatás mintájaként (Balla et al., 2024b).

A helyzetleíró adatlap mint kutatási módszer és eszköz sikeresen tesztelésre került, és az eredmények azt mutatták, hogy jelentős korrekciókra nincs szükség. Összességében az adatlapban szereplő kritériumok a Frontex-rendeletből és a Return Manualból vezethetők le.

Az önértékelési kritériumok részletes elemzése az alábbi területeken történik: szabályozás, ellenőrzés (folyamatmenedzsment), szakmai feladatok végrehajtása, feltételek (személyi, tárgyi, technológiai és eljárási), felügyelet, monitoring/megfelelőség-értékelés, elemzés/értékelés és beavatkozás, 0 („nem megfelelő”), 1 („részben megfelelő/fejlesztendő”) és 2 („teljes mértékben megfelelő”) pontozással.

1. számú ábra

Minőségbiztosítási mechanizmus kidolgozása a határigazgatás területén (HSQA-tölcser)

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A helyzetleíró adatlapokban rögzített elsődleges adatok feldolgozása és elemzése során nyilvánvalóvá vált, hogy az adatlapban kidolgozott kritériumok nem minden határrendészeti funkció esetében alkalmazhatók teljeskörűen. Ez a relevancia könnyen megállapítható volt azokban az esetekben, amikor jogszabályi felhatalmazás hiányában egyes kritériumok nem voltak kitölthetők (például nem minden külső határral rendelkező vármegyei rendőr-főkapitányság rendelkezik idegenrendészeti őrzött szállással a kutatás idején).

Ugyanakkor gyakori problémát jelentett az eljárások során – különösen az idegenrendészeti területen – a helyi és területi szervek közötti feladatmegosztás. Különösen azokban az esetekben, amikor a helyi szerv hatáskör hiányában nem jogosult több intézkedés elrendelésére, mivel azt jogszabály a felettes szerv hatáskörébe utalja.

Ennek következtében az adatok összesítése torz eredményt adott. A probléma megoldása érdekében szükségessé vált az adott kritériumoknál a „nincs adat” kategória bevezetése, valamint az adatlap kiegészítése hatásköri elemzéssel.

A pilot jellegű helyzetleíró adatlapokat egy szűkebb szakértői csoport előzetesen összesítette Microsoft Excel segítségével. Ennek két oka volt: egyrészt a fent említett hatásköri eltérésekből fakadó értelmezési problémák kezelése, másrészt annak biztosítása, hogy az adatlapok pontos és teljes kitöltése áttekinthető és könnyen ellenőrizhető formában jelenjen meg, valamint az esetleges hibák, hiányosságok és adatkimaradások feltárása.

A korábban kidolgozott „ágdiagram” alapján minden szakterületre külön összesítő Excel-tábla készült: határőrízet, folyami, vasúti, közúti és autópálya-határforgalomellenőrzés, valamint a területi és központi szakirányítási területek.

2. számú ábra

„Ágdiagram” a helyzetleíró adatlapok aggregációs módszertanáról

Stint	Terület	Allapotfelmérő (helyzetleíró) adatlapok	Összesített adatlapok					
Központi szintű	Szakirányítás	Központi szint – Országos szintű szakirányítás					Összesítés határelő- nőzés és szakirányítás	
Területi szintű szakirányítás	Szakirányítás	Területi szint – Területi szintű szakirányítás	Összesítés területi szintű szakirányítás					
		Területi szint – Területi szintű szakirányítás						
		Területi szint – Területi szintű szakirányítás						
Helyi szintű tevékenység	Határőrízet	Helyi szint – Szárazföldi határőrízet megszervezés – Ideiglenes biztonsági határzár nélkül	Összesítés helyi szint – Szárazföldi határőrízet	Összesítés helyi szint – Határőrízet				
		Helyi szint – Határőrízet – Szárazföldi határőrízet megszervezés – Ideiglenes biztonsági határzárral						
		Helyi szint – Határőrízet – Vízi határőrízet megszervezés	Összesítés helyi szint – Vízi határőrízet					
	Határforgalom ellenőrzés	Határforgalom ellenőrzés	Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Autópálya határátkelőhely	Összesítés helyi szint – Autópálya, közúti határátkelőhely, ideiglenes határátkelőhely nyitás, kishatárforgalom rezsím fenntartása	Összesítés helyi szint – Szárazföldi határforgalom ellenőrzés	Összesítés helyi szint – Határforgalom ellenőrzés		Összesítés helyi szint – Határelő- nőzés
			Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Közúti határátkelőhely					
			Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Ideiglenes határátkelőhely nyitás					
			Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Kishatárforgalom rezsím fenntartása					
			Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Vasúti határátkelőhely	Összesítés helyi szint – Vasúti határátkelőhely				
			Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Folyami határátkelőhely					
			Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – GAT	Összesítés helyi szint – Légi határátkelőhely				
Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Ideiglenes légi határátkelőhely nyitás								
Helyi szint – Határforgalom-ellenőrzés – Légi határátkelőhely								

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A helyi és területi szakértőkkel történt egyeztetéseket követően, valamint a szükséges adatok pontosítása és kiegészítése után az eredmények a Pozsonyi Rendőrákadémia képzési szakértői által biztosított linken keresztül kerültek be a Microsoft Forms adataggregációs rendszerébe, ahonnan az adatokat több, szlovák szakértők által fejlesztett aggregációs algoritmust tartalmazó rendszer értékeli (Košič et al., 2024).

A határellenőrzés megfelelőségének értékelése

A nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus egyrészt a határellenőrzést végrehajtó szervezet önértékeléséből (lásd az előző fejezetben ismertetett helyszíneket és módszereket), másrészt egy független ellenőrző szerv által végzett auditból áll.

Az önértékelést meghatározott kompetenciák alapján kiválasztott és képzett szakértők (belső auditorok) végzik (Balla et al., 2024a), akik jelentést készítenek annak eredményeiről. Az auditorok megállapításai visszacsatolásra kerülnek az ellenőrzött szervezet szakmai fórumai felé, majd megkezdődik a nem megfelelőségek kezelésének és az intézkedési tervek kidolgozásának folyamata.

Ezzel párhuzamosan az önértékelés eredményeit a független monitoring szervezet is felhasználja és vizsgálja, amely nemzetközileg elismert akkreditációján keresztül biztosítja a pártatlan és tényalapú értékelést. A független monitoring szervezet feladata annak megállapítása, hogy az önértékelés és az abból származó intézkedések megfelelnek-e a minőségirányítási kézikönyv követelményeinek, valamint hogy az ellenőrzött szervezet eleget tesz-e a kockázatkezelés és a megelőzés követelményeinek.

A szervezet nem vizsgálja az egyes helyszíneken rögzített nem megfelelőségek technikai tartalmát, mivel azok részletes kezelése az ellenőrzött szervezet belső folyamatai keretében történik.

A határellenőrzés sajátosságaira tekintettel (például rendészeti jelleg, nemzetközi dimenzió, uniós szintű szabályozás, biztonsági és adatvédelmi szempontok) indokolt egy független ellenőrző szerv létrehozása a központi közigazgatás keretein belül.

Magyarországon ez a rendőrségen belül valósul meg, így a Belügyminisztérium keretében, amely irányítási és felügyeleti jogokat gyakorol a határellenőrzés felett, ugyanakkor e folyamatok tekintetében közvetlen utasítási jogkörrel nem rendelkezik.

Szlovákiában a független ellenőrző szerv a Pozsonyi Rendőrákadémia. Ez a szervezet a repülőtereken működő határrendészeti szervek önértékelési eredményeit auditálja. A Pozsonyi Rendőrákadémia e területen képzést is biztosít („train the trainers”).

A képzők képzése a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma Akkreditációs Bizottsága által akkreditált tanfolyam keretében valósul meg. A képzett trénerek a Határ- és Idegenrendészeti Hivatal egyes egységeinek munkatársai lesznek, akik felelősek a későbbi önértékelést végző rendőrök képzéséért.

A képzés célja, hogy útmutatást nyújtson a trénerek számára, lehetővé téve számukra, hogy a tiszteket a minőségirányítási kézikönyvvel összhangban képezzék ki az önértékelés végrehajtására. A felkészítés a folyamat rendkívül

fontos eleme, mivel csak megfelelően képzett állomány képes hiteles önértékelést végezni.

A tanfolyam nemcsak ismereteket, hanem készségeket és kompetenciákat is biztosít a hatékonyabb képzés érdekében. A Pozsonyi Rendőrákadémia felelős ezen előkészítő képzések felügyeletéért és ellenőrzéséért. Ennek oka, hogy az akadémia független a Határ- és Idegenrendészeti Hivaltaltól, és jól képzett, pedagógiai ismeretekkel rendelkező oktatókkal rendelkezik, akik képesek az ilyen típusú képzések biztosítására és irányítására.

A folyamat egy másik fontos szereplője az a szervezet, amely az önértékelési folyamatot és annak eredményeit auditálja.

A nemzetközi akkreditáció lehetővé teszi, hogy a kialakított nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus valamennyi uniós tagállamban működőképes legyen egy közös minőségirányítási kézikönyv iránymutatásai alapján. Ez a kézikönyv a projekt tényleges végterméke.

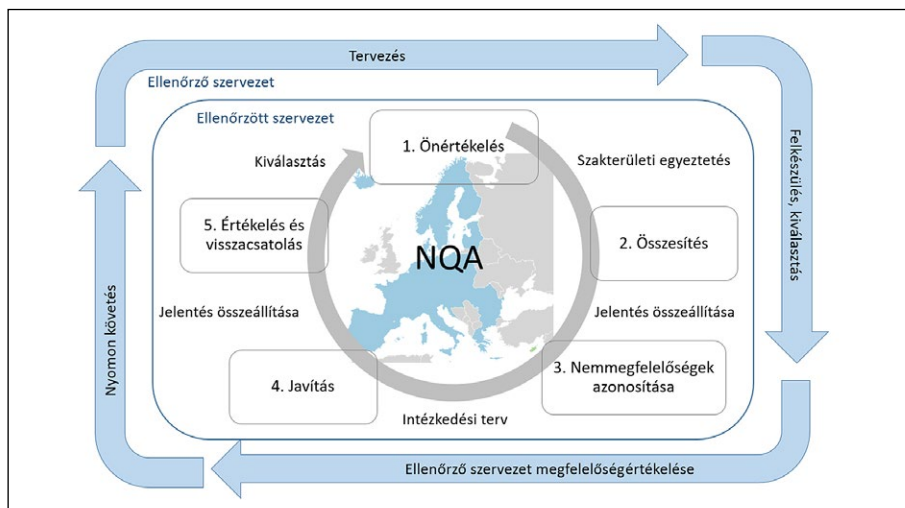
A kézikönyv meghatározza a határigazgatás minőség-ellenőrzési mechanizmusának nemzeti szintű végrehajtásához szükséges feladatokat és bevált gyakorlatokat, valamint ajánlásokat fogalmaz meg a szükséges dokumentumok és űrlapok elkészítéséhez.

Az akkreditáció az Európai Akkreditálási Többoldalú Megállapodás (EA MLA) keretében történik, figyelembe véve az európai és nemzetközi szabványokat, amelyek nemzeti szabványként kerültek közzétételre, és az akkreditációs szervezetek által elfogadott formátumban kerülnek alkalmazásra.

Ez lehetővé teszi más tagállamok számára a mechanizmus egyszerű és költség-hatékony bevezetését, ezáltal növelve az európai integrált határigazgatás területén tervezett fejlesztések hatékonyságát (Vedó & Tóth, 2024).

3. számú ábra

A nemzeti minőségbiztosítási (NQA) mechanizmus működése

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

A nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus a szakmaiság legitimitásán alapul. A jogszerűséget a nemzetközi szerződésekből, az EU schengeni vívmányaiból, valamint a nemzeti határellenőrzési jogszabályokból fakadó kötelezettségek és jogok betartása és érvényesítése határozza meg.

A jogszerűség mellett a megfelelés kulcsfontosságú annak biztosításában, hogy a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus eredményei, az elvégzett vagy tervezett intézkedések, valamint az ezek alapján készült állapotértékelés és a nem megfelelősegek feltárása objektív képet adjanak a nemzeti határellenőrzési rendszerről.

A megfelelés és annak eredménye csak akkor fogadható el, ha hiteles adatokon és ellenőrzött tényeken alapul. Az önértékelést és a monitoringot végző személyek megfelelő kiválasztása és előzetes képzése hozzájárul a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus szakmai megalapozottságához. A kiválasztási és kinevezési folyamatot úgy kell szabályozni, hogy az biztosítsa az objektív, pártatlan munkavégzést, valamint a szervezeti függetlenséget.

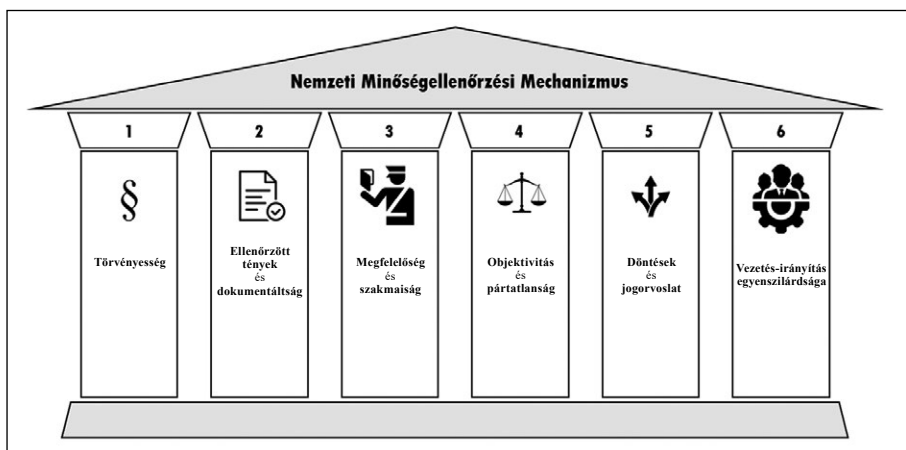
A mechanizmus dokumentáltsága biztosítja, hogy az eredmények alapjául szolgáló tények és adatok ellenőrizhetők és visszakereshetők legyenek. Az önértékelési és megfelelésértékelési dokumentumok kezelése szabályozott és körültekintő módon történik, amelyet az ellenőrzött és a monitoring szervezet iratkezelési szabályzatai, valamint az érintettek titoktartási nyilatkozatai garantálnak.

A bizonyítékokon alapuló, szakmailag megalapozott, releváns és elfogulatlan döntések biztosítják a folyamatos és naprakész állapotértékelést. A döntésekkel szembeni jogorvoslat lehetősége garantálja a tisztességes és átlátható eljárást.

Az irányítás és vezetés koherenciája biztosítja a mechanizmus működőképességét azáltal, hogy a határelőrzési tevékenységek szakmai irányítása és végrehajtása minden szinten azonos elveken alapul, a terhek megoszlanak, a problémák megoldását közösen keresik, és a megoldások közös döntések mentén születnek meg.

4. számú ábra

A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus

Forrás. A szerzők szerkesztése.

A fenti pillérek biztosítják a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus prioritásainak megvalósulását. A kiemelt minőségcélok évente kerülnek meghatározásra a schengeni értékelések és a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus eredményei alapján.

A fejlesztési időszakra kitűzött minőségcélok a következők:

- 1) Olyan nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus kialakítása a határelőrzés végrehajtására, amely tanúsított szinten megfelel az Európai Unió elvárásainak és a schengeni monitoringkövetelményeknek.
- 2) Tanúsított nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus működtetése minden szinten, az uniós követelményekkel összhangban, a határelőrzési tevékenységek integrált határigazgatási rendszerének szerves részeként.
- 3) Olyan nemzeti minőség-ellenőrzési rendszer kialakítása, amely uniós (nemzetközi) szinten „jó gyakorlatként” elfogadható.

- 4) Egy olyan nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus alapjainak megteremtése, amely széles körben alkalmazható más, határigazgatáshoz kapcsolódó rendészeti/közigazgatási területeken is.
- 5) Hosszú távon fenntartható és kötelező képzési keretrendszer kialakítása a nemzeti határellenőrzési állomány számára az uniós minőség-ellenőrzési mechanizmus, a sebezhetőségi értékelés és a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus témájában.

Összegzés

A bemutatott módszert a két részt vevő tagállam a nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus kidolgozására alkalmazza az integrált határigazgatás területén. A nemzeti mechanizmus két érintett országban történő bevezetése mellett az európai akkreditáció révén egy közös szabvány is létrejön, amely lehetővé teszi a mechanizmus egyszerűsített bevezetését valamennyi tagállamban. A fejlesztési munka eredményeként egy közös kézikönyv is elkészül, amely referenciaként szolgál a tagállamok nemzeti hatóságai számára saját nemzeti mechanizmusaik kialakításához.

A jelenleg fejlesztés alatt álló mechanizmus alkalmazása egyelőre a határellenőrzési szervekre korlátozódik, azonban a jövőben lehetőség nyílik annak kiterjesztésére valamennyi rendészeti vagy közigazgatási szereplőre. Ennek előfeltétele, hogy már ebben a szakaszban létrejőjön egy, az érintett hatóságoktól független ellenőrzési struktúra.

Felhasznált irodalom

- Ball J., Vájlok L., Vedó A., Kakócz K., Németh G., Bartus G., & Pulics J. (2024a). Önértékelés a határrendészeti szolgálati ágnál. *Magyar Rendészet*, 24(1), 57–73. <https://doi.org/10.32577/mr.2024.1.4>
- Balla J., Vájlok L., & Vedó A. (2022). A határrendészeti tisztképzés harminc éve – már nem katonák kellene! *Belügyi Szemle*, 70(10), 1943–1957. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.10.1>
- Balla J., Bartus G., Kakócz K., Németh G., & Pulics J. (2024b). A magyar–szlovák minőségbiztosítási mechanizmus kidolgozásának előkészítése. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 78–88. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Hatrend_Tan_2024_4_k%C3%BCl%C3%B6nszam_HSQA_v.pdf
- Herczeg M. (2024). Minőség-ellenőrzés a határigazgatásban. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 58–77. https://epa.oszk.hu/04200/04220/00063/pdf/EPA04220_hatarrendesze-ti_2024_04_058-077.pdf

- Košič, I., Koščová, M., Stolárik, P., & Mokrá, J. (2024). Modern technical solutions for border control (Mobile, Data, Collection and Analysis Center). *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 105–117. https://rtk.uninke.hu/document/rtkuninkehu/Hatrend_Tan_2024_4_k%C3%BCI%C3%B6nszam_HSQA_v.pdf
- Odler, R., & Holubiczky, V. (2024). Quality of airport border control at M. R. Š. Airport in Bratislava. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 118–126.
- Škrinár, T., & Odlerová, M. (2024). The Schengen evaluation and monitoring mechanism. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 127–139. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nkehu/Hatrend_Tan_2024_4_k%C3%BCI%C3%B6nszam_HSQA_v.pdf
- Teke A. (2007). Miért a minőség? Minőségfejlesztés és minőségirányítás a Határőrségnél. *Határrendészeti Tanulmányok*, 4(1), 32–69. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/2007-1_szam.original.pdf
- Tóth J., & Vedó A. (2024). Európai uniós források a határellenőrzés fejlődésének szolgálatában. In Szabó Cs. (Ed.), *Kihívások kapujában: Tanulmányok a határigazgatási és vízumpolitikai eszköz hazai programjának előkészítéséhez* (pp. 9–32). Belügyminisztérium. https://real.mtak.hu/186897/1/HAVE_I_WEBRE.pdf
- Vájlok L., & Vedó A. (2023). Minőségügy és határellenőrzés európai uniós stratégiai megközelítésben. *Magyar Rendészet*, 23(4), 203–219. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.4.11>

Alkalmazott jogszabályok

- 1891/2021. (XII. 13.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiájáról
- A Bizottság (EU) 2017/2338 ajánlása (2017. november 16.) a „Return Manual” (Visszatérési kézikönyv) létrehozásáról, amelyet a tagállamok illetékes hatóságai a visszatéréssel kapcsolatos feladataik végrehajtása során alkalmaznak
- A Tanács (EU) 2022/922 rendelete (2022. június 9.) a schengeni vívmányok alkalmazásának ellenőrzésére szolgáló értékelési és monitoring mechanizmus létrehozásáról és működtetéséről, valamint az (EU) 1053/2013 rendelet hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 rendelete (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az (EU) 1052/2013 és az (EU) 2016/1624 rendeletek hatályon kívül helyezéséről (Frontex-rendelet), 3. cikk (1) bekezdés k) pont

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Balla J., Vedó A., Bartus G., Kakócz K., Pulics G., Németh G., Škrinár T., & Holubiczky V. (2026). Nemzeti minőség-ellenőrzési mechanizmus a határigazgatás területén. *Belügyi Szemle*, 74(4), 975–989. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp975-989>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Balla József, aki a balla.jozsef@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Bántalmazott gyermekek a büntetőeljárásban A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó szakirányú továbbképzés elméleti alapjai és elindításának körülményei

Abused Children in Criminal Proceedings: The Theoretical Foundations and Circumstances of Launching the Forensic Child Protection Consultant Postgraduate Program

Hegedűs Judit

Dr., PhD, habilitált egyetemi docens,
tanszékvezető
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
hegedusjudit@uni-nke.hu

Fekete Márta

Dr., PhD, egyetemi adjunktus
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
fekete.marta@uni-nke.hu

Radvánszki Ronett

pszichológus, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
radvanszki.ronett@gmail.com

Absztrakt

Cél: A gyermekbarát igazságszolgáltatás biztosítása emberi és szakmai minimum. Ebből indultak ki, amikor felmerült egy fókuszált, gyermekbarát forenzikus interjútechnikát oktató képzés kialakításának lehetősége a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen. Azért is különösen fontos specifikus kihallgatástechnikai ismereteket oktató képzésekben gondolkodni, mert már a rendőrök is munkájuk jelentős százalékát tanúkihallgatásokkal töltik, annak ellenére, hogy speciális (iskolapadban szerzett) kihallgatástechnikai ismeretekkel nem rendelkeznek (Sanders, 1986), ezáltal a rendőri munkának ezt az igen fontos szegmensét is a „csinálásalapú hagyomány” jellemzi (Kerezsi, 2020). A szerzők tanulmányukban bemutatják a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán 2025 februárjában útjára indult forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadói képzés elméleti alapjait és a képzésindítás körülményeit, kurikulumát, külön kitérve a két féléves képzésben elsajátítandó National Institutes of Child Health and Human Development (NICHD) interjúprotokollra.

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 10. 12. Átdolgozás: 2025. 10. 17.
Elfogadás: 2025. 12. 21.

Módszertan: A cikk egy szakirodalmi áttekintéssel indít, melyben a szerzők érintik a gyermekek fejlődéslélektani specifikumait – külön fókuszálva a bántalmazott gyermekek karakterisztikáira –, kihallgatási kontextusban értelmezve. Ezt követően ismertetik az NICHD-protokollt és az ezt oktató szakirányú továbbképzés születésének körülményeit, célkitűzését.

Megállapítások: A tanulmány készítésének kiindulópontja az volt, hogy a gyermekek – sértettként, tanúként vagy gyanúsítottként – a hatósági eljárások során mindenképp felett álló érdekét szem előtt tartó, különleges bánásmódot igényelnek. A bemutatott NICHD-protokoll maximálisan támogatja a gyermekbarát igazságszolgáltatás célkitűzéseit: rendőri, strukturált és tiszteletteljes.

Érték: A nem szuggesztív, strukturált interjú csökkenti a sérülékenységből fakadó kockázatokat, és növeli a bizonyíték értékét. Ezáltal kevesebb újrameghallgatásra, jobb minőségű vallomásokra számíthatunk. A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó képzés ebbe az irányba nyit utat: olyan szakembereket készít fel, akik a gyermek érdekét és az igazságszolgáltatás céljait egyidejűleg tudják érvényesíteni.

Kulcsszavak: gyermekbarát igazságszolgáltatás, kihallgatás, fejlődéslélektan, forenzikus szaktanácsadó továbbképzés

Abstract

Aim: Ensuring child-friendly justice is a human and professional minimum. This was our starting point when the possibility of developing a training course on child-friendly forensic interview techniques at the Ludovika University of Public Service arose. It is particularly important to implement courses that teach specific interrogation techniques because police officers already spend a significant percentage of their work interviewing witnesses, even though they do not have any special (academic) knowledge of interrogation techniques (Sanders, 1986). This means that this very important segment of police work is also characterized by ‘learning by doing’ concept (Kerezsi, 2020). In our study, we present the theoretical foundations and circumstances of the forensic child protection consultant training program launched in February 2025 at the Faculty of Law Enforcement of the Ludovika University of Public Service, its curriculum, with special focus on the National Institutes of Child Health and Human Development (NICHD) interview protocol to be learned during the two-year training.

Methodology: Our article is a literature review, in which we touch on the specifics of child developmental psychology, with particular focus on the characteristics of abused children, interpreting all this in the context of interrogation. What should professionals be prepared for when interviewing children, especially

abused children? We also present the NICHD protocol and the circumstances and objectives of the specialized training program that teaches it.

Findings: The starting point for our study was that children – whether victims, witnesses, or suspects – require special treatment in official proceedings that takes their best interests into account above all else. The NICHD protocol presented here fully supports the objectives of child-friendly justice: it is good for police, structured, and respectful.

Value: Non-suggestive, structured interviews reduce the risks associated with vulnerability and increase the value of evidence. This leads to fewer re-interviews and higher-quality statements. Forensic child protection consultant training paves the way in this direction: it enables professionals to simultaneously uphold the interests of the child and the goals of the justice system.

Keywords: child-friendly justice, interrogation, developmental psychology, forensic consultant training

A gyermekek jogairól szóló ENSZ egyezmény egyértelműen kimondja a gyermekek mindenek felett álló érdekét. A gyermekek kiemelt védelme különösen fontos a különböző, egy esetleges gyermekbántalmazást feltárni hivatott belső vizsgálati eljárások, egyéb hatósági eljárások, valamint a büntetőeljárások során, melyekben sértettként, tanúként vagy gyanúsítottként egyaránt részt vehetnek. Életkori sajátosságaik és kiszolgáltatottságuk miatt a különböző eljárások minden szakaszában különleges bánásmódot igényelnek. Ezzel kapcsolatban fontos megemlíteni az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatását a gyermekbarát igazságszolgáltatásról (URL3), melyben – többek között – olvashatunk az életkort figyelembe vevő tájékoztatás szükségességéről, a gyermek biztonságos és kíméletes meghallgatásáról, a gyermekbarát környezetről és nyelvezetről, a szakemberek képzésének fontosságáról. Tanulmányunkban arra vállalkoztunk, hogy a bántalmazott gyermekek sajátosságaiból kiindulva bemutassuk azt a speciális módszertant, melyet az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat keretein belül működő Meghallgató és Terápiás Központokban alkalmaznak a kollégák. A Meghallgató és Terápiás Központok létrejöttét a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 2021. január 1-jével hatályba lépett módosítása támogatta, mely szerint a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekményt a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61. § (2) bekezdése szerinti szolgáltatást végző szaktanácsadó közreműködésével is végrehajthatja. E kihallgatások,

meghallgatások helyszínei lettek a Meghallgató és Terápiás Központok, amiket az izlandi módszert alkalmazó Barnahus házak mintájára hoztak létre a rendőrségi épületektől független, gyermekközpontú épületekben. Végül pedig kitérünk arra az új szakirányú továbbképzésre, mely a bántalmazott gyermekek ki- és meghallgatását végző szakemberek felkészítését vállalta fel, és hosszas előkészítést követően 2025 februárjában indult útjára a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Karán.

A gyermekek specifikumai

A szakirodalom és a gyakorlati tapasztalatok alapján a gyermekek vallomását befolyásoló tényezőknek három fő csoportját lehet elkülöníteni: a bűncselekmény sajátosságait (típus, elkövető, az esemény és a kihallgatás közti idő), a gyermek jellemzőit (például kognitív érettség, stresszreakciók, emlékezeti kapacitás, a fantázia és valóság elkülönítésének képessége, megfelelési hajlam), valamint az interjú kontextusát (a környezet barátságossága, az interjúztató személyisége). Ezek a tényezők egymással kölcsönhatásban határozzák meg, hogy mennyire lesz koherens és pontos a gyermek beszámolója (Malét-Szabó, 2020; Fekete, 2025). Ebben a fejezetben a gyermekek specifikus jellemzőit foglaljuk röviden össze azzal a céllal, hogy bemutassuk, mely sajátosságaik azok, amelyek jelentős befolyással vannak a kihallgatásuk hatékonyságára.

A történeti szakirodalomban sokáig elterjedt az a nézet, hogy a gyerekek kevésbé megbízható tanúk, mert kevesebb részletet vesznek észre, gyorsabban felejtene, és hajlamosak a fantáziát az emlékekkel összekeverni (Melton, 1981). Johnson és Foley (1984) azonban arra mutattak rá, hogy a gyermekek vallomásainak megbízhatóságát nem elsősorban a kihagyások (errors of omission), vagyis a részletek elfelejtése, hanem sokkal inkább a betoldások (errors of commission), vagyis a valótlan, gyakran sugalmazásból fakadó emlékek megjelenése veszélyezteti. A gyerekek hajlamosak lehetnek a sugalmazás hatására téves emlékeket beépíteni, ami csökkenti a vallomások értékét. Ez különösen azért fontos, mert a kihallgatások során a rosszul feltett kérdések növelhetik a gyermek szuggesztibilitását, és ezzel együtt az emlékezeti hibák számát.

A gyermekek kihallgatásának megértéséhez elengedhetetlen, hogy ismerjük a kognitív fejlődés általános jellemzőit. A gyerekek ugyanis kognitív éretlenségük, a sugalmazásra való fogékonyságuk és a tekintélyszemélyektől való féltelmük miatt a felnőtteknél nagyobb mértékben befolyásolhatók. Éppen ezért a kihallgatási helyzetben kiemelt jelentősége van annak, hogy a szakemberek a gyermek életkorának és fejlődési szakaszának megfelelő módszereket

alkalmazzanak. Egy hatéves és egy tizenkét éves gyermek emlékezete, gondolkodása és kifejezőkészsége jelentősen különbözik egymástól, ami azt is jelenti, hogy másképpen kell számukra megfogalmazni a kérdéseket, illetve eltérő módon kell támogatni őket abban, hogy beszámolójuk koherens és érthető legyen. A kihallgatáskor figyelembe veendő gyermeki specifikumok ismertetését Mérei Ferenc és V. Binét Ágnes (2006) *Gyermeklélektan* című műve, Cole és Cole (2006) *Fejlődéslélektan* című kötete, valamint Malét-Szabó (2020) *Gyermekmeghallgatás a gyakorlatban* című tanulmánya alapján tesszük meg.

A kognitív fejlődés szakaszos természetét Piaget klasszikus elmélete írja le, amely négy alapvető periódust különböztet meg. A szenzomotoros szakaszban (0–2 év) a megismerés az érzékszervek és a mozgás koordinációjára épül. A gyermek ebben a korban az „itt és most” tapasztalatában él, emlékezeti kapacitása még nem fejlett, ugyanakkor ebben az időszakban alakul ki a tárgyállandóság, az a képesség, hogy a tárgyakat akkor is létezőnek tekintse, ha azok éppen nem érzékelhetők. Ebben az életkorban a kihallgatásnak még nincsen gyakorlati relevanciája, hiszen a gyermek nem képes koherens emlékezeti beszámolóra.

A műveletek előtti szakaszban (2–6/7 év) a gyermekek már képesek a világ mentális leképezésére, de gondolkodásukat még számos torzítás jellemzi. Tipikus példája ennek az egocentrizmus, amikor a gyermek kizárólag a saját nézőpontját képes figyelembe venni, illetve a centrálás, amikor egyetlen feltűnő tulajdonság alapján ítél meg helyzeteket, figyelmen kívül hagyva más szempontokat. Gyakori az oksági kapcsolatok félreértése (prekazuilitás), valamint a látszat és a valóság összekeverése, például amikor a jelmezt valóban személyiségváltozásnak tekintik. A gyermekek vallomását ebben az életkorban tovább nehezíti az úgynevezett forrásmonitorozási hiba. Ez azt jelenti, hogy a gyermek nem mindig képes elkülöníteni, hogy egy emlék saját tapasztalatból, hallomásból vagy fantáziából származik, és a hallott vagy elképzelt eseményt is saját élményként adhatja vissza (Malét-Szabó, 2020). Az erkölcsi gondolkodás ebben a korban még heteronóm, vagyis a szabályokat külső előírásaként kezelik, és inkább a következményeket, mint a szándékokat veszik figyelembe. Kihallgatási szempontból mindez azt jelenti, hogy a gyerek vallomása könnyen tartalmazhat torzításokat. Összekeverheti a saját fantáziáját a valósággal, nehezen tudja mások szándékait megérteni, és hajlamos a felszíni benyomások alapján ítéletet alkotni. Emellett nagyobb a veszélye annak, hogy a kérdések sugalmazó hatása torzítja a beszámolóját, illetve, hogy az események közötti oksági összefüggéseket félreérti vagy tévesen adja vissza.

Az iskoláskorra jellemző konkrét műveleti szakaszban (7–11/12 év) a gondolkodás logikusabbá és rendszerezettebbé válik. A gyerekek ekkor már képesek mások nézőpontját figyelembe venni, és a társas perspektíaváltás révén

megértik, hogy mások másképpen láthatják a világot. Megjelenik a decentrálás képessége, vagyis az, hogy egyszerre több szempontot is figyelembe tudnak venni, valamint képesek a logikai szükségszerűségek felismerésére. A konzervációs feladatok megértése (annak felismerése, hogy egy tárgy mennyisége akkor is változatlan marad, ha a formája megváltozik) szintén ebben a periódusban válik lehetővé. Erkölcsi szinten az autonóm moralitás jelenik meg, vagyis a gyermekek már a szándékokat is értéklik, nem csak a következményeket. Ez a fejlődési szakasz a kihallgatás szempontjából kedvezőbb, mivel a gyerekek képesek koherensebb, logikusabb beszámoló adására, és jobban értik az események közötti összefüggéseket. Ugyanakkor még ebben a korban is előfordulhat, hogy nehezen érzékelik a helyzet komplexitását, illetve hajlamosak lehetnek leegyszerűsíteni a történeteket. A vallomásuk ezért viszonylag pontos, de még mindig érzékeny a kérdések megfogalmazására és a felnőtt befolyására.

A formális műveleti szakasz (12–18 év) a serdülőkorra jellemző, amikor a gondolkodás eléri az absztrakció szintjét. A gyerekek ekkor már képesek hipotéziseket alkotni és azokat módszeresen ellenőrizni, figyelembevéve minden lehetséges változót. A logikai műveletek már nemcsak a konkrét tárgyakra vagy eseményekre korlátozódnak, hanem elvont fogalmakra és összefüggésekre is kiterjednek. A serdülők így képessé válnak az arányosság, a valószínűség vagy éppen a kombinatorika alkalmazására, miközben gondolkodásukban egyre hangsúlyosabb szerepet kap a kritikai reflexió és a személyes identitás kialakítása. Kihallgatási helyzetben mindez azt jelenti, hogy a serdülők már képesek koherens, részletes és logikusan felépített vallomásra, valamint jobban megértik a kérdések összetettségét és célját. Ugyanakkor ebben az életkorban az identitáskeresés és a kortársakhoz való erős érzelmi kötődés miatt előfordulhat, hogy vallomásukat befolyásolják a társas elvárások, illetve az önmagukról alkotott kép védelme. Ezért bár technikailag megbízhatóbb tanúknak tekinthetők, a motivációs és érzelmi tényezők továbbra is kihívást jelenthetnek esetükben.

A kognitív és emlékezeti működés fentiekben ismertetett fejlődési szakaszai jól szemléltetik, hogy a gyermekek kihallgatásakor miért kell életkorspecifikus megközelítést alkalmazni. Egy óvodás gyermek beszámolója egészen más szerkezetű, más torzításokat tartalmaz, és más támogatást igényel, mint egy iskolás vagy serdülő gyermek vallomása. Összefoglalva elmondható, hogy a 3–6 éves gyerekek képesek ugyan vallomást tenni, de a szabad elbeszélésük gyakran hiányos, szegényes és könnyen befolyásolható. A 6–12 évesek pontosabban érzékelik és adják vissza az eseményeket, de tízéves kor alatt még nem tudják azok komplexitását teljesen átlátni, és gyakran irreális elképzelések jelennek meg náluk. A 12–18 éves gyerekek már általában objektívebb és megbízhatóbb tanúk, képesek mások érzelmeit felismerni, de sokszor inkább saját magukra és

kortársaikra fókuszálnak, így előfordulhat, hogy nem a legélesebb megfigyelők (Malét-Szabó, 2020; Fekete, 2025).

A bántalmazott gyermekek speciális jellemzői

A gyermekek kihallgatása az igazságszolgáltatásban sajátos kihívásokat rejt, hiszen a gyerekek fejlődési sajátosságai alapvetően meghatározzák, hogy mennyire képesek pontos, részletes és megbízható beszámolót adni. Az eddigi kutatások és gyakorlati tapasztalatok rámutatnak arra, hogy már a „tipikusan fejlődő” gyermekek esetében is számos tényező befolyásolja a vallomás minőségét. A kognitív kapacitás, a nyelvi és kommunikációs készségek, a memória sajátosságai, a kötődési minták, valamint az életkori különbségek mind alakítják, hogyan reagál a gyermek a kihallgatás során. Ezeknek az általános sajátosságoknak a feltárása fontos kiindulópontot ad, ugyanakkor önmagában nem elegendő. A bántalmazott gyermekek ugyanis olyan további pszichés és fejlődéslélektani kockázatoknak vannak kitéve, amelyek jelentősen befolyásolják vallomásképeségüket. A trauma vagy abúzus hatása megjelenik a szociális-kognitív fejlődésben, a nyelvi és pragmatikus kommunikációban, az emlékezeti folyamatokban és a kötődésben egyaránt. Ezért különösen indokolt, hogy a tipikus fejlődési jellemzők bemutatását követően a bántalmazott gyerekek specifikumait is részletesen megvizsgáljuk.

Barahal, Waterman és Martin (1981) vizsgálata rávilágított, hogy a bántalmazott gyermekek szociális-kognitív fejlődése eltér a nem bántalmazott társaikétól. A 7–8 éves korosztályban végzett összehasonlító kutatás kimutatta, hogy a bántalmazott gyerekek másképp érzékelik a társas események kontrollját, eltérően értik a társas szerepeket, és gyengébb a perspektívaváltási készségük, illetve a szociális érzékenységük. Ezek a különbségek nem magyarázhatók sem az IQ, sem a társadalmi háttér alapján, hanem magából a bántalmazásból fakadnak (Barahal et al., 1981). Trickett és McBride-Chang (1995) tanulmánya a gyermekbántalmazás és elhanyagolás fejlődési következményeit vizsgálja. A cikk narratív szakirodalmi áttekintő tanulmány, amely nem egyetlen empirikus vizsgálatra épül, hanem korábbi kutatások eredményeit szintetizálja és hasonlítja össze. A szerzők főként az 1970-es és 1980-as években készült nemzetközi (elsősorban amerikai) empirikus vizsgálatokat rendszerezték, amelyek különböző bántalmazási formákat (fizikai bántalmazás, szexuális bántalmazás, érzelmi bántalmazás, elhanyagolás) és azok hatásait követték nyomon gyermek- és serdülőpopulációk körében. A vizsgálatok többsége klinikai mintákat vagy gyermekvédelmi hatóságok által azonosított eseteket dolgozott fel,

kiegészítve longitudinális követéses kutatásokkal. Az áttekintés módszeresen vizsgálta, hogy a különböző bántalmazási formák hol, kiknél, mikor és milyen módszerekkel kerültek feltárára. Klinikai interjúk, pszichológiai tesztek (kognitív, érzelmi, szociális készségeket mérő skálák), iskolai teljesítménymutatók és viselkedéses megfigyelések kombinációja képezte a kutatások módszereit. A vizsgálatokban gyermekvédelmi szakemberek, pszichológusok, tanárok és szülők bevonásával értékelték a gyerekek fejlődését. A szerzők fő megállapítása, hogy a különböző bántalmazási formák eltérő fejlődési profillal járnak együtt. A fizikai bántalmazás gyakran a szociális-érzelmi működés zavarait és agresszív viselkedést eredményez. A szexuális bántalmazás erősen összefügg a szorongás, depresszió és identitásproblémák megjelenésével. Az elhanyagolás különösen a kognitív fejlődés és az iskolai teljesítmény területén okoz tartós lemaradást. A tanulmány hangsúlyozza, hogy ezek a hatások nemcsak rövid távon jelentkeznek, hanem hosszabb távon is hozzájárulnak a pszichés sérülékenységhez és az intergenerációs problémák fennmaradásához (Trickett & McBride-Chang, 1995).

Míg Barahal és munkatársai (1981) a gyermekek aktuális szociális-kognitív működését vizsgálták empirikusan, addig Trickett és McBride-Chang (1995) már szélesebb, több vizsgálatot integráló perspektívából közelítettek. Ez a különbség jól mutatja, hogy a korai, kis mintás empirikus eredmények hogyan kaptak később szélesebb kontextust.

Gould és munkatársai (2012) arra vállalkoztak, hogy kimutassák azt, hogy a gyermekkorban történt fizikai, szexuális bántalmazás vagy elhanyagolás milyen mértékben kötődik a kognitív funkciók maradandó károsodásához felnőttkorban. A kutatás során a résztvevők önbevallás alapján számoltak be arról, hogy gyermekkorukban volt-e bántalmazásuk vagy elhanyagolásuk, míg aktuális kognitív teljesítményüket pszichológiai tesztekkel mérték fel felnőtt korban. A tanulmány szerzői gondosan bevonták a kontrollcsoportot, amelynek tagjai nem számoltak be korai traumáról, továbbá statisztikai elemzéseik során kontrollálták az életkort, nemet, valamint más háttérváltozókat, hogy minimalizálják a külső hatások torzító szerepét. Az eredmények világos mintázatot mutattak, mivel azok a felnőttek, akik gyermekkorukban bántalmazást vagy elhanyagolást éltek át, átlagosan gyengébb teljesítményt értek el több kognitív területen (például a végrehajtó funkciók, a munkamemória, a vizuális memória és az információfeldolgozás sebessége terén) mint azok, akik ilyen traumákkal nem szembesültek. Ezek a különbségek nem csupán statisztikai értelemben voltak szignifikánsak, hanem a traumatizáció jellege és súlyossága (azaz, hogy milyen típusú bántalmazásról volt szó, milyen intenzitással és mennyi ideig tartott) erősen befolyásolta, milyen mértékű kognitív deficit alakult ki. A kutatók rámutattak továbbá arra, hogy

ezek a károsodások nem magyarázhatók pusztán a társadalmi-gazdasági háttérrel vagy más demográfiai különbségekkel, ezzel is megerősítve, hogy a bántalmazás/elhanyagolás önálló, meghatározó szereppel bír. Gould és munkatársai (2012) hangsúlyozzák, hogy a korai életbeli trauma kognitív következményei túlmutatnak a gyermekkoron, mivel nemcsak rövid távú pszichés tünetekkel járnak együtt, hanem hosszú távon rögzült működési eltéréseket eredményeznek a felnőtt agyi és kognitív működésben (Gould et al., 2012).

Ez a harmadik tanulmány időbeli perspektívájában is eltér az előző kettőtől. Míg Barahal és munkatársai (1981) a gyermekkorai szociális-kognitív működésre, Trickett és McBride-Chang (1995) a gyermek- és serdülőkorai fejlődési utakra fókuszáltak, addig Gould és kollegái (2012) a bántalmazás hosszú távú, felnőttkori következményeit tárják fel. Így a három kutatás együttese egy fejlődési ívet rajzol ki, amely megmutatja, hogyan befolyásolja a bántalmazás a gyermekek aktuális működését, a serdülőkorai pszichoszociális fejlődést, valamint a felnőttkori kognitív teljesítményt. Ez a többdimenziós megközelítés erősíti annak a felismerését, hogy a bántalmazott gyermekek kihallgatásánál különösen körültekintőnek kell lenni, hiszen kognitív, érzelmi és társas sajátosságaiak eltérhetnek a tipikus fejlődési mintázatoktól.

Egy másik tanulmány szerint azok a gyerekek, akik bántalmazást vagy elhanyagolást éltek át, gyengébb teljesítményt mutattak mind a receptív (megértési), mind az expresszív (kifejezési), mind pedig a szociális nyelvi készségek terén, mint a nem bántalmazott társaik. Ez a deficit attól függetlenül volt megfigyelhető, hogy a gyermekek még a bántalmazó környezetben éltek, frissen kerültek ki onnan, nevelőszülőknél éltek, vagy intézményből örökre fogadták őket. A kutatások tehát következetesen arra mutatnak rá, hogy a bántalmazás a nyelvi és kommunikációs fejlődés egyik kritikus akadály, ami a kihallgatások során különösen releváns. A gyerekek gyakran nem képesek árnyaltan megfogalmazni élményeiket, félreérthetően fejezhetik ki magukat, illetve nagyobb mértékben ki vannak téve a sugalmazás veszélyének. Ezért a kihallgatások során a szakembereknek számolniuk kell azzal, hogy a gyermek beszámolója nem feltétlenül a pontos emlékezés hiányából fakad, hanem nyelvi és kommunikációs korlátozottság következménye lehet.

Fontos megemlíteni egy viszonylag friss tanulmányt is, amely a bántalmazás komplex traumát okozó hatását vizsgálja a gyermekek szociális-pragmatikus kommunikációjára. Különböző gyermek- és serdülőpopulációkat vontak be, amelyek közös jellemzője volt, hogy valamilyen tartós, időben elhúzódó traumaélmény (abúzus, elhanyagolás, komplex stressz) állt fenn náluk, összehasonlítva olyan társaikkal, akik nem éltek át ilyen traumákat. A tanulmány nem új mérésorozatot gyűjtött, hanem már meglévő empirikus tanulmányokat

analizált annak érdekében, hogy feltérképezze, milyen mértékben és milyen formákban sérül a társas-pragmatikus kommunikáció a bántalmazott gyermekeknél. A tanulmány főbb eredményei között szerepel, hogy a bántalmazott gyermekek gyakrabban küzdenek nehézségekkel a pragmatikus kommunikáció olyan területein, mint a társas normák követése (például mikor és hogyan illik beszélni), a kontextusfüggő beszédstílus alakítása, a mások szándékainak, motivációinak értelmezése, valamint a narratív (elbeszélő) képességekben való elégtelenség. Hyter rámutat arra is, hogy ezek a nehézségek nem pusztán a beszéd- vagy expresszív nyelvi problémákhoz köthetők, hanem szociális tudással és érzelmi szabályozással, valamint kognitív képességekkel együtt jelennek meg, ami erősíti azt a korábban idézett tanulmányokban szereplő megközelítést, miszerint a trauma sok dimenzióban hat (Hyter, 2021).

Míndezek a kommunikációs nehézségek szorosan összefüggenek a gyermekek emlékezeti sajátosságaival is. A bántalmazott gyerekeknél a trauma következtében gyakran tapasztalható a narratívák fragmentáltsága, az események idő- és térbeli elrendezésének zavara, valamint a túl- vagy alulrészletezés. Ez arra utal, hogy a kommunikációs és nyelvi hiányosságok nem választhatók el a memória működésének sérüléseitől, hiszen a gyermek vallomásának koherenciáját egyszerre befolyásolják nyelvi, kognitív és emlékezeti tényezők.

Goodman, Quas és Ogle (2010) átfogó szakirodalmi áttekintése a gyermekbántalmazás és az emlékezet kapcsolatát vizsgálta. A tanulmány különböző életkorú (gyermek, serdülő, felnőtt) bántalmazott mintákon végzett empirikus vizsgálatokat szintetizált, kontrollcsoportok bevonásával. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a bántalmazás nem eredményez általános emlékezeti deficitet, ugyanakkor bizonyos körülmények között eltérések jelentkeznek: traumareleváns információknál gyakran tapasztalható hipervigilancia és fokozott előhívás, míg más esetekben az elkerülő megküzdés és a disszociáció fragmentált emlékekhez vezethet. Például a szexuális bántalmazást átélt gyermekek gyakran pontosan emlékeznek az orvosi vizsgálatok részleteire, de azoknál, akik erősebb traumatüneteket és disszociációt mutatnak, több emlékezeti hiba fordul elő. Az áttekintés rámutat arra, hogy a bántalmazás okozta érzelmszabályozási zavarok és bizonytalan kötődés szintén befolyásolják a memória pontosságát: a szorongóbb gyerekek érzékenyebbek a kihallgató viselkedésére, ami a felidézett emlékek koherenciáját csökkenti. Mindez különösen fontos forenzikus kontextusban, hiszen a gyermekbarát, támogató interjúk javítják a beszámolók minőségét, melyre tanulmányunk későbbi részében visszatérünk. Goodman és munkatársai így arra a következtetésre jutottak, hogy a bántalmazás hatása az emlékezetre kettős. Egyes gyerekek pontosan, mások fragmentáltan emlékeznek, ami közvetlenül befolyásolja a vallomások megbízhatóságát (Goodman et al., 2010).

Az előbbihez szorosan kapcsolódó kutatás azt vizsgálta, hogyan befolyásolja a bántalmazás és elhanyagolás a gyerekek eseményemlékezetét és sugalmazhatóságát, különös tekintettel a kognitív működésre. A tanulmány kontrollcsoportos összehasonlításban dolgozott. Bevonták azokat a gyermekeket, akikről ismert, hogy elhanyagolták őket, de nem feltétlenül érte őket fizikai vagy szexuális bántalmazás, valamint olyanokat is, akiknél semmilyen dokumentált bántalmazási előzmény nincs. A minta 6–17 éves gyerekekből állt, és több mérési pontot alkalmaztak, hogy felmérjék az események felidézésének pontosságát és a sugalmazhatóságra való fogékonyságot. Az eredmények azt mutatták, hogy a bántalmazott vagy elhanyagolt gyermekek nagyobb mértékben hajlamosak memóriahibákra, és nagyobb sugalmazhatósággal rendelkeznek, mint a nem bántalmazottak. Ugyanakkor a memóriahibák előfordulása nem kizárólagos. Az intelligencia, a rövidtávú memória és az életkor jelentős prediktorok voltak. A traumával összefüggő pszichopatológia (például belső feszültség, szorongás) szintén kapcsolódott a memória pontosságának csökkenéséhez.

A gyermekek emlékezeti sajátosságainak vizsgálatánál figyelembe kell venni a neuropszichológiai tényezőket is. A gyermekkori trauma bizonyítottan hatással van a hippocampus fejlődésére, amely az emlékek hosszú távú megőrzésének egyik kulcsfontosságú struktúrája. Mivel ennek fejlődésének kritikus szakasza gyermekkorban van, a károsodások felnőttkorban is maradandó különbségekhez vezethetnek (Bremner, 2006; Teicher et al., 2012). Az emlékezés ráadásul nem pusztán reprodukív folyamat, hanem egyben rekonstruktív jellegű is: az agy törekszik teljes, koherens narratívát létrehozni, ezért a hiányzó részleteket kiegészíti, ami torzításokhoz vezethet (Bartlett, 1995; Schacter, 1999). Az így kiegészített emlékekről való beszámolót követően pedig sok esetben már nagyon nehéz az elmondottakból utólag kiemelni a ténylegesen megtörtént eseményeket (forrásmonitorozási hiba). Gyermekkorban mindez fokozottan megjelenik, mivel a gyerekek nem feltétlenül törődnek a történet logikai koherenciájával, inkább az érzelmileg hangsúlyos mozzanatokot emelik ki, amelyek aránytalanul nagy súllyal szerepelnek beszámolójukban (Howe, 1997; Goodman & Melinder, 2007). Felnőttkorban ugyanakkor megjelenik a kognitív koherencia iránti igény, amely enyhítheti a torzításokat, de traumatikus emlékek esetében éppen az válik megterhelővé, hogy az élmény nem illeszthető be kontextusba. Az így kontextus nélkül tárolt traumatikus emlékek könnyen felidéződhetnek semleges ingerek hatására is, ami súlyos traumareakciókat válthat ki (Van der Kolk, 1994).

Az emlékezeti sajátosságok mellett a kihallgatások során a kötődés mintázatai is szerepet játszhatnak, hiszen feltételezhető, hogy a gyermek biztonságérzete és a felnőttekhez való viszonya befolyásolhatja, mennyire képes megnyílni, illetve mennyire koherensen tudja megosztani élményeit.

Egy törökországi kutatás (Selçuk Egyetem, 490 hallgató bevonásával) azt vizsgálta, hogyan függnék össze a gyermekkori bántalmazási tapasztalatok és a gyerekek kötődési mintái. A vizsgálat kvantitatív, keresztmetszeti módszerrel készült. Az eredmények azt mutatták, hogy az érzelmi bántalmazás negatívan kapcsolódik a biztonságos kötődéshez, míg a fizikai bántalmazás pozitív kapcsolatban áll az ambivalens és a dezorganizált kötődéssel. Az érzelmi bántalmazás emellett összefüggést mutatott az elkerülő kötődési mintákkal is. A vizsgálat megerősítette a kötődéelmélet alapfeltevését, miszerint a korai pozitív tapasztalatok biztonságos kötődést, a negatív élmények pedig bizonytalan kötődést eredményeznek. Ez arra utal, hogy a bántalmazás hatásai a gyermekkoron túl is megjelennek, és befolyásolják a fiatalok kapcsolati mintázatait, valamint a felnőttekkel szembeni bizalom szintjét is (Karakuş, 2012). Fresno és munkatársai kvantitatív, összehasonlító vizsgálatukban bántalmazott és nem bántalmazott gyermekek kötődési narratíváit elemezték. A minta különböző életkorú gyerekeket foglalt magában, a kötődési reprezentációkat narratív interjúk segítségével tárták fel. Az eredmények szerint a bántalmazott gyerekek kevesebb biztonságos és több dezorganizált kötődési mintázatot mutattak, narratíváikban ritkábban jelentek meg pozitív szülő-gyermek kapcsolati ábrázolások, és gyakrabban láttatták gondozóikat szomorúnak vagy távolságtartónak. A bántalmazás típusa és a bántalmazási események száma ugyanakkor nem járt együtt szignifikáns különbségekkel, de az elemzés közepes-nagy hatásméretet mutatott a dezorganizált és ambivalens kötődés irányába (Fresno et al., 2017). Mindez összecseng a kommunikációs és emlékezeti kutatásokkal. A trauma tehát nemcsak a nyelvi készségeket és a memória pontosságát, hanem a kötődési mintázatokat is torzíthatja, ami a kihallgatási helyzetben alapvetően befolyásolhatja a gyermek vallomásának koherenciáját és bizalmi szintjét.

Interjútechnikák a világban

A fenti áttekintésből egyértelművé válik, hogy mennyire speciálisak azok a kihallgatások, amikor gyermek ül a szakemberrel szemben: mennyi körülményre kell figyelemmel lenni. A világban számos kihallgatási stratégia létezik, ám épp a fent tárgyalt specifikumok miatt nem mindegy, hogy melyiket alkalmazzuk gyermek- vagy fiatalokkorával szemben. Tanulmányunk e részében néhány, a nyomozások során (de nem csak a rendőri hivatásban) ismert interjútechnikát mutatunk be. Írásunknak nem célja a fellelhető összes kihallgatási technika megismertetése, csupán felvillantunk néhányat közülük annak érdekében, hogy láthatóvá váljanak különbségeik a későbbiekben bemutatandó NICHD

(National Institutes of Child Health Development) protokoll célkitűzéseivel szemben. Az alábbiakban a Self-Administered Interview (SAI), a Strategic Use of Evidence (SUE), a PEACE, a kognitív interjú (CI) és a REID kihallgatási modelleket tekintjük át röviden.

A Self-Administered Interview (SAI) lényege röviden, hogy „megfagyasztja” a szemtanúk memóriáját. Olyan bűncselekményeknél használatos elsősorban, ahol van egy jól körülhatárolható helyszín, és a cselekménynek akár több szemtanúja is lehet, akik egyenkénti kikérdezése hosszadalmas lenne. Ezért alkalmazzák ezt az „önkitöltős”, „önbevallásos” kérdőívet, mely a szemtanúk közt kiosztva világos iránymutatások segítségével teszi lehetővé, hogy megtegyék vallomásaikat. Így a memóriában tárolt információk nem sérülnek – egyik alapfeltétel, hogy a bűncselekmény időpontjához képest minél előbb megtörténjen a nyomtatvány kitöltése –, és kevésbé is halványulnak az emlékek (Gabbert et al., 2009, Sági, 2017).

A Strategic Use of Evidence (SUE) technikának a fókuszában a bizonyíték áll, mégpedig oly módon, hogy a nyomozó hatóság annak alapján építi fel a kérdéseit, hogy milyen bizonyítékok vannak a birtokában. Tehát a kérdéssor már előre összeállított, és a már ismert bizonyítékok mentén igyekszik vallomásra bírni az elkövetőt. A technika feszességet és önfegyelmet vár el a kérdezőtől mind a kérdéstípusok használatában, mind pedig a kérdések sorrendjének követését tekintve, integrált alapelvek szem előtt tartásával (Granhag & Hartwig, 2014, Sági, 2017).

A PEACE-modell betűi az interjútechnika lépéseit rejtik: P – felkészülés és tervezés (preparation and planning), E – kapcsolat kialakítása és interjú menetének ismertetése (engage and explain), A – az interjú felvétele az esetleges ellentmondások feltárásával (account), C – lezárás (closure), E – kiértékelés (evaluation). E sorok írói szerint a felkészülés, a kapcsolat kialakítása és az értékelés a legértékesebb, legkevésbé elhanyagolható lépései egy forenzikus interjúnak. A PEACE-modell legjobban a tanúk és sértettek kihallgatására alkalmas, strukturált, tiszteletteljes és pszichológiailag is a leginkább megalapozott (URL1; Milne & Bull, 1999). A kognitív interjú mellett a PEACE-modell az, ami – a tiszteletteljes és strukturált jellege miatt – talán a leginkább hasonlít az általunk részletesebben bemutatandó NICHD-protokollhoz.

A kognitív interjú (CI) a PEACE-hez hasonlóan egy pszichológiailag megalapozott, nem konfrontatív technika, mely különböző stratégiák és kérdéstípusok (sorrendek változtatása, nyílt végű kérdések, szempontváltás) segítségével azt igyekszik elérni, hogy a meghallgatottak emlékei minél pontosabb előhívásra kerüljenek. A technikát magát az emlékezetkutatások eredményeire támaszkodva fejlesztették ki, később pedig az Enhanced Cognitive Interview (ECI)

elnevezésű továbbgondolásában fontos szerepet kapott a kapcsolatépítés, a megfelelő kommunikáció és a környezet milyensége is (Fisher & Geiselman, 1992).

A REID-modell az egyik legismertebb, ám manapság egyre inkább vitatott kihallgatási technika. Az 1950-es évek USA-jában dolgozták ki, konfrontatív és a pszichológiai nyomásgyakorlásra épít. A cél a hazugságjegyek kiszűrése egy viselkedéselemző interjú rész, illetve egy többlépéses kihallgatási folyamat alkalmazásával, melynek része például a közvetlen konfrontálódás, az empátia hamis látszatának keltése (Inbau & Reid, 1962; Inbau et al., 1986, 2001; Inbau et al., 2013; de lásd például *Ivaskevics & Pásztor, 2015*). Rizikója többek közt a hamis beismerés. Az oktatásban elsősorban erről hallhatnak a rendőrök tanuló hallgatók, ami a technika kritikáit tekintve talán kevésbé szerencsés. Hiszen egy konfrontatív technika ugyan bizonyos elkövetőknél talán, de sértetteknél és tanúknál, vagy traumatizált elkövetők és sértettek esetében egyáltalán nem célravezető.

A REID-technika és az e cikk hasábjain tárgyalt gyermekkorúak kihallgatásának összefüggését vizsgálta egy 2009-es kutatás, mely arra kereste a választ, hogy milyen különbségek lelhetők fel a REID-et használó és nem használó rendőrök között az érzékenységet tekintve. A kutatók azt találták, hogy a REID-et alkalmazó rendőrök sokkal kevésbé érzékenyen állnak a gyermekek fejlődési és kommunikációs sajátosságaihoz, mint azok, akik ezzel a technikával nem dolgoznak (*Kostelnik & Reppucci, 2009; Radvánszki et al., 2025*).

A kihallgató, ha hatóság – a kihallgató, ha segítő szakember

A fenti gondolatmeneten továbbhaladva, egy 2010-es, az USA-ban dolgozó rendőrök által kiskorúakkal szemben alkalmazott kihallgatási technikákat vizsgáló kutatás azt találta, hogy bár a hatóságok tisztában vannak a gyermek-, a fiatal- és a felnőttkorúak közötti fejlődési és kommunikációs különbségekkel, ahogy azal is, hogy ezek befolyásolhatják a kihallgatások menetét, mégis igen kevesen alkalmazzák ezt a tudást a fiataikorúakkal szemben kihallgatási kontextusban. Magyarul: az amerikai rendőröknek nincs differenciált kihallgatási stratégiájuk egy gyerek/fiatal és egy felnőtt esetében (Reppucci et al., 2010).

Egy vallomás létrejöttének három fázisa van: (1) az esemény átélése, észlelése, (2) az emlékezetben tárolás és (3) a reprodukció, előhívás (Steller & Volbert, 1997). Korábban már utaltunk rá, hogy a hamis beismerő vallomásoknak oka lehet a konfrontálódás, a pszichológiai nyomás átélése, így különösen fontos, hogy a kihallgatásban részt vevő egyének pszichológiai szakértelemmel, tudással legyenek felvértezve. Ahogyan a nem pontos emlékezet oka lehet

nyelvi és kommunikációs korlátozottság, melyre megfelelő kommunikációs stratégia használatával „szükséges válaszolni”.

A rendőri kihallgatások egyik célja a történetek megszerzése és az objektív igazság megismerése, melynek érdekében gyakorta alkalmazzák a pszichés feszültség növelésének eszköztárát: a sarokba szorítás technikáját, a „gyorstüzelő kérdéseket”, a türelmetlen kíváncsiságot, a pressziót. Ezzel szemben, ha egy segítő szakember vezeti a kihallgatást, akkor annak célja a történetek megértése, a tér, a kiteljesedés biztosítása, melyet aktív hallgatással, speciális kérdezőtechnikával, tehermentesítéssel, biztonságot növelő eszközökkel igyekeznek elérni (Fisher et al., 1987). Amikor gyermekek kihallgatásáról beszélünk, két alapvető cél lebeg a szemünk előtt: egyrészt a megfelelő mennyiségű és minőségű információ megszerzésének szükségessége, másrészt pedig a gyermekek védelmének biztosítása. Valójában nagyon nehéz előre megjósolni, hogy egy gyermek számára mi lesz a traumatikus, így a traumatizált gyermekek kihallgatásának a bizalmon, a kötődésen, a partnerségen, a tiszteleten kell alapulnia, ami tulajdonképpen a gyermekek mindenek felett álló érdekével egyenértékű (Nagygyőr, 2022; Gyurkó, 2013; Malét-Szabó, 2020).

Barnahus és az NICHD-protokoll

Az NICHD-protokollal kapcsolatban három fő alapelv emelhető ki: tiszteletteljes, rendőri és illeszkedik a gyermekekkel (életkorral is) kapcsolatos elvárásokhoz is. Az NICHD-protokoll a National Institutes of Child Health Development¹ keretrendszerhez kapcsolódó interjúprotokoll, mely elsősorban a tudatosan használt kérdezőtechnikára épít (Lamb et al., 2008). A Barnahus-konceptióba jól illeszthető technikáról van szó, mely lehetővé teszi a bántalmazott gyermek számára, hogy egy megfelelően képzett és kellően érzékeny szakember hallgassa ki, csökkentve-elkerülve ezzel a másodlagos traumatizáció esélyét. A Barnahus adja a keretet, az NICHD-protokoll pedig egy olyan, tudományosan megalapozott kérdezőtechnikát, melyben megszületik a gyermekek befolyásmentes és empátikus, ám rendőri szempontokat is szem előtt tartó kihallgatása (Radvánszki et al., 2025; Nagygyőr, 2022). Az NICHD szempontjai szerint a kihallgatást nem (elsősorban) hatóság, hanem felkészített szaktanácsadók végzik, akik a keretrendszer által megfogalmazott ajánlások és kompetenciák teljes birtokában,

¹ A szervezet 1962-ben alakult az USA-ban azzal a céllal, hogy mindazon kutatókat, oktatókat, gyakorlati szakembereket összefogja, akik tevékenységének fókuszában az emberek egészségének fejlesztése áll gyermekkortól kezdve egészen időskorig, az egyénre és a közösségre összpontosítva egyaránt (URL4).

a gyermek alapvető jóllétét szem előtt tartva folytatják le az interjút [Be. 87. § (1) bekezdés b) pont bb) alpont; Nagygyőr, 2022], míg az igazságszolgáltatás többi szereplője a háttérben, a monitorszobából követi az eseményeket, adott pillanatban lehetőséget kapva az információk elmélyítésére. A kihallgatás így szakemberi együttműködésben, az összes résztvevő perspektíváját szem előtt tartva zajlik (Radvánszki et al., 2025; Roskó, 2018).

Mint kérdezőtechnika, az NICHD alapját a kommunikációs kompetencia és a kérdéstípusok tudatos használata jellemzi. Az eredeti NICHD-koncepcióban a nem szuggesztív, nyitott kérdések használata dominál a meghívásos utalások és nem verbális utalások (facilitátorok) mellett. Kerüli a zárt, sugalmazó, dichotóm kérdéseket, melyek korlátozzák a válaszadás spektrumát. Az alábbi táblázatból, bár nem törekszik teljességre, jól követhetővé válik az NICHD által kívánatos kérdezőtechnika koncepciója.

1. számú táblázat

Alap kérdéstípusok az NICHD-protokollban

Kérdéstípus	Definíció	Példa
Nem verbális utalás (facilitátor)	Nem szuggesztív „felszólítás” a válaszadás folytatására.	„Uhum” „Igen” „Szóval megtűtött...” (csak, ha a gyerek utal rá!), bólintás és aktív hallgatás.
Meghívás	Nyílt végű felkérés a történet folytatására. Kérdésként, állításként és kérésként is megfogalmazható.	„Mondj el erről még többet...” „Hallgatlak...” „Figyelek rád...”
Utalásos meghívás	Szabad elmesélésre meghívás azon tények újraemlítése által, melyeket a gyerek már mondott.	„Említetted (tény, esemény, ember). Szeretnék erről többet tudni.” „Említetted (esemény). Azután mi történt?”
Irányító, orientáló	Korábban elhangzott tény megismétlése a mélyítés érdekében.	„Milyen színű volt az ing?” (csak, ha az ing említésre került!). „Hol történt ez?” „Hol érintett meg?” (ha utalás történik érintésre!).

Forrás. A szerzők saját szerkesztése Lamb et al., 2008 alapján.

Kerülendők azok a kérdések, amelyek feltételezésekre építenek, melyeket a gyerek nem említett, vagy olyan információk mélyítésére szolgálnak, amiket értelmezni vélünk a gyerek által elmondottak alapján, de erre bizonyítékunk nincs. A technika használata nagy önfegyelmet és önuralmat kíván meg a kihallgatótól, hiszen bizonyos részeiben nagyban eltér az ösztönösen választandó szóhasználatunktól, kérdéstípusainktól. Ezért a későbbiekben bemutatandó forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó képzés során nagy hangsúlyt fektetünk a saját élményes tanulás fontosságára, hogy a kérdések tudatos használata rögzüljön,

az ösztönös működések háttérbe szoruljanak. Mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy – mint minden segítő jellegű tevékenységnél – a „siker” itt is 60%-ban a technikai tudáson, 40%-ban a kihallgató személyén, érzésein, karakterén, empátiáján múlik. Fontos hangsúlyoznunk, hogy siker alatt itt elsősorban azt értjük, ha a gyerek az interjút nem kikérdezőként éli meg, és nem sérül az együtt töltött idő alatt.

Ha már felmerült az idő, időtartam kérdése, és mivel a technika nagymértékben szem előtt tartja a gyermekek életkori sajátosságait, fejlettségi szintjét, fontos megjegyezni, hogy időtartamát tekintve 40, 60, 75 perces meghallgatásokról beszélünk ebben az esetben. Ezt elérendő az NICHD-protokoll szigorúan felépített tervből áll, mely a kihallgatás egész folyamatát lefedi. Mindegyik lépéshez hozzárendelődik az annak az adott „témakörnek” a feltárásához szükséges időkeret, így adódik össze a teljes interjúra szánt idő, mely jóval rövidebb időtartamra törekszik, mint ami egy klasszikus rendőri kihallgatást jellemez. Az alábbi táblázatban összefoglaljuk az egyes lépések témáit és az azokra (ideálisan) szánandó időkeretet.

2. számú táblázat

A kihallgatás folyamata lépésről lépésre

Lépés	Tartalom	Időkeret
0. lépés	Azonosítás, adatok ellenőrzése	5–10–15 perc
1. lépés	Az emberek, a helyiség bemutatása, tények kommunikálása, megismerkedés	
2. lépés	Jogi keretek ismertetése	
3. lépés	Megállapodások kötése	
4. lépés	Semleges téma megbeszélése és a technika által alkalmazott kérdéstípusok „begyakorlása”	10–15 perc
5. lépés	Meghívás szabad elbeszélésre	30–40 perc (életkortól függően)
6. lépés	Meghívás, kérdésfeltevés	
7. lépés	Elmélyítés, tisztázó kérdések	5–10–15 perc
8. lépés	Egyéb ügyirati elemek ellenőrzése	
9. lépés	Befejezés, semleges téma	
10. lépés	Elköszönés	

Forrás. A szerzők saját szerkesztése Radvánszki et al., 2025 és Nagygyőr, 2022 alapján.

A 0–3. lépésig tartó folyamat legalább annyira kell, hogy szóljon a kihallgatóról, mint a gyerekről, hiszen a szakembernek is meg kell érkeznie a folyamatba, meg kell találnia a fókuszot az elkövetkező, kicsivel több mint egy órára. A 4. pont, vagyis a rapportépítés, már a konfrontatívabb (REID) kihallgatási protokollokban is előkelő helyet foglal el, nem elhanyagolható lépés. Ez az az

időtartam, amikor a résztvevők számára lehetővé válik a kapcsolat és a bizalom kiépítése semleges, általában pozitív témák, élmények említésével. A semleges téma érintése egyúttal lehetőséget nyújt arra is, hogy a gyermek „megismerkedhessen” a protokollban használatos kérdéstípusokkal és a szegmentálás jelenségével, melyről a későbbiekben írunk. A nyomozás szempontjából az 5–6. lépés a legfontosabb: ennek célja annyi objektív tény és adatot kinyerni a szabad elmesélés, szegmentálás és mélyítő kérdések segítségével, amennyit csak lehet. A 7–10. lépések már a levezetést szolgálják, ekkor kerül sor a monitorszobában a kihallgatást végigkötető szakemberek elmélyítő, tényfeltáró kérdéseire, az akta egyéb elemeinek fókuszálására, az elköszönésre (mely mindig semleges témával, pozitív atmoszféra megteremtésével történik).

A korábbiakban többször tettünk említést a technikában alkalmazott szegmentálás jelenségére. A szegmentálás lényege, hogy »a gyermektől – a szabad elmesélés fázisában – hallottak alapján egy képzeletbeli idővonalon lineárisan előrehaladva „-tól ... -ig” szakaszokra bontva« (Nagygyőr, 2022) ismerjük meg az eseményeket. A technika célja ebben a szakaszban az epizodikus memória stimulálása, hiszen a kihallgatás során nem általánosságban szeretnénk az események folyamatát megismerni, hanem a szóban forgó eseménysorban jobban elmélyülni és ezzel kapcsolatban minél több objektív adatot kinyerni. Ezért a fókusz az egyedi, személyes, specifikus emlékelőhíváson van. Ha a megismert eseménysort rövidebb szakaszokra bontjuk, azáltal a memória stimulálása megtörténik és sokkal több apró részlet kerülhet elő, mindemellett kevésbé valószínű, hogy a gyermek a traumát újraéli és a negatív élmények elárasztják, mintha itt és most történnének az események. A szegmentálásnak is megvannak a szigorú szabályai. Elsősorban alapvetés, hogy a korábban megismert történetet ne túl rövid, ne túl hosszú szakaszokra bontsuk. Ha túl rövid, akkor nem nyerünk ki kellő adatot és a gyermek is fárad, ha túl hosszú, elnagyolttá válik a beszámoló. A „-tól ... -ig” szakaszok sajátossága, hogy egy biztonságos ponttól kezdődően egy másik biztonságos pontig bezárólag tartsanak, és ez két befejezett cselekvés legyen. Amire a szaktanácsadó kíváncsi, az a szegmens közepén van (például: „Mondj el nekem mindent attól a pillanattól kezdve, hogy XY belépett a szobádba, odáig, hogy kiment onnan.”). Nemhogy nem szerencsés, de tilos a bántalmazást tartalmazó résszel kezdeni vagy zárni a szegmenst. A szegmentálás közben kinyert információ a korábban megismert kérdezéstechnikával (utalásos meghívás, nonverbális utalások) tovább mélyíthető. Nagygyőr (2022) szerint a szegmentálás nem kötelező eleme a kihallgatásnak, ha a szaktanácsadó nem boldogul vele, vagy a gyermek fejlettségi szintje, életkora, kognitív képességei ezt nem teszik lehetővé (ezt felismerve, a protokoll lépéseihez visszatérve és a kérdéstípusokat használva, a kihallgatás tovább folytatható), használatával azonban még

pontosabban megismerhető a gyermek története. Az alább bemutatandó forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadói képzésben elsajátítható technika egyedisége abban rejlik, hogy a kérdéstípusok és a szigorúan felépített lépéssor kiegészülnek a szegmentálással, hiszen az eredeti NICHD-protokoll ezt nem használja.

A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadói képzés

A fentiekben már több oldalról érveltünk amellett, hogy ahhoz, hogy a gyermekek büntető-, hatósági, illetve egyéb, például gyermekvédelmi intézményekben vagy nevelőszülői gondoskodás kapcsán felmerülő esetleges gyermekbántalmazást feltárni hivatott belső vizsgálati eljárásokban való részvétele ne okozzon másodlagos traumatizációt, kiemelten fontos az eljárások során vele kapcsolatba lépő, az őt meghallgató, illetve kihallgató szakemberek felkészültsége, hozzáállása. A büntetőeljárás vagy hatósági folyamatban zajló kihallgatást sokféle végzettségű egyén végezheti: például rendőrök, jogászok, szociális munkások, pszichológusok. Tapasztalataink szerint bármely végzettséggel is rendelkezik az egyén, nem feltétlenül birtokolja a kiskorúak kihallgatásához szükséges speciális tudást (lehet, hogy a jogszabályokkal tisztában van a jogász, de a gyermek működésének jellemzőit nem ismeri, vagy a szociális munkás ugyan könnyebben fel tudja venni a kapcsolatot a kiskorúval, ugyanakkor a kriminológiai, kriminalisztikai, jogi tudása hiányzik). Ebből kiindulva fontos volt, hogy egy olyan speciális képzés kerüljön létrehozásra, ahol a kiskorúak kihallgatásához szükséges ismereteket, képességeket megszerezhetik a képzésben tanuló szakemberek (URL2). Fontos kiemelni, hogy ilyen specifikus, intenzív, fókuszált, egyetemi szintű kihallgatástechnikai képzés jellemzően sem hazai szinten, sem külföldön nem lelhető fel, így egy meglehetősen újszerű kezdeményezésről van szó. Ezt azért is tartjuk szükségesnek kihangsúlyozni, mert egyes források szerint a rendőrök munkájuk jelentős százalékát (86%) tanúkihallgatásokkal töltik úgy, hogy erre fókuszált képzést nem feltétlenül kapnak (lásd például Sanders, 1986).

A képzés megszületésében kiemelten fontosak voltak a büntetőeljárásban érintett partnerek: az Országos Rendőr-főkapitánysággal és az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálattal együttműködve a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálpszichológia Tanszékének munkatársai dolgozták ki a képzés koncepcióját, melynek neve forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó képzés lett.

A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó egy olyan szakember, aki a kiskorúakkal kapcsolatos hatósági és büntetőeljárásokban szaktanácsadóként működik közre annak érdekében, hogy ez a folyamat megfeleljen a gyermekbarát

igazságszolgáltatás alapelveinek. Kiemelten fontos szerepe van a kiskorúak ki- és meghallgatásában akár rendőrségi, akár bírósági, akár gyámügyi vagy a gyermekotthonokat érintő belső vizsgálati eljárások során.

Tipikus feladatai közé tartoznak az alábbiak:

- kiskorúakkal kapcsolatos ki- és meghallgatások előkészítése (környezet megteremtése);
- ki- és meghallgatások levezetése elsősorban az NICHD-protokoll alapján, figyelembe véve a gyermek és a bűncselekmény sajátosságait;
- együttműködés a ki- és meghallgatást megrendelő szervvel (például rendőrség, ügyészség, gyámhatóság stb.);
- tanácsadás az együttműködő partnereknek a kérdezéstechnikáról;
- szakmaközi koordináció a gyermek érdekében (rendvédelem, igazságügy, gyermekvédelem, egészségügy, oktatásügy területén dolgozó szakemberek esetében);
- a ki- és meghallgatás dokumentálása az adat- és bizonyítékvédelem szempontjainak szem előtt tartásával.

Nagyon fontos, hogy a forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó nem diagnosztizál, nem nyújt terápiát, nem helyettesítheti a hatósági szerepkörben lévőket (például rendőrt, ügyészt, bírót), illetve nem folytathat önálló kihallgatást. Természetesen e képzés nemcsak a már működő Meghallgató és Terápiás Központokban dolgozó szaktanácsadók felkészítésére fókuszál, hanem minden olyan kollégát is vár, akik bántalmazott kiskorúakkal kapcsolatba kerülhetnek (például egészségügyben dolgozók, igazságügyi szakemberek, szakértők, gyámhatósági munkatársak, gyermekotthonban dolgozók, rendőrök, büntetés-végrehajtásban dolgozók). A felvételi egy motivációs levél írásából és egy szóbeli felvételiből áll, ahol elsősorban az attitűd és a gyermekvédelemben való tájékozottság felmérése történik meg.

A szakirányú továbbképzés célja olyan szakemberek képzése, akik szakmai felkészültségük alapján alkalmasak a kiskorúak hatósági, büntetőeljárás meghallgatásán történő szaktanácsadói közreműködésre, kellő mélységű ismeretekkel és készségekkel rendelkeznek a gyermekek legjobb érdeke szerinti, az ismételt traumatizációt elkerülő hatósági kommunikációról, és azokat készségszinten alkalmazzák.

A kimeneti követelmények a tudás, képesség, attitűd és autonómia/felelősség dimenzióiban jelennek meg. Az elsajátítandó ismeretek egyrészt a gyermek- és serdülőkor pszichológiája területéről származnak, de tisztában kell lenniük a résztvevőknek a gyermekbántalmazás jogi, eljárásjogi és kriminológiai összefüggéseivel és a kriminalisztikai gondolkodással is. Fontosnak tartjuk, hogy

a képzés végére a résztvevők képessé váljanak a protokollal támogatott kérdezőtechnika alkalmazására (NICHD alapokon), a helyzethez illesztett kommunikációra, valamint a szakmaközi együttműködésre. Attitűdök tekintetében elvárjuk többek között a gyermekközpontúságot, a reflektivitást, az etikus működést, az együttműködő és tanulásra nyitott szemléletet. Az autonómia és felelősség pedig azt jelenti, hogy a képzés végére a végzett hallgató képessé válik önállóan, felelősen döntést hozni a gyermek meghallgatásának/kihallgatásának gyakorlati módjáról a gyermek méltóságának tiszteletben tartásával.

E képzési célok elérése érdekében egy két féléves, 60 kredites képzést alakítottunk ki 254 kontaktórával. A képzés az alábbi négy fő blokkra épül: (1) jogi–rendészeti–kriminológiai–kriminalisztikai–pszichológiai alapok; (2) személyiségfejlődést támogató modul; (3) kompetenciafejlesztés; (4) prezentáció és esettanulmány. Az elméleti kurzusok mellett kifejezetten hangsúlyosak a tréningek, a gyakorlati kurzusok. Ezek közül is kiemelkednek a kommunikációs, szakmai önismeret fejlődését támogató tréningek, valamint a második félévben a 90 órás NICHD-tréning. Ez a 90 órás blokk intenzív kéthetes gyakorlatot jelent, ahol kiscsoportban, kettős tréneri (rendőr és segítő szakember) vezetéssel sajátítják el az NICHD-interjútechnikát. A gyakorlat során törekszünk konkrét, megtörtént eseteket modellálni, detektívtükrös oktatói teremben szimuláljuk ezeket a gyakorlatokat: a hallgatók nemcsak kihallgatói szerepkörbe kerülnek, hanem az áldozatiba is, ezzel próbáljuk segíteni őket abban, hogy érezzék, hogy milyen nehéz lehet az áldozatoknak ezt a helyzetet kezelni, a feltett, gyakran igen érzékeny kérdésekre nyílt választ adni. A szakirányú továbbképzés nem a hagyományos szakdolgozattal záródik, hanem egy esettanulmányt kell készíteniük a résztvevőknek, illetve a záróvizsgán ezen eset bemutatásán túl szituációs gyakorlatban mutatják be az elsajátított technikai tudásukat.

Az első csoport 2025 februárjában kezdte el a képzést 23 fővel. Közöttük a Meghallgató és Terápiás Központokban dolgozók mellett rendőröket, bírósági dolgozókat, óvodapedagógusokat, gyermekvédelmi gyámokat, szociális munkásokat, igazságügyi szakértőket találhatunk. E sokszínűség mindenféleképpen előnyére vált a csoportnak. Eddigi tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy nyitottak a kollégák, egyértelműen tetten érhető, hogy azért végzik el ezt a képzést, hogy az áldozattá vált gyermekeknek könnyebb legyen.

Hosszú távú céljaink közé tartozik egyrészt a képzést kiterjeszteni minél tágabb szakmai körben, másrészt pedig hasonlóan fontosnak tartjuk, hogy az elkövetővé vált kiskorúak kihallgatása is fókuszba kerüljön. Bízunk abban, hogy e képzéssel hozzájárulunk ahhoz, hogy azok a gyermekek és fiatalok, akiket valaha ki- és meghallgatnak, bátrabban mondják el az őket ért sérelmeket, hiszen csak így tudunk hosszú távú segítséget nyújtani a számukra.

Zárógondolatok

Tanulmányunk készítésének kiindulópontja az volt, hogy a gyermekek – sértettként, tanúként vagy gyanúsítottként – a különböző vizsgálati és hatósági eljárások során mindenképp felett álló érdekét szem előtt tartó, különleges bánásmódot igényelnek, miközben minden eljárásban kiemelten fontos a bizonyítás minősége is. A fejlődéslélektan főbb sarokpontjainak áttekintését követően a trauma és a bántalmazás hosszú távú hatásaira tértünk ki, majd az interjútechnikákkal foglalkoztunk, különös tekintettel a képzésben elsajátítandó NICHD-protokoll sajátosságaira. Úgy gondoljuk, hogy a gyermekkel folytatott büntetőeljárás, hatósági kommunikáció csak tudatos, protokollal támogatott, nem szuggesztív, strukturált formában tekinthető szakmailag és etikailag megalapozottnak. Képzésünkben az NICHD-protokoll adaptálására vállalkoztunk, melyben egy olyan eljárási formát ismertünk meg, amely képes mérsékelni a másodlagos viktimizációt, javítja a vallomások koherenciáját, részletességét, és maximálisan figyelembe veszi azt, hogy traumatikus helyzetből érkeznek a sértettek. A bemutatott forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó képzés, úgy gondoljuk, maximálisan tudja támogatni a professzionális, de egyben gyakorlati tudás kialakítását.

Természetesen a képzésfejlesztés nem áll meg itt. Az utánkövetést támogatva fontos lenne egy longitudinális vizsgálatot szervezni arra, hogy a végzett hallgatók mennyire tudják a gyakorlatban alkalmazni az itt megszerzett ismereteket, kompetenciákat. Szeretnénk kibővíteni a kurikulumot a terheltként szereplő kiskorúakra is. Nem szeretnénk elengedi a hallgatóink kezét, éppen ezért egyfajta mentorhálózat kiépítésén gondolkodunk a minőség fenntartása és a szakmai magány csökkentése érdekében. Mindemellett módszertanilag komoly innovációra ad lehetőséget a VR és a mesterséges intelligencia megjelenése. Végül pedig fontos hangsúlyozni, hogy talán a legfontosabb feladatunk ezen a téren a képzés szakpolitikai beágyazottságának a megteremtése, illetve az eddig elért apró sikereink nyomának a kiszélesítése.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás emberi és szakmai minimum. A nem szuggesztív, strukturált interjú csökkenti a sérülékenységből fakadó kockázatokat és növeli a bizonyíték értékét. Ezáltal kevesebb újrameghallgatásra, jobb minőségű vallomásokra számíthatunk. A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó képzés ebbe az irányba nyit utat: olyan szakembereket képez, akik a gyermek érdekét és az igazságszolgáltatás céljait egyidejűleg tudják érvényesíteni.

Felhasznált irodalom

- Barahal, R. M., Waterman, J., & Martin, H. P. (1981). The social cognitive development of abused children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 49*(4), 508–516. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.49.4.508>
- Bartlett, F. C. (1995). *Remembering: A study in experimental and social psychology* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Bremner, J. D. (2006). Traumatic stress: Effects on the brain. *Dialogues in Clinical Neuroscience, 8*(4), 445–461. <https://doi.org/10.31887/dcms.2006.8.4/jbremner>
- Cole, M., & Cole, S. (2006). *Fejldéslélektan* (2., átdolgozott kiadás). Osiris Kiadó.
- Fekete, M. (2025, April). *Tell me what happened: Structured investigative interview of child victims [Lecture]*. Virginia Tech University.
- Fisher, R. P., & Geiselman, R. E. (1992). *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing: The cognitive interview*. Charles C Thomas Publisher.
- Fisher, R. P., Geiselman, R. E., & Raymond, D. S. (1987). Critical analysis of police interviewing techniques. *Journal of Police Science and Administration, 15*(3), 177–185.
- Fresno, A., Spencer, R., & Espinoza, C. (2017). Does the type of abuse matter? Study on the quality of child attachment narratives in a sample of abused children. *Journal of Child & Adolescent Trauma, 11*(4), 421–430. <https://doi.org/10.1007/s40653-017-0182-8>
- Gabbert, F., Hope, L., & Fisher, R. P. (2009). Protecting eyewitness evidence: Examining the efficacy of a self-administered interview tool. *Law and Human Behavior, 33*(4), 298–307. <https://doi.org/10.1007/s10979-008-9146-8>
- Goodman, G. S., & Melinder, A. (2007). Child witness research and forensic interviews of young children: A review. *Legal and Criminological Psychology, 12*(1), 1–19.
- Goodman, G. S., Quas, J. A., & Ogle, C. M. (2010). Child maltreatment and memory. *Annual Review of Psychology, 61*, 325–351. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100403>
- Granhag, P. A., & Hartwig, M. (2014). The strategic use of evidence technique: A conceptual overview. In P. A. Granhag, A. Vrij, & B. Verschuere (Eds.), *Detecting deception: Current challenges and cognitive approaches*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118510001>
- Gyurkó Sz. (2013). Gyermekközpontú büntető igazságszolgáltatás Magyarországon. *Belügyi Szemle, 61*(9), 27–43. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.9.v61.i2013.pp27-43>
- Howe, M. L. (1997). Children's memory for traumatic experiences. *Learning and Individual Differences, 9*(2), 153–174.
- Hyter, Y. D. (2021). Childhood maltreatment consequences on social pragmatic communication: A systematic review of the literature. *Perspectives of the ASHA Special Interest Groups*. https://doi.org/10.1044/2021_PERSP-20-00222
- Inbau, F. E., & Reid, J. E. (1962). *Criminal interrogation and confessions*. Williams & Wilkins.
- Inbau, F. E., Reid, J. E., & Buckley, J. P. (1986). *Criminal interrogation and confessions* (2nd ed.). Williams & Wilkins.

- Inbau, F. E., Reid, J. E., & Buckley, J. P. (2001). *Criminal interrogation and confessions* (3rd ed.). Aspen Publishers.
- Inbau, F. E., Reid, J. E., Buckley, J. P., & Jayne, B. C. (2013). *Criminal interrogation and confessions* (5th ed.). Jones & Bartlett Learning.
- Ivaskevics K., & Pásztor A. (2015). Kihallgatástechnikai metódusok a világban 1. A Reid-módszer. *Belügyi Szemle*, 63(2), 66–92. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.2.3>
- Johnson, M. K., & Foley, M. A. (1984). Differentiating fact from fantasy: The reliability of children's memory. *Journal of Social Issues*, 40(2), 33–50.
- Karakuş, Ö. (2012). Childhood abuse and attachment styles of adolescents. *Electronic Journal of Research in Education Psychology*, 10(27), 645–658.
- Kerezsi K. (2020). A rendőrség militarizálódása: Áldás vagy átok? *Magyar Rendészet*, 20(3), 147–162.
- Kostelnik, J. O., & Reppucci, N. D. (2009). Reid training and sensitivity to developmental maturity in interrogation: Results from a national survey of police. *Behavioral Sciences & the Law*, 27(3), 361–379. <https://doi.org/10.1002/bsl.871>
- Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Orbach, Y., & Esplin, P. W. (2008). *Tell me what happened: Structured investigative interviews of child victims and witnesses*. John Wiley and Sons.
- Malét-Szabó E. (2020). Gyermekmeghallgatás a gyakorlatban. In Barabás A. Tünde (Szerk.), *Kriminológia MA* (pp. 111–118). Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Melton, G. B. (1981). Children's competency to testify. *Law and Human Behavior*, 5(1), 73–85.
- Mérei F., & V. Binét Á. (2006). *Gyermeklélektan*. Medicina.
- Milne, R., & Bull, R. (1999). *Investigative interviewing: Psychology and practice*. Wiley.
- Nagygyőr Cs. (2022). A gyermekek kihallgatása a nyomozások során. *Belügyi Szemle*, 70(8), 1653–1670. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.8.5>
- Radvánszki R., Fekete M., & Hegedűs J. (2025). A bántalmazott gyermekkel való kommunikáció sajátosságai a rendőrségi kihallgatás folyamatában. *Jel/Kép*, 2025(1), 120–130.
- Reppucci, N. D., Meyer, J. A., & Kostelnik, J. O. (2010). Custodial interrogation of juveniles: Results of a national survey of police. *Law and Human Behavior*, 34(5), 402–411.
- Roskó D. (2018). Barnahus – a gyermekbarát igazságszolgáltatásért. *Jurátus*. <https://juratus.elte.hu/barnahus-a-gyermekbarat-igazsagszolgáltatasesert/>
- Sági L. (2017). A krimináltaktika fejlődési tendenciái, új kihallgatási metódusok. *Belügyi Szemle*, 65(1), 45–64. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.1.3>
- Sanders, G. S. (1986). On increasing the usefulness of eyewitness research. *Law and Human Behavior*, 10(4), 333–335.
- Schacter, D. L. (1999). The seven sins of memory: Insights from psychology and cognitive neuroscience. *American Psychologist*, 54(3), 182–203.
- Steller, M., & Volbert, R. (1997). *Psychologie im Strafverfahren: Ein Handbuch*.
- Teicher, M. H., Anderson, C. M., & Polcari, A. (2012). Childhood maltreatment is associated with reduced volume in the hippocampal subfields CA3, dentate gyrus, and subiculum. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(9), E563–E572.

Trickett, P. K., & McBride-Chang, C. (1995). The developmental impact of different forms of child abuse and neglect. *Developmental Review*, 15(3), 311–337. <https://doi.org/10.1006/drev.1995.1012>

Van der Kolk, B. A. (1994). The body keeps the score: Memory and the evolving psychobiology of post-traumatic stress. *Harvard Review of Psychiatry*, 1(5), 253–265.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *An Act to make further provision in relation to the powers and duties of the police, persons in police detention, criminal evidence, police discipline and complaints against the police.* <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/contents>

URL2: *Forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó szakirányú továbbképzési szak – Képzési terv.* https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Forenzikus_%20gyermekvedelmi_%20szaktanacsado_SzTSz_kepzési_terv_2024.pdf

URL3: *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice.* <https://rm.coe.int/16806a4541>

URL4: *Eunice Kennedy Shriver National Institute of Child Health and Human Development.* <https://www.nichd.nih.gov/>

Alkalmazott jogszabályok

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

2017. évi XC törvény a Büntetőeljárásról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hegedűs J., Fekete M., & Radvánszki R. (2026). Bántalmazott gyermekek a büntetőeljárásban: A forenzikus gyermekvédelmi szaktanácsadó szakirányú továbbképzés elméleti alapjai és elindításának körülményei. *Belügyi Szemle*, 74(4), 991–1016. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp991-1016>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáféréssel szülő tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Hegedűs Judit, aki a hegedusjudit@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A közösségi média keretezésének ereje a mediatisált társadalmakban

The Power of Social Media Framing in Mediatized Societies

Molnár Gábor

rendőrfőkapitány, rendőr dandártábornok, rendőrségi főtanácsos, doktorandusz
Somogy Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
molnarga@somogy.police.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak bemutatása, hogy a hírek milyen módon hatnak a lakosság biztonságérzetére. A közbiztonságról szóló narratívák közvetítői, érdekeik mentén, hogyan keretezhetik azokat, befolyásolva a lakosság percepcióját. A rendőrség az új kommunikációs kihívásokra milyen válaszokat adhat, hogyan képes ellensúlyozni a „félelemnarratívát”.

Módszertan: Az elemzés két svéd kvalitatív kutatás eredményén keresztül kívánja bemutatni a nemzetközi tapasztalatokat, összehasonlítani azokat a hazaiakkal, az esettanulmány módszertanára építve.

Megállapítások: A tanulmány elsődleges megállapítása, hogy a közösségi média megjelenésével, széles körű elterjedésével megváltoztak a hírek keretezési irányai. A korábbi kaszkádszerű modell helyett a befolyásolás visszacsatolási hurokként is hat, azaz a keretezett hírek olvasói a kommentjeiken keresztül visszahatnak a döntéshozókra. A hírek közvetítői – erősítve a „félelemnarratívát” – képesek rontani a lakosság biztonságérzetén. Ezt a rendőrségnek a megfelelő szakmai színvonalú tevékenységen túl a helyes kommunikációs stratégiák megválasztásával ellensúlyoznia kell.

Érték: A magyar rendőrségnek az utóbbi, több mint egy évtizedben elért eredményeivel, részben az egységes kommunikációs stratégiával, sikerült egy a nemzetközi összehasonlításban is magas biztonságérzetet megteremtenie. Az utóbbi időszakban a közösségi média a hírek fragmentálására új platformot biztosított,

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2026. 01. 12. Átdolgozás: 2026. 02. 22.
Elfogadás: 2026. 03. 17.

erre válaszul a rendőrség „biztonságnarratíváját” is meg kell újítani. A kommunikációval ott kell jelen lenni, ahol az emberek léteznek. Ebben a transzmediatizált környezetben a nemzetközi kitekintés és a hazai kommunikációs gyakorlat válaszokat adhat a kihívásokra, és tovább erősítheti az eddig elért eredményeket.

Kulcsszavak: közösségi média, hírek keretezése, biztonságnarratíva, rendőrség

Abstract

Aim: The purpose of this study is to demonstrate how news affects the population's sense of security. It examines how narratives concerning public security may be framed by their intermediaries in line with their own interests, thereby influencing public perception. The study also explores what responses the police may provide to new communication challenges and how it can counterbalance the 'fear narrative'.

Methodology: Based on the case study methodology, the analysis seeks to present international experiences through the findings of two Swedish qualitative studies and to compare them with domestic experiences.

Findings: The primary finding of the study is that, with the emergence and widespread use of social media, the directions of news framing have changed. Instead of the earlier cascade-like model, influence may also operate as a feedback loop; that is, readers of framed news can, through their comments, exert an influence back on decision-makers. By amplifying the 'fear narrative', news intermediaries are capable of undermining the population's sense of security. The police must counterbalance this not only through professional activity of an appropriate standard, but also by selecting suitable communication strategies.

Value: Through the results achieved over the past more than a decade, and partly through a unified communication strategy, the Hungarian Police has succeeded in creating a sense of security that is high even by international comparison. In recent years, social media has provided a new platform for the fragmentation of news. In response, the police 'security narrative' must also be renewed. Communication must be present where people actually exist. In this transmediatized environment, international perspectives and domestic communication practices may provide answers to these challenges and further strengthen the results achieved so far.

Keywords: social media, news framing, security narrative, police / policing

Bevezetés

A kommunikáció társadalmi jelentőségét nem szükséges kihangsúlyozni, ezt még a felületes szemlélődő is pontosan érzékelheti. A tömegtájékoztatás szerepét már számos kutatás vizsgálta, annak jelentőségét mi sem mutatta jobban, minthogy egyes szakértők önálló hatalmi ágként tekintenek rá. Napjainkban a közösségi média előtérbe kerülésével a kommunikáció szerkezete és dinamikája megváltozott. A tömegtájékoztatás és a hatóságok kommunikációja hatással van a lakosság hangulatára. A hatalom befolyásolni kíván a történetek keretezésével, az események sajátos bemutatásával (De Vreese, 2005). Ugyanez igaz a közbiztonságról alkotott narratívákra, a rendőrség kommunikációjára, amivel hatással lehet a lakosság biztonságérzetére. A médián keresztül terjedő történetek keretezik, hogy a lakosság miként értelmezze a bűnözés mértékét és/vagy a rendőrség hatékonyságát. A keretezés lényege, hogy a kommunikátor egy adott kérdést meghatározott módon mutat be és definiál (De Vreese, 2005). A rendőrség kommunikációjára is alkalmazható ez: a rendőrség mint kommunikátor képes befolyásolni, hogy a nyilvánosság milyen narratívák mentén gondolkodjon a közbiztonságról. A mai kommunikációs térben több szereplő is részt vesz a közbeszéd formálásában, így sokszor alternatív értelmezési kereteket kínálnak. A politikai szereplők csak akkor lehetnek sikeresek, ha képesek eljuttatni és elfogadtatni a közvéleménnyel a saját értelmezésüket. Tehát a befolyás megszerzése reményében terjesztik üzeneteiket (Entman, 2009).

A rendvédelmi szervek feladata hasonló: kommunikációjukban el kell adni a saját narratívájukat, meggyőzően kell bemutatni a közbiztonsággal kapcsolatos nézőpontjukat, hogy fenntartsák a lakosság bizalmát és biztonságérzetét. A cél az, hogy bemutassuk a rendőrségi kommunikáció szerepét a közbiztonság narratíváinak alakításában, és egyúttal rámutassunk arra, hogy a közösségi médián keresztül történő keretezések hogyan hatnak a lakosság biztonságérzetére, milyen módon tudják rombolni a rendőrségbe vetett bizalmat.

Jelen dolgozat négy szakirodalmi forrásra épít: Claes H. de Vreese (2005), az Amsterdami Egyetem kutatójának keretelméleti megközelítésére, Robert M. Entman (2009), a George Washington Egyetem kutatójának keretezési modelljére és J. Sjöberg (2023; 2024) és munkatársainak, a Jönköpingeri Egyetem kutatóinak két empirikus esetére, amelyekben a svéd rendőrség kommunikációs stratégiáját vizsgálták (Sjöberg et al. 2023; 2024). Az elméleti háttér bemutatásának célja, hogy megismerjük a keretezés fogalmát és a lakosság biztonságérzetének értelmezéséhez szüksége háttérre. Ezt követően az elemzésben a svéd rendőrség példáján keresztül tárgyaljuk, hogyan jelennek meg a narratívák a rendőrség kommunikációjában, milyen stratégiákat alkalmaznak, ezt hogyan

érezkeli a nyilvánosság. Végül levonjuk a fő tanulságokat, kiemelve a tudatos kommunikáció közbiztonságra gyakorolt hatását, valamint azt is, hogy melyek azok a körülmények, amelyek gyengítik azt.

Elméleti háttér

Ahhoz, hogy megértsük a kommunikációs, így a közbiztonságra vonatkozó narratívákat a „framing”, vagyis a keretezés fogalmát kell tisztáznunk. A keretezés definíciója: az események vagy kérdések bizonyos aspektusainak kiválasztása és kiemelése, valamint az ezek közötti kapcsolatok létrehozása egy adott értelmezés, értékelés és/vagy megoldás előmozdítása érdekében (Entman, 2009). De Vreese szerint a keretezés fogalmának használata egyre népszerűbb a kommunikáció tudományában, de alkalmazása ellentmondásos. A keretezés alapvetően egy dinamikus folyamat, amelynek több helyszíne is van, beleértve a kommunikátort, a szöveget, a fogadó felet és a kultúrát (De Vreese, 2005). Fontos beszélnünk arról, hogy hogyan alakul ki a keret (frame-building) a politikai, rendőrségi szereplők, szerkesztők és újságírók interakciói nyomán. Aztán meg kell említenünk a keretértvényesülést (frame-setting), amely azt mutatja, hogy a médiában megjelenő keretek hogyan találkoznak az olvasók előzetes vélekedéseivel és beállítódásaival. A keretezés hatásai végső soron megjelennek az egyéni attitűdök és a társadalmi diskurzus szintjén is (De Vreese, 2005).

A keretek nemcsak a médiatartalmakban jelennek meg, hanem a kommunikáció folyamatában is. Entman szerint megtalálhatóak a kommunikátor szándékaiban, magában az üzenetben, a befogadó értelmezésében, sőt még a kultúrában is (De Vreese, 2005). Egy rendőrségi közlemény esetében ez azt jelenti, hogy a tartalom keretét befolyásolja a rendőrségi kommunikáció szándéka (mit és hogyan akarnak üzenni), az üzenet nyelvezete és formája, az állampolgárok előítéletei és tapasztalatai, valamint a kulturális kontextus. Ez utóbbi két esetben milyen a közbiztonság megítélése, valamint a rendőrség társadalmi elfogadottsága, vagy milyen történelmi események terhelik. Ez utóbbi hatása a volt szocialista blokk országokban nem szorul különösebb magyarázatra.

A lakosság szubjektív biztonságérzete szempontjából a keretezés azért lényeges, mert meghatározza, hogy a nyilvánosság milyen keretben látja a bűnözés helyzetét, a rendőrség munkáját, ezen keresztül pedig a saját biztonságát. A keret kifejezést szinonimaként használják olyan szorosan kapcsolódó fogalmakkal, mint a sémák (Fiske & Taylor, 1991), a heurisztikák (Schank & Abelson, 1977) és a szkriptek (Schank & Abelson, 1977). Ebben az esetben a „sémák” kifejezést az emberi elmében lejátszódó értelmezési folyamatra kell értenünk

(Entman, 2009). Kintsch szerint a sémák tudáshálózatokban kapcsolódnak egymáshoz (Kintsch, 1998), így minden egyes ötletnek van egy gyorsan kialakuló érzelmi asszociációja. Ha ezt hazai viszonyokon keresztül akarjuk vizsgálni, akkor ez azt jelentheti, hogy a rendszerváltoztatás előtti tapasztalás, az akkori rendőrség elnyomó szerepe miatt a mai rendőrséggel kapcsolatos negatív keretben lévő hír gyorsabban kapcsolódik negatív érzelemhez. A gondolatok és az érzelmek az elme számára „*az aktiváció terjedésének mechanizmusán keresztül*” működnek (Lodge & Stroh, 1993). Az új eseményekből és kérdésekből fakadó korai ingerek általában elsőbbséget élveznek, mivel az aktiválás a kezdeti ötletből terjed ki, és az első benyomások nehezen törölhetők (Entman, 2009). Így talán könnyen belátható, hogy miért akar mindenki a saját keretével először a nyilvánosság előtt megjelenni. A „félelemnarratíva” az, amikor a közbeszéd középpontjába az egyik legősibb emberi ösztönt, a félelmet helyezik. A negatív hír és annak minél gyorsabb keretezése a politikai elit egyik leghatékonyabb eszköze a befolyásolásra. A közbiztonság kérdése a politikai elit tagjai közötti küzdelem egyik első vonala. Egy bűncselekményről szóló híradás negatív érzéseket kiváltó keretezésére az állampolgárok gyorsabban és érzékenyebben reagálnak, hiszen a tudatos vagy tudatalatti emlékezet azonnal összekapcsolódik múltbeli negatív eseményekkel, érzelmekkel. A média inkább a tragédiákat keretezi, a súlyos bűncselekményeket mutatja be, vagy azok számának emelkedésére fókuszál. Ezzel szemben a rendőrség szeretné a saját narratíváját érvényesíteni, az úgynevezett „biztonságnarratívát”, amikor azt a képet közvetíti, hogy „urai a helyzetnek”, hogy a lakosság biztonságban van. Ezt a helyzetet egy versenyhelyzetnek is felfoghatjuk, azaz a média és a rendőrség keretezési küzdelmének. Ez a „küzdelem” sajátos irányt vett, amikor a közösségi média előtérbe kerülésével az azt használók kommentjei is keretezni kezdték a híreket, s úgynevezett visszacsatolási hurokként hatottak a kaszkádszerű hálózat szereplőire (Entman, 2009).

Rendőrségi narratíva a svéd rendőrségen

A rendőrségi kommunikáció és a közbiztonság narratíváinak kapcsolatát két esettanulmányon keresztül mutatjuk be. Az esettanulmány módszertanát Schwand és munkatársai alapján követtük (Schwandt et al., 2018). A svéd rendőrségen, ezen belül a Déli Rendőrségi Régióban (PRS) és ennek központja, Malmö városán keresztül vizsgáljuk. Svédország harmadik legnagyobb városa Malmö, amely az utóbbi években rendszeresen szerepel a nemzetközi és a hazai sajtóban, mint ahol a közbiztonság megteremtése súlyos kihívások elé néz (Sjöberg

et al., 2024). A nemzetközi sajtó gyakran említi „Svédország Chicagója” címkével, utalva a szervezett bűnözés és a fegyveres erőszak problémáira. Ebben a környezetben különösen fontos, hogy a helyi rendőrség milyen kommunikációs stratégiát követ annak érdekében, hogy vissza tudja állítani a lakosság biztonságérzetét. Jens Sjöberg és kutatótársai két egymással összefüggő tanulmányban, a malmői rendőrség közösségi média kommunikációját elemzik. Az első tanulmányban a rendőrség nézőpontjából mutatják be, hogy milyen stratégia mentén kívánnak eljárni, ehhez húsz rendőrt interjúvoltak meg. A második tanulmány viszont a lakosság szempontjából vizsgálta a kérdést, a rendőrség Instagram-posztjai által kiváltott állampolgári visszajelzéseket elemezve. Mindkét kutatás Malmöre és környékére fókuszált, mivel a közbiztonságérzet alakításában a közösségi média fontos stratégiai eszközzé vált a rendőrség kezében. A rendőrségi interjúk alapján három fő stratégiai irányt azonosítottak, amelyek segítségével a rendőrség igyekszik a közbiztonság narratíváját formálni a közösségi médiában: transzmedialitás, rendőri jelenlét és transzparencia (Sjöberg et al., 2023). Ezek a stratégiák együttesen tudják azt a célt szolgálni, hogy a rendőrség képes legyen a lakosság biztonságérzetének javítására a digitális térben folytatott kommunikáción keresztül. A kutatás rámutat, hogy bár a rendőri vezetés tudatában van ennek fontosságával, de azt mégsem teszi mindig hatékonyan. Egyszerűen arról van szó, hogy a közösségi médiában megjelenő kommunikáció-tartalmakat előállító rendőrök nem rendelkeznek az ehhez szükséges tudással (Sjöberg et al., 2023). A három stratégiát az alábbiak jellemzik.

A transzmedialitás azt jelenti, hogy a rendőrség egyszerre több médiaplatformon és különböző formátumban jelenik meg, ezzel szélesebb közönséget tud elérni. Ez a Déli Rendőrségi Régióban azt jelenti, hogy párhuzamosan használnak a Facebook, az Instagram és a Twitter mellett más kommunikációs csatornákat is, illetve az online kommunikációt offline (podcast, lakossági fórumok) jelenléttel kombinálják. A *Malmö nem Svédország Chicagója* (Sjöberg et al., 2023) tanulmányban megállapították, hogy ez a többplatformos jelenlét lehetőséget biztosít arra, hogy növekedjen az elérések, ezáltal az interakciók száma, amely végső soron erősítheti a lakosság bizalmát. A logika egyszerű, ott kell megszólítani az embereket, ahol jelen vannak, ez pedig napjainkban az online mellett az offline tér is. Ez a transzmedialitás képes azt az érzetet erősíteni a lakosságban, hogy a rendőrség minden térben jelen van. Amíg az Instagramon a mindennapi rendőri munkát mutatják be, addig a Facebookon a hosszabb tartalmak jelennek meg. Ez a differenciált tartalomstratégia azt is közvetíti a lakosság számára, hogy minden célcsoportot ott szólítanak meg, ahol azok jelen vannak. Ahogy Svédországban, így Magyarországon is a fiatalok a TikTok platformon vannak jelen, ezért ennek hatékony használata külön stratégia mentén

kell, hogy megvalósuljon. A transzmedialitás legnagyobb kihívása a bürokratikus szervezeti működés, amely például új platform használatának az engedélyezését lassíthatja, vagy a gyorsan változó kommunikációs környezet kihívásainak fel nem ismerése esetén ellehetetlenítheti. A svéd rendőrség eszköztárában a transzmedialitás összességében azt jelenti, ott kell lenni, ahol a polgárok jelen vannak és ahol minél több embert meg lehet szólítani.

A rendőri jelenlét fizikai és virtuális szempontból egyszerre értendő, ez a rendőrség számára stratégiai jelentőségű a lakosság szubjektív biztonságérzetének megteremtésében, fenntartásában. A közösségi média lehetőséget nyújt, hogy a rendőrség digitális kiterjesztéssel mutassa meg fizikai jelenlétét. Ennek jelentősége azért is megnőtt, hiszen a rendőrök egy időben nem tudnak mindenhol fizikailag jelen lenni. A svéd rendőrség munkatársai szerint a lakosság félelmét csökkenti, ha a veszélyes környéken lévő rendőrökről szóló posztokat, az akciókról készült hírtartalmakat, vagy a bűnmegelőzési programokat látnak a digitális térben. A jelenlét kommunikálása, a közelség és láthatóság narratívája erősíti a biztonságérzetet. Természetesen a svéd rendőrség munkatársai is tisztában vannak azzal, hogy nem elég információkat megosztani a közösségi médiában, hanem konkrét intézkedésekre is szükség van a közbiztonság, ezen keresztül az egyén biztonságérzetének növeléséhez. Ahogy a magyar rendőrség, így a tanulmányban szereplő malmői rendőrzetők is szembesülnek a médiumok részéről gyakran előforduló szenzációhajhász cikkekkel, amelyek kontextus nélkül mutatják be az eseményeket, vagy érdekeik szerint keretezik azokat. Ezek erősítik a korábban már leírt „félelemnarratívát”, amely ellensúlyozására a rendőrségnek szükséges a valóságot, a tett intézkedéseket és az eredményeket bemutatni. Ezen ponton el is jutunk Sjöbergék tanulmányának harmadik stratégiájához az átláthatóság bemutatáshoz, ami a lakosság bizalmát építi, hiszen a nyilvánosság felé azt kommunikálja, hogy a rendőrség szolgálata folyamatos és elszámoltatható.

A transzparencia (átláthatóság és bevonás) célja a biztonság narratívájának az erősítése. Ennek lényege, hogy a rendőrség őszintén, hasznos és releváns információkat oszt meg, bevonja a lakosságot az őket foglalkoztató kérdések megvitatásába, és az elvégzett munkáról elszámoltatható módon számol be. Minél átláthatóbb egy szervezet működése, annál inkább bíznak benne az emberek (Rawlins, 2008). Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a rendőrség minden információt megoszt, különösen nem olyanokat, amelyek nyilvánosságra kerülése veszélyeztetné a nyomozások eredményességét, vagy félreértésekre adhatna okot. Az átláthatóság stratégiájának követésében körültekintő egyensúlyt kell tartanunk. A tanulmányban szereplő svéd rendőrök is elismerték, hogy az átláthatóság tekintetében van hova fejlődniük (Sjöberg et al., 2023). Ez rámutat

arra, hogy a rendőrségnek törekednie kell a párbeszédre és magyarázatokra ahelyett, hogy a hagyományos „no comment” kultúrát folytatná. A kutatásban részt vevő egyes rendőrök szerint még mindig túl titkolózó a rendőrség, mások szerint pedig épp ellenkezően, már túlzottan nyitott. (Nem ismeretlen ez a belső vita a magyar rendőrség munkatársai számára sem. Egyes rendőrségi munkatársak szerint, ha túlzottan átláthatóvá teszik a szervezetet, az a döntéshozatal szempontjából aggályos lehet.) A vizsgált rendőri szerveknél az átláthatósági stratégia célja, hogy a közösségimédia-posztokban a kommunikáció emberközelű és személyes legyen. Ennek egyik – a hazai gyakorlatból nézve szokatlan – megnyilvánulása, hogy több rendőr keresztnevével szignálja a posztjait, ezzel demonstrálva személyes felelősségét, és ezzel kíván hitelességet közvetíteni. Ezt a nyílt kommunikációt a lakosság értékeli, amit aláírták a sok „like” és pozitív komment (Sjöberg et al., 2023). Ez a fajta személyesség és nyitottság azt közvetíti, hogy a rendőrségnek „van arca”, emberi oldala és tényleg meghallgatja a lakosságot. Ezzel párhuzamosan nem lehet elhallgatni a túlzott vagy a nem megfelelő online jelenlét generálta kritikákat sem, több esetben a kommentelők a „valódi munkát” kérték számon a rendőrségen. Ráadásul a közösségi média gyors és nyilvános természete miatt a hibák vagy félreértések lehetősége fennáll, ami könnyen alááshatja a nehezen megszerzett bizalmat.

A nyilvánosság percepcióját, a rendőrségi kommunikáció hatásait Sjöberg és munkatársai (2024) egy másik kutatásban vizsgálták. Ebben arra voltak kíváncsiak, hogy a Déli Rendőrségi Régióban az Instagramon folytatott kommunikációjukat hogyan éli meg a lakosság, milyen benyomásokat, érzéseket vált ki belőlük. Három alapvető dimenziót azonosítottak a megkérdezetteknel: a védelem érzetét, a kötelesség és a bizonytalanság érzetét (Sjöberg et al., 2024). Ezek a dimenziók mutatják, hogy a rendőrség kommunikációja egyszerre tud pozitív lenni és kevésbé egyértelmű hatásokat kiváltani.

A védelem érzete azt jelenti, hogy a lakosság a rendőrségi posztokat látva nagyobb biztonságban érzi magát. Érzékeli a proaktivitást, és a közösség védelmébe végzett tevékenységet pozitívan detektálja. Egy sikeres akcióról szóló tájékoztatás, vagy egy bűnmegelőzési tanács erősítheti azt a narratívát, hogy a rendőrség vigyáz a lakosságra.

A közelség érzete szintén pozitív hatást váltott ki, a rendőrséget emberközelinek és elérhetőnek látják. Az Instagramon megjelenő fotók, amelyek a rendőröket mutatják szolgálatban, vagy közösségi rendezvényeken (mosolygó rendőrök képei) hozzájárultak ahhoz, hogy a hatóságot ne egy elérhetetlen, bürokratikus szervezetnek, hanem a mindennapi életük részeként lássák. Ez a narratíva erősítheti a bizalmat, ezáltal javulhat az együttműködés a lakosság és a rendőrség között.

Azt is megállapították, hogy nem minden rendőrségi kommunikáció éri el

a kívánt hatást, a lakosság egy részében megjelent a bizonytalanság vagy a kétértelműség érzése. Megfigyelhetők voltak olyan tartalmak is, amelyek nemhogy növelték volna a biztonságérzetet, hanem zavart, ambivalens érzéseket váltottak ki (Zou & Meng, 2020; Kunnel, 2021). Egyes esetekben, amikor a rendőrség túl szűkszavúan vagy kontextus nélkül kommunikál az pletykához, félreértéshez vezethet. Más esetekben bizonyos tartalmak akaratlanul is ráirányíthatják a figyelmet a veszélyekre, például ha túl gyakran posztol a rendőrség bűncselekményekről, még ha sikeresen is zárultak le a nyomozások, a lakosságot folyamatosan emlékezteti a bűnözés jelenlétére, ami paradox módon fokozza a negatív aggodalmakat. A kétértelműség dimenziójának tudományosságát egy hazai példa is megerősíti. A Somogy Vármegyei Rendőrség 2022 óta a turisztikai szezonban, a Balaton déli partján történt és sikeresen felderített bűncselekmények kommunikációját lekorlátozta (úgynevezett Siófok-modell). Rövid időn belül – a lakosság pozitív visszajelzéseiből – beigazolódott, hogy a prekoncepció helyes volt, a „biztonságnarratíva” megerősödött, és az egyének szubjektív biztonságérzete javulni kezdett (URL1).

Sjöberg és munkatársai (2024) hangsúlyozzák, hogy a fenti dimenzió együtt ad pontos képet arról, hogy a lakosság biztonságérzetét befolyásolni kívánó kommunikáció nem egysíkú, hanem a befogadók eltérő tapasztalatain és értelmezésein keresztül szűrődik le.

A svéd példa fontos tanulsága, hogy a rendőrségi kommunikáció nem mentes a kihívásoktól és lehetséges következményektől, képes pozitív értelmezési keretet építeni a közbiztonság köré (védelem és közelség) és ezzel egyidőben negatív hatásokat kiváltani (kétértelműség). A közösségi média használata során ügyelni kell arra, hogy a kommunikációnak világos célja legyen. A tanulmány rámutat arra, hogy a svéd rendőrség gyakorlata fragmentált képet mutat: a lakosság egy része értékeli az információmegosztást és a nyitottságot, mások viszont értelmetlennek, sőt erőforrás-pazarlónak látják a túl aktív online jelenlétet. Gyakori kritika a párbeszéd hiánya, hogy egyáltalán nem, vagy nem kellő gyorsasággal válaszolnak a kommentekre, ami növelheti a távolságot a polgárok és a rendőrség között. A kutatás alapján kijelenthetjük, hogy a közbiztonság narratíváját közösen formálja a lakosság és a rendőrség, ha a közösség nem érti, vagy nem fogadja el a kommunikáció célját, akkor az üzenet veszíthet a hatékonyságából.

A rendőrségi kommunikáció stratégiája kulcsszerepet játszik a közbiztonságról szóló narratívák alakításában. A keretezés elmélete (De Vreese, 2005; Entmann, 2009) támpontot adott annak megértésére, hogy a kommunikáció során, a hír egyes elemeinek hangsúlyozásával és a hozzátársított képekkel hogyan lehet befolyásolni a közvéleményt. A közösségi média előretörésével a keretezés már

nemcsak a kaszkád (vízesésszerű) modell szerint áramlik a hatalom irányából a közvélemény felé, hanem a kommentelőkön keresztül visszacsatolási hurokként is hat. Ez a jelenség új kommunikációs stratégiák bevezetésére ösztönözte a rendőrséget. A svéd rendőrség esete konkrét példát szolgáltatott: a transzmedialitás, a jelenlét és az átláthatóság stratégiái egyaránt azt célozzák, hogy a rendőrség egy pozitív, úgynevezett „biztonságnarratíván” keresztül erősítse a lakosság érzetét. A „Malmö nem Svédország Chicagója” narratíva kifejezi a hatóság azon törekvését, hogy a médiában felnagyított „félelemnarratívát” milyen módon lehet egy nyugodtabb, tényalapú képpé alakítani. Ennek egy korábbi hazai példája a már ismertetett Siófok-modell, de nem is kell ennyire visszamennünk az időben, hogy más esetet is találjunk. Elég a közelmúltból Szolnok város közbiztonságával kapcsolatos, az elit irányából kiinduló „félelemnarratívát” és annak hatásait elemeznünk (URL2). A városban esetenként előforduló, de semmiképp sem kirívó számú erőszakos bűncselekmény kereketezése történt meg. Ez a példa kiválóan demonstrálja, amikor az elit rövidtávú érdektől vezérelve keretezi az eseményeket, ezzel jelentősen rontva a lakosság biztonságérzetét. Tehát kijelenthetjük, hogy a kommunikáció kétélű fegyver: ha nem egyértelmű vagy nem megfelelően kezelt, akkor bizalmatlanságot és félelmet szülhet. Az átláthatóság és a nyitott párbeszéd hiánya alááshatja a rendőrség hitelességét, a túlzásba vitt kommunikáció, vagy nem jól koordinált jelenlét kritikákat, negatív érzéseket válthat ki.

Zárógondolatok

Összeségében megállapíthatjuk, hogy a rendőrségi kommunikáció és a közbiztonság narratívái szorosan összekapcsolódnak. A lakosság biztonságérzete nem csupán a bűnözés mértékén múlik, hanem nagyban függ attól is, milyen módon beszélünk róla. A rendőrség megkerülhetetlen felelőssége, hogy proaktív legyen és a framing tudatos alkalmazásával befolyásolja a közösség szelektív percepcióit, erősítse a lakosság bizalmát és csökkentse a félelmeit. A svéd tapasztalat azt mutatja, hogy stratégiai kommunikációval, a megfelelően megválasztott platformok széles körű alkalmazásával, a közvetlen hangvétellel és a transzparenciával a rendőrség képes javítani a polgárokkal való kapcsolatán és hatékonyan hozzájárulni a biztonságosabb közösség érzetének megteremtéséhez. Természetesen a kommunikáció önmagában nem tud megoldani minden problémát, valódi intézkedések, következetesség és hitelesség is szükséges. A rendőrségi kommunikáció akkor a legeredményesebb, ha nem propagandaeszközként működik, hanem párbeszédet teremt, bevonja a lakosságot és a nyilvánossággal együtt formálja a közbiztonság narratíváját.

Felhasznált irodalom

- De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information design journal + document design*, 13(1), 51-62. <https://doi.org/10.1075/idjdd.13.1.06vre>
- Entman, R. M. (2009). *Projections of power: Framing news, public opinion, and US foreign policy*. University of Chicago Press.
- Fiske, S. T., & Taylor, E. S. (1991). *Social Cognition*. McGraw Hill.
- Kintsch, W. (1998). The Representation of Knowledge in Minds and Machines. *International Journal of Psychology*, 33(6), 411–420. <https://doi.org/10.1080/002075998400169>
- Kunel, A. J. (2021). *Trust and Communication: Foundations for Interconnectivity*. Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/b17879>
- Lodge, M., & Stroh P. (1993). *Inside the Mental Voting Booth*. An Impression-Driven Process Model of Candidate Evaluation. In Iyengar, S. & McGuire, W. (Eds.), *Explorations in Political Psychology* (pp. 225–263). Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822396697-011>
- Rawlins, B. (2008). Measuring the relationship between organizational transparency and employee trust. *Public Relations Journal*, 2(1), 1-21. <https://doi.org/10.1080/10627260802153421>
- Schank, R. C., & Abelson, P. B. (1977). *Scripts, Plans, Goals, and Understanding: An Inquiry into Human Knowledge Structures*. Erlbaum.
- Schwandt, T. A., & Gates, E. F. (2018). Case study methodology. *The SAGE handbook of qualitative research*, 5, 600-630.
- Sjöberg, J. Berglez, P., & Gambarato, R. R. (2023). „Malmö is not Sweden’s Chicago”: Policing and the challenge of creating a sense of safety through social media strategies. *Nordicom Review*, 44(1), 44-64. <https://doi.org/10.2478/nor-2023-0003>
- Sjöberg, J., Cassinger, C., & Rampazzo Gambarato, R. (2024). Communicating a sense of safety: the public experience os Swedish Police Instagram communication. *Journal of Communication Management*, 28(3), 365-383. <https://doi.org/10.1108/JCOM-03-2023-0033>
- Sniderman, P. M., Brody, R., & Tetlock, P. (1991). *Reasoning and Choice: Explorations in Political Psychology*. Cambridge University Press.
- Zou, Y. & Meng F. (2020). Chinese tourists’ sense of safety: perceptions of expected and experienced destination safety. *Current Issues in Tourism*, 23(15), 1880-1899. <https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1681382>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Crime in Siofok, Hungary*. <https://www.numbeo.com/crime/in/Siofok-Hungary>

URL2: *Nyílt levél. Győrfi Mihály Szolnok polgármester*. <https://telex.hu/belfold/2025/07/27/nyilt-level-gyorfi-mihaly-szolnoki-polgarmester-biztonsag-pinter-sandor>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Molnár G. (2026). A közösségi média keretezésének ereje a mediatizált társadalmakban. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1017–1028. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp1017-1028>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzájárásról szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Molnár Gábor, aki a molnarga@somogy.police.hu e-mail címen érhető el.

Oktatáspolitikai örökség az állam, az egyház, a család és a demokratikus szabadság viszonyában

The Legacy of Educational Policy in the Relationship between the State, the Church, the Family and Democratic Freedom

Udvardi-Zsoldos Péter

beszerzési referens, joghallgató
Belügyminisztérium
Közigazgatási Államtitkárság,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Jog- és Államtudományi Kar
peter.udvardi-zsoldos@bm.gov.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy Eötvös József népoktatási koncepciója miként értelmezhető az állam, az egyház és a család közötti közfeladat-megosztás történeti modelljeként, különös tekintettel a demokratikus szabadság jegyében.

Módszertan: A tanulmány történeti-jogdogmatikai és szakirodalmi elemzéssel vizsgálja a felekezeti oktatás magyarországi szerepét a felvilágosult abszolutizmustól a dualizmuson és a két világháború közötti időszakon át a jelenkori köznevelésig.

Megállapítások: A jól értelmezett, a hagyomány-kontinuitást elismerő és átlátó vezetői szemlélet nem zárja ki az egyént abból, hogy az oktatási rendszer jogi és finanszírozási kereteit modern eszközökkel tudja meghatározni.

Érték: A tanulmány amellet érvel, hogy a felekezeti oktatás a magyar oktatástörténetben nem az állami köznevelés kivételeként, hanem a közfeladat-ellátás történetileg beágyazott és társadalmilag legitim formájaként értelmezhető.

Kulcsszavak: nevelés, egyház, Eötvös József, közfeladat-ellátás

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2026. 01. 15. Átdolgozás: 2026. 02. 22.
Elfogadás: 2026. 03. 20.

Abstract

Aim: The aim of this study is to examine how József Eötvös's concept of popular education can be interpreted as a historical model for the distribution of public responsibilities among the state, the church and the family, with particular regard to the principle of democratic freedom.

Methodology: The study examines the role of denominational education in Hungary through historical, legal-dogmatic and literature-based analysis, from enlightened absolutism through the Austro-Hungarian Dualist period and the interwar era to contemporary public education.

Findings: A well-founded leadership approach that recognises and understands continuity with tradition does not preclude the use of modern instruments in defining the legal and financial framework of the education system.

Value: The study argues that denominational education in Hungarian educational history should not be understood as an exception to state public education, but rather as a historically embedded and socially legitimate form of public-service provision.

Keywords: education, church, József Eötvös, public-service provision

Bevezetés

A felekezeti nevelés a magyar oktatástörténetben nem az állami köznevelés alternatívája vagy ellenpontja, hanem olyan történetileg beágyazott közfeladat-ellátási forma, amely Eötvös József értelmezésében az állami garanciavállalással, a családi nevelési joggal és az egyházi autonómiával együtt alkot kiegyensúlyozott demokratikus rendszert.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a felekezeti nevelés a magyar oktatástörténetben hogyan kapcsolódik a személyes szabadság, a családi nevelési jog és a közfeladat-ellátás történeti modelljeihez: vajon van-e még olyan réteg, ami ideig-óráig tartó érdekek helyett állandó értékeket képviselve bevonható a közfeladatok ellátásába? Az állam bízhat-e a közösségeire (egyházra, családra) nemzetstratégiaileg kiemelt hatáskört?

Közügy, közfeladat

Tamás András a közügy körébe sorolja mindazokat a helyzeteket, amikor a megoldáshoz az állam szükségszerű vagy feltétlen bevonása szükséges (Tamás,

2010). Közügynek továbbá az minősíthető, amely túlmutat az egyéni érdekeken, és azokkal szemben megérdemli a közhatalom birtokában végzett érvényesítést (Varga Zs., 2017). Ha úgy tetszik: közügy „a közösségre kiható, általános érdekű ügy” (Pusztai, 2003). A közügyekből fakadnak a közfeladatok, amelyeket „*meg kell tenni, hogy az államcélok és az alapvető állami kötelességek ténylegesen érvényre jussanak*” (Patyi, 2017). S hogy mi tartozzon ide, azt az alkotmányos meghatározottság és a joguralom (rule of law) parancsa értelmében anyagi jogi szabály jelöli ki (Gerencsér, 2024). Magyarországon a közhatalmi működés alapja, az Alaptörvény R) cikke absztraktnan írja le a közügyeket. Fontos ezért rögzíteni, hogy alkotmányos jogállamban a közügyek körét nem önkényesen, hanem az Alaptörvény értékrendjéből következő, jogszabályok által nevesítve határozhatjuk meg: a legfontosabb közügy maga az alkotmányos rend fenntartása (Varga Zs., 2017). A közigazgatás a végrehajtó hatalomnak azon tevékenysége, amelynek eredményeként a társadalom tagjainak és szervezeteinek magatartását ténylegesen befolyásolja, mégpedig az állami közhatalom (imperium) birtokában végzett döntés-előkészítés, döntés, végrehajtás és ellenőrzés során, elkülönült állami szervezet által folytatott jogalkalmazás (jogérvényesítés), szervezés és a jogalkotásban való közreműködés által (Madarász, 1993).

Közigazgatás, közszolgáltatás

A közigazgatás el nem hanyagolható sajátossága, hogy részt vesz egyfelől a közügyek, másfelől a saját tevékenységének, valamint a közfeladatok ellátására vonatkozó szabályok megalkotásában (Varga Zs., 2017). A közszolgáltatás (jelesül az oktatás) az előbb taglalt vázrendszer kézzel fogható, életünk során közvetlenül megtapasztalható és elérhető végterméke. Magyar Zoltán szerint a közfeladatokat (és így a közigazgatás útján megvalósított közszolgáltatásokat) a valós közszükségletek határozzák meg, helyes felmérésük pedig három alappilléren, vagyis a területen, a népességen és a gazdaságon nyugszik: ha a faktorok mögé nézünk, akkor ugyan eltérő életminőségében, társadalmi, gazdasági funkciójában, de minden esetben az embert találjuk (Magyary, 1942). Hibás tehát szűkíteni egyik vagy másik területre a fókuszot, sőt még rosszabb a lényegtől, a valóságtól elrugaszkodva, szélsőségesen pozitivistá nézőpontból azt mondani, hogy közfeladat csak az, amit a jogszabály annak jelöl ki (Gerencsér, 2024). Általános tény, hogy a közszolgáltatások éppen aktuális minősége egy olyan speciális politikai mérce, melynek mindenkor rendezéséből hol az állam, hol pedig a társadalom igyekszik többé-kevésbé kivonni magát.

A korai egyházi népnevelés mint érték közvetítő misszió

Amikor a modern tulajdonosi-fenntartói szerepkörök háttéréről gondolkodunk, akkor elengedhetetlen, hogy ne csak a világi múltban tegyünk történeti kitekintést: az első gyülekezetek kifejezetten a „Krisztus-test”¹ közigazgatásának módszertanára alapozva négy fő területen működtek: igeolvasás (tudományművelés, nevelés-oktatás), vagyonközösség (gazdasági egyesülés), kenyér megtörése (lelki szimbiózis), diakónia (egészségügyi, szociális szféra őse). Felélő közösség volt ez, melynek magyarázata egyszerű: olyan közelire várták Jézus visszajövetelét, hogy sem a termelésnek, sem pedig a vagyon megtartásának nem látták értelmét. Végül Pál apostol fellépése vetette el a lassú, de áldásos gyarapodás magvait: úgy kell várni az Urat, hogy közben hűségesen végezzük, amit ránk bízott.

A mindenkori államigazgatás jellemző vonása, hogy a problémás és/vagy kezelhetetlennek tűnő dolgoktól igyekszik megválni. A Római Birodalom romjain születő európai országok az oktatást minden további nélkül a missziói parancs betöltésére hivatott egyházra hagyták: „*tegyetek tanítványokká minden népeket!*”² A következő évszázadok becsületes és művelt nemzedékeinek felnevelésével az egyház múlthatatlan érdemeket és egyetemes jogot szerzett iskoláihoz,³ melyekhez belső értéket rendelt: „*mert ahol a kincséd van, ott lesz a te szíved is.*”⁴

Az abszolutista népoktatás mint értéksemleges közszolgáltatás

Míg (a hódoltságot leszámítva) az ősi hagyomány szerint a katolikusok, majd a reformációt követően ehhez hol szabadabban, hol pedig üldözöttebben betársulva a protestánsok is magukénak tudhatták a magyar népnevelés ügyét, addig Mária Terézia és II. József felvilágosult abszolutizmusa hamar felborította az oktatás egybehangzó klerikális lefedettségét: létrejöttek az államtól irányított világi intézmények jozefinista ősei, az úgynevezett közös iskolák (Fináczy, 1927; Fodor, 1948; Vihar, 1948; Ravasz et al., 1960). Az oktatás-igazgatást a királynak fenntartott jogként határozták meg, amelyet a Helytartótanács Tanügyi Bizottságán keresztül gyakorolt (Niklai, 2023), a köz szolgáltatásnak lokális fenntartását rövidesen átvette a centralizált közszolgáltatás, ami hasznos és hű alattvalók nevelését tűzte ki céljául. Az állami felügyelet alá helyezett és szekularizálódó közoktatás legfőbb alapelve abban állt, hogy a termelő munka megfelelő elvégzéséhez

1 Róm. 12,5.; 1Kor. 10,17.; 1Kor 12,27.; Ef. 4,12.; Zsid. 13,3.; Ef. 5,23.; Kol. 1,24. stb.

2 Mt. 28,19.

3 MKPK körlevele: 1946. május 4.

4 Mt. 6,21.

szükséges minimumkövetelményeket (írást, olvasást, számolást) „állapotjához képest” mindenki sajátítsa el (Némedi, 1962). Ezenfelül minden további ismeret károsnak és veszedelmesnek tartottak; az egyetemes egyháznak – mint a bevett valláserkölcs átadására hivatott intézménynek – másodlagos szerep jutott: a ki-zsákmányoló társadalmi rend igazolásának fejében töltse el a népet megnyugvással és a túlvilági kárpótlásba vetett reménységgel (H. Balázs & Makkai, 1958).

A polgári állam kibontakozása

Azon túl, hogy a reformkorig többségében magát az egyházat és az általa közvetített dogmákat tartották számon értékként, a 18–19. századig felépült, s mai fejjel nemzeti örökségként (el)ismert tanintézetek (például Sárospataki/Pápai/Debreceni Református Kollégium; Nagyszombati Egyetem; Győri Jezsuita Gimnázium; Komáromi Bencés Gimnázium; Tatai Piarista Gimnázium; Curgói Református Gimnázium stb.) egykoron önmagukban a jelent és a jövő zálogát testesítették meg. Mindazonáltal az a felvetés, hogy a múlt emlékei az állam tulajdonát képezzék, a nemzeti ébredéssel szorosan együtt járt (vö.: Magyar Nemzeti Múzeum 1802-es alapítása és gróf Széchényi Ferenc tevékenysége), és hamar elérte az egyházat, az addigi jelen legbefolyásosabb vezető szereplőjét. Az egyház értelemszerűen nem lehetett az államé, de a hozzá tartozó ágazatokkal kapcsolatban rövidesen felmerült, hogy azok a nemzet tulajdonai legyenek. 1848 után az állam több próbálkozását is nyomon követhetjük azzal kapcsolatban, hogy hogyan kívánt jövőt formálni a megbomlasztott, majd magához vindikált örökségből. Az egyház vitathatatlanul hathatós jelzést kapott, töretlenségét mégis annak köszönhetta, hogy a múltból alkotott jelenét jövőbe tekintéssel tartotta fenn: „*üldöztetünk, de el nem hagyatunk; tiportatunk, de el nem veszünk.*”⁵ Ne feledjük, hogy ebben a folyamatban mindvégig partnerként viseltettek a polgáriasodásnak indult családok legfontosabb és legérzékenyebb társadalmi bázisaként funkcionáló helybéli gyülekezetek.

Eötvös fellépése

A népiskolai közoktatás tárgyáról szóló 1868. évi XXXVIII. törvénycikk megalkotása során Eötvös József az állam jogainak és kötelességeinek terjedelmével kapcsolatos állásfoglalásában kifejtette, hogy „*senki igazságosan nem*

5 2Kor. 4,8-9.

vonhatja kétségbe, hogy a népnek nevelése s így oktatása is, minden egyház (értsd: felekezet) legszebb feladatai közé tartozik.”⁶ Beszédében az évszázados művelődés terjesztése kapcsán határozottan kiemelte az egyházi érdemeket, ennek ellenére azonban úgy gondolta, hogy az egyház nem képes egyedül ellátni ezt a feladatot. Összegzésképp megállapította, hogy szükséges az államra bízni „*azt, amit az egyház maga nem érhet el*” (Felkai, 1957). Az oktatás színvonalának emeléséhez és fenntartásához Eötvös nélkülözhetetlennek tartotta tehát az állami szerepvállalást. Az állam és az egyház között párhuzamot vonva állította, hogy ugyanúgy feladata az egyháznak, hogy jó keresztyéneket neveljen, mint az államnak az, hogy jó állampolgárokat.⁷ E gondolatsorból minden bizonnyal a szülők és az egyházak mellett az állam kiegészítő szerepe, és nem a teljességgel szekularizált közoktatás létjogosultsága vezethető le. A kultuszminiszter beszéde akkor nyer igazi értelmet, ha azt szigorúan egyben kezeljük: természetfeletti síkon az egyházé, természetes síkon a szülőké a neveléshez való elsődleges jog, amelyhez az állam közjogi keretet nyújt. A polgári állam oldallagos szerepvállalása egyfajta szervezett garanciát nyújtott a családok szolgálatának elsődleges zsinórmértéke, a keresztyén erkölcs, valamint a magának egyre nagyobb utat törő szekularizáció közötti hídépítéshez.

Eötvös hatása

Az Eötvöst követő miniszterek hozzáállása a reformokhoz változó volt. A népoktatási törvény megalkotása utáni évtizedekben nem történt jelentős előrelépés, így többen azt hangoztatták, hogy bár szellemében szép az 1868-as törvény, megvalósítása hiányos (újfent visszautalnék a helyes interpretálásra), és ennek okát az állami befolyás gyengeségében látták (Köte & Ravasz, 1979). Míg a Német Birodalomban Otto von Bismarck kancellár szorgalmazta, hogy vonják ki az iskolákat a felekezetek felügyelete alól, és rendeljék az államnak alá, amely azután az egész országban tetszés szerint vagy megengedné a papoknak az iskolafelügyeletet, vagy eltiltaná őket attól (Majunke, 1898), addig hazánkban vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó, gróf Bethlen István miniszterelnök és gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter konzervatív meggyőződéssel vallotta, hogy a hazai nevelés-oktatás alfája a család, ómegája pedig a felekezeti iskola, melynek alapvető indoka az egyház tanítása szerint: az ember legfőbb java a hite, amely e- és túlvilági boldogságának feltétele. A generációk

6 Képviselőházi napló, 1865. X. kötet, 1868. szeptember 16. – november 23.

7 Eötvös 401–403. Főrendiházi napló, 1865. I. kötet, 1865. december 14. – 1868. december 9.

által áthagyományozott szellemi örökség, vagyis a vallásra épült államhatalom legszebb megfogalmazása: „*az állam (és az oktatás) nem nélkülözheti azt az erkölcsi biztosítékot, melyet csupán a vallástól kölcsönözhet.*” Eszerint az állam feladata nem több (és nem is kevesebb), mint az egyének és a társadalom közös érdekeire, valamint a különféle (polgári, egyházi stb.) közösségek (lásd család) önszervező-önkormányzó képességére alapozva (és azt fejlesztve, erősítve) megteremteni a népoktatás, a közműveltség további felvirágzásának jogi, igazgatási és – lehetőségeinek bővülésével – pénzügyi feltételeit (Kelemen, 2003). Az egyházak az archaikus jegyek megszűnését követően egyre kevésbé tudtak azonban szuverének maradni, így kiemelendő a vallásfelekezeti iskoláknak nyújtott pénzügyi hozzájárulás, az úgynevezett államsegély. Az egyházi iskolák fenntartásához ugyanis az állam mind a dualizmus idején, mind pedig a két világháború közötti időszakban jelentős anyagi támogatást nyújtott (Mészáros, 1989). Ezt az 1868-as népiskolai, az 1883-as középiskolai, az 1891-es óvodai, valamint az 1935-ös igazgatási törvény alapján minden hivatalos állami tanügyi szerv, köznevelési szaksajtó, pedagógiai szakember, de az általános társadalmi közvélemény is (igen kis ellenzéki felfogást leszámítva) természetesnek tartotta: az egyházi iskolák nem csupán szorosan vett belső egyházi funkciójú, hanem össztársadalmi célú intézmények (Mészáros, 1989). Problémát jelentett ugyanakkor, hogy a bevett egyházak ingatlanszerzési képessége nem volt korlátozva, az elismertek ellenben csak oktatási, nevelési, jótékonyági, imaházi funkciót ellátó ingatlannal rendelkezettek. A községek segélyezését is csak előbbiek vehették igénybe. Az 1945–1948 közötti megmerevedett állapotokat mi sem vetíti jobban előre, mint az a tény, hogy Klebelsberg iskolaépítési programjából az új intézmények 57%-a az egyházakhoz, 29%-a az államhoz, 12,8%-a a településekhez került (T. Kiss, 1986). Határozottan cáfolható tehát, hogy a hazai oktatástól idegen lenne a lokális, közösségi fenntartás: a magyar kultúra és identitás 1945-ig nem engedte a kizárólagos állami szerepvállalást (Erekly, 2021).

A közfeladatok és a tulajdonviszonyok szétválása

A második világháború után ismét felmerült a kérdés, hogy a hagyomány-kontinuitás folytatásához kinek van joga? Az 1945 utáni első években a hazai politikusok többsége úgy látta: a magyar államberendezkedést a korábnál modernebb, korszerűbb, tisztább polgári demokratikus jogállammá kell alakítani, véglegesen elhagyva a feudális-dzsentrí maradványokat (Mészáros, 1989). Egy dolog merült közben feledésbe: „*a katolikus (vagy más vallásfelekezeti – a szerk.) nevelés nem köti gúzsba az egyént, hanem megadja annak szabadságát.*”

Ez a szabadság felel meg a demokratikus szellemnek.” (Mészáros, 1989). Az új-jáépítés legfőbb terheit az ország többségét kitevő katolikusok hordozták: jelentős részben nekik köszönhető a siker, s ezen belül a hazai iskolarendszer talpra állítása, modernizálása (Mészáros, 1989). Az egyházi iskolák fenntartásához adott pénzügyi hozzájárulást a második világháború utáni közvetlen években is természetesnek tartották, senki nem vonta kétségbe. Ez volt a törvényes rend, a jogi helyzet. A felekezeti iskolák a háborúból való szabadulás első pillanataitól kezdve mégis politikai támadások pergőtüzében álltak. A legfőbb vád az volt, hogy akadályozzák az állam nevelési céljainak összpontosított megvalósítását (Mészáros, 1989). Az állam eleinte azt hangoztatta, hogy részéről egyházellenességről szó sincs, a katolikus főpásztorok mégis megelőző állásfoglalás kiadását tartották szükségesnek: szerintük az iskoláiknak nyújtott államsegély nem kegyadomány, hanem a katolikus szülők adójának visszajáró része, mely szellemekben és erkölcsiekben bőven megtérül. Az állam nem tesz szívességet az egyháznak, ha segítyt ad iskoláinak, az egyház pedig nem tesz szívességet az államnak, ha számára jó polgárokat nevel, mert maga a nép döntött afelől, hogy mennyi felekezeti iskolára van szüksége, mennyi államira, s maga a nép az, amelyik mindegyiket fenntartja. A hatalom tudta, hogy a felekezeti iskolák államsegélyének megvonása a teljes magyar iskolarendszer összeroppanásához vezetne. Ezzel párhuzamosan az állam viszont ugyancsak anyagiak híján képtelen lett volna egy teljesen új iskolahálózatot felépíteni, azt személyzettel ellátni, így a proletárdiktatúra elvei mentén elkerülhetlenné vált az államosítás. Így került a fenntartói jog másodjára, de most sokkal feszesebben az államhoz, aki az aktuálpolitikai érdekei miatt továbbra is csak a történelem adott pontjain mutat érdeklődést a hosszú hallgatás és érdektelenség után a fenntartás iránt. Az állam ennek mentén nem akart és nem is tudta az örökséget védeni, habár az ehhez szükséges anyagiakkal (többé-kevésbé) rendelkezett.

Állam – egyház – család szétválása

A humánum védelméért folytatott küzdelmekből még fel sem ocsúdva, a jelenkori köznevelési vitákban gyakran háttérbe szorul annak vizsgálata, hogy az egyházi fenntartás milyen autonóm értékközvetítő funkciót tölthet be a látható egyház szerepének átalakulásával egyidejűleg. Az egyházi népnevelés évszázados hegemoniáját az abszolutista közoktatás alávételése, a dualista népoktatás mellérendelése, majd a szocialista népművelés megsemmisítése, most pedig a nemzeti köznevelés bekebelezése törte meg. Az anyagilag kiszolgáltatott, sokszor napról napra vegetáló, családok nélkül maradt gyülekezetek arra sem

képesek, hogy a természetszerűleg priorizált mellérendeltségüket megőrizték. Az együttműködési sorrend ennél fogva minden tekintetben kógens: az állam szabta iramot utol nem érve igyekszik az egyház pótolni a pótolhatatlant. Míg egykoron a keresztyén kultúra olyannyira erősen meghatározta a mindennapokat, így az oktatást is, hogy az állam mint kiegészítő szerv fellépése Simor János bíboros-érsek, hercegprímás vélt vagy valós aggodalmai ellenére sem tudta végső soron bedönteni az egyházi autonómiát, addig napjaink gyakorlata negatívan befolyásolja az egyház cselekvőképességét.

Eötvös szerint az oktatás jövője a decentralizációban, a községi feladatok (iskolaszék) kiterjesztésében, a települések állampolgárainak és közösségeinek érdekeltté tételében, az egyházi autonómia és az államigazgatás súlyegyenjében, tudatos partnerségében rejlik. A helyi közösségek könnyen identitásválságba sodródhatnak, ha az iskolák fenntartói-vagyonkezelői jogkörei, beruházásai centralizálódnak. Eötvös kultúrpolitikája éppen ezt igyekezett elkerülni azzal, hogy a tankerületek élére igazgatók helyett felügyelőket állított. Ugyan 2011-től az Nkt. a közoktatás helyett immáron a köznevelést mint tanügyi igazgatási meghatározást kodifikálja, de mivel a 21. századra a valláserkölc jobbra háttérbe szorult, így az oktatási rendszerünk vonatkozásában legfeljebb vallási-erkölcsi normákról beszélhetünk. Ennek keretében megjegyzendő, hogy míg Eötvös tisztelettel viseltetett a gyülekezeti autonómia iránt, sőt világosan kijelölte az állam, a család és az egyház sérthetetlen, egymással párhuzamosan működő hármass munkamegosztását, addig az utókor mindezt egybe, a szétfelező, segélyért kiáltó iskolai szintéren megvalósuló nevelő-oktató munka keretein belülré integrálta.

Fenntartói pluralizmus, összegzés

Ha az állami/egyházi/alapítványi működtetés (Nkt. 19. alcím) közül a legjobbat szeretnénk kiválasztani, akkor nincs egyszerű dolgunk. Az eötvösi felfogás természetesen vallásos meggyőződésen alapult, s a polgári pluralista társadalom értékeit a jelenben és a jövőben egyaránt állandónak vélték (Mészáros, 1989). Mostanra be kell látni, hogy megfontolatlanul könnyen a nemzeti kultúra önfeledésének útjára tévedhetünk. A történelmi idők olyan helytállást igényelnek, ami a társadalom rétegeinek örökös kedvezményezetség helyett valódi, ösztönző, megújuló koalíciót kínál, miközben összefűzi az értéksemleges fenntartói szerepét kereső (de nem lelő) állam pragmatikáját, és a tradicionális tapasztalataira települt egyház dogmatikáját. E vizsgálat központi kérdésére továbbá akkor adható pozitív válasz, ha (a néhai kalocsai érseket idézve) „*a magyar*

iskola is megadja Istennek, ami az Istené.” Grösz József és Eötvös József szavainak spirituális mibenléte bizonyosan összefügg az önmagunkkal, majd az egymással (családunkkal, egyházunkkal, egyéb közösségeinkkel) való feltétlen megbékélés útjával, melyre számos értékes nemzeti minimum és közjogi szabályozó telepíthető a demokratikus szabadság szellemében.

Felhasznált irodalom

- Eötvös J. (1976). *Kultúra és nevelés*. Magyar Helikon.
- Eötvös J. (1981). *Művei I.-XIII.* Magyar Helikon.
- Erekly I. (2021). *Közigazgatás és önkormányzat*. Ludovika Egyetemi Kiadó. https://doi.org/10.36250/00528_00
- Felkai L. (1957). *Eötvös József válogatott pedagógiai művei*. Tankönyvkiadó Vállalat.
- Felkai L. (1979). *Eötvös József közoktatásügyi tevékenysége*. Akadémiai Kiadó.
- Fináczy E. (1927). *Az újkori nevelés története (1600-1800)*. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda.
- Fodor H. (1948). *A magyar iskolaállamosítás múltjából*. *Embernevelés*, 4(12), 547-551.
- Gerencsér B. Sz. (2024). A közigazgatás a közönségért van. - Ebben mindenki egyetért? In. „*Ad imaginem et similitudinem nostram*”. *A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Könyvei. Tanulmányok (51)*. Pázmány Press.
- H. Balázs É. & Makkai L. (Szerk.) (1958). *Magyarország története 1526-1790*. Tankönyvkiadó Vállalat.
- Kelemen E. (1994). *Az oktatási törvénykezés változásai*. Fővárosi Pedagógiai Intézet.
- Kelemen E. (2003). Eötvös József gondolatai államról, egyházzól, iskoláról. *Világosság*, 3-4., 63-70.
- Köte S. & Ravasz J. (1979). *Dokumentumok a magyar nevelés történetéből 1849-1919*. Tankönyvkiadó Vállalat.
- Madarász T. (1993). *A magyar államigazgatási jog alapjai*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Magyary Z. (1942). *Magyar közigazgatás*. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda.
- Majunke P. (1898). *A porosz-német kulturharcz története*. Budapesti Növendékpapság Magyar Egyházirodalmi Iskolája.
- Mann, M. (1993). *The Sources of Social Power: Vol. 2., The rise of Classes and Nation States 1760-1914*. Cambridge University Press.
- Mészáros I. (1989). *Ortutay-Mindszenty - Iskolatörténeti vázlat: 1945-1948*. Oktatáskutató Intézet.
- Némédi L. (1962). *A nemzeti művelődés ügye 1790-91-ben*. Különlennyomat a Főiskola Évkönyvének VIII. kötetéből. Eger.
- Niklai P. D. (2023). *A közoktatásügyi igazgatás modernizációja Magyarországon 1848-tól a második világháborúig*. Pécsi Tudományegyetem.
- Patyi A. (2017). *A közigazgatási működés jogi alapjai*. Dialóg Campus Kiadó.

- Pusztai F. (Szerk.) (2003). *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó.
- Ravasz J., Felkai L., Bettér B. & Simon Gy. (1960). *A magyar nevelés története a feudalizmus és a kapitalizmus korában*. Tankönyvkiadó Vállalat.
- T. Kiss T. (1986). *Klebelsberg iskolaépítési programjáról. Módszertani közlemények*, 26(4), 249-252.
- Tamás A. (2010). *A közigazgatási jog elmélete*. Szent István Társulat.
- Varga Zs. A. (2017). *A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapja*. Dialóg Campus Kiadó.
- Vihar B. (1948). *Az első iskolaállamosítás Magyarországon*. *Embernevelés*, 4(9), 412-419.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Udvardi-Zsoldos P. (2026). Oktáspolitikai örökség az állam, az egyház, a család és a demokratikus szabadság viszonyában. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1029–1039. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJA.2026.v74.i4.pp1029-1039>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Udvardi-Zsoldos Péter, aki a peter.udvardi-zsoldos@bm.gov.hu e-mail címen érhető el.

A decade of experience in sports policing register

Nikolett Ágnes Tóth

PhD, associate professor, head of college, police colonel
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
Hungarian University of Physical
Education and Sport Sciences
toth.nikolett@uni-nke.hu

Judit Tímea Kovács

head of department, police captain,
Pest County Police Headquarters,
Traffic Police Department

Gábor Mátrai

economist, PhD student
IVSZ, Association of Digital
Enterprises,
DIGITALEUROPE
Hungarian University of Physical
Education and Sport Sciences

Abstract

Aim: The sports policing register, which is a decisive tool for the security of the sports events, has a decade-long history. The author took into account the experiences of the last ten years, supplemented with the most current aspects. To demonstrate how the creation of a sports policing register can clearly be considered a legal and police innovation, and how it is evolving and renewing itself with the development of digitalization and technology, as well as the analysis and use of the ever-increasing amount of data available, thereby contributing to the safe conduct of sports events on an ever-wider scale.

Methodology: The paper is based on legislation, internal regulations, archival material and publications on sports law and professional material. Authors also collected and analysed the data set of the sport policing register from its introduction period to most recent period.

Findings: The writing of this article was prompted by the fact that sports policing records have a decade-long history, which is a decisive tool for the security of sports events. Today, safety is one of the most important factors that can make our everyday life and leisure time meaningful and of appropriate quality. Ensuring security is already an important factor in organising international events today, but will become even more important in the future.

Value: Many conclusions can be drawn from the statistics of the last 10 years operation of the sports policing register, but the most important of them is that there is a clear improvement in the safety of sporting events. This study presents

The manuscript was submitted in English. Received: 9 July 2025. Revised: 8 Aug 2025 Accepted: 11 Sept 2025.

in more detail than ever before the theoretical background and practical application of the registry, and uniquely analyses the data collected since its creation.

Keywords: Sports Law, sports events, safety, sports policing

Introduction, materials and hypothesis

The authors hypothesized that with the development of digitalization and technology, as well as with the analysis and use of the ever-increasing amount of available data, sports policing is constantly developing and renewing itself, thus ensuring safety on an ever-wider scale. The creation of the sports policing register can be considered a legal and law enforcement innovation. With the professional classification of the matches, it can be seen from the figures that the participants in the sports events are committing fewer and fewer crimes and violations of the rules. The authors of the study represent several fields of science, which was important because of the multidisciplinary approach.

The theoretical foundations of the study are based on previous domestic and international literature on the changes in sports, the ‘consumption’ of sports and of course the sports policing. Due to the nature of the topic, the proportion of reports from domestic and international journals, data obtained from databases, and news agencies is significant. The information and data set on committed crimes and violations of rules, and on classified matches was provided by the police authorities of Hungary at the written request of the authors.

Huizinga (Johan Huizinga (1872–1945), Dutch cultural historian, philosopher of history and Indologist) noted that sports games had been taken more seriously since the late 19th century, with rules tightening and elaborate, foreshadowing that performance would get better and better. *‘By disciplining and organizing the game, something of pure game content is lost: the professionals’ gaming activities lack the voluntariness and carefree nature of play.* (Laczkó-Rétsági, 2015.) Of course, not everyone agreed with Huizinga, with Guttmann (Sir Ludwig Guttmann (1899-1980) was a German-British neurologist who created the Stoke Mandeville Games, a sporting event for the disabled that led to the Paralympic Games in England), for example, criticizing his concept and arguing for the game-like nature of the sport. Bourdieu (Pierre Bourdieu (1930-2002) was a French sociologist achieved wide influence in several related academic fields, like media and cultural studies) linked the widening gap between professional and amateur athletes to the commercialization of sport, while at the same time spectacle-centric sport separate from ordinary sports. *‘In*

the case of sport, especially as a result of television broadcasts, there will be more and more viewers who do not understand or cultivate the given sport, and pay attention primarily to the external features of the given exercise, the result and the victory. This leads to the pursuit of victory at all costs and an increase in violence, Bourdieu (Pierre Bourdieu, *On television and journalism*, Pluto Press, London, 1998.) said more than twenty years ago. Unfortunately, all this has been proven and the behaviour of spectators and fans has not become more non-violent in 2023-2024. I compiled excerpts from news sources available on infocommunication devices concerning football hooligans from around the world, and at the same time I processed the experiences of the Hungarian sports police register over the past decade.

First of all, I think it is important to state that sports policing is a specific part of sports administration. This narrower area can be clearly defined as professional policing, a series of laws regulate everything related to sports policing, supplemented by regulations of the trade unions, which also serve as guidelines for keeping sports police records and ensuring sports events (Tóth, 2016). The concept of sports policing can be placed in the system of administrative law, it is a common intersection of the public law part of sports law and the special, specialized administrative part of administrative law (Tóth, 2019).

The safe conduct of sporting events is not only in the interest of organisations cooperating in the provision of sporting events, as defined by law, since everyone participating in other sporting events is negatively affected by an emerging problem that disrupts order at the match. If a sporting event starts later than planned due to illegal acts by fans or disorderly behaviour during the sporting event, this also affects the sporting activities of the athletes, as they may not be able to perform at their best when the match starts. The same is true for sports professionals, who are increasingly injured as a result of fan behaviour. The cases referred to raise a number of questions, mainly how to prevent disturbance of order, violation of regulations, disorderly behaviour and unlawful behaviour.

Related to all this, the news that came to light when a man was stabbed to death during a pre-match clash between football fans in Athens and Zagreb in August 2023 is graphic ([URL1](#)). The AEK Athens-Dinamo Zagreb Champions League qualifier was postponed by UEFA due to violent and disorderly behaviour by fans. Fans attacked each other near the stadium the night before the match, throwing stones, flash grenades and incendiary bombs at each other. The man who was stabbed to death was 22 years old and died of his injuries in hospital. Among the injured was a minor who was hit in the head with a stone. Greek police arrested 96 people overnight, and the police operation and restoration of order lasted until the early hours of the morning.

Matches in the Greek football league were played behind closed doors for two months at the end of 2023 (URL2) due to repeated fan disorder. The measure also affected Europa League matches, including Olympiakos Piraeus and Topola SC in Vojvodina, as well as Panathinaikos-Maccabi Haifa in empty stadiums. The lockdown was lifted only on 12 February 2024, along with a series of other measures. It was considered important to install cameras and electronic identification systems in stadiums. The Greek government took this decision because of the regular and continuous serious disturbances at matches, before and after matches, hooligans injuring several police officers and receiving death threats from many sports officials and referees. In addition, clashes between enemy camps in 2023 have killed several fans.

Nine people were detained before the French league match between Marseille and Lyon, when a bus carrying Lyon's players and sporting officials was pelted with stones and bottles by Marseille fans, leaving the Lyon coach hospitalized with serious injuries.(URL3) Following the disturbance, officials decided to postpone the match and the arrests were announced by the French interior minister himself. The French sports minister said that these unacceptable actions overshadow the values of football and sport. Preparations for the 2024 Paris Olympics could also be overshadowed, not least because some of the group matches of the football tournament of the pentathlon event are currently being held in Marseille.

The southern French port city also saw heavy clashes between English fans and police during the 1998 World Cup. The away teams' bus was also attacked by local fans in 2016 and 2019. The 2021-2022 season was also particularly problematic in French football, when, in addition to Marseille, fans of RC Lens, Lille OSC, Montpellier, Angers and St. Étienne also caused minor or major disruptions.

In recent days, it appeared on news channels with the headline: 'Ankle broken, and fan who jumps onto the pitch after the Euro qualifier between Hungary and Montenegro in November 2023 at Puskás Arena can pay (URL4)'. The 47-year-old jumped onto the pitch in joy after the match was called off. According to the Metropolitan Prosecutor's Office, after the match, the man drunkenly stepped on the railing separating the grandstand from the pitch and then jumped into the area of the pitch closed to spectators, but landed so unluckily that he broke his ankle. Subsequently, stadium security personnel escorted the fan off the pitch and ambulances called to the scene removed him. The prosecutor's office asked for a fine to be imposed in a criminal order on the man accused of disorderly conduct at a sporting event, with a fixed ban from attending all sports events in Hungary.(URL5)

And the hair-raising news below came out in January 2024: ‘A footballer was shot in the arm during a match in Ireland.(URL6)’. The injured man was treated by paramedics at the scene and then transported by ambulance to a nearby hospital for further examination. Fortunately, the players did not end up in a life-threatening condition.

Also astonishing is the following news: ‘Blood was spilled in the stadium, the worst English football scandal in recent years took place at the end of January 2024.(URL7)’. According to the news, the big derby between Black Country in England, the former coal mining industry region, West Bromwich Albion-Wolverhampton football match in the fourth round of the FA Cup had to be interrupted in the 81st minute, when the teams met again for the first time in twelve years. In the match, after the away team’s second goal, a crowd brawl broke out between the teams’ fans and spectators poured onto the pitch. Subsequently, the referee called off the match, and the police and stewards were only able to restore order after a long struggle. Family members of the players were also endangered during the fan disorder, including a West Bromwich player rescuing his young child from raging vandals in his arms. As security officers backed a bleeding-faced West Brom fan off the pitch, Wolves fanatics shouted: ‘Let him die!’ The English Football Association issued an immediate statement condemning the incident and ordered an investigation.

Unfortunately, Hungary is no exception in terms of violent fan behaviour and behaviour: in mid-December 2023, Fradi and Fiorentina fans in masks and armed with metal bars and knives wanted to clash (URL8) on the eve of the Europa Conference League football match. Fortunately and, of course, thanks to prudent police activity, the clash was prevented and foiled. The Budapest Police Headquarters (BRFK) said in a statement that knives, metal rods, tool handles and pyrotechnic devices were seized from supporters of the two teams, among others. Two men of Hungarian nationality and one Italian citizen were arrested and prosecuted for offences related to a device that is particularly dangerous to public security. BRFK asked for fair cheering from those attending the match and said it would take immediate and decisive action against those who committed the violation.

Legislative Environment

Since its entry into force on 13 March 2004, Act I of 2004 on Sport (Stv.) has served as the background legislation of organised sport in Hungary, comprehensively regulating the legal status of athletes and sports organisations, the

operation of sports federations, the competition system of sport, commercial contracts related to the field of sport, sports public bodies, defining the sport-related tasks of the state and local governments, and the state support system for sport, and rules related to the organisation of sporting events, which is the most important in relation to the research topic. The provisions of the Stv. have been slightly modified from year to year, entire chapters have been restructured several times, but the structure and basic findings of the Stv. have stood the test of time, they are a solid foundation for the organization and operation of Hungarian sport. However, continuous amendments were necessary, and the provisions of Act CVI of 2023 on the amendment of sports-related laws in the field of sports policing entered into force – with a few exceptions – as of 1 January 2024. Taking into account the practical proposals of the sports sector, the legislator modified the regulatory background underlying professional work in such a way that it fully meets the challenges of the twenty-first century and ensures an effective and expert-based symbiosis between the legal background and the expectations of live sports. (Explanatory memorandum to draft proposal T/5878 amending laws relating to sport. 2023. 1.)

The amended legislation contains a number of textual clarification provisions that are of major importance for the topic of publication, so ‘Section 77(u) of Act I of 2004 on Sport’ was replaced by the following: ‘sporting event’ shall mean a sporting event, competition, match and the hour and a half immediately preceding and the hour and a half immediately following it for the purpose of carrying out sporting activities, inside or outside a competition system.’

Until the amendment, the exact duration of the sporting event could only be inferred from the current provisions of the Stv. – together with the examination of the concepts of spectator and participant of the sporting event – which caused numerous problems during practice (e.g. in case of violation of track regulations). In view of this, the legislation clarified the sections on the concept of participant of a sporting event and the concept of sporting event, which now make it clear that a sporting event starts one and a half hours before the actual competition or match and lasts for one and a half hours after the end of the competition or match.

By adopting the amendment, it will be possible for the sports organization to make its decision on exclusion on the spot within the period specified by law and to inform the data subject directly, immediately. As a result of the amendment, the exclusion can take effect in a significantly shorter period of time than before, which may result in significant efficiency gains in the case of tournaments and substantial efficiency gains in the case of championships. The safety of sporting events will be positively affected if the exclusion of disruptors for

the future can be enforced immediately. This solution would eliminate abuses in the service of exclusion decisions.

Section 69(1) of Act I of 2004 on Sport was replaced by the following:

,1. The organiser shall specify in a clearly visible notice at the entry points of the sport infrastructure the conditions of participation in the sporting event and the rules of conduct (rules of conduct), which – summarised as general terms and conditions – must also be indicated on the ticket or season ticket.’ Thus, the amended Act contains a clear definition of the concept of the course regulations, which is necessary for the applicability of further rules on auditorium safety.

Section 76(1) and (2) of Act I of 2004 on Sport was replaced by the following:

‘(1) The spectator shall comply with the safety regulations set by the organizer and the rules of the course. The spectator may not engage in any activity that disturbs or frustrates the sporting event or violates or endangers the personal rights or property of those attending, arriving at or leaving the sporting event.

(2) For any infringement or damage resulting from the breach of the obligation set out in paragraph (1), the viewer shall be obliged to pay grievance fees in accordance with the rules of the Civil Code and shall be liable for damages in accordance with the general rules on liability for damages. If more than one spectator participates in a breach of the obligation set out in paragraph 1, they shall be jointly and severally liable.’

Summing up what has been written so far in the chapter, the amendment introduced the term course regulations already used in practice, which is defined as the set of conditions of participation and the governing rules of conduct. From the current provisions of the Stv., the exact duration of the sporting event could only be inferred indirectly, together with the examination of the concepts of spectator and participant of the sporting event. With this in mind, the concepts of participant of a sporting event and a sporting event were clarified, which made it clear that the sporting event starts one and a half hours before the actual competition or match and lasts for one and a half hours after the end of the competition or match.

Norms Governing the Safety of Sports Events

In Hungary, there are several laws on the organisation and safety of sporting events. These laws establish clear responsibilities between public bodies and organisers. The basic legal framework for the security of sports events is regulated by Act I of 2004 on Sport (Stv.) and Government Decree 54/2004 (III.31.) on the security of sports events issued for its implementation.

According to the Stv., the primary task of the state is to ensure public safety at sporting events and to contribute to the safe conduct of sporting events. However, in the case of a specific sporting event, it is the responsibility of the organizer himself to take all measures necessary to protect the personal and property safety of the participants of the sporting event and to prevent crime, or initiate it with the competent authority. Furthermore, the organiser's responsibility lasts from the time the participants appear at the venue of the sporting event until the participants leave the venue of the sporting event.

In stadiums that are private spaces open to the public, the owner and the organiser shall be jointly and severally liable for ensuring the order of sporting events within the sport facility. In fact, the police guarantee order in an infrastructure completely independent of them. At sporting events falling within the scope of the Regulation, the use of an organizer is mandatory. According to the law, the primary task of the police is to maintain order in the public space, however, as a result of the preliminary risk assessment, it participates in maintaining the internal order of the facility on the basis of a contract or as a public task. In accordance with the dynamic risk assessment, the police may decide to reduce or increase the number of police forces involved in security. (ORFK internal document. 11. 2023.)

The organizer may only organise a match in a sports facility that has been jointly supervised by the organisations involved in the security tasks of the sporting event prior to the start of the competition system and after the inspection the police, disaster management and public health administration have consented to their use in the competition system. After the issuance of the consents, the sports federation is obliged to carry out the field certification of the sports facility. A sports federation competition can be held in the sports facility only on the basis of a permit issued annually by the sports federation before the start of the first competition. The permit cannot be granted without the consent of the three organizations named above, so sports events cannot be organized in such a sports facility without the participation of spectators.

Based on the proposal of the Committee for the Safety Classification of Sports Events (Certification Committee), the National Police Headquarters decides on the classification of sporting events according to security risk in accordance with the Act on the General Administrative Code. The Qualification Committee consists of experts delegated by the ORFK, disaster management, the National Ambulance Service, the President of the National Office for the Judiciary, the Prosecutor General's Office, the Minister responsible for sports policy and the national sports federations of sports. The classification of a sporting event according to safety risk can be normal, increased and high-risk.

In the case of a sporting event with a normal safety risk, the organiser and organising body are responsible for the safe conduct of the event. A police representative may be present at the event. At a sporting event with an increased security risk, the organizer is obliged to request the police station competent for the place of the event within 15 days prior to the date of the competition/match to cooperate in maintaining order within the sports facility for a fee in areas where it is justified to support the tasks of the organizer commissioned by the organizer. The manner in which police forces may be used must be clarified contractually. The organizer and the organising body used by him on the basis of the contract are responsible for managing the security of the high-risk event. The commander of the police unit shall decide on the deployment of contracted police personnel. In the event of a match with a high security risk, maintaining order within the facility is also the responsibility of the organizer, however, the police carry out internal security as a public task. The Police are responsible for the measures taken by them, direct the execution of the law enforcement tasks of the match, and may carry out the organizer's actions in consultation with the commander of the police security.

During the duration of the event, the organizer or organizing body is obliged to cooperate with the police according to the needs of the police, to facilitate and support their work in the interest of security. The police – in the course of the security tasks to be carried out by the organizer and the director in order to guarantee the protection of persons and property – shall carry out supplementary security activities upon request or, if necessary, at their own discretion. The Stv. details the conditions of organization, the organizer's liability, the obligations of the organizer and the appointed director, the exact identification of the director, the entry procedure, the method of disqualification, camera surveillance, and the description of the behaviour expected of the spectator.

The Stv. also stipulates that the sports organization is obliged to cooperate with the organizer of the sporting event and the police in organizing the safe participation, isolation and supervision of fan bases at the sporting event. A special provision is also included in an internal instruction, according to which effective cooperation must be established with personal and property protection companies implementing the internal security of sports facilities, especially in controlling the entry of fans; maintaining order in the auditorium; highlighting disruptive fans; operating security equipment; accompanying fan. (8/2010 (OT 5) ORFK Instruction on the Classification and Police Security of Sports Events 33.)

The Stv. therefore clearly separates the responsibilities of each organisation. In accordance with the law, a sports facility is an open private area that participants can visit under certain conditions, therefore the safety of the sporting

event is primarily the responsibility of the organizer. In the cases specified in the Stv, the Police may be present within the facility on the basis of a contract or as a public task, and may only enter upon request or by their own decision – pursuant to Section 1 (2) of Act XXXIV of 1994 on the Police (Rtv.) – in order to prevent violations and restore public order.

In order to carry out the duties of organisers of sporting events, a security plan, an insurance plan, an evacuation and evacuation plan should be drawn up, in which information relating to personal and property safety and the tasks to be performed should be provided. The plans shall describe in text and graphic form the tasks to be performed and how they are to be carried out.

Hungary now has considerable experience in providing major international sporting events – UEFA EURO 2020, the 19th FINA World Championship and the EHF 2022 European Handball Championship. At events of this type held in Hungary, no act disturbing public tranquility or negatively affecting the participants' sense of security has taken place so far.

Of course, planning must be based on a thorough risk assessment. The complexity of insurance and security tasks in each organizational phase requires that processes are dynamically evaluated and analysed.

Match Classification System

Based on the decisions of the Classification Committee, some important findings can be made as to what might justify the determination of normal, enhanced and advanced security classifications.

An increased security risk may be justified by:

- based on the available data, there is an indirect threat of harm to the life, physical integrity or property of the participants in the match;
- Based on well-founded information, disorder and unauthorized group access to the playing field are expected on the part of the fans of the domestic sports organization, therefore the cooperation of the Police is necessary in maintaining order within the facility.
- the protection of life and property and the effective enforcement of the security measures introduced by the organizer require the assistance of the Police in maintaining order within the facility.
- There is a realistic chance that the away fans will provoke the home fans and seek the possibility of confrontation, therefore the enforcement of the security measures introduced by the organiser, the prevention of disturbances and the prevention of an active conflict can only be achieved with a continuous police presence supporting the activities of the organizers.

Justified for a particular security risk may be:

- The relationship between fans of sports organisations is particularly hostile, experience shows that both hardcores are characterized by violent and disruptive behaviour;
- based on the available data, there is an imminent threat of harm to the life, physical integrity or property of the participants in the match;
- Based on well-founded information, in case of poor performance of their team, disorderly conduct can be expected on the part of the fans of the domestic sports organization, as well as unauthorized group entry to the playing field;
- due to the senior nature of the match, a prominent fan presence is likely to be expected;
- Based on previous experience, fans are looking for the possibility of confrontation and physical conflict, therefore the prevention of disorder both within the facility and in public places, the maintenance of public order and public security can only be achieved with a continuous police presence;
- The relationship between fans of sports organisations is neutral, experience shows that both the home and away hardcore are characterized by violent and disruptive behaviour;
- rivalry between home fan groups is in itself a security risk without away fans present;
- relations between fan groups are not hostile, but regardless of the opponent, the outcome of matches, especially the decisive match, is itself a security risk, which can greatly influence mood;
- sporting events are expected to be held with special spectator interest, the separation of fan groups, the protection of life, physical integrity and property, and the prevention of possible conflicts between fan groups can only be achieved with a continuous police presence;
- The relationship between fans of the national teams is not hostile, but the high attendance due to the nature of the event itself poses a security risk;

Of course, due to continuous risk assessment, the security rating of a match may change. However, the risk factors involved in the security risk classification of individual matches do not affect either the system of control or the police presence. The main tasks related to security will continue to be carried out primarily by organisers and organisers, but the form of police use will be determined on the basis of real risks. If necessary, colleagues will gradually switch from low-profile police presence to high-profile police presence, and vice versa. Ticket sales will also not be significantly affected if each match is rated differently. According to the relevant legislation, if the given match is reclassified to

a higher security risk during the period of non-nominal ticket sales, ticket sales may continue in accordance with the previous classification grade.

With regard to attendance at sporting events, the system and conditions of ticket sales and ticket control play a key role. In the case of a match with a normal security risk, the organizer decides on the form of ticket sales. You have the option to sell name-specific and non-name-specific tickets. In the event of a match with an increased security risk, the Qualification Committee determines how tickets are sold. In the case of matches with a high security risk, name-specific ticket sales are mandatory. According to the Stv., the organizer is entitled to verify the identity of the participant at the entrance and to compare the data on the ticket with the personal data contained in the identity card. If the data do not match, entry shall be refused. This not only prevents the mixing of fan bases, but also contributes to reducing the risks of black trade and ticket racketeering, and supports the detection of unwanted persons (banned, banned) and their entry to the match. Ticket counterfeiting is not typical in Hungary and abusive illegal ticket sales are not widespread. In recent years, hundreds of thousands of event-free ticket entries have been issued at sporting events held in Hungary.

It is also important to highlight the institution of keeping away from attending sporting events, the framework of which is regulated by the Stv., Government Decree 54/2004 (III.31.) on the security of sporting events, the Criminal Code, the Szabs. Act, and the Rtv.

A spectator may be admitted to a sporting event if:

- hold a valid ticket, season ticket or other certificate entitling them to enter;
- is not obviously under the influence of alcohol, drugs or other intoxicating substances;
- does not carry alcoholic beverages, drugs or any object that endangers the holding of the sporting event or the personal and property safety of others, or the entry into the sporting event has been prohibited by the organizer prior to the purchase of the ticket and the purchaser of the ticket has been duly informed thereof;
- not carry any inscription, flag or other authoritarian symbol prohibited by law;
- is not subject to exclusion, a ban from attending sporting events, a ban for misdemeanors, or a decision of a foreign sports organization, authority or court to similar effect;
- undertakes to prove your identity at the request of the director;
- acknowledges that video and audio recordings will be made of him or her during the sporting event;
- does not engage in conduct that endangers the holding of a sporting event or the personal and property safety of others, or is racist, incitement to hatred, intimidates or offends others, or is not related to fair cheering.

An employee of the police and organizing body or organizer responsible for securing the event is entitled to inspect the clothing and luggage of the participant of the sporting event.

The data of persons subject to restraining orders are recorded by the National Police Headquarters in the sports police register specified in the Stv., as well as the surnames, first names, places and dates of birth, mother's surname and first name at birth, the name and classification of the crime or offence committed, the ban from attending sporting events, the ban or the the duration of exclusion from participation in a sports event, as well as the name of the sports facilities and the range of sporting events covered by the ban, ban or exclusion from attending sports events. From the data file, the police for the purposes of public order and security, the prevention of violence and disorder, the fulfilment of international police cooperation obligations and the protection of the rights of others to the foreign police force, as well as for the purpose of protecting the security of events, the refusal to attend a sporting event and the sale of tickets to the organizer or, if an organizer is employed, ticket sales on behalf of the organizer transfer data to the person performing the data.

The system of each of your restraining institutions is shown in the table below (Source: My editing):

Table 1
The system of specific restraining-order legal instruments

	law	Target	organ	Nature of the penalty	Duration
Exclusion	Sports Act	primarily property protection, as well as the protection of the physical integrity of persons and ensuring the conditions for cultured cheering	organizer (with the participation of the director) – duties and jurisdiction may be detailed in the Federal Regulations	private, valid only for competitions, matches and facilities organized by the organizer	It can range from 6 months to 4 years
Ban	Misdemeanour Act	preventing and suppressing offences related to attending, travelling to or leaving a sporting event	Police	Penalty or infringement	It can range from 6 months to 2 years
Disqualification	Penal code	preventing or suppressing criminal offences committed at (or on the way to or from the sporting event) or in connection with the sporting event	Ordered by a court, enforced by the police	The range of sports events and sports facilities affected by the ban may be imposed both as a criminal penalty and as an independent punishment and in addition to other punishments shall be determined by the trial court	1-5 years

Note. Edited by the authors.

In 2011, the Hungarian Parliament adopted Act CIV of 2011 amending certain laws necessary to combat the phenomenon of sports hooliganism. The aim of the legislation was to move towards stricter regulation and eliminate the shortcomings of the legislation previously in force. One of the novelties of the penalty system of the new Criminal Code, the ban on attending sporting events, can be regarded as the last element of the reregulation that began in 2011.

The number of offences committed at and in connection with sporting events has increased significantly. The justification of the law states that banning people from attending sporting events can become a means of effective action against sports hooliganism, which serves both individual and general prevention. A ban on attending sporting events can be imposed both independently and in addition to other punishments. The condition for its application is that the offender commits the crime in connection with the sporting event while attending, going there or leaving the sporting event. In its judgment, the court determines by which sports federation, within the framework of which sport or in which sports facility the offender is prohibited from attending a sporting event.

From the point of view of public safety, it is not only the act committed at the venue of the sporting event or on the territory of the sports facility that poses a danger, but also the act committed during the journey there and departure. Such offenders are also treated as sports hooligans by law. Could it be a particular problem for law enforcement to assess what, or more precisely, what offence can be regarded as an 'offence committed on the way to or leaving a sporting event in connection with a sporting event'? It is only up to the enforcer to correctly apply the normative text in practice. It can be assumed, and given the intention of the legislature, it can be taken for granted that the legislature only intended to give the court an opportunity in this regard for offences related to sporting events and of a vandalistic nature. Examples include the crime of disorderly conduct or vandalism.

This punishment is not depriving of liberty, but depriving and restricting rights. Prevention is the most important, it is important to continue moving towards restraining orders, this restraining system must be treated as a strategic issue, and those involved in securing sporting events have declared zero tolerance for disruptors. A ban on attending sporting events can also be understood as a specific form of criminal ban, with the new sanction being linked not to an administrative unit but to the venue of sporting events (Tóth, 2024.).

Data from the Sports Policing Register

The sports police register has been working perfectly for more than ten years now, and based on this I tried to take stock of the data available in the system. (Tóth, 2019.) During the development of the sports police register, it is necessary to constantly take into account all new technological and digital developments, which will make the management of existing databases easier, more structured, more transparent and allow specific conclusions to be drawn.

The most frequently occurring violations in the sports police register are:

Crimes:

- Assault
- Violence against a member of the community
- Defamation
- Libel
- Use of an authoritarian symbol
- Public danger
- Rowdyism
- Disorder
- Dilapidation

Violations:

- Disturbance
- Rowdyism
- Property offense
- Offences relating to explosives and pyrotechnic articles for civil uses
- Infringement relating to a device which is particularly dangerous to public security
- Violation of banning or disqualification rules
- Breach of identity verification obligations

An interesting data on the topic is as follows: the Metropolitan Prosecutor's Office issued a statement regarding the ZTE-Budafok MOL Hungarian Cup final in May 2023, after which two men rushed onto the lawn of Puskás Arena. (URL9) According to the prosecution, the defendants were in the lower rows of one of the fan sectors when one of them climbed over the cordon separating the grandstand from the pitch in the seconds before the match was called off, then jumped into the spectator-restricted area of the pitch - tearing off the stretched banner - because he wanted to kick the ball away. Shortly thereafter, when the match was called off, the other defendant also climbed over the

cordon and jumped into an area closed to spectators. Stadium security officials immediately led both defendants off the pitch and handed them over to police.

The Budapest XIV and XVI District Prosecutor's Office tried the two men in an expedited procedure, the court found them guilty of the offence of disorderly conduct, as charged, and sentenced one of the defendants to a fine of HUF 250,000 and a ban from sporting events for 1 year, and his partner to a fine of HUF 150,000 and also a ban from sporting events for 1 year. The judgment shall be final. Footage related to the case shows the two rioters jumping over the cordon one after the other, who were then immediately led out by security guards.

Below I have listed the qualified matches based on the data of the sports police registration system from the beginning to the present day:

In the 2012/13 season, the Committee for the Safety Certification of Sports Events classified 96 of the 1290 matches covered by the Regulation as high-risk, 31 as enhanced and 1163 as normal.

In football, of the 368 qualified matches, 38 were high-risk, 20 were enhanced and 318 were normal security risks.

In handball, 26 seeded, 1 enhanced and 277 regular matches were held, in basketball there were 12 seeded, 5 enhanced and 190 normal matches, in ice hockey 18 seeded, 5 enhanced and 182 normal risk matches. In water polo, there were 2 seeded and 173 regular matches.

This season, the 16 featured matches of the sport of ice hockey were qualified due to the Division I/A World Championship matches held in Budapest.

- Of the 1307 matches played in the 2013/14 season, 80 were seeded, 15 enhanced and 1212 normal.

In football, there were 35 high-risk, 10 enhanced and 195 normal security risk matches, a total of 240 matches, basketball 5 high-risk, 2 enhanced and 212 normal security risk games, and 104 normal security risk games in hockey. In handball, there were 17 high-risk, 1 enhanced and 429 normal matches, while in water polo there were 23 high-risk, 2 enhanced and 272 normal safety risk matches.

- Of the 1412 matches played in the 2014/15 season, 71 were rated as high-risk, 13 as high risk and 1328 as normal security risk.

In football, there were 29 seeded, 7 enhanced and 204 normal matches for a total of 240 matches, in basketball there were 3 seeded and 211 normal (214 total), in ice hockey there were 1 enhanced and 191 normal (192 in total), in handball there were 16 seeded, 1 enhanced and 439 normal, and in water polo there were 23 priority and 280 normal safety risk matches.

During the season, the 23 top ratings of the water polo sport apply to the European Water Polo Championship matches held in Budapest.

- Of the 1508 matches played in the 2015/16 season, 48 were rated high-risk, 4 heightened and 1456 normal safety risk.
In football, there were 23 seeded, 4 enhanced 159 normal matches (186 in total) covered by the Regulation, 9 seeded and 307 regular matches (316 in total) in basketball, 249 regular matches in ice hockey, 16 seeded and 395 normal matches in handball, and 337 normal safety matches in water polo. From this season onwards, football's NB I championship was changed from 16 to 12 teams, resulting in fewer matches held.
- In the 2016/17 season, of the 1496 matches covered by the regulation, 96 were seeded, 11 enhanced and 1389 normal.
There were 22 seeded, 8 enhanced and 168 regular matches (198 in total) in football, 5 seeded and 251 regular matches in basketball, 219 regular matches in ice hockey, 14 seeded 3 enhanced and 422 normal matches in handball, and 55 seeded and 329 regular matches in water polo.
The 55 special qualifications of the water polo sport took place within the framework of the World Aquatics Championships matches held in Budapest.
- In the 2017/18 season, of the 1531 matches covered by the regulation, 32 were classified as seeded, 3 as enhanced and 1497 as normal.
There were 22 seeded and 176 regular matches (198 in total) in football, 5 seeded and 290 regular matches in basketball, 288 regular matches in ice hockey, 5 seeded 3 enhanced and 422 normal matches in handball, and 320 regular matches in water polo.
- In the 2018/19 season, of the 1708 matches covered by the regulation, 38 were seeded, 1 enhanced and 1667 normal.
There were 22 seeded, 1 enhanced and 345 regular matches (368 total) matches in football, 11 seeded and 301 normal matches in basketball, 301 regular matches in ice hockey, 5 seeded 2 enhanced and 451 normal matches in handball, and 269 normal matches in water polo.
- In the 2019/20 season, of the 1368 matches covered by the regulation, 23 were seeded, 5 enhanced and 1337 normal.
There were 21 seeded, 4 enhanced and 368 regular matches (393 in total) in football, 3 seeded and 231 regular matches in basketball, 239 regular matches in ice hockey, 2 seeded 1 enhanced and 323 normal matches in handball, and 176 regular matches in water polo.
- In the 2021/22 season, of the 1775 matches covered by the regulation, 167 were seeded and 1608 were classified as normal. No decision has been made on an enhanced rating level.
There were 20 seeded and 353 regular (373 total) matches in football, 12 seeded and 374 regular (386 total) matches in basketball, 124 regular matches in

ice hockey, 36 seeded and 413 regular (449 total) matches in handball, and 99 seeded and 254 regular (353 total) matches in water polo.

In handball, EHF 2022 was held in Hungary. Men's European Handball Championship, in which 35 matches were qualified.

In water polo, the FINA World Aquatics Championships were also held in Hungary, where 99 matches were classified as high security risks.

In the 2021/22 season, 56 people were banned, 31 people were expelled and 3 people were banned.

It can be stated that during the periods indicated above, the Qualification Committee decided on the security risk of 11601 matches.

In November 2018, 63 persons were registered in the Sports Police Register, of which 15 were affected by exclusion sanctions, 3 by banning sanctions, and 45 by disqualification sanctions.

In handball, 1 person was excluded and 3 people were banned, a total of 4 people were excluded. The excluded person was excluded by Veszprémi Handball Team Kft.

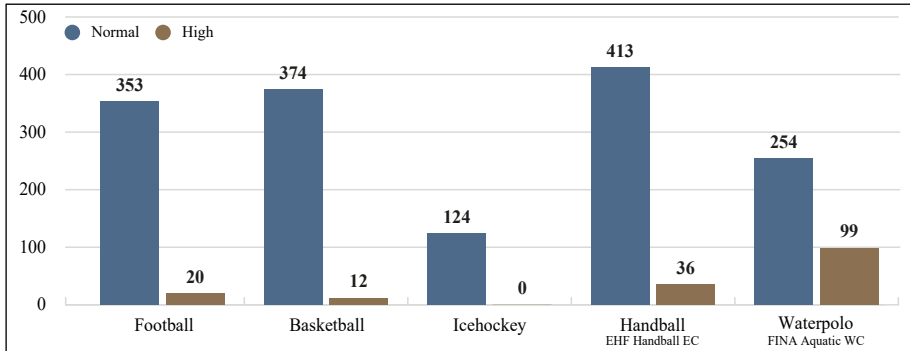
In water polo, 1 person was banned and 2 people were excluded, a total of 3 people were excluded. The 2 excluded persons were excluded by Eger Water Polo Club Kft.

In football, 12 people were excluded, 41 people were disqualified and 3 people were banned, for a total of 56 people:

- Exclusion was applied by the Hungarian Football Association against 4 people, Újpest 1885 Football Kft. against 6 people and FTC Football Zrt. against 2 people.
- Disqualification was imposed by the Miskolc General Court against 3 persons, the Central District Court of Pest against 24 persons, the Budapest Regional Court against 7 persons, the Debrecen District Court against 2 persons, and other courts against 5 persons.
- The institution of ban was applied by the Sárospatak Police Station, the Kecskemét Police Station against 1 person, and the Edelany Police Station against 2 people.

Figure 1

Classification matches by sport, 2021-2022

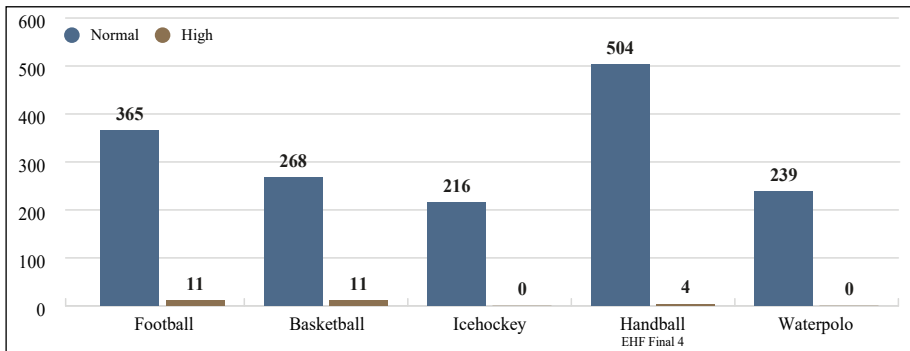
Note. Edited by the authors.

- In connection with violations at a sporting event in the 2022/23 season, the authorities ordered the exclusion of 20 in the sport of football, of which
 - FTC Football Plc. against 10 people,
 - MLSZ (Hungarian Football Federation) against 8 people,
 - Honvéd Football Ltd. against 1 person,
 - Újpest Football Kft. is employed against 1 person.

In basketball, 2 people were banned.

Figure 2

Classification matches by sport, 2022-2023

Note. Edited by the authors.

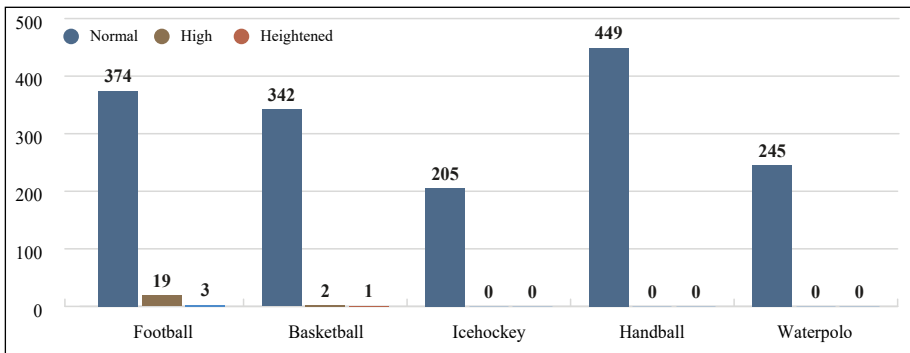
- In the 2023/24 season, 2 exclusions, 11 disqualifications and 1 major ban were imposed on the sport of football.
 - MLSZ applied against 9 persons, Diósgyőr Football Kft. against 1 person, and FTC Football Zrt. against 1 person.

In basketball, 1 person was banned.

- As of February 29, 2024, the register includes 5 disqualified, 1 person banned and 31 people excluded, a total of 37 people.

Figure 3

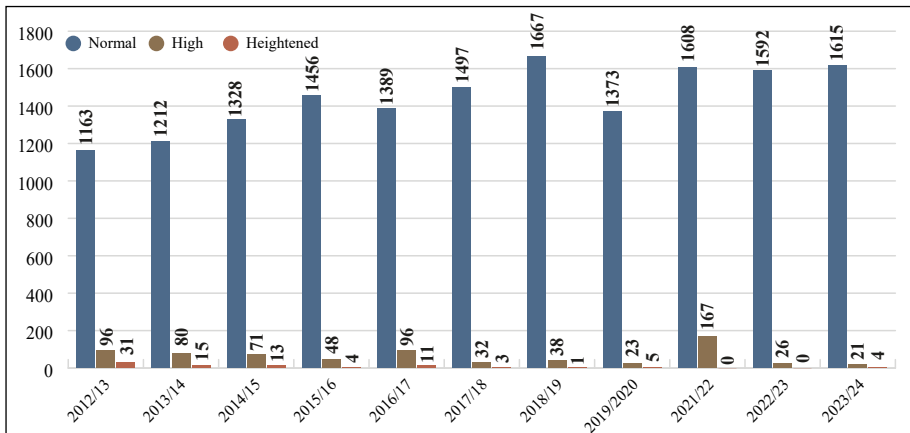
Classification matches by sport, 2023-2024

Note. Edited by the authors.

Figure 4

Security classification of sports event, 2012-2024

Note. Edited by the authors.

Summation

Many conclusions can be drawn from the statistics of the last 10 years, but the most important of them is that there is a clear improvement in the safety of sporting events.

Sports organisations are increasingly using the institution of disqualification, and courts are using more and more disqualifications. The writing of this article was prompted by the fact that sports police records have a decade-long history, which is a decisive tool for the security of sports events. Today, safety is one of the most important factors that can make our everyday life and leisure time meaningful and of appropriate quality. Ensuring security is already an important factor in organising international events today, but will become even more important in the future. The establishment of sports police records can clearly be regarded as a legal and law enforcement innovation, evolving with the development of digitalization and technology, as well as with the analysis and use of the ever-increasing amount of available data, it is constantly evolving and renewing, thus ensuring security on an ever wider scale.

References

- Laczkó, T., & Rétségi, E. (2015). *A sport társadalmi aspektusai*. Pécsi Tudományegyetem.
- Tóth N. Á. (2016). Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében. In Gaál Gy., & Hautzinger Z. (Szerk.), *A határrendészettől a rendészet tudományig* (pp. 295–297). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Tóth, N. Á. (2019). *Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

Online link in the article

- URL1: *Megszólalt egy szemtanú*. https://m.hirstart.hu/hk/20230808_megszolalt_egy_szemtanu_az_atheni_keselesrol_szervezett_tamadas_volt
- URL2: *Február közepéig minden meccs zárt kapus lesz a görög futballbajnokságban*. https://hvg.hu/vilag/20231211_Február_kozepeig_minden_meccs_zart_kapus_lesz_a_gorog_futballbajnoksagban
- URL3: *Kilenc embert vettek őrizetbe, miután a dobálózó Marseille-drukkerek miatt kórházba került a Lyon edzője*. https://rangado.24.hu/nemzetkozi_foci/2023/10/30/francia-focibajnoksag-marseille-lyon-balhe-orizetbe-vetel/
- URL4: *Bokáját törte, és még fizethet is Montenegró elleni Eb-selejtező után pályára beugró drukker*. <https://24.hu/sport/2024/02/23/bokajat-torte-es-meg-fizethet-is-montenegro-elleni-cb-selejtezo-utan-palyara-beugro-videon-levo-drukker/>

URL5: *Meccs közben meglőtte a focistát.* https://m.hirstart.hu/hk/20240107_meccs_kozben_meglotttek_a_focistat_irorszagban

URL6: *Vér folyt a stadionban, az utóbbi évek legszörnyűbb angol futballbotránya.* <https://index.hu/sport/futball/2024/01/29/futballbotrany-anglia-west-bromwich-albion-wolverhampton-hawthorns-ver-tomegverekedes-felbeszaka.dt-birmungham/>

URL7: *Maszokban, fémrudakkal és késekkel felfegyverkezve akartak összecsapni Fradi- és Fiorentina-drukkerek.* <https://24.hu/sport/2023/12/14/maszokban-femrudakkal-es-kesekkel-felfegyverkezve-akartak-osszecsapni-fradi-es-fiorentina-drukkerek/>

URL8: *Egy évre kitiltották a stadionokból a pályára rohánók szurkolókat - pénzbüntetést is kaptak.* <https://www.csakfoci.hu/magyar-foci/mk-donto-egy-evre-kitiltottak-a-stadionokbol-a-palyara-rohano-szurkolokat-penzbuntetest-is-kaptak>

Laws and regulations

8/2010. (OT 5.) ORFK utasítás a sportrendezvények minősítéséről és rendőri biztosításáról

2023. évi CVI. törvény a sporttal összefüggő törvények módosításáról

Indokolás a T/5878. számú törvényjavaslathoz a sporttal összefüggő törvények módosításáról
Sportrendészeti nyilvántartás. Országos Rendőr-főkapitányság

Reference of the article according to APA regulation

Tóth, Á. N., Kovács, J. T., & Mátrai, G. (2026). A decade of experience in sports policing register. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1041–1063. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp1041-1063>

Statements

Conflict of interest

The authors have declared no conflicts of interest.

Funding

The authors did not receive any financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Ágnes Nikolett Tóth, who can be contacted at toth.nikolett@uni-nke.hu

National quality control mechanism in the field of border management

József Balla

PhD, vice-dean for general affairs, head of department,
associate professor, police colonel
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
mailto:balla.jozsef@uni-nke.hu

Attila Vedó

Border Policing Professional Officer,
police lieutenant colonel
Ministry of Interior of Hungary,
Department of Home Affairs Grants, Deputy State
Secretariat Responsible for the Coordination of European
Union Developments
mailto:attila.vedo@bm.gov.hu

Gábor Bartus

assistant lecturer, police major
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
mailto:bartus.gabor@uni-nke.hu

Krisztián Kakóc

assistant lecturer, police lieutenant colonel
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
mailto:kakocz.krisztian@uni-nke.hu

János Pulics

senior instructor, police lieutenant colonel
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
mailto:pulics.janos@uni-nke.hu

Gábor Németh

assistant lecturer, police lieutenant colonel
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
mailto:nemethg@uni-nke.hu

Tomáš Škrinár

JUDr., PhD., assistant professor
Department of European Integrated Border Management,
Academy of the Police Force in Bratislava
mailto:tomas.skrinar@akademiazp.sk

Vincent Holubiczky

PhD, assistant professor, major Ing.
Department of European Integrated Border Management,
Academy of the Police Force in Bratislava
mailto:vincent.holubiczky@akademiazp.sk

Abstract

Aim: The aim of this study is to explain the rationale, purpose and benefits of developing a national quality control mechanism in the field of border management.

Methodology: The authors present in their paper the necessity and role of a quality management system in border control that meets the Schengen requirements.

The manuscript was submitted in English. Received: 21 Jan 2025. Revised: 25 Apr 2025 Accepted: 25 Sept 2025.

The work starts by introducing the integrated border management system, followed by the basics of its structure and operation, and the presentation of its high professional standards.

Findings: The establishment and subsequent implementation of a national quality control mechanism, which is also the objective of Hungary's National Integrated Border Management Strategy, is essential for the effective functioning of the integrated border management system.

Value: The establishment of a quality control system will ensure the continuous high-level implementation of border control in line with the Schengen requirements. Besides this our plan is also to develop a quality assurance system that can be operated as best practice not just national but at EU (international) level.

Keywords: National quality control mechanism, integrated border management, Schengen evaluation mechanism, quality assurance

Introduction

In the field of border security, the development of national quality control mechanisms has long been lacking among the actors of European integrated border management. In the EU regulatory environment, there is relatively little support available for the establishment of an innovative and complex quality control system¹, although the intention to do so is not a new idea.

Based on Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council, an important element of the European Integrated Border Management is the quality control mechanism ensuring the implementation of EU law on border management,² therefore Hungary's National Integrated Border Management Strategy³ aims to develop a national quality control mechanism as an objective (Herczeg, 2024).

-
- 1 Quality control in general refers to the verification of compliance with quality (in our case Schengen and border control technical) requirements at any point in the process being controlled. In our understanding, and for the purposes of this study, the specificities of border management are best suited to the development of a quality management system, which includes the management and regulation of an organisation from a quality perspective. Quality assurance as part of quality management ensures that the system developed is suitable for use in Schengen evaluations. The study uses the concepts of quality management in the above context.
 - 2 Regulation (EU) No 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard Agency and repealing Regulations (EU) No 1052/2013 and (EU) 2016/1624 (Frontex Regulation) Article 3(1)(k)
 - 3 1891/2021. (XII. 13.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiájáról {1891/2021. (XII. 13.) Government Decision on the National Integrated Border Management Strategy of Hungary}

The three pillars of quality control in the strategy are as follows: the most important element is the verification of established national practices in line with the Schengen principles, the second element is the verification of compliance with the responses to the weaknesses identified in the Schengen evaluation and the third element is the verification of the responses to the Frontex⁴ vulnerability assessments.

On 17 May 2022, the European Commission published the BMVI-2021-TF1-AG-NQAM ‘*Call for proposals to support pilot projects for the development and launch of national quality assurance mechanisms*’.

Based on the request of the Ministry of Interior, members of the Ludovika University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Border Policing and the European Integrated Border Management Department of Academy of the Police Force in Bratislava prepared the details of the project, which was supported by the European Commission. The implementation of the project, which is planned to last 24 months, started on 01 April 2023.

The development of the national quality control mechanism will be carried out in the project ‘*Development of the Hungarian – Slovak quality assurance mechanism in the field of border management*’ 101102709 - HSQA⁵, implemented under the thematic resources of the Border Management and Visa Policy Instrument (Vájlok & Vedó, 2023). The project aims to fully develop the first pillar and align it with the operation of the second and third pillars. As the results of the project may not only be implemented in Hungary, but also can be used in international level, therefore Slovak partners were invited to participate in the development.

The leading agency is the Ministry of the Interior of Hungary, while Slovakia is represented by the Academy of the Police Force in Bratislava. The Hungarian expert’s working group of the project consists of 22 officers, all highly experienced professionals from the Ministry of Interior, from the National Police Headquarters, from the University of Public Service and the police headquarters of the counties with Schengen external borders. The Slovakian team consists of 6 highly experienced, professional officers.

The Hungarian and Slovakian working groups share the project-related tasks. The Slovak side has taken the responsibility on air borders and the Hungarian side on land and water (river) borders.

The key objectives of the project are:

- Establish and operate a national quality control mechanism for the implementation of border control at a level that meets the EU’s requirements, is certified and complies with the Schengen monitoring requirements;

4 European Border and Coast Guard Agency.

5 Hungarian, Slovak development of quality assurance mechanism on border management.

- the development of a system of national quality control mechanisms that can be accepted as ‘best practice’ at European (international) level;
- to use the project result as a role model for a national quality control mechanism that can be applied to other law enforcement/administrative areas on a large scale;
- Develop a long-term, sustainable and mandatory training framework for national border control staff on the EU quality control mechanism, vulnerability assessment and the national quality control mechanism.

The main outcome of the project will be the production of an internationally applicable quality management manual, which will form the basis of an accredited quality management system.

In any case, it is also worth noting that, regardless of the novelty of the procedure, only the former Hungarian Border Guard HQ has so far developed a similar evaluation system applicable to quality control, when it introduced its self-evaluation system based on the common evaluation framework in 2004 and applied a full quality management system from 2007 (Teke, 2007).

Self-evaluation of the border control system

The evaluation and assessment of the border control system and border management within the Schengen area is particularly important. The European Union last amended or renewed the Schengen-type evaluation system in 2022. The relevant regulation⁶ underlines in its introductory part that the functioning of the Schengen area without internal border controls requires the effective and efficient application of the Schengen acquis by the Member States. This acquis includes all the legislation on the basis of which the border management system in the Schengen area has been established and is operated. In order to ensure the proper functioning of the system, in addition to the direct Schengen evaluation, the European Union has mandated Frontex to develop a so-called vulnerability assessment, which has already placed the evaluation of the Schengen acquis on two important pillars. These are the direct implementation of the Schengen evaluations and the Frontex vulnerability assessment. However, the European Union has also included the role and responsibility of the Member States in the

6 Council Regulation (EU) No 2022/922 of 9 June 2022 on the establishment and operation of an evaluation and monitoring mechanism to verify the application of the Schengen acquis and repealing Regulation (EU) No 1053/2013.

process by creating a third pillar in the Frontex Regulation, according to which if there is a national quality control mechanism, this should also be taken into account in the Schengen evaluation process. This third pillar could be implemented through the self-assessment of the border management system and the development of a national quality control mechanism in the framework of the HSQA project.

As far as Hungary is concerned, following its accession to the European Union, there have also been continuous preparations for joining the Schengen area, i.e. it developed the conditions for the free movement of internal borders (Balla et al., 2024).

There were no recurring inspections after accession, but a team including members of the Schengen Evaluation Committee from DCAF⁷ carried out an inspection visit to Hungary in 2008. The interesting aspect of this visit was that the body, which carried out democratic control over the functioning of the armed forces, did so in a manner similar to the Schengen evaluation (although with a different purpose). They assessed the same areas, based on the findings of the Schengen evaluation, using similar methods. The difference, of course, is that the findings of this body do not impose any obligation on the Member States.

Further Schengen-type pre-announced, planned evaluation were carried out in Hungary in 2012 and 2019. In addition to these pre-announced events, one so-called unannounced evaluation took place in 2017. The last periodic inspection was organized and carried out by the EU Commission in Hungary in the summer of 2024 and a Schengen evaluation was carried out in Slovak Republic in autumn 2024. During this audit, the Commission's senior experts were informed about the joint project's process and development of the two countries focusing on national control mechanism and quality assurance.

In the future, as a result of the new legislation, so-called monitoring visits are expected to become an integral part of the Schengen evaluations. The monitoring visit will differ from the recurrent Schengen evaluation in that it will only assess the implementation stages and results of the action plan drawn up in response to the recommendations made by the Schengen audit. This type of audit is new to the system and has only been carried out in three Member States so far. The development and implementation of the national control mechanism, including the implementation of border management quality self-assessments, is also a priority during these visits (Škrinár & Odlerová, 2024).

In order to carry out the self-assessment of the border management system, it was essential to select experts with a broad theoretical and practical knowledge

7 Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (Geneva, Switzerland).

of all the central and cross-cutting elements of the European integrated border management. This knowledge was ensured on the one hand by the experts' career paths, i.e. experience in border management, and on the other hand by their receptiveness to innovation, which is very important professional competences (Balla, Vájlok & Vedó, 2022).

On the Hungarian side, the 22 experts participating in the project represent the whole range of activities of the border police service (management, executive level, training and education, etc.) from the ministry, central, regional and local levels. All this diversity is also reflected in the selected experts' duty stations, both in the border surveillance function of the stations and at the various types of land border crossing points (motorway, road, rail, river crossings) (Balla, 2021).

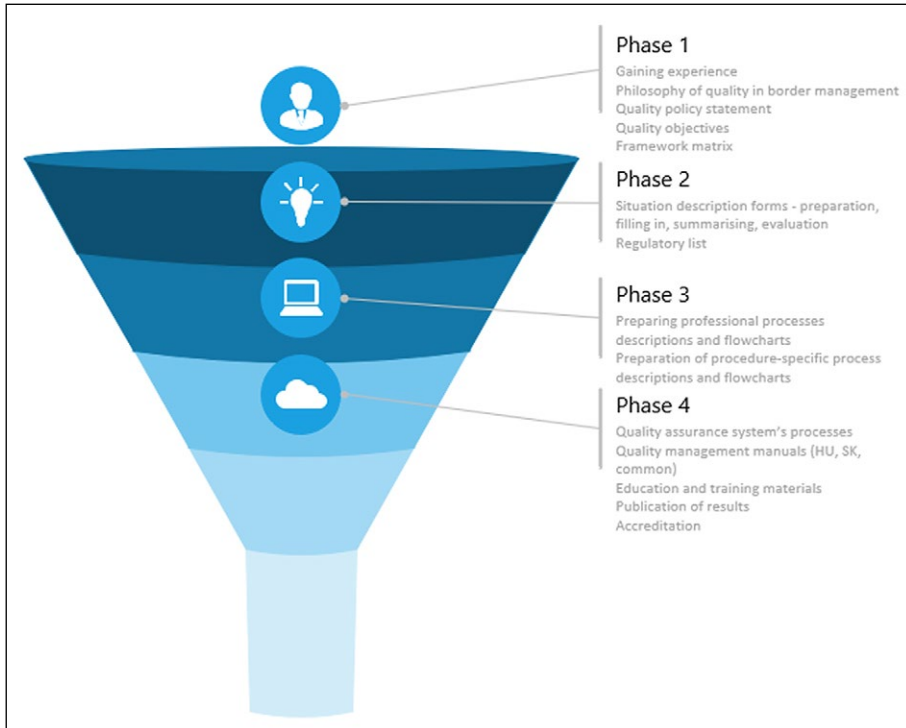
On the Slovakian side, mainly lecturers, academics from the Academy of the Police Force in Bratislava have been assigned to conduct the project's air border security related tasks (Balla et al., 2024).

The methodology for conducting self-assessments is designed to produce results that are uniformly measurable, interpretable, comparable and evaluable in terms of results in an objective form. To this end, a template for a situation description form was prepared and completed by all experts at their duty station where they were serving as a sample for a pre-research survey (Balla et al., 2024). As a research method and tool, the situation description form was successfully tested and the results showed that no major corrections were necessary. Overall, the criteria presented in the form can be derived from the Frontex Regulation and the Return Manual⁸. The self-assessment criteria are analyzed in detail in terms of regulation, control (process management), performance of professional tasks, conditions (personnel, equipment, technological, and procedural), supervision, monitoring/compliance assessment, analysis/evaluation and intervention, with a score of '0' (not adequate), '1' (partially adequate/needs improvement) and '2' (fully adequate).

8 Commission Recommendation (EU) 2017/2338 of 16 November 2017 on the establishment of a common 'Return Manual' to be used by the competent authorities of the Member States in carrying out their return-related tasks.

Figure 1

HSQA funnel showing the different stages in the development of a national quality control mechanism

Note. Edited by the authors.

During the processing and analysis of the primary data recorded in the situation description form, it became apparent that the criteria developed in the form are not fully applicable to all border police functions. This relevance could be easily assessed or excluded in cases where it was not possible to fill in the criteria for the border police service in question due to a lack of legal mandate (e.g. not all regional police headquarters along the external border have a detention center for aliens at the time of the research). However, the problem of the division of tasks between local and regional authorities in procedures, especially in the field of alien policing, was a common one. In particular, where the local body is not entitled to order more than one measure because the rules of competence laid down in the legislation make it the responsibility of the superior body. As a result, in this case, the aggregation of the data forms produced an incorrect result. To resolve this, it was necessary to introduce a 'no data' in the relevant criteria and to complete the form with a competence analysis.

The pilot condition situation description forms were summarized in advance by a small group of experts using Microsoft Excel. The reason for this was twofold: firstly, because of the interpretation problem arising from the aforementioned jurisdictional differences. Secondly, to ensure that the accurate and complete filling in of the forms was presented in a comprehensive and easily verifiable visual way, and to detect any errors, data gaps or omissions. On the basis of the previously developed ‘branch map’, a separate summary Microsoft Excel spreadsheet was prepared for each specialized area for border surveillance, border check at river, rail, road and motorway crossings, as well as for the regional and centralized specialized management areas.

Figure 2

'Branch diagram' showing the aggregation methodology of the situation description forms

Level	Field of expertise	Situation assessment forms	Aggregated data				
Central level	Professional management	CENTRAL LEVEL – PROFESSIONAL MANAGEMENT ON NATIONAL LEVEL			AGGREGATED DATA OF BORDER CONTROL PROFESSIONAL MANAGEMENT		
Regional level	Professional management	PROFESSIONAL MANAGEMENT ON REGIONAL LEVEL	AGGREGATED DATA OF REGIONAL LEVEL MANAGEMENT				
		PROFESSIONAL MANAGEMENT ON REGIONAL LEVEL	AGGREGATED DATA OF REGIONAL LEVEL MANAGEMENT				
Activities on local level	Border Surveillance	LOCAL LEVEL – ORGANIZING LAND BORDER SURVEILLANCE – WITHOUT A TEMPORARY BORDER SECURITY FENCE	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – LAND BORDER SURVEILLANCE	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – BORDER SURVEILLANCE			
		LOCAL LEVEL – ORGANIZING LAND BORDER SURVEILLANCE – WITH TEMPORARY BORDER SECURITY FENCE					
		LOCAL LEVEL – BORDER SURVEILLANCE – ORGANIZING BORDER SURVEILLANCE ON BORDER RIVERS	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – BORDER SURVEILLANCE ON BORDER RIVERS				
	Border check	LOCAL LEVEL - BORDER CHECK - MOTORWAY BORDER CROSSING	LOCAL LEVEL - BORDER CHECK - MOTORWAY BORDER CROSSING	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – MOTORWAY, HIGHWAY BORDER CROSSINGS		AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – LAND BORDER TRAFFIC CHECK	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – TOTAL BORDER TRAFFIC CHECK – LAND, WATER, AIR
			LOCAL LEVEL - BORDER CHECK - HIGHWAY BORDER CROSSING POINTS	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – TEMPORARILY BORDER CROSSINGS AND LOCAL BORDER TRAFFIC			
			LOCAL LEVEL - BORDER CHECK - TEMPORARILY BORDER CROSSING POINTS	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – RAILWAY CROSSINGS			
			LOCAL LEVEL - BORDER CHECK - LOCAL BORDER TRAFFIC	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – RAILWAY CROSSINGS			
		LOCAL LEVEL - BORDER CHECK - RAILWAY BORDER CROSSING POINTS	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – RAILWAY CROSSINGS				
		LOCAL LEVEL - BORDER CHECK - RIVER CROSSING POINTS					
		LOCAL LEVEL - BORDER CHECK – GAT	AGGREGATED DATA OF LOCAL LEVEL – AIR BORDER CROSSINGS				
LOCAL LEVEL - BORDER CHECK – OPENING OF TEMPORARILY AIR BORDER CROSSING POINTS							
LOCAL LEVEL - BORDER CHECK – AIR BORDER CROSSING POINTS							

Note. Edited by the authors.

After consultation with the local and regional experts who filled in the forms, and after the necessary data had been clarified and in some cases completed, the results were entered into the Microsoft Forms data aggregation system via a link provided by the training experts of the Academy of the Police Force in Bratislava, from where the data are evaluated by a system containing several aggregation algorithms developed by Slovak experts (Košíč et al, 2024).

Compliance assessment of border control

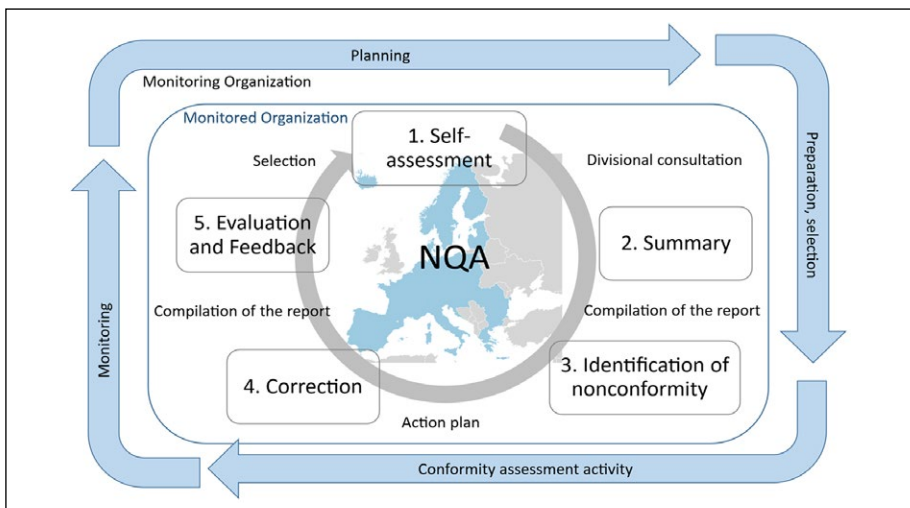
The national quality control mechanism consists of a self-assessment by the organization carrying out the border control (see the sites and methods described in the previous chapter) and an audit made by an independent inspection body. The self-assessment is carried out by experts (internal auditors) selected and trained according to defined competences (Balla et al., 2024b) and they report on its results. The auditor's findings are fed back to the auditee's professional forums and the process of addressing non-compliance and preparing action plans begins by the organization. On the other hand, the results of the self-assessment will be used and examined by the independent monitoring organization, which, through its internationally recognized accreditation, will ensure an impartial and factual assessment. The function of the independent monitoring organization is to determine whether the self-assessment and the resulting measures are in line with the requirements of the quality management manual and whether the audited organization complies with the requirements for risk management and prevention. It does not examine the technical content of the nonconformities recorded at each site, which are dealt with in detail within the internal processes of the auditee. Due to the specificities of border control (e.g. the nature of law enforcement, international dimension, EU level regulations, security and data protection aspects), it is appropriate to establish an independent inspection body within the central administration. In Hungary, this takes place within the Police, and thus within the Ministry of Interior, which exercises management and supervisory rights over border control, but without direct powers of instruction over these processes. In the Slovak Republic, the independent control body is the Academy of the Police Force in Bratislava. This body will audit self-assessment results of Border Police authorities allocated in airports. Academy of the Police Force in Bratislava will provide a course in this field – train the trainers. The training of trainers will be a course accredited by the Accreditation Commission of the Ministry of the Interior of the Slovak Republic. The trained trainers will be persons from the individual units of the Border and Alien Police Bureau and will be responsible for the subsequent training of police officers who will perform self-assessment. The aim of this course is to provide guidance for trainers, enabling them to train officers to carry out self-assessment in line with the Quality Management Manual. The preparation for the work is a very important part of the procedure, because only well-trained officers can do a credible self-assessment. The course will provide not only knowledge, but also skills and competences for better training of officers. The Bratislava Police Academy will be responsible for supervising and monitoring this kind of

pre-self-assessment training. The reason for this decision is that the Academy is an independent body from the Border and Alian Police Bureau and has well-trained instructors with pedagogical knowledge who can provide and manage this type of training. Another important organization in the procedure is a body that will audit the process of self-assessment and its results.

International accreditation will make the established national quality control mechanism operational in all EU Member States, which is to be guided by a common quality manual. This manual will be the real final product of the project. This manual sets out the tasks and best practices for the national implementation of the quality control mechanism for border management and provides recommendations for the preparation of the necessary documents and forms. The accreditation will be carried out in the framework of the European Accreditation Multilateral Agreement (EA MLA), taking into account the European and international standards⁹ published as national standards and in a format agreed by the international and European accreditation bodies¹⁰. This will allow other Member States to implement the mechanism in a simple and cost-effective way, thereby increasing the efficiency of planned developments in the field of integrated border management in Europe (Tóth & Vedó, 2024).

Figure 3

How the national quality assurance (NQA) mechanism works

Note. Edited by the authors.

9 MSZ EN ISO/IEC 17011.

10 For the EA MLA network member countries.

The national quality control mechanism is based on the legitimacy of professionalism. Legality is determined by compliance with and enforcement of obligations and rights arising from international treaties, the EU Schengen acquis, and national border control legislation.

In addition to legality, compliance is a key word to ensure that the results of the national quality control mechanism, the measures taken or planned, and the resulting status assessment and non-compliance detection provide an objective picture of the national border control system.

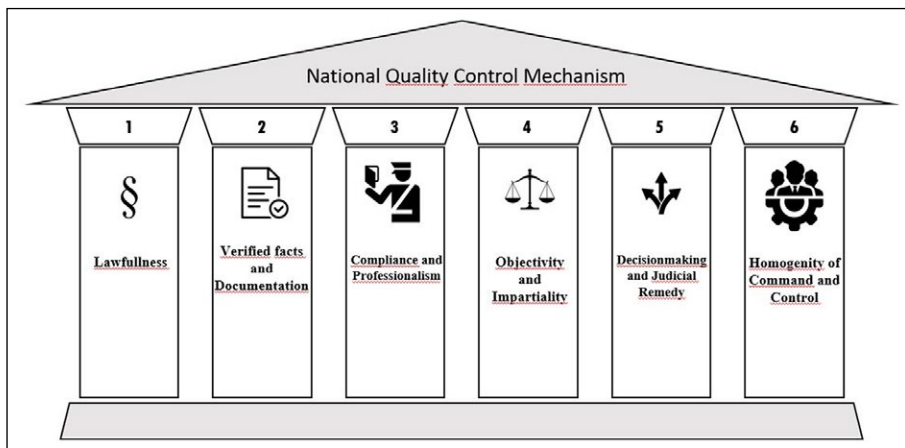
Compliance and its outcome can only be accepted if they are based on credible data and verified facts. The appropriate selection of self-assessment and monitoring staff, their prior training should contribute to ensuring the professionalism of the national quality control mechanism. The selection and appointment process should be regulated in such a way as to guarantee objective and impartial work and also organizational independence.

The documented nature of the national quality control mechanism ensures that the facts and data on which the results are based are verified and retrievable¹¹. The documents of self-assessment and conformity assessment are handled in a controlled and careful manner, guaranteed by the audited and monitoring organization's rules on file management and the confidentiality declarations of the parties concerned. Making evidence-based, professionally validated, relevant and unbiased decisions ensures a continuous and up-to-date status. The possibility of appealing against decisions ensures a fair and transparent process. Coherence of governance and management will allow the mechanism to be functional by ensuring that the professional management and implementation of border control activities at all levels are based on the same principles, that the resulting burden is shared, that solutions to problems are sought jointly and that solutions are based on common decisions.

11 This is in line with the principle of the evidence-based approach in clause 4(f) of ISO 19011:2018.

Figure 4

Pillars of the national quality control mechanism

Note. Edited by the authors.

The above-presented pillars ensure the achievement of the national quality control mechanism's priorities. Priority quality objectives are set annually, based on the results of Schengen evaluation and the national quality control mechanism. The quality objectives set for the development period are:

- 1) Establish a national quality control mechanism for the implementation of border control at a certified level in line with the European Union's expectations and in line with the Schengen monitoring requirements.
- 2) The operation of a certified national quality control mechanism at all levels in line with EU requirements as an integral part of the integrated border management system in the border control activities.
- 3) Developing a system of national quality control mechanisms that can be accepted as 'best practice' at EU (international) level.
- 4) Laying the foundations for a national quality control mechanism that can be applied broadly to other law enforcement/administrative areas related to border management.
- 5) Develop a long-term sustainable and mandatory training framework for national border control staff on the EU quality control mechanism, vulnerability assessment and national quality control mechanism.

Summary

The method presented will be used by the two participating Member States to develop a national quality control mechanism for integrated border management. In addition to implementing the national mechanism in the two countries involved, a common standard will be created through European accreditation, which will allow for a simplified implementation of the mechanism in all Member States. The development work will also result in a common manual to serve as a reference for the national authorities of the Member States to develop their own national mechanisms. The mechanism currently being developed is limited to being used by border control authorities, but in the future, it will be possible to extend its application to all actors in law enforcement or public administration. A prerequisite for this is that an inspection structure independent of all the authorities concerned has already been set up at this stage.

References

- Balla, J., Vájlók, L., Vedó, A., Kakócz, K., Németh, G., Bartus, G., & Pulics, J. (2024a). Önértékelés a határrendészeti szolgálati ágnál. *Magyar Rendészet*, 24(1), 57–73. <https://doi.org/10.32577/mr.2024.1.4>
- Balla, J., Vájlók, L., & Vedó, A. (2022). A határrendészeti tisztképzés harminc éve – már nem katonák kellene! *Belügyi Szemle*, 70(10), 1943–1957. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.10.1>
- Balla, J., Bartus, G., Kakócz, K., Németh, G., & Pulics, J. (2024b). A magyar–szlovák minőségbiztosítási mechanizmus kidolgozásának előkészítése. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 78–88. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Hatrend_Tan_2024_4_k%C3%BCl%C3%B6nszam_HSQA_v.pdf
- Herczeg, M. (2024). Minőség-ellenőrzés a határigazgatásban. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 58–77. https://epa.oszk.hu/04200/04220/00063/pdf/EPA04220_hatarrendesze-ti_2024_04_058-077.pdf
- Košič, I., Koščová, M., Stolárik, P., & Mokrý, J. (2024). Modern technical solutions for border control (Mobile, Data, Collection and Analysis Center). *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 105–117. https://rtk.uninke.hu/document/rtkuninkehu/Hatrend_Tan_2024_4_k%C3%BCl%C3%B6nszam_HSQA_v.pdf
- Odler, R., & Holubiczky, V. (2024). Quality of airport border control at M. R. Š. Airport in Bratislava. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 118–126.
- Škrinár, T., & Odlerová, M. (2024). The Schengen evaluation and monitoring mechanism. *Határrendészeti Tanulmányok*, 21(4), 127–139. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nkehu/Hatrend_Tan_2024_4_k%C3%BCl%C3%B6nszam_HSQA_v.pdf

- Teke, A. (2007). Miért a minőség? Minőségfejlesztés és minőségirányítás a Határőrségnél. *Határrendészeti Tanulmányok*, 4(1), 32–69. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/2007-1_szam.original.pdf
- Tóth, J., & Vedó, A. (2024). Európai uniós források a határellenőrzés fejlődésének szolgálatában. In Szabó, Cs. (Ed.), *Kihívások kapujában: Tanulmányok a határigazgatási és vízümpolitikai eszköz hazai programjának előkészítéséhez* (pp. 9–32). Belügyminisztérium. https://real.mtak.hu/186897/1/HAVE_I_WEBRE.pdf
- Vájlok, L., & Vedó, A. (2023). Minőségügy és határellenőrzés európai uniós stratégiai megközelítésben. *Magyar Rendészet*, 23(4), 203–219. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.4.11>

Laws and Regulations

- 1891/2021. (XII. 13.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiájáról
- Regulation (EU) No 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard Agency and repealing Regulations (EU) No 1052/2013 and (EU) 2016/1624 (Frontex Regulation) Article 3(1)(k)
- Commission Recommendation (EU) 2017/2338 of 16 November 2017 on the establishment of a common ‘Return Manual’ to be used by the competent authorities of the Member States in carrying out their return-related tasks
- Council Regulation (EU) No 2022/922 of 9 June 2022 on the establishment and operation of an evaluation and monitoring mechanism to verify the application of the Schengen acquis and repealing Regulation (EU) No 1053/2013

Reference of the article according to APA regulation

- Balla, J., Vedó, A., Bartus, G., Kakócz, K., Pulics, J., Németh, G., Škrinár, T., & Holubiczky, V. (2026). National quality control mechanism in the field of border management. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1065–1079. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp1065-1079>

Statements

Conflict of interest

The authors have declared no conflicts of interest.

Funding

The authors did not receive any financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is József Balla, who can be contacted at balla.jozsef@uni-nke.hu

The Use of Surveillance Cameras, Legal Framework and Practical Differences: Scientific Research

Attila Steiner

doctoral student
Óbuda University
Doctoral School of Security Sciences
steinerattila70@gmail.com

Abstract

Aim: The aims of this study is to provide a comprehensive analysis of the legal and practical environments surrounding CCTV cameras, examining their domestic and international application alongside their impact on public safety and crime prevention. The research pays particular attention to exploring the specific features of Hungarian regulations and practices, benchmarking them against solutions in other countries (the United Kingdom, Germany, the United States).

Methodology: Drawing on practical experience, the author analyzes the role of surveillance systems within the operations of the police, local authorities and the private sector.

Findings: The crime prevention effects of camera systems are mixed; while in some cases they reduce the number of crimes, while in others they tend to cause a geographical displacement of criminal activity. At the same time, they are clearly effective in crime detection, evidence gathering and strengthening the subjective sense of security. As in other countries, Hungary faces the challenge of legal regulations lagging behind technological developments, particularly with regard to biometric data and facial recognition.

Value: The research highlights that surveillance cameras can serve not only law enforcement but also urban planning and community functions. Adapting international experiences and introducing legally and ethically balanced regulations can help increase social acceptance and enhance public safety.

The manuscript was submitted in English. Received: 15 July 2025. Revised: 20 Aug 2025 Accepted: 16 Dec 2025.

Keywords: CCTV, surveillance, crime prevention, legal environment, international comparison

Introduction to public space surveillance camera systems

Concept and typology of CCTV systems

A closed-circuit television (CCTV) system, also known as video surveillance, consists of cameras that transmit signals to a specific location and to a limited number of monitors. It differs from traditional television broadcasting insofar as the signal is not transmitted openly. Complex, multi-camera systems allow images to be viewed and recorded simultaneously. Camera positions can be fixed or remotely controlled. Modern systems utilize digital video recorders (DVRs) and IP cameras, which are often supplemented with artificial intelligence functions (e.g., facial recognition, predictive analytics) (Baumgartner et al., 2024; Cabrera, 2024). This evolution demonstrates that the ‘surveillance camera’ is no longer just a physical device but an integrated, networked and increasingly intelligent system.

Historical development and technological progress

The first concepts of surveillance technologies were developed by Russian inventor Léon Theremin in the second half of the 1920s, utilizing radio waves. The first documented use of CCTV can be traced back to the German army (Som, 2017).

In the 1950s, American entrepreneurs began to adapt CCTV for commercial purposes, while in Hamburg, traffic monitoring became the main area of application from 1956 onwards (Tóth, 2022). In 1960, the British Metropolitan Police installed temporary CCTV cameras to monitor mass events.

From 1968, in Olean, New York, pan-and-tilt cameras were installed with the aim of reducing crime, and the images were transmitting images directly to the Olean police station. By the 1980s, CCTV had become widespread in shopping centres and city centres. The 1990s saw the transition from analogue to digital systems, followed by the emergence of IP cameras and high-definition technology in 1996, which represented the main direction of development.

Current trends include the integration of AI and facial recognition, real-time identification, cloud-based storage, access from mobile devices, advanced night-time surveillance and the use of drones. Artificial intelligence is now capable

of object recognition, license plate recognition and predictive analytics (Ujhgyi et al., 2025; Cabanillas Carbonell et al., 2025; Salgado et al., 2024; Laufs & Borrion, 2022).

The historical overview clearly illustrates the development from primitive analogue systems to AI-supported networks. This rapid innovation – characterized by a new generation every 4–5 years in the case of CCTV – consistently outpaces legislation, which by its nature reacts more slowly, resulting in regulatory lag. This delay raises data protection risks and ethical issues, particularly in relation to profiling and predictive surveillance (Kalluri et al., 2023).

The legal framework for surveillance cameras

The General Data Protection Regulation (GDPR) and its application in Hungary

The GDPR is the European Union’s primary data protection framework. It stipulates that the processing of personal data must be lawful, fair and transparent. Video recordings of identifiable individuals are considered personal data under the GDPR.

Data processing is only lawful if at least one of the six specified legal bases applies. ‘Legitimate interest’ or ‘public interest/exercise of official authority’ are the most relevant legal bases, which necessitate a specific risk situation and the documentation of a balancing test between the interests of the data controller and the rights of the data subject. Consent must be explicit, specific, informed, unambiguous, voluntary and easily revocable. In an employer-employee relationship, consent cannot generally be considered freely given.

Data subjects must be informed of the monitoring, including the identity and contact details of the data controller, the purpose, the legal basis, the storage period and the rights of the data subjects. This information must be provided via clearly visible signs at the earliest possible stage.

The data collected must be adequate, relevant and limited to what is necessary for the specified purpose. The purposes must be precisely defined for each camera. The data may not be used for purposes other than those specified.

A Data Protection Impact Assessment (DPIA) must be carried out for data processing operations likely to result in a high risk to the rights and freedoms of natural persons. This includes large-scale systematic monitoring of publicly accessible areas or the processing of special categories of data (e.g. biometric data through facial recognition).

Recordings must be stored securely and access must be restricted to authorised persons. Storage periods must be determined in accordance with the purpose and reviewed regularly.

NAIH decisions often refer to violations of purpose limitation and data minimisation. This requires a continuous, in-depth assessment of the reason for collecting the data and the necessity of data collection, shifting the burden of proof to the data controller. This contrasts with a more permissive, ‘security for security’s sake’ approach.

Consent as a legal basis also presents practical challenges. Although consent is one of the legal bases under the GDPR, several sources clearly state that it is often ‘not a practical or viable legal basis’ for video surveillance, particularly in public places or in employer-employee relationships. This is due to the difficulty of obtaining ‘freely given’ consent from unknown persons or persons in a hierarchical relationship. The practical difficulty of obtaining consent often leads data controllers to rely on the legal basis of ‘legitimate interest’.

Key Hungarian legislation relevant to CCTV cameras: Infotv., Rtv., Kftv., Szvmt., Tht. and other relevant Pötv. laws

Infotv. (Act CXII of 2011 on the Right to Informational Self-Determination and Freedom of Information): This Act provides the general framework for data processing in conjunction with the GDPR. It defines ‘data processing for law enforcement purposes’, which falls under the scope of the Infotv. if the purpose is law enforcement and the data controller is a law enforcement agency.

Rtv. (Act XXXIV of 1994 on the Police): This Act originally enabled the police to install cameras in public areas and to make recordings. The police decide on the designation of the public areas to be monitored after obtaining the prior opinion of the competent local government and subsequently publish the data on the camera locations. The Rtv. also covers image and sound recordings captured during police operations.

Kftv. (Act LXIII of 1999 on public space surveillance): This legislation comprehensively regulates the recording of images for crime prevention purposes. The Public Space Surveillance Authority manages the data directly and also operates and maintains the system. Transparency and visibility are paramount, as is the use of conspicuous signage. Professional supervision is conducted by the police.

Szvmt. (Act CXXXIII of 2005 on the rules governing personal and property protection and private investigation activities): This Act regulates electronic surveillance systems for private security purposes, such as the protection of human life and personal freedom, the safeguarding of hazardous materials, and

the protection of trade secrets and property. The Szvmt. requires individuals to be informed about the use of electronic surveillance.

Mt. (Act I of 2012 on the Labour Code): The Labour Code allows employers to monitor the conduct of employees in relation to their employment, including the use of technical devices, provided there is prior written notification. Employees' personal rights may only be restricted if it is absolutely necessary and proportionate to the employment relationship.

Tht. Condominium Act (Act CXXXIII of 2003 on Condominiums): In the case of condominiums, the installation and operation of a camera system are decided by the general meeting with at least a two-thirds majority of all ownership shares. The data processing rules must be included in the organisational and operational regulations (SZMSZ). Cameras may not be directed at the entrances or other openings of privately owned apartments, nor at public spaces (unless the viewing angle is restricted by masking), and placement in areas that violate human dignity, such as toilets, is prohibited.

Pötv. The Civil Guard Act (Act CLXV of 2011 on the Civil Guard and the Rules of Civil Guard Activities): Among its additional tasks, the act states that it may participate in the monitoring of recordings made by image recording units. Professional supervision is provided by the police, similar to law enforcement agencies. Members of the country's largest civil organization perform their duties without remuneration, in their free time. Their activities are regulated and structured, though they are not authorized to process data relating to image recordings, thus providing assistance exclusively as human resources when required.

In the Hungarian legal environment, there is an observable interaction and potential conflict between different pieces of legislation. Hungary utilizes both general data protection laws and specific statutes. Although the GDPR is the supreme source of law, national laws use 'opening clauses' to establish more detailed rules. However, this can lead to situations where specific laws may be outdated or interpreted in a manner contrary to the principles of the GDPR, as demonstrated by the repeal of conflicting provisions in 2019. This complex legal stratification requires constant vigilance and updates to ensure consistency and compliance, highlighting the challenge of maintaining a uniform data protection standard across different sectors.

Decisions and interpretations of the National Authority for Data Protection and Freedom of Information (NAIH)

The role of the National Authority for Data Protection and Freedom of Information (NAIH) is continually evolving as the body responsible for interpreting

and enforcing legislation. Its decisions often clarify ambiguities and impose fines for non-compliance. NAIH's active enforcement and detailed decisions are key to shaping the practical application of surveillance laws in Hungary, bridging the gap between abstract legal texts and real-world implementation, and encouraging data controllers to adhere more strictly to the principles of the GDPR. At the same time, these regulations may also act as an obstacle to the wider use of cameras, including the inclusion of private, condominium and industrial cameras into public surveillance systems.

The NAIH has addressed the processing of biometric data and facial recognition in public surveillance systems (e.g. the Siófok system). Attila Péterfalvi, President of the NAIH, expressed concern about the lack of clear regulations on the use of facial recognition software in public space systems and the central storage of public space camera recordings.

NAIH decisions consistently emphasize that camera surveillance in the workplace must be based on an appropriate legal basis, as consent in a hierarchical relationship can rarely be considered truly voluntary due to the imbalance of power (NAIH, 2020). Cameras may not be placed in areas that violate human dignity. Surveillance must be proportionate and limited to specific, justified purposes (e.g. property protection). Employers must provide adequate, transparent and prior written information about the use of cameras.

The use of cameras by private individuals is only exempt from the GDPR if it is for private purposes only. If it extends to public areas, other private property or commercial purposes, the GDPR applies. The NAIH has issued specific decisions on camera systems in apartment buildings, often focusing on transparency, legal bases and adequate information.

If a system uses facial recognition, the recorded images become biometric data, which is considered a 'special category' of personal data under the GDPR and requires stricter data processing conditions. The NAIH has repeatedly emphasized that facial recognition is a particularly sensitive area in the case of public space camera surveillance, as it can affect large numbers of people and is capable of covert profiling. Recent amendments in Hungary, which allow the police to use facial recognition in all misdemeanor proceedings, have been criticised for violating the EU AI Act (European Parliament and Council, 2016). The AI Act prohibits real-time remote biometric identification in public places for law enforcement purposes, except in narrowly defined cases of serious crime.

The conflict between national security needs and EU data protection and AI regulations is a direct consequence of rapid technological development and differing national priorities, leading to potential legal challenges.

International legal and regulatory environment

United Kingdom: Data Protection Act 2018 and Information Commissioner's Office (ICO) guidelines

The UK Data Protection Act 2018 incorporates the principles of the GDPR into UK law. Any CCTV recording that captures an identifiable person is considered personal data and falls under the scope of this legislation.

Key requirements:

- Operators must have a legitimate reason (e.g. crime prevention) and clearly indicate that surveillance is taking place.
- Clearly visible signs must be displayed informing individuals about the system, its purpose and the contact details for requesting further information. This ensures transparency.
- Recordings must be appropriate, relevant and limited to what is necessary for the purpose. Excessive surveillance of areas that do not pose a security risk may give rise to data protection concerns.
- Recordings must be stored securely and be only accessible to authorised persons, with password protection and encryption.
- Recordings should not be stored longer than necessary, typically 30 days is the standard retention period, unless there is a valid reason (e.g., an ongoing investigation).
- Individuals have the right to request recordings made about them within one month, with masking applied if necessary to protect the privacy of other individuals.
- During the Data Protection Impact Assessment process, the data controller assesses and manages the risks arising from the data processing operation in advance if they are likely to pose a high risk to the rights of natural persons. This is mandatory for operations likely to present a high risk, especially in the case of systems with biometric capabilities.

CCTV used for personal, domestic purposes (e.g. home security) is generally exempt from the full scope of the DPA and GDPR. However, if cameras record images beyond the property boundary (e.g. neighbours' gardens, public pavements), the rules of the DPA apply, requiring notification of neighbours and clearly visible signage.

This creates a 'grey area' where an apparently private activity can easily become a regulated activity without explicit intent. It highlights the practical

difficulty of regulating surveillance, leading to the need for clear guidelines on camera positioning and masking.

Employers must use CCTV responsibly for specific purposes (security, theft prevention), inform their employees, and ensure that recordings are stored securely and access is restricted.

The Information Commissioner's Office (ICO) regulates and enforces data protection law, provides guidance and handles complaints. The Protection of Freedoms Act 2012 contains the Code of Practice on Surveillance Cameras.

Germany: Bundesdatenschutzgesetz (BDSG, 2018) 'German Federal Data Protection Act' and State Laws (Provincial Police Laws Polizeigesetze-POG/PoIG)

In Germany, police law is a matter for the federal states, which is why video surveillance in public spaces is regulated by separate state laws. (NRW hot-spot video: PoIG NRW; Bavaria: PAG; Baden-Württemberg: PoIG BW; Berlin: ASOG Bln; Rhineland-Palatinate: 'POG' – Polizei- und Ordnungsbehörden-gesetz). Germany's Federal Data Protection Act (Bundesdatenschutzgesetz, 2018) is in line with the GDPR and supplements it, using so-called 'opening clauses' (Öffnungsklauseln) to clarify or restrict data processing requirements.

Video surveillance of publicly accessible areas is permitted if it is necessary for the performance of tasks, the determination of access rights or the protection of legitimate interests, provided that there are no reasons that override the legitimate interests of the data subjects. The protection of life, health and freedom is considered a paramount interest (BDSG, 2018).

Video surveillance of public areas is regulated in part by the BDSG and in part by police laws, which allow the police to use or require the use of video technology in 'crime hotspots'. Surveillance and the data controller's details must be made clear at the earliest possible point in time, typically by means of clearly visible information boards. The data collected must be deleted immediately if it is no longer necessary for the original purposes or if individuals have a legitimate interest in having the data deleted.

German law places great emphasis on proportionality, ensuring that surveillance is appropriate and necessary, taking into account less invasive means. The courts have ruled that video surveillance is generally illegal at announced gatherings (demonstrations, rallies) and must be deactivated for a certain period of time before and after the gathering in order to protect the fundamental right to freedom of assembly.

Data protection supervision in Germany is decentralised, with each of the sixteen federal states (Länder) having its own authorities. Although the BDSG

provides a federal framework, state police laws also regulate surveillance. This decentralised structure, while allowing for regional approaches, can also lead to inconsistencies in interpretation and enforcement within Germany, making compliance more difficult for national or international entities operating in multiple states.

United States: federal and state data protection laws

The United States does not have a comprehensive, uniform GDPR-like law as in the European Union, but instead employs a patchwork system. Surveillance laws consist of a combination of federal legislation (e.g. Wiretap Act 1968, ECPA 1986, HIPAA 1996, COPPA 1998) and state-level regulations (e.g. CCPA in California, CDPA in Virginia). The application of the two is often fragmented and inconsistent, making compliance difficult for businesses and individuals operating across state lines, leading to greater legal uncertainty and potentially uneven data protection across the country.

Federal laws:

Wiretap Act (Omnibus Crime Control and Safe Streets Act III) 1968: Regulates the interception of oral, wire and electronic communications. A court order is generally required for government interception, and unauthorised interception may be a federal crime.

Electronic Communications Privacy Act (ECPA) 1986: Extended wiretap protections to new forms of digital communication (e-mail, online chat, stored voicemail). Businesses that store surveillance videos or have access to recorded communications may be subject to the ECPA.

Video Voyeurism Prevention Act 2004: Made it a federal crime to record individuals in situations where they have a ‘reasonable expectation of privacy.’

Reasonable expectation of privacy is a constitutional principle in the United States established by the Supreme Court (*Katz v. United States*, 1967). It is generally lawful to record video in public places where there is no reasonable expectation of privacy (e.g., streets, parks). However, it is illegal to record without consent in places where there is a legitimate expectation of privacy (e.g., private bedrooms, bathrooms, changing rooms). However, this concept is subject to judicial interpretation, leading to a reactive legal approach, especially in the case of new technologies, which are evaluated after installation, often through litigation.

In the US, so-called ‘wiretapping laws’ determine whether the consent of one party or the consent of all participants is sufficient. In ‘one-party consent’ states, only one person in a conversation needs to consent to the recording (e.g. New

York, Texas). In states with ‘two-party’ or ‘all-party’ consent, all participants must be aware of and consent to the recording (e.g. California).

Only about 15 states have specific security camera laws, but counties and cities may also have their own rules. States differ in their regulations on hidden cameras and private property.

Surveillance in the workplace is generally permitted for legitimate business purposes (security, theft prevention), but not in private areas. Some states require employee notification or consent, especially for audio recording.

Signs are often used as a deterrent or for informational purposes, but are not always required at the federal level. However, many jurisdictions mandate clearly visible signage.

Comparative analysis of legal approaches and enforcement

All jurisdictions emphasize the need for lawful purpose, data minimization, secure storage and transparency (conspicuous signage). Data subject rights, such as the right to access one’s own recordings, are also widely recognized.

There is a notable difference in the philosophy of legal regulation: a rights-based versus an expectations-based approach. The European legal frameworks (GDPR, Infotv., DPA 2018) are predicated on the assumption that the processing of personal data is prohibited unless specific legal grounds and principles are met. American law, while protecting data privacy, often operates on a ‘privacy by design’ model. This philosophical divergence leads to different approaches to regulation: Europe tends towards proactive, comprehensive frameworks and strict supervision, while the United States relies more on reactive, case-by-case interpretations and specific prohibitions, resulting in different levels of protection and legal certainty.

The EU imposes stricter regulations under Article 9 of the GDPR and the AI Act, classifying biometric data as ‘special category’ data and prohibiting real-time remote biometric identification in public places for law enforcement purposes, except in narrow circumstances. In the United States, there is no comprehensive federal law, and state laws vary considerably.

The phenomenon of ‘function creep’ also poses a challenge in all jurisdictions. Practical applications of CCTV extend beyond their original security purposes to include traffic management, urban planning, retail analytics, and even marketing. This expansion poses recurring ethical and legal challenges. The growing capabilities of video analytics and AI directly incentivize the expansion of application areas. This creates constant tension with the legal principle of purpose limitation, requiring constant reviews of proportionality and transparency, and often leading to legal violations if not handled properly.

Regulatory bodies such as NAIH (Hungary) and ICO (United Kingdom) are actively issuing decisions and imposing fines for non-compliance. The United States relies more on civil lawsuits and specific federal/state enforcement actions.

Table 1

Comparative overview of key legal provisions on CCTV (Hungary, United Kingdom, Germany, USA)

Legal Aspect	Hungary	United Kingdom	Germany	United States
Primary Legal Framework(s)	GDPR; Info Act; Police Act; Private Security and Private Investigation Act; Labour Code; Condominium Act	DPA 2018 (GDPR principles), Protection of Freedoms Act	BDSG (GDPR supplement), State Police Acts (POG)	Federal (Wiretap, ECPA, Video Voyeurism Prevention Act) and State Laws
Legal Basis for Public/Commercial Surveillance	Legitimate interest, Public interest task	Legitimate interest, Public task	Legitimate interest (no overriding interest), Performance of a task, Protection of life/health	Expectation of Privacy, Public Interest, Legitimate Interest, Consent
Consent Requirements (General/Voice)	Practically inapplicable in public/workplace environments.	Practically difficult in public places.	Practically difficult in public places.	One-party /All parties consent for audio (varies by state).
Transparency/Information	Mandatory, clearly visible signs, detailed information.	Mandatory, clearly visible signs, purpose and contact details.	Mandatory, clearly visible signs about surveillance and data controller.	Signs are often used, but not always mandatory at federal level; varies by state.
Data minimisation/Proportionality	Strict necessity, purpose limitation, respect for human dignity.	Adequate, relevant, limited to what is necessary.	Consideration of necessary and proportionate, less invasive means.	Must be proportionate to security needs, not overly intrusive.
DPIA Requirement	Mandatory in cases of high risk (e.g. biometrics, large-scale surveillance).	Mandatory in high-risk situations (e.g. biometrics).	Mandatory in high-risk situations (e.g. large-scale public surveillance, biometrics).	No general federal requirement, but recommended in high-risk situations.
Data storage (Typical/Guideline)	Purpose-specific, regular deletion (e.g. until the end of proceedings in the case of criminal offences).	Purpose-specific (typically 30 days, except for investigations).	Purpose-specific, immediate deletion when no longer necessary.	Purpose-bound, secure storage, no longer than necessary.
Biometric/Facial Recognition Specifics	Special category data, stricter conditions, EU AI Act conflict.	Special category data (GDPR Article 9), additional conditions under DPA 2018.	Special category data, stricter conditions, protection of assembly rights.	No comprehensive federal law, regulations vary from state to state.
Supervisory/Enforcement Body	NAIH (National Authority for Data Protection and Freedom of Information).	ICO (Information Commissioner's Office).	Provincial data protection authorities (Länder).	Federal/state courts and agencies (e.g. FTC).

Note. Edited by the authors.

Practical applications and implementation differences

Public sector applications: Law enforcement, urban planning, traffic management

CCTV systems are widely deployed to prevent crime and enhance public safety. In Hungary, the police are authorised to operate cameras in public areas for

the purposes of crime prevention and detection, as well as for the prosecution of offences.

Video surveillance data, especially when augmented with video content analytics, provides valuable information in areas beyond public safety. Cameras monitor traffic flow, detect incidents, and optimize traffic light control to reduce congestion. They can identify cycle paths or pedestrian routes, assisting at pedestrian crossings. Video analytics data assists in the assessment and development of urban infrastructure and even in environmental monitoring.

This creates a ‘dual-use’ dilemma, where systems installed for security purposes can be easily repurposed for broader urban management purposes, potentially leading to ‘function creep’ and raising new privacy concerns.

Cameras are capable of ‘patrolling’ multiple areas without the need to deploy numerous security guards or police officers, thereby reducing the need for human labour in certain surveillance tasks.

The integration of CCTV with AI, the Internet of Things (IoT) and data analytics is the cornerstone of ‘smart city’ initiatives. These technologies promise efficiency in traffic, waste management and public safety. This creates a strong incentive for governments to expand surveillance infrastructure, potentially prioritising efficiency over individual privacy rights if not carefully balanced.

Private sector application: Retail

CCTV became commonplace in banks in the mid-1980s and in shops in the 1990s. Modern retail utilize video analytics to improve store layout, optimise customer flow (via heat maps, dwell time, queue length), manage staff and reduce losses. AI algorithms are used to analyze and optimise marketing strategies, facilitating the rise of unmanned shops, which rely heavily on AI capabilities.

Efficiency, ethical considerations and social impact

International research shows mixed results regarding the crime prevention effects of CCTV. Some studies suggest that cameras reduce the number of certain crimes (e.g. vehicle-related offences), while in other cases they tend to cause a geographical displacement of crime (Welsh & Farrington, 2004). At the same time, the systems are undoubtedly useful as investigative tools: the recordings serve as evidence, facilitate the identification of suspects and increase the efficiency of proceedings.

From an ethical point of view, the consistent application of the principles of purpose limitation and proportionality is of paramount importance. Recordings

with an overly wide angle of view or stored for an unreasonably long period of time violate the requirement of data minimization, a point regularly emphasised in NAIH decisions (e.g. NAIH/2019/6865/2).

New technologies raise further ethical dilemmas. The proven biases of algorithms and the risk of discrimination (Wachter, Mittelstadt & Floridi, 2017) suggest that the use of these systems is only acceptable under strict safeguards. From the point of view of social trust, it is important that surveillance does not become a source of the ‘Big Brother syndrome’ (Bak, et al., 2023; Lyon, 2018), which can lead to self-censorship and a decline in civic participation.

According to data from a 2000 study conducted by the Ministry of the Interior, 64 per cent of citizens consider the operation of surveillance systems to be useful, with 40 per cent considering it to be very appropriate (Horváth, 2006).

Findings and recommendations

Main findings

- The development of CCTV technology consistently outpaces legislation, resulting in regulatory delays.
- In addition to the common principles of Hungarian and international legal frameworks (transparency, data minimization, proportionality), there are significant differences in the handling of biometric data and facial recognition.
- The impact of cameras on crime prevention is not uniform; their role is strongest in investigation and evidence gathering.
- The phenomenon of ‘function creep’ creates new ethical risks.
- The psychological effects of pervasive surveillance (e.g., self-censorship, erosion of trust) may also affect democratic participation in the longer term.
- The cyber security vulnerabilities of these systems can have serious financial and legal consequences.
- In non-official practical use, regulatory boundaries are blurred, partly due to lack of knowledge and partly due to necessary requirements, resulting in a significant gap between practice and regulation.

Recommendations

For regulation:

- Proactive, forward-looking legislation is needed to regulate AI and biometric technologies at a harmonised EU level.

- The role of supervisory bodies such as the NAIH should be strengthened, with clear guidelines on the practical interpretation of legitimate interest and proportionality.
- Human rights impact assessments (HRIA) could be made mandatory for high-risk systems.

For practitioners:

- Integration of data protection into design and consistent application of the principle of data minimization.
- Enhanced technical and organisational cybersecurity measures (encryption, access restrictions, regular audits).
- Transparent, understandable information for data subjects to maintain trust.

For research:

- Long-term, comparative studies are needed on the actual effectiveness of CCTV in different environments.
- Developing new methods for detecting and reducing algorithmic bias is crucial.
- Social science research is needed to explore psychological and democratic effects.

Concluding thoughts

Surveillance cameras have become a fundamental infrastructure for public safety, city management and commerce. Although their effectiveness is debatable, they have proven value in investigations and in enhancing the subjective sense of safety. At the same time, the gap between technological development and legal regulation, as well as ethical dilemmas (data protection, dignity, discrimination) continue to raise new questions. One of the key questions for the future is whether society will be able to maintain a balance between security and civil liberties.

References

-
- Bak, G., Ószi, A., & Kovács, T. (2023). The assessment of biometric identification – Part 2. *Hadmérnök*, 18(1), 5–16. <http://doi.org/10.32567/hm.2023.1.1>
- Baumgartner, H., & Ószi, A. (2024). Artificial Intelligence in Crime Prevention and Counterterrorism. *Security Science Review*, 6(3), 115–125. <https://biztonsagtudomanyi.szemle.uni-obuda.hu/index.php/home/article/view/476/381>

- Cabanillas Carbonell, M., Sallari Rivera, J., & Santivañez Muñoz, J. (2025). Artificial intelligence in video surveillance systems for suspicious activity detection and incident response: A systematic review. *Advances in Science and Technology Research Journal*, 19(3), 389–405. <https://doi.org/10.12913/22998624/196795>
- Cabrera, L. L. (2024, 30 April). *Eu Ai Act Brief – pt. 2, Privacy & Surveillance*. Centre for Democracy and Technology. <https://cdt.org/insights/eu-ai-act-brief-pt-2-privacy-surveillance/>
- David, L. (2018). The Culture of Surveillance: Watching as a Way of Life. *Polity*.
- Horváth, Zs. (2008). Police camera surveillance in Hungary – Must we choose between public safety and human rights? In Smuk, P. (Ed.), *Optimi Nostri: Award-winning Scientific Student Theses, 2007* (pp. 120–151). Universitas-Győr.
- Kalluri, P. R., Agnew, W., Cheng, M., Owens, K., Soldaini, L., & Birhane, A. (2023). *The Surveillance AI Pipeline*. ArXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2309.15084>
- Kardos, Pál. (2025). *Legal regulation of civil defence*. *Belügyi Szemle*, 73(1), 45-61. DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i1.pp45-61. belugyiszemlejournal.org+2
- Laufs, J., & Borrión, H. (2021). Technological innovation in policing and crime prevention: Practitioner perspectives from London. *International Journal of Police Science & Management*, 24(2), 190-209. <https://doi.org/10.1177/14613557211064053>
- Salgado, N., Meza, J., Vaca-Cárdenas, M., & Vaca-Cárdenas, L. (2024). Current and emerging trends in the use of AI for community surveillance. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(8), 6135. <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i8.6135>
- Som, Z. (2017). CCTV systems from an interoperability and information security perspective. *Magyar rendészet*, 17(2), 159-171. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/1969/1254>
- Tóth, L. (2022). *Opportunities for improving the efficiency of video surveillance systems in the field of public space surveillance*. Doctoral thesis, Óbuda University. <https://bdi.uni-obuda.hu/wp-content/uploads/2023/06/Doktori-PhD-ertekezestervezet-Toth-Levente.pdf>
- Ujhegyi, P., & Ószi, A. (2025). The relationship between biometric identification and AI, and its risk assessment possibilities. *Belügyi Szemle*, 73(5), 977-999. <http://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i5.pp977-999>
- Wachter, S., Mittelstadt, B., & Floridi, L. (2017). Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist in the General Data Protection Regulation. *International Data Privacy Law*, 7(2), 76–99. <https://doi.org/10.1093/idpl/ix005>
- Welsh, B. & Farrington, D. (2004). Evidence-based crime prevention: The effectiveness of CCTV. *Crime Prevention and Community Safety*, 6(2), 21-33. <https://doi.org/10.1057/palgrave.cpcs.8140184>

Applied administrative decisions

National Authority for Data Protection and Freedom of Information (2019). Decision No. NAIH/2019/6865/2.

National Authority for Data Protection and Freedom of Information. (2019). Decision No. NAIH 2019/5421/5.

National Authority for Data Protection and Freedom of Information. (2019). Decision No. NAIH 5896-1/2021.

National Authority for Data Protection and Freedom of Information (2020). Decision No. NAIH/2020/1163/6.

National Authority for Data Protection and Freedom of Information. (2020). Decision No. NAIH 2020/2729/15.

Applicable legislation

Act XXXIV of 1994 on the Police.

Act CXXXIII of 2005 on the Rules of Private Investigation Activities.

Act CXII of 2011 on the Right of Informational Self-Determination and Freedom of Information.

Act V of 2013 on the Civil Code.

California Consumer Privacy Act (CCPA) / California Privacy Rights Act (CPRA). Cal. Civ. Code §§ 1798.100–1798.199 (2018, módosítva 2020).

California Penal Code § 632.

Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) of 1998. 15 U.S.C. §§ 6501–6506.

Deutschland (2018): *Bundesdatenschutzgesetz (BDSG)*. BGBl. I S. 2097.

Electronic Communications Privacy Act (ECPA) of 1986. Pub. L. 99–508, 100 Stat. 1848 (1986).

Freie und Hansestadt Hamburg (2019): *Gesetz über die Datenverarbeitung der Polizei (PolDVG HH)*. HmbGVBl. 2019, S. 233.

Freistaat Bayern (2018): *Polizeiaufgabengesetz (PAG)*. GVBl. 2018, S. 302.

Georgia Code O.C.G.A. § 16-11-62.

Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) of 1996. Pub. L. 104–191, 110 Stat. 1936 (1996).

Information Commissioner's Office (ICO) (2015). *CCTV Code of Practice*.

Information Commissioner's Office (ICO) (é. n.). *Data Protection Impact Assessments (DPI-As) – Guidance*.

Information Commissioner's Office (ICO) (é. n.). *Home CCTV Systems – Guidance for the Public*.

Katz v. United States, 389 United States Reports 347 (1967).

Land Baden-Württemberg (2020): *Polizeigesetz (PolG BW)*. GBl. 2020, S. 885.

Land Berlin (2021): *Allgemeines Sicherheits- und Ordnungsgesetz (ASOG Bln)*. GVBl. 2021, S. 842.

Land Nordrhein-Westfalen (2021): *Polizeigesetz (PolG NRW)*. GV. NRW. 2021, S. 990.
New York Penal Law Article 250.
Texas Penal Code § 16.02.
United Kingdom (2012): *Protection of Freedoms Act 2012*. London: The Stationery Office.
United Kingdom (2018): *Data Protection Act 2018*. London: The Stationery Office.
Video Voyeurism Prevention Act of 2004. Pub. L. 108–495, 118 Stat. 3999 (2004).
Virginia Consumer Data Protection Act (CDPA). Va. Code Ann. §§ 59.1–575–59.1–584 (2021).
Wiretap Act (Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968, Title III). Pub. L. 90–351, 82 Stat. 197 (1968).

Reference of the article according to APA regulations

Steiner, A. (2026). The Use of Surveillance Cameras, Legal Framework and Practical Differences: Scientific Research. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1081–1097. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJA.2026.v74.i4.pp1081-1097>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflicts of interest.

Funding

The author has received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of the article is Attila Steiner, who can be contacted at steinerattila70@gmail.com

INTERJÚ

A gyors döntéstől a rendszerépítésig: kórházvezetés rendvédelmi fókusszal Interjú prof. dr. Révai Róberttel, a Bajcsy-Zsilinszky Kórház mb. főigazgatójával, a Belügyminisztérium rendvédelmi tisztifőorvosával

From Swift Decision-Making to System Building: Hospital Leadership with a Law Enforcement Perspective Interview with Prof. Dr Róbert Révai, Acting Director-General of Bajcsy-Zsilinszky Hospital and Chief Medical Officer for Law Enforcement at the Ministry of Interior

Dános Valér

Prof. Dr., főszerkesztő, egyetemi magántanár, ny. rendőr vezérőrnagy
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle szerkesztősége
valer.danos@bm.gov.hu

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 12. 05. Átdolgozás: 2026. 01. 23.
Elfogadás: 2026. 02. 24.

Absztrakt

Dr. Révay Róbert főigazgató szakmai pályáútján keresztül ismerhetjük meg a rendvédelmi kötődésű egészségügyi ellátás sajátosságait és a modern kórházvezetés legfontosabb stratégiai dilemmáit. A beszélgetés érinti a sürgősségi és intenzív kardiológiai ellátásból hozott tapasztalatokat, a komplex szemléletet támogató több szakorvosi kompetenciát, valamint a megelőzés és a protokollalapú szűrés jelentőségét – különösen eltérő munkaköri terhelések mellett. Kiemelt témaként jelenik meg a humán erőforrás mint stratégiai erőforrás, a betegközpontúság gyakorlati szervezése, továbbá a digitalizáció és a mesterséges intelligencia egészségügyi alkalmazásának realitása.

Kulcsszavak: interjú, egészségügy, rendészet, tudomány

Abstract

The interview presents the specificities of healthcare provision linked to law enforcement and the key strategic dilemmas of contemporary hospital leadership through the professional career trajectory of Director General Róbert Révai, MD. The discussion addresses experience gained in emergency and intensive cardiac care; the added value of multiple specialist qualifications that support a holistic clinical perspective; and the importance of prevention and protocol-based screening – especially in the context of differing occupational workloads. It further highlights human resources as a strategic asset, the practical organization of patient-centred care, and the real-world prospects of digitalisation and the application of artificial intelligence in healthcare.

Keywords: interview; healthcare; law enforcement; science

Közel négy évtizede dolgozik az egészségügyben. Milyen benyomások érték a pályakezdetéskor?

Az indulás meghatározó időszaka a Belügyminisztérium kórházi rendszeréhez kötődik: a BM kórházban, illetve a BM Központi Kórház intézményeiben kezdtem. A kardiológiai-belgyógyászati osztályon egy Magyarországon akkor egyedülálló intenzív kardiológiai egység működött, és a rendvédelmi állomány számára 0–24 órás ellátást biztosító rohammentő kapacitás is rendelkezésre állt. Ez a közeg korán megtanította a gyors döntéshozatalt, a precíz szakmai kommunikációt, és azt, hogy a betegségek időben történő felismerése kulcsa a sikeres gyógyításnak.

Mely munkahelyek és tapasztalatok formálták leginkább a szakmai szemléletét?

A szigorló évben egy évet az Országos Mentőszolgálatnál töltöttem, majd BM-ösztöndíjasként kerültem a BM Központi Kórházba, ahol segédorvosként, később osztályos orvosként dolgoztam. Különleges szakmai többletet adott, hogy az osztályunkhoz egy speciális kardiológiai rohamkocsi is tartozott, és szerepet vállaltunk a szívtranszplantációs feladatokban is, hidat képezve a Városmajori Szív- és Érgyógyászati Klinika felé. Az ügyeleti rend pedig lehetővé tette, hogy ugyanazt a beteget a helyszíni ellátástól az intenzív osztályos kezelésig a teljes folyamatban kövessük.

Négy szakorvosi képzése van. Mit jelent ez a mindennapi munkában?

A belgyógyászat adta az alapot. Erre épült a kardiológia, amely a klinikai szemléletet és a komplex betegellátást erősítette. A foglalkozás-egészségügy pedig abban segít, hogy az embert a munkája és életpályája felől is egységben lássuk: milyen stresszorok, pszichés és fizikai igénybevételek érték, és ezek hogyan vezethetnek későbbi megbetegedésekhez. Az egészségbiztosítás-orvostan pedig a finanszírozási, kapacitás- és szervezési logikát, valamint bizonyos jogi szemléletet is hozzáad – azt, hogy a klinikai célokhoz milyen rendszerfeltételek és források rendelkeznek.

Hogyan kapcsolódik össze a gyógyító munka, a rendészeti kötődés és a tudomány?

A rendészeti állomány ellátása révén már korán megismertem egy speciális feladatot végző közösség terheléseit és kockázatait. A klinikai tapasztalatokat tudatosan vittem át a tudományos munkába: a PhD-kutatásomban az egészségügyben megváltozott életkörülményekhez való alkalmazkodás kérdéseit és az alkalmassági vizsgálatok rendszerét vizsgáltam. A mindennapi gyakorlat és a tudományos megközelítés egymást erősítette, és ez segített abban, hogy a fejlesztések valóban a terepen hasznosuljanak.

Mi a legfontosabb üzenet, amit a szűrő- és prevenciós szakemberek szerepéről átadna?

A prevenció mindig olcsóbb és hatékonyabb, mint a már kialakult betegségek kezelése – a betegnek is, a rendszernek is. A kulcs a rendszeresség és a tudatos, protokollalapú megközelítés: olyan megelőzési protokollokat kell kialakítani,

amelyek feltérképezik az egyén foglalkoztatásából adódó veszélyforrásokat, és ezek alapján személyre szabott szűrőprogramokat építenek fel. Más kockázatok hordoz az irodai, magas mentális terhelés, és mást egy járőr vagy motoros rendőr fizikai igénybevétele és környezeti terhelése.

Ön szerint mennyiben stratégiai erőforrás a humán oldal az egészségügyben?

A rendszer teljesítményét alapvetően a humán erőforrás kapacitása és minősége határozza meg. Meg kell teremteni azt a szakmai és szervezeti környezetet, amelyben a munkatársak „nyugodt lélekkel” el tudják látni a feladatukat. Ehhez megtartás, fejlesztés, egyénre szabott odafigyelés, igényfelmérés és támogatás szükséges, majd kompetenciaalapú kiválasztással és elhelyezéssel lehet stabil, jól működő struktúrát kialakítani.

Mit emelne ki a Bajcsy-Zsilinszky Kórház szakmai hagyományaiból, különösen a kardiológia területén?

A kardiovaszkuláris betegségek népbetegségnek számítanak, ezért a kardiológia kiemelt jelentőségű. A kórházban hosszú évtizedekre visszanyúló kardiológiai iskola és hagyomány épült fel: olyan szakmai alapokra támaszkodunk, amelyek a hazai protokollokban és nemzetközi kitekintésben is értelmezhetők. Fontos, hogy a korábbi fejlesztésekből, kutatásokból ma is tudunk tanulni, és ezekre építve alakíthatjuk ki a további fejlődés lépcsőfokait.

Mely elismeréseit tartja különösen fontosnak, és miért?

Az elismeréseket mindig közösségi üzenetként értelmeztem: nem kizárólag személyes siker, hanem a köz érdekében végzett munka visszajelzése. Ilyen volt például a Pro Sanitate díj, a „Közszolgálatért” kitüntetés aranyfokozata, valamint a rendszethez való erős kötődést is kifejező Szent György érdemjel. Ezek számomra elsősorban inspirációt jelentenek, és a közösséget erősítő együtt gondolkodást támogatják.

Hogyan látja a digitalizáció és a mesterséges intelligencia szerepét az egészségügyben?

A digitalizáció és az MI ma már minden szakterületet elért, így az egészségügyet is. Ez nem távoli vízió, hanem a következő évek meghatározó valósága. A képalkotó diagnosztika, a digitális rendszerek és az adatvezérelt megoldások

jelentősen támogatják a munkát; ha csak arra gondolunk, milyen volt a diagnosztika évtizedekkel ezelőtt, és milyen lehetőségeink vannak ma, akkor a fejlődés kézzelfogható.

Címzetes egyetemi tanárként hogyan gondolkodik a tudományos szemléletről?

A klinikum mellett viszonylag korán nyilvánvalóvá vált számomra, hogy a tartós fejlődést a tudománnyal együtt lehet elérni. A BM kórházi korszak után – 2007-től – rendőrségi állományban, a Teve utcai egészségügyi központban nagy létszámú (nagyságrendileg tízezres) állomány ellátását és részben pszichológiai támogatását is koordináltam, majd az ellátási kört a társszervek irányába is bővítettem. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem indulásával adódott egy természetes kapcsolódás, és céлом azóta is az, hogy az egészségmegőrzési, megelőzési protokollok tudományos megalapozással bekerüljenek az oktatásba és a kutatásba.

Milyen a kórházban tapasztalható betegközpontság és empátia?

A tapasztalatom kifejezetten pozitív: az orvosok, ápolók és a szakdolgozói kör odaadón végzi a munkáját. A kórház földrajzi elhelyezkedése miatt a belvárostól autóval 20–25 percre vagyunk, de ezt a távolságot igyekszünk „visszaadni” a hozzáállással és azzal, hogy a diagnosztikai vizsgálatokhoz való hozzáférést a lehető leggyorsabban megszervezzük.

Hogyan lehet egy ilyen intenzív vezetői munka mellett feltöltődni?

Kevés szabadidővel rendelkezem, jellemzően napi 10–12 órában dolgozom. Feltöltődést leginkább sporttal – például úszással –, kulturális programokkal, színházzal tudok nyerni. Szeretünk utazni is, bár erre most kevesebb a lehetőség.

Összefoglalva: miben különbözik a Bajcsy-Zsilinszky Kórház az ön vezetése alatt más intézményektől?

A legfontosabb sajátosság a kettős fókusz és a kiterjedt együttműködési háló: a civil lakosság ellátása mellett szervezeten és strukturáltan kapcsolódunk belügyi és más állami szervekhez is, amelyek számára a gyors, megbízható egészségügyi hozzáférés stratégiai jelentőségű. Az elmúlt években olyan együttműködési rendszert építettünk, amely a teljes vertikumot lefedi, és ezzel a kórház szerepe a klasszikus ellátási feladaton túl is megerősödött.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Dános V. (2026). A gyors döntéstől a rendszerépítésig: kórházvezetés rendvédelmi fókusszal. Interjú prof. dr. Révai Róbert úrral a Bajcsy-Zsilinszky Kórház mb. főigazgatójával, a Belügyminisztérium rendvédelmi tisztifőorvosával. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1099–1104. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp1099-1104>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Dános Valér, aki a valer.danos@bm.gov.hu e-mail címen érhető el.

INTERJÚ

Interjú a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetésben részesült Makovényi Ferenc építész, főiskolai tanárral

An Interview with Ferenc Makovényi, Architect, College Professor and Recipient of the Knight's Cross of the Hungarian Order of Merit

Szabó Csaba

Dr., PhD, főszerkesztő-helyettes, egyetemi docens, rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle szerkesztősége,
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
csaba.szabo3@bm.gov.hu

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 12. 20. Átdolgozás: 2026. 02. 23.
Elfogadás: 2026. 03. 10.

Absztrakt

A Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozatának 2025. évi kitüntetettje, Makovényi Ferenc építész, főiskolai tanár, több évtizedes oktatói, szakmai és közéleti tevékenységével a magyar építészeti kultúra, a mérnökképzés és a közszolgálat kiemelkedő alakja. Az interjú középpontjában az építés és tanítás mint egymást kiegészítő hivatások állnak, melyek egyaránt a közjó szolgálatát jelentik. A beszélgetés áttekinti a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karán végzett dékáni munkát, a Magyar Építész Kamarában vállalt minőségbiztosítási és továbbképzési szerepet, valamint a SOAR nemzetközi kezdeményezésben végzett tevékenységet, amely a vallási helyszínek biztonságát és rezilienciáját erősíti.

Makovényi Ferenc értékelést ad az építészképzés jelenlegi kihívásairól, a kamarai továbbképzés szükségességéről, valamint a településképi arculati kézikönyvek gyakorlati hasznáról és fejlesztési irányairól. A gondolatok középpontjában a szakma felelőssége, a kulturális értékek megőrzése, a közérdekű beruházások minősége és az élethosszig tartó tanulás fontossága áll. A személyes záró gondolatok az értékrend, a családi háttér és a hivatástudat szerepét hangsúlyozzák abban, hogy az építészet – mint a kultúra egyik legkézzelfoghatóbb formája – képes legyen hozzájárulni egy élhetőbb és emberibb világ megteremtéséhez.

Kulcsszavak: interjú, építészet, vallási helyek, mérnökképzés

Abstract

Ferenc Makovényi, architect and college professor, recipient of the Knight's Cross of the Hungarian Order of Merit, Civil Division, in 2025, is an outstanding figure in Hungarian architectural culture, engineering education and public service, with several decades of teaching, professional and public engagement behind him. The interview focuses on architecture and teaching as mutually reinforcing vocations, both of which serve the common good. The conversation reviews his work as Dean of the Ybl Miklós Faculty of Architecture and Civil Engineering at Szent István University, his role in quality assurance and continuing professional training within the Hungarian Chamber of Architects, and his activities in the international SOAR initiative, which seeks to strengthen the security and resilience of religious sites.

Ferenc Makovényi offers his assessment of the current challenges facing architectural education, the necessity of continuing professional training within the Chamber, and the practical benefits and future development of municipal townscape identity manuals. At the heart of his reflections are the responsibility of the profession, the preservation of cultural values, the quality of public-interest

investments, and the importance of lifelong learning. His personal closing thoughts emphasise the role of values, family background and a sense of vocation in enabling architecture – as one of the most tangible forms of culture – to contribute to the creation of a more liveable and humane world.

Keywords: interview, architecture, religious sites, engineering education

2025-ben a Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozatának kitüntetésében részesült. Mit jelent önnek ez az elismerés, és milyen üzenetet lát benne az építész hivatás és a közszolgálat számára?

Természetesen nagy megtiszteltetés, ilyet nagyon ritkán kap az ember. Én ez előtt tíz évvel kaptam egy kitüntetést, az Apáczai Csere János díjat, ami az oktatásért adható legmagasabb kitüntetés. A mostani kitüntetés indoklásában is szerepelt korábbi dékáni munkám, de szerepelt a Magyar Építész Kamara elnökségi tagjaként eltöltött idő is, ami négy ciklus, azaz 16 év volt. Ha össze kellene foglalni azt, hogy mivel foglalkoztam életemben, akkor ez két szóval megtehető: építés és tanítás. Szerencsés ember vagyok, mert szinte egész életemben tanítottam és néhány időszaktól eltekintve építettem. A két dolog persze szorosan összefügg, mert a tanítás is építés, embereket építünk, karaktereket, egyéniségeket próbálunk formálni, útra bocsátani. Az építés és a tanítás is közszolgálat, de voltaképpen szinte minden szakmát lehet úgy művelni, hogy az a közösségnek hasznos legyen és szolgálja, bővítse értékeit.

Pályafutásának fontos állomása volt a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karának dékáni megbízatása. A kar ma az Óbudai Egyetem részeként működik. Mely döntéseire a legbüszkébb ebből az időszakból, és hogyan látja ezek hosszabb távú hatását az építészképzésben és a szakmai utánpótlásban?

Az oktatáshoz való kapcsolódásom a Budapesti Műszaki Egyetemen kezdődött, ahol a diploma megszerzése után tíz évig tanítottam az Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszéken. Mezőgazdasági épületekkel foglalkoztam, a vidék építészetével, és ez elkísért egész életemben. A Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karára Reischl Gábor hívására mentem 2003-ban. A Ybl hagyománya a „gumicsizmás építész”, aki az építés helyszínén segíti az építész munkáját. Az épület a Thököly úti épület homlokzatán ma is olvasható: *ÁLLAMI FELSZŐ ÉPÍTŐ IPARISKOLA*. Az Ybl-ből kikerülő diákok a gyakorlat emberei voltak. Ezekben az években kezdődött a bolognai rendszer bevezetése,

a kétszintű oktatás, a BSc és MSc szint általánossá válása. Ez az építész oktatásban jelentős zavarokat okozott. Az Ybl hagyományosan egy főiskola volt, ami az új rendszerben BSc-nek felel meg, de a Budapesti Műszaki Egyetem sem tudta sokáig eldönteni, hogy az egyfokozatú vagy a kétfokozatú képzés irányába menjen. Nyilvánvaló volt, hogy az Ybl kizárólag BSc-vel nem lesz versenyképes, ugyanakkor nem voltunk kellően felkészültek arra, hogy mesterkurzusokat indítsunk. A Szent István Egyetem részeként, amely elsősorban hagyományai miatt az agrárképzés első számú oktatási helye volt, sokat kellett küzdeni az építő építész és műszaki menedzser szakok elismeréséért. Az agrárképzés népszerűsége akkoriban nem volt túl magas, a jelentkezésekben az Állatorvosi Kar az Ybl és a Gazdaságtudományi Kar járt elől, és az Ybl kereste a helyét ebben a rendszerben. Már dékánként akkoriban felvettem a kapcsolatot az Óbudai Egyetemmel és felajánlottam csatlakozásunkat, ami azonban akkor nem volt aktuális. Örülök neki, hogy most helyére került a kar, örülök neki, hogy újabb és újabb mesterképzések indulnak és a doktori képzésre is készen áll a kar. De ez nem jelenti azt, hogy elveszíti gyökereit, továbbra is a gyakorlati képzés az iskola fő profilja. Az iskolák alapja nem a fizikai környezet, noha az is sokat számít, hanem azok az emberek, azok a tanárok, akik hitelesek, akikre a hallgatók felnéznek, akiknek gyakorlati tapasztalatuk van és ezt át is tudják adni a fiataloknak. Két dékáni ciklust szolgáltam és azt hiszem, hogy nem az én feladatom megítélni ezeknek az eredményeit. Amit ma látok az az, hogy az Ybl a hazai mérnökképzés biztos pontja.

A Magyar Építész Kamara elnökségi tagjaként rendszeresen foglalkozik a szakmai önszabályozás és a továbbképzési rendszer kérdéseivel. Miben áll ma a kamarai minőségbiztosítás ereje, és hol lát sürgető fejlesztési irányokat?

Valóban négy cikluson keresztül voltam elnökségi tag és az oktatással, illetve a nemzetközi ügyekkel foglalkoztam. A nemzetközi ügyek azért fontosak, mert rengeteget lehet tanulni a környező országok gyakorlatából, akik hasonló kihívásokkal néznek szembe, mint mi. Az építész szakma mindenütt nagy változások előtt áll. A digitalizáció olyan lehetőségeket és kihívásokat jelent, ami újraértelmezi a szakmát. Egy már végzett mérnök tudása öt év alatt olyan mértékben avul el, ha nem gyakorolja folyamatosan a szakmát, hogy szinte kezdheti előlről az egyetemet. Régen generalista építészeket képeztek, mi még úgy nevelkedtünk, hogy egy családi házat teljes egészében meg tudtuk tervezni, annak statikájával és szinte összes szakágával együtt. Ma már a statika önálló szakág, akárcsak a gépészet vagy az elektromos tervezés, de önálló lett a belsőépítészet, a tájépítészet, a településtervezés, a tűzvédelmi tervezés, és az építészeti

tervezés egyre inkább egyeztetések sorává vált. Az utóbbi négy évben a kamarai továbbképzéssel foglalkoztam, és egyre világosabb, hogy ahogy az orvosoknak, ügyvédeknek, úgy az mérnököknek és az építészeknek is szükségük van egy élethosszig tartó tanulásra és folyamatos továbbképzésre, de ezt nem egyszerű elfogadtatni. Mint minden kötelező továbbképzést ezt sem fogadják lelkesen a kollégák, sokszor nyügnék tekintik, amiben persze mi is hibásak vagyunk, mert még nem tudjuk jól megszervezni és érdekessé tenni ezeket a képzéseket. Sokat kellett foglalkozni a szabályozási kérdésekkel, miközben a jogi környezet sajnos nagyon gyakran változik, és ezt sem a szakma gyakorlóí, sem az állami és önkormányzati hivatalok sem tudják folyamatosan követni.

Nemzetközi szerepvállalásai között szerepel a SOAR kezdeményezésben végzett szakértői és zsűritagi munka, amely a vallási helyszínek biztonságát és rezilienciáját erősíti. Milyen tervezési és városbiztonsági tanulságokat tart a leginkább „hazavihetőnek” a magyar gyakorlat számára?

A SOAR kezdeményezésbe úgy kerültem, hogy az Európai Építész Kamarák Szövetségének (ACE) két évig elnökségi tagja voltam és így jelöltek zsűritagnak egy SOAR pályázatba. Ez a kezdeményezés a vallási helyek biztonságával foglalkozik. Meglepődve tapasztaltam, hogy mennyire elhanyagolt ez a kérdés Európa-szerte. Akik ezzel foglalkoznak tudják, hogy a statisztikai adatok aggasztóak, nem véletlen, hogy ezt csak zárt körben publikálják. Az építészetnek az egészség és a biztonság fenntartása alapvető feladata. A szent helyek biztonsága olyan környezet-kriminálisztikai kérdés, melynek komoly tudományos háttere van. Az épületek védelme nem csak fizikai védelmet jelent, olyan környezetet kell teremteni, ami eleve megnehezíti a rossz szándékú emberek kártevését. De nemcsak az épületet kell védeni, hanem a benne lévő összegyűlt embereket, a híveket, a gyülekezetet. Fel kell készíteni őket azokra a rendkívüli eseményekre, amelyek bekövetkezhetnek. Tudniuk kell, hol álljon meg a mentőautó, ha el kell vinni egy rosszul lévő embert. De tudni kell azt is, hogy támadás esetén hogyan és hova kell menekülni. Ez nem jelent ijesztgetést, éppen ellenkezőleg, ez biztonságot, megnyugvást adhat a híveknek, hogy olyan helyen vannak, ahol gondoskodnak a védelmükről és védik őket. A SOAR-ban sok jó példát ismertünk meg, melynek mielőbbi hasznosítása remélhetőleg megtörténik. A tudás rendelkezésre áll.

Az építészet jövőjéről szóló 2025. évi szakmai vitákon is megszólalt. Mely három, rövid távon megvalósítható prioritást tart kulcsfontosságúnak az építészképzés és a közérdekű beruházások minőségének javításához?

Az építészet a kultúra része. Az építészetet a kultúra felől érdemes megközelíteni. Az építészképzésünk problémái az általános kulturálatlanságból adódnak, abból hogy az általános és középiskolák ebből a szempontból nem jól végzik a munkájukat. Az egyetemek abban érdekeltek, hogy megtartsák hallgatóikat, érdekes, élményszerű oktatást nyújtsanak. A mai gyakorlat szerint egyetem után két évvel, igazolt szakmai gyakorlat után teljes körű tervezői jogosultságot kapnak a végzettek. Ez véleményem szerint hibás gyakorlat. Szlovákiában már a kamara csak akkor ad tervezői jogosultságot, ha a fiatal mérnököknek nemcsak elkészült terve van, hanem a terv megvalósult, felépült, és ő a kivitelezésben mint tervezői művezető részt vett. A szlovák gyakorlat azt mutatja, hogy végzés után körülbelül öt évvel érik el a fiatalok ezt a szintet. Azt is hibának tartom, hogy a tervezői jogosultság egyfokozatú. Ez persze európai előírás, akárcsak a két-fokozatú képzés. Mégis belegondolva volt annak létjogosultsága, hogy a fiatal tervező először kisebb épületek tervezésére kapott jogosultságot, és fokozatosan szakmai tapasztalatot gyűjtve kapott teljes körű felhatalmazást a tervezésre. Az is igaz, hogy most is vannak olyan országok az Európai Unióban, ahol a diploma után azonnal teljes körű tervezési munkát végezhet az építész. A különbség az, hogy ott az építész fogalma teljesen mást jelent. Az olasz „architetto”, aki egy formaképző designer, nem sokat foglalkozik sem a tartószerkezettel, sem a kivitelezéssel, ellentétben a német „Architekt”-tel, akinek még a költségvetés összeállítása és a kivitelezési számlák ellenőrzése is a feladata. Magyarországon még tartja magát valamennyire a generalista építészképzés koncepciója, ezért is tudnak a végzett hallgatóink könnyen elhelyezkedni nyugaton. Aggasztó, hogy a végzettek közül egyre többen keresik külföldön a megélhetést. Nagyon remélem, hogy néhány éven belül ez a folyamat megfordul és hazajönnek ezek a fiatalok. A közbeszerzések terén nagy változást jelentett az állami beruházásokról szóló törvény, ami végre pontosan és korrekt módon szabályozza azt, hogy hogyan kell egy állami beruházást lebonyolítani. Ez nem egy egyszerű folyamat, de állítom, a mostani törvényünk garantálja, hogy a közpénz felhasználása a lehető legjobb legyen. Azt sajnálom, hogy ez csak mostanában született meg.

A Magyar Tudományos Művek Tára adatbázisában hosszú évekre visszanyúló publikációs és oktatásszervezői munkája látható. Hogyan hangolja össze a tervezői praxis tapasztalatait a kutatással és az egyetemi feladatokkal úgy, hogy ezek kölcsönösen erősítsék egymást?

A tervezés és a kutatás szorosan összefügg egymással, gyakorlatilag minden tervezés egy kutatással kezdődik. Amikor egy megbízást kapok, az első hónapok azzal telnek, hogy a megbízót felkészítsem arra, hogy jó megbízó legyen.

Igyekszem összeszedni a megépült jó és rossz példákat, közösen kielemezni a megbízóval, és így, egy idő után ő is jobban meg tudja fogalmazni, hogy valóban milyenek az igényei. Ez vonatkozik magán megbízásokra, de állami és önkormányzati megbízásokra is, hiszen a megbízó nem szakember, de mégis elvárjuk tőle, hogy szakmailag helyes igényeket fogalmazzon meg. Régen az uralkodókat felkészítették arra, hogy jó megrendelők legyenek, tanították, képezték őket. Az állami beruházásokról szóló törvény ebben a szellemben szakértői segítséget nyújt az államnak, hogy a megbízás a közösség érdekeit szolgálja.

A településképi arculati kézikönyvek és a településképi rendeletek szakmai vitáiban is aktív volt. Mit tart a legnagyobb előrelépésnek, és mi az, ami még hiányzik a következetes, közérdekelt szolgáló alkalmazásukhoz?

A településképi arculati kézikönyvek, a TAK-ok igazi hungarikumok. Amikor az ACE-ban elmondtam és megmutattam az arculati kézikönyveinket, általános elismerés és irigység volt tapasztalható. Nem hitték el, hogy szűk két év alatt minden település ilyen kézikönyvet készített. Azt gondolták a kollégák, hogy ez egy turisztikai kézikönyv. Való igaz, akár ilyen célra is alkalmas lenne. A szándék nemes és jó, a megvalósítás egy kicsit elsietett volt. Ezen lehetne segíteni, ha ezeket a kézikönyveket úgymond karbantartanánk, felülvizsgálánánk, átdolgoznánk. Ehhez persze szándék és pénz kell. Az arculati kézikönyvek nagyon jó lenyomatai a múltnak, a hagyománynak, a kultúrának. Amit kritizáltam, az az, hogy sok helyen egy csapat 10–15 kézikönyvet gyártott le egy kaptafára, mert nem volt kellő kapacitás, elég szakember ahhoz, hogy helyben készüljenek ezek a munkák. A kézikönyvekben a Lechner Tudásközpont ajánlásai szerepelnek, amelyek inkább általános érvényű szabályok. Ezek természetesen építészeti szempontból igaz és jó elveket mutatnak be, de szükség lenne a helyi megoldások felvázolására is. Több száz kézikönyvet végigolvastva azt láttam, hogy egy-két helyen foglalkoznak csak a jövővel. A települési arculati kézikönyvek teljesen mást jelentenek egy Budapesti kerületben, mint egy borsodi háromszáz fős településen. Itt visszatérnék a mezőgazdaság és a vidék helyzetére. Kirívó az ellentét a nívós városi építészet és falvaink környezeti állapota között. Az építészek számára sajnos nem vonzó egy falusi családi ház, pedig egy jó példával ott lehetne a legtöbbet segíteni. Mindenki figyelmébe ajánlom az osztrák *Gestalten* kiadványokat, amelyek több mint harminc éve jelennek meg, és sokat javítottak az ottani környezetkultúrán.

Személyes zárókérdésként: több évtizede egyensúlyoz vezetői, oktatói, kutatói és tervezői feladatok között. Milyen mindennapi szokások és értékek segítették ebben leginkább?

Az igaz, hogy folyamatosan egyensúlyozni kell a szakmai feladatok között, de ez csak úgy lehetséges, ha az ember mögött biztos családi háttér van. Ha valamire büszke lehetek, akkor az a családom, feleségem, két lányom és az ő családjaik, mert ők támogattak mindenben. Fontos az állami kitüntetés, de számomra kitüntetés az is, ha rám köszön és rám mosolyog egy volt tanítványom az utcán, vagy ha úgy beszélnek egy házamról jelenlétemben, hogy nem tudják, hogy azt én terveztem, és hibái mellett tudnak jót is mondani róla. Kitüntetés az, hogy voltak kiváló tanárain, vannak barátaim, kollégáim.

Próbáltam tanítani és építeni, de egész életemben kerestem valamit. Kerestem azokat az embereket, azokat az eszméket, azokat a cselekvési formákat, amivel jobba, élhetőbbé, boldogabbá tesszük a világot. A követ faragni kell, a sánt csiszolni, a tanulót oktatni, a növényt metszeni ahhoz, hogy hasznos legyen és betöltse hivatását. Mindig lehet változtatni, mindig lehet bocsánatot kérni, mindig lehet megköszönni, mindig lehet jót tenni és segíteni, dolgozni, tanulni. Egészen addig, amíg élünk. Nem baj, ha bizonytalankodunk, ez természetes a mai világban. De ha van egy belső iránytű, van hit, tartás, erő, akkor nagyon nagy baj nem lehet.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó Cs. (2026). Interjú a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetésben részesült Makovényi Ferenc építész, főiskolai tanárral. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1099–1113. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp1099-1113>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szabó Csaba, aki a csaba.szabo3@bm.gov.hu e-mail címen érhető el.

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XX. száma elé

Recommendation to the XX. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A Figyelő XX. számának tematikáját úgyszólván teljes egészében módszertani kérdések uralják. A rendőrképzéssel szemben különös kihívást jelent a rendőri legitim erőszak alkalmazásának elsajátítása valóság, stresszhelyzeteket modellező tréningeken keresztül (Farkas Johanna – Retek Amadé). A képalapú szexuális visszaélés (IBSA) a szexuális erőszak egy új formája, ahol az áldozathibáztatás jelensége talán még erőteljesebben van jelen, mint a szexuális abúzus más formáinál. A jelenség feltárásához a szerzők egyaránt éltek a kérdőíves módszer és az interjú adta lehetőségekkel (Bálint Tamás). Metodikai tanulságokat hordoz a brazíliai favelák példája, amiről Thomas Salem, a norvégiai Bergeni Egyetem Társadalmi Antropológiai Tanszék kutatójának 2024-ben megjelent könyve tudósít (Lippai Zsolt).

Módszertan: Farkas Johanna és Retek Amadé közös munkája szorgalmazza, hogy „*a rendőrök valóság, stresszhelyzeteket modellező tréningeken keresztül olyan pszichológiai és fizikai felkészültségre tegyenek szert, amely képesé teszi őket a gyors, szakszerű és jogszerű döntéshozatalra magas kockázatú intézkedési szituációkban is.*” Bálint Tamás a képalapú szexuális visszaélések sértettjeinek helyzetét – mind a sértett hibáztatás, mind pedig a kárenyhítés tekintetében – a kérdőíves és az interjúzás együttes alkalmazásának értékelésén keresztül mutatja be. Lippai Zsolt a favelák bűnözést vonzó hatásairól egy olyan szerző könyvében keresztül nyújt betekintést, aki nyolc hónapon keresztül a területen illetékes rendőrségi egységnél szerzett tapasztalatokat.

Megállapítások: Mindhárom ismertetett tanulmány azt igazolja, hogy a közbiztonság védelme és a bűnüldözés körében egyaránt azok a rendészeti kutatások a legértékesebbek, amelyek gondosan kidolgozott, adekvát módszertanra és a gyakorlattal kialakított szoros együttműködésre támaszkodhatnak.

Érték: Bizonyítást nyert, hogy a korszerű rendőrképzés nem nélkülözheti a szolgálati helyzeteket jól leképező szituációs gyakorlatokat, igazolható, hogy a bűnmegelőzés új lehetőségeinek kialakítása érdekében további elemzésre várnak a digitális térben megjelenő szexuális deliktumok, végül a jövőben érdemes nagyobb figyelmet fordítani a nehéz körzetek és a bűnözést vonzó földrajzi környezet tanulmányozására.

Kulcsszavak: szituációs gyakorlatok a rendőrképzésben, szexuális erőszak a digitális térben, bűnözést vonzó környezet

Abstract

Aim: The thematic focus of Issue XX of *Figyelő* is almost entirely dominated by methodological questions. Police training faces a particular challenge in teaching the legitimate use of force by police officers through realistic training exercises that model stressful situations (Johanna Farkas – Amadé Retek). Image-based sexual abuse (IBSA) represents a new form of sexual violence in which victim-blaming is perhaps even more pronounced than in other forms of sexual abuse. In exploring this phenomenon, the study makes use of both questionnaire-based research and the possibilities offered by interviews (Tamás Bálint). The example of Brazilian favelas also offers methodological lessons, as presented in a book published in 2024 by Thomas Salem, a researcher at the Department of Social Anthropology at the University of Bergen, Norway (Zsolt Lippai).

Methodology: The joint study by Johanna Farkas and Amadé Retek argues that ‘police officers should acquire, through realistic training exercises modelling stressful situations, the psychological and physical preparedness that enables them to make rapid, professional and lawful decisions even in high-risk intervention situations.’ Tamás Bálint examines the situation of victims of image-based sexual abuse—both in terms of victim-blaming and harm mitigation—through an assessment of the combined use of questionnaires and interviews. Zsolt Lippai provides insight into the crime-attracting effects of favelas through the book of an author who gained first-hand experience over a period of eight months with the police unit responsible for the area concerned.

Findings: All three studies reviewed demonstrate that, both in the protection of public security and in the field of law enforcement, the most valuable policing research is that which relies on a carefully developed and adequate methodology, as well as on close cooperation with professional practice.

Value: It has been demonstrated that modern police training cannot dispense with scenario-based exercises that accurately reflect service situations. It can

also be established that sexual offences emerging in the digital space require further analysis in order to develop new opportunities for crime prevention. Finally, greater attention should be paid in the future to the study of high-risk neighbourhoods and geographical environments that attract crime.

Keywords: scenario-based exercises in police training; sexual violence in the digital space; crime-attracting environment.

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XX.

International Law Enforcement Observer XX.

Farkas Johanna

Dr., PhD, habilitált egyetemi docens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
farkas.johanna@uni-nke.hu

Retek Amadé

mesteroktató, rendőr őrnagy, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Rendészettudományi Doktori Iskola
retek.amade@uni-nke.hu

Bálint Tamás

Dr., doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola

Lippai Zsolt

Dr., PhD, adjunktus, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
lippai.zsolt@uni-nke.hu

Farkas Johanna – Retek Amadé

A legitim erő alkalmazására irányuló képzés. Valóságalapú megközelítés

A könyv a rendőri legitimerőszak-alkalmazás egyik kulcskérdését, a kiképzés részleteit tárgyalja. A kötet alapvető célkitűzése annak vizsgálata, miként készíthetők fel a rendőrök oly módon, hogy a magas kockázattal járó intézkedési helyzetekben is képesek legyenek az elvárt szakmai teljesítmény nyújtására, a jogi, intézkedéstaktikai és etikai szempontok egyidejű, harmonikus érvényesítése mellett. Ennek érdekében a szerzők a fizikai kényszerítő eszközök alkalmazásának pszichológiai és képzésmetodikai dimenzióit elemzik, különös hangsúlyt helyezve a valóságalapú kiképzés (Reality-Based Training, RBT) rendőri teljesítményre gyakorolt hatására. A rendőrök valóságghú, stresszhelyzeteket

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2026. 02. 08. Átdolgozás: 2026. 03. 10.
Elfogadás: 2026. 03. 25.

modellező tréningeken keresztül olyan pszichológiai és fizikai felkészültségre tegeyenek szert, amely képessé teszi őket a gyors, szakszerű és jogszerű döntéshozatalra magas kockázatú intézkedési szituációkban is. A szerzők megfogalmazásában „*az RBT célja, hogy fejlessze a rendőrök reagálóképességét a kritikus helyzetekben azáltal, hogy a jövőbeli döntéseket és reakciókat a korábbi sikeres megküzdések tapasztalataira építi.*”

A szerzőpáros, Kenneth R. Murray és Maria R. Habermfeld, eltérő szakmai hátterük révén sokrétű és megalapozott szemlélettel járulnak hozzá a kötet hitelességéhez. Murray, az Armiger Police Training Institute (USA) kiképzési igazgatója, több mint húszéves tapasztalattal rendelkezik a rendőri és katonai állomány valóságalapú képzésében. Legismertebb műve, a *Training at the Speed of Life*, alapműként ismert a helyzetalapú kiképzés módszertanának nemzetközi szakirodalmában. Társszerzője, Maria R. Habermfeld, a New York-i John Jay College of Criminal Justice professzora, akinek kutatásai a rendőri szervezeti kultúrára, valamint a legitimerőszak-alkalmazás normatív és gyakorlati kérdéseire fókuszálnak (Murray & Habermfeld, 2021).

Habermfeld elméleti (akadémiai), Murray gyakorlati (végrehajtói) perspektívája egymást kiegészítve kínál interdiszciplináris megközelítést a rendészeti kiképzés módszertanáról. A szerzők egyrészt szilárd elméleti keretet állítanak fel a legitimerőszak-alkalmazás társadalmi, lélektani és szervezeti összefüggéseinek megértéséhez, másrészt gyakorlati iránymutatást nyújtanak arra vonatkozóan, hogy fejleszthetők a rendőrök helyzetfelismerési- és döntéshozatali készségei strukturált képzési módszerek mentén.

A szerzők rámutatnak, hogy a megfelelően felépített, valóság-hű kiképzés nem csupán hiánypótló, hanem elengedhetetlen és kötelező eleme a jövő rendészeti szakemberképzésének, ha meg kíván felelni a vele szemben a társadalom által támasztott rendkívül magas követelményeknek. A bevezető fejezetben azt az ígéretet teszik a szerzők, hogy „*ez a könyv gyakorlati sablont nyújt a hatékony erőalkalmazáshoz, melynek használata csökkentheti a lakossági panaszok előfordulását.*”

A kötet 2020-ban látott napvilágot a Springer (Cham) gondozásában, nyomtatott és elektronikus formában egyaránt. A mindössze 109 oldalas munka nyolc fejezeten keresztül, szisztematikus szerkezetben vezeti végig az olvasót a rendészeti kényszerítő eszközök alkalmazásával kapcsolatos valóságalapú képzések legfőbb kérdésein.

A bevezető fejezetben a szerzők kifejtik, hogy az intézkedő rendőrök szakmai felkészültsége milyen jelentőséggel bír a rendőrség társadalmi megítélés szempontjából, hiszen a rendkívüli helyzetekben hozott egyéni döntések nemcsak az adott szituáció kimenetelére, hanem a szervezet egészének megítélésére és a rendőrségbe vetett bizalomra is hatással vannak, valamint kiemelik az

erőszakos konfrontációra való mentális felkészítés elhanyagolt területét a képzésben. Az Egyesült Államokban a közösségi rendészet modern modellje elvben az együttműködésre és a partnerségre épül, ám a gyakorlatban az elmúlt évtizedekben inkább mélyült a bizalmi szakadék a rendőrség és a közösség között. Ebben szerepet játszik az, hogy a 21. században a rendőrséggel szembeni társadalmi elvárások egyre ellentmondásosabbá váltak. A szerzők érvelése szerint a biztonság és a szabadság közötti feszültség alapvető dilemmaként jelenik meg a rendészeti tevékenység értelmezésében. A társadalom egyidejűleg várja el a bűnözés hatékony megelőzését, miközben elutasítja a kényszerítő eszközök alkalmazását. A tapasztalatok azt mutatják, hogy minél civilizáltabbá válik egy társadalom, annál kevésbé hajlandó elfogadni, hogy a társadalmi problémák kezelését egy kényszerítő hatalommal rendelkező szervezetre bizza. Ebből a kettős elvárásból ered a rendőrség folyamatosan változó társadalmi státusza, hiszen egyszerre kell élnie a legitim erőszak eszközével, miközben a közösség elfogadott tagjává is igyekszik válni. A szakadékot tovább mélyíti az is, hogy a rendészeti szervezetekkel szemben támasztott társadalmi elvárások gyakran irreálisan magasak. Ahogy egy rendőri vezető – a kötet által idézve – fogalmazott: „*a polgár olyan rendőrt vár el, aki egy személyben testesíti meg Salamon bölcsességét, Dávid bátorságát, Sámson erejét, Jób türelmét, Mózes vezetői képességeit, a jó samaritánus empátiáját, Nagy Sándor stratégiai érzékét, Dániel hitét, Lincoln diplomáciai érzékét, a názáreti ács toleranciáját, valamint a természettudományok, a biológia és a társadalomtudományok teljes ismeretét.*” Ezek az irreális elvárások napjainkban a médiahatások nyomán tovább erősödnek, és a rendőröket gyakran emberfeletti képességekkel ruházzák fel, miközben a valóságban ők is emberek, természetes korlátokkal. A szerzők kiindulópontja, hogy a közvélemény és a rendészeti gyakorlat közti feszültség nem orvosolható pusztán szabálmódosításokkal és újabb technikai eszközök bevonásával, hanem azt kívánják megértetni, hogy mélyreható változást csak a megfelelő képzési programmal lehet elérni. Ehhez viszont elengedhetetlen az emberi működés pszichológiai aspektusának alapos ismerete, valamint annak megértése, milyen kognitív-érzelmi architektúra irányítja a fizikai erő alkalmazását egy stresszhelyzetben.

A második fejezet részletesen bemutatja az úgynevezett *Reluctant Warrior* jelenséget, mely egy jellegzetes rendőrtípus, aki mind erkölcsi, társadalmi vagy egyéb okokból nem preferálja az erőszak alkalmazását, még akkor sem, ha az jogilag indokolt lenne. Kritizálják a rendőrképzés kommunikáció-orientáltságát, mely a fizikai és pszichológiai felkészítés kárára valósul meg. Véleményük szerint a gyakorlatban jellemző, hogy izoláltan oktatják az egyes eszközök és technikák használatát, így például a kommunikációs technikákat tantermi keretek

között oktatják, leválasztva a valós intézkedési helyzetek komplex, azonnali reagálást igénylő és bizonytalan kontextusától. Hasonlóan problematikusak tartják a lövészet kiképzést, amely során az objektív mérhetőségre (például pontszámokra) és a minősítésre szűkítik a képzés struktúráját. Az egyes képzéseket jellemzően steril, kockázatmentes környezetben szervezik, ahol a stressz minimalizálása ugyan növeli a biztonságot, de egyben kiiktatja azokat a pszicho-fiziológiai tényezőket, amelyek valós helyzetben döntően befolyásolják az észlelést és a döntéshozatalt. Ennek a mesterséges tagoltságnak a következtében a helyzetfelismerés, a kockázatelemzés és az adaptív döntéshozatal másodlagos szerepet kap. Így a rendőr nem sajátítja el megfelelően a helyzetek eszkalálódásának vagy deeszkalálódásának (csillapítás, megelőzés) kezelését, és nem részesül a szükséges mentális, érzelmi alapú tanulásban sem.

A szerzők ezt követően a készségfejlesztés négy szintjét ismertetik, a feladat helyzet, a meglévő tudás és a teljesítmény kontextusában:

- 1) tudattalan inkompetencia,
- 2) tudatos inkompetencia,
- 3) tudatos kompetencia,
- 4) tudattalan kompetencia,

valamint ezek gyakorlati jelentőségét a rendőri intézkedési helyzetekben.

A tanulási folyamat első szakasza a tudattalan inkompetencia fázisa, amikor a kezdő még nem ismeri fel hiányosságait. Egy lövész példáján szemléltetve: a kezdő azt gondolja, hogy „bárki tud löni”, mivel még nem ismeri a lőfegyver megfelelő fogását, a testtartás vagy az elsütő billentyű jelentőségét. Ahogy a tanulás folyamatában előre halad, a tudatos inkompetencia szintjén már felismeri, hogy az egyes részmozzanatok milyen rendkívüli szereppel bírnak a feladat végrehajtásában, de a végrehajtás még töredezett, hiszen figyelmét a részletek kontrollálására fordítja. A tudatos kompetencia szintjén már birtokolja a szükséges tudást és képes megfelelően teljesíteni, amennyiben lépésről-lépésre tudatosan alkalmazza a tanultakat. Ez a folyamat jelentős kognitív megterheléssel jár, és ebben a szakaszban nem tudja figyelmét megosztani, tehát akár más, releváns tényezők figyelmen kívül maradhatnak. A legmagasabb szint nagyon sok gyakorlással érhető el. A tudattalan kompetencia fázisában a motoros készségei optimálisak, automatikusan működnek, csökkent tudatos irányítással. Ezen a szinten a figyelmi kapacitás nem az elsütőbillentyű mozgására összpontosul, hanem magasabb szintű döntések meghozatalára, illetve a környezet detektálására fordul. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a rendészeti állomány tagjainak kényszerítőeszköz használatl kapcsolatos készségei többnyire a tudatos kompetencia szintjéig fejlődnek, és ritkán lépik át annak határát.

A kognitív teljesítőképesség mértékével kapcsolatban a szerzők kifejtik, hogy a kognitív teljesítőképesség korlátozott kapacitása miatt a tudattalan kompetencia szintjének elérése különösen fontos. Mivel a tudatos figyelmi erőforrások kapacitása szűkös, a döntéshozatalra és a végrehajtásra irányuló mentális terjedelem korlátozott. Miller (1956) klasszikus kutatása szerint az emberi rövidtávú memória átlagosan $7 (\pm 2)$ információegységet képes tudatos figyelemmel kezelni egy időben. E kognitív korlát leküzdésének egyik módja az információ „darabolása” (chunking), azaz több elem összekapcsolása egyetlen mentális egységgé. A motoros tanulás során ez a folyamat jól megfigyelhető: a kezdő lövész külön figyelmet fordít a fegyverfogásra, célzásra, a légzésre vagy az el-sütésre, míg a gyakorlott lövőnél ezek egyetlen automatikus, integrált motoros emlékké állnak össze.

Az elme működésének szemléltetésére párhuzamba állítható a fegyverhasználatához kapcsolódó motoros készségek tanulása és az idegennyelv-elsajátítás. Az intézkedéstaktikai helyzetek felkészülése során úgynevezett túlélési mondatot kell megtanulni, ami több, egymásra épülő szóból áll: fenyegetés felismerés, fegyver rántás, fedezék, mozgás, kommunikáció, lövés. Bármelyik elem kihagyása, hibás megvalósítása könnyen végzetes lehet. Ideális esetben az egyes részmozzanatok (szavak) begyakorlásával el lehet jutni a tudattalan kompetencia szintjéig, a lépések összerendezett mozgássor reflexszerű reakcióját eredményezi, vagyis a mondatot anyanyelvi szinten beszéljük. Ilyenkor a korábban külön kezelt komponensek egyetlen, jól szervezett reprezentációvá állnak össze, amit beavatkozásnak nevezünk. Ha ez az automatizáció elmarad, akkor a kritikus pillanatban a rendőr úgy reagál, mintha idegen nyelvű könyvből olvasna, és minden lépést külön-külön, erős tudatos kontrollal próbál végrehajtani. Ez lassú és bizonytalan működést eredményez, amely csökkenti a taktikai döntéshozatal minőségét.

A harmadik fejezet bevezető része a hiedelmek szerepét tárgyalja a döntéshozatal folyamatában. A hiedelmek abból fakadnak, hogy az emberi gondolkodás természeténél fogva hajlamosak vagyunk egyéni tapasztalataink alapján, külső kontroll nélkül mentális modelleket kialakítani arról, hogy egy adott feladathelyzetben mi tekinthető adaptív reakciónak. Ezek a belső kognitív sémák ugyan leegyszerűsítik és gyorsítják a döntéshozatalt, de egyúttal torzításokat és hibás következtetéseket is eredményezhetnek. A rendészeti gyakorlatban mindez különösen releváns, hiszen amennyiben a rendőr nem kap rendszeres és objektív szakmai visszajelzést, fennáll a veszélye annak, hogy a gondolkodási torzítások hatására alulértékeli az intézkedési helyzetek kockázatát, vagy éppen túlértékeli saját kompetenciáit. A szerzők részletesen kitérnek a stressz jelenséggörére, hiszen elengedhetetlen a teljesítmény tárgyalásakor. Siddle (1995) szerint

a fenyegetésre emelkedő pulzusszám kezdetben javítja a teljesítményt (nő az éberség, fókusz, reakciógyorsaság), azonban az emelkedett arousal-szint a teljesítmény romlásához vezet. Stresszhelyzetben gyakori a látótér beszűkülése („csőlátás”), amely a környezet átfogó ellenőrzését, a veszélyforrások felismerését és a helyzet szisztematikus felmérését is korlátozza. Emellett a fiziológiai arousal csökkenti az érzékelés pontosságát, ideértve a fájdalomérzékelést is, valamint torzíthatja az időészlelést, például az események sorrendiségének felcserélésével (Artwohl & Christensen, 1997). A túlélési stressz során a figyelem központja a vizuális feldolgozásra összpontosul, ami adaptív módon elősegíti a veszélyforrás információgyűjtését. Ugyanakkor a fokozott különböző modalitásokon (például vizuális, auditív, olfaktorikus stb.) megjelenő fókusz torzulásokat is eredményezhet, melyeknek kiemelt jelentősége van a rendészeti taktikai eljárások kialakításában, hiszen empirikus adatokkal igazolták, hogy a rendőrök többsége stresszhelyzetben automatikusan reagál a fenyegetésekre. Artwohl és Christensen (1997) *Deadly Force Encounters* című vizsgálatukban kimutatták, hogy a résztvevők 74%-a tudatos mérlegelés nélkül, azonnal cselekedett egy észlelt veszélyhelyzetben. A szerzők javaslata szerint a rendőröknek magas stresszel járó situációkban kell gyakorolniuk, amely során coping mechanizmusokat fejleszthetnek ki, hogy ellensúlyozzák az észlelési és emlékezeti torzításokat. A rendészeti kiképzők intenzív gyakorlatokon keresztül gyakran fizikai megterheléssel próbálják szimulálni a stresszhelyzetek fiziológiai hatásait (például emelkedett pulzusszámot) annak érdekében, hogy megtapasztalják a terhelés alatti teljesítés korlátait. Ennek azonban vannak tudományos szempontból árnyoldalai. Kutatások ugyanis kimutatták, hogy bár a fizikai terhelés okozta légszomj és izomremegés befolyásolhatja a teljesítményt, a vér kémiai összetétele jelentősen eltér azok között, akiknél a pulzusszám testmozgás hatására emelkedett, és azok között, akiknél a növekedést a hormonális, félelemből fakadó stresszválasz idézte elő. A félelem és a testmozgás fiziológiai hatásai tehát nem tekinthetők egyenértékűnek.

A Reality-Based Training (RBT) koncepciója abból a felismerésből indul ki, hogy a rendőr stresszhelyzetben történő reagálását nagyrészt a tapasztalatai határozzák meg. A tapasztalati gondolkodás elmélete szerint (Epstein, 1994) a múltbeli élményeire épül a reagálás és automatikusan aktiválódik, különösen életveszélyes helyzetben, azaz a döntést korábbi tapasztalatokra építve hozzuk meg, sokszor tudatos mérlegelés nélkül. A képzés szempontjából ez azt jelenti, hogy a valóság-hű gyakorlati tapasztalat (intézkedéstaktikai tréning) kulcsfontosságú a megfelelő automatikus válaszok kialakításában. Egy tankönyvből sok mindent meg lehet tanulni, de amikor hirtelen döntést kell hozni egy veszélyhelyzetben, az emberek általában azt cselekszik, amit korábban gyakoroltak. Ezért

fontos, hogy a rendőrök rendszeresen vegyenek részt életszerű gyakorlatokon, ahol intenzív stressz hatása alatt is megtanulhatják irányítani cselekedeteiket. A mentális tréning ezért kiemelten fontos tényező a rendészeti konfliktushelyzetek megoldásának minőségében, mivel felkészíti az egyént a kritikus szituációk automatikus kezelésére. Szakmai kondicionálás hiányában – vagyis a tudattalan kompetencia szintjének el nem érése esetén – a félelemreakció válhat dominánssá. Kizárólag a megfelelően képzett rendőr szakember képes időben felismerni a stressz jeleit, és kontroll alatt tartani azokat, valamint a stressz hatásai alatt is professzionálisan cselekedni.

A negyedik fejezetben a legitimerőszak-alkalmazás hátterét tárgyalják, különös tekintettel a rendőri szocializáció folyamatára, a tanult erőalkalmazási modellek sajátosságaira, valamint a szervezeti kultúra hatásainak elemzésére. A fizikai erő alkalmazása a rendőrök számára kizárólag jogilag szabályozott keretek között megengedett. A rendőri fellépés során azonban különbséget kell tenni a proaktív és a reaktív működés között. A proaktív erőalkalmazást a kívülálló sok esetben túlzottan agresszívnek tekintik, ezért a rendőrök kizárólag reaktív módon lép fel, vagyis megvárják, hogy az elkövető kezdeményezzen valamilyen cselekményt, mielőtt közbelépnének. Ez a gyakorlat azonban komoly kockázatokat hordoz, hiszen a késlekedés fokozhatja a veszélyt, és a helyzet könnyen irányíthatatlanná válhat. A problémák gyökere sokszor abban keresendő, hogy miként tanítják a legitim erőszak alkalmazásának modelljét. Számos erőalkalmazási modell ismert, melyek azt a téves benyomást kelthetik, mintha az erőszint megválasztása egy lineáris, egymásra épülő folyamat lenne. A valóságban azonban nincs előírt sorrendiség. A rendőr a helyzet dinamikájához és saját veszélyérzetéhez igazodva akár szinteket is kihagyhat. Az oktatás lineáris szemlélete félrevezető, mert nem tükrözi a helyzetek komplexitását. Ezt a félreértést tovább erősíti a lineáris paradigmákra épülő, széttöredezett oktatás. Sok diák úgy sajátítja el az erőalkalmazási modellt, mintha az egy kötelezően standard sorozat lenne, amely minden helyzetben ugyanazon lépésekből áll. Ez azonban torz képet ad, mivel nem tükrözi a valós élethelyzetek dinamikus és gyakran kiszámíthatatlan természetét. Az oktatás során ezért kiemelten fontos hangsúlyozni, hogy az erőalkalmazási kontinuumot nem lineáris előrehaladásként kell értelmezni, hanem rugalmas, helyzetfüggő döntési keretként.

Az ötödik fejezetben a szerzők rámutatnak, hogy a rendészeti képzés kezdeti szakaszában a hallgatóknak még nincs saját tapasztalatuk a való életben megjelenő erőszak kezeléséről, pedig annak megértése, hogy milyen érzés ütést kapni, illetve megtanulni, hogy milyen más személyt megütni, alapvető a rendőri munkában. A biztonságos kiképzés érdekében, ezeket az élményeket sokszor tudatosan kerülik a hallgatók, ami korlátozhatja a felkészülésük hatékonyságát.

Mivel a rendőri munka során a legkülönbözőbb intézkedési szituációk jelenhetnek meg, a képzés során ki kell alakítani egyfajta „professzionális kapcsolót”. Ez a készség teszi lehetővé, hogy az intézkedő rendőr a helyzethez igazodva tudjon változtatni a viselkedésén, hogy békés körülmények között udvarias legyen, támadás esetén határozott, és szükség esetén kényszerintézkedést tudjon foganatosítani. A hagyományos képzési formákkal szemben az RBT-modell hatékonyságát hangsúlyozzák, külön kiemelve a megfelelő mértékű stresszterhelés fejlesztő szerepére. A stressz indukálása elengedhetetlen a fejlődés érdekében, és semmiképpen nem lehet büntető jellegű, hiszen negatív folyamatokat indíthat be. Ezzel szemben a pozitív megerősítés előnye abban rejlik, hogy egyértelműen kijelöli a támogatott és követendő viselkedésformákat, amit erősíteni kell. Míg a pozitív megerősítés konstruktív alternatívát kínál, addig a büntetés csupán a kerülendő magatartásformákat jelzi, ezért kevésbé támogatja a fejlődést.

A hatodik fejezetben Ken Murray több évtizedes szakmai tapasztalataira támaszkodva a RBT-módszer elméleti hátterét mutatják be. Murray álláspontja szerint számos rendőri szervezet tévesen úgy véli, hogy a szükséges felszerelések önmagában elegendő feltétel az RBT hatékony megvalósításához. Ugyanakkor a rendészeti kiképzés területén több, egymáshoz hasonló módszer is alkalmazásban van, amelyek gyakran azonos vagy részben átfedő eszközökre épülnek. Ide sorolható többek között a valóság alapú képzés, a konfrontációs szimuláció (Con-Sim), a forgatókönyv-alapú tréning, az erőalkalmazási szimulációs képzés, a videós és taktikai szimulációk, az erő-erő elleni gyakorlatok, az úgynevezett Op-For tréningek. A tényleges probléma azonban abban rejlik, hogy a valóság alapú képzés első látásra egyszerűnek tűnik, miközben megfelelő szakmai előképzettség, didaktikai felkészültség és módszertani tudás nélkül nem biztosítható annak hatékonysága. A kiképzők egy része – különösen megfelelő szakmai és pedagógiai felkészültség hiányában – hajlamos a képzési helyzeteket arra használni, hogy „felülkerekedjen” a hallgatókon, ezzel demonstrálva az intézkedéstaktikai képzés jelentőségét. A tréning-forgatókönyvek tervezésekor figyelembe kell venni, hogy az alapvető készségek elsajátításának kezdeti szakaszában a kiváltott stressz szintjét célszerű alacsonyan tartani, mely lehetővé teszi, hogy a tanulók biztonságos és hatékony módon sajátítsák el a szükséges mozdulatokat és eljárásokat. Ezt követően azonban a tréningnek kellően intenzívnek kell lennie ahhoz, hogy fiziológiai izgalmat és mentális kihívást váltson ki. Ezen megközelítés a stresszre való fokozatos felkészítés (immunizálás), amely a fokozatosan adagolt stresszhelyzetek révén segíti a hallgatókat a hatékony megküzdési stratégiák elsajátításában (Meichenbaum, 1985). A magas szintű, komplex forgatókönyvekre épülő gyakorlatok során a megszerzett tudás és taktikai készségek valóság-hű „kontextusban” kerülnek tesztelésre. Az ilyen típusú tréningek

akkor lehetnek igazán hatékonyak, ha a résztvevők nemcsak szakmai, hanem pszichológiai szempontból is felkészültek: vagyis rendelkeznek azokkal az eszközökkel és mentális stratégiákkal, amelyek lehetővé teszik a negatív stresszhatások leküzdését, így biztosítva a hatékony alkalmazkodást és a teljesítmény fenntartását. A tanulási folyamat pszichológiai aspektusa azért kulcsfontosságú, mert nem mindegy, milyen viselkedésmintákat és belső modelleket alakítunk ki a hallgatók viselkedésében. A sikerélményekre épülő tanulási tapasztalatok támogatják az önbizalmat, elősegítik a megküzdési stratégiák kialakulását és fejlődését, valamint hozzájárulnak a pszichológiai reziliencia megerősítéséhez.

A hetedik fejezetben az RBT alapelveivel ismerkedhetünk meg. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a kiképzőknek meg kell érteniük a rendőri beavatkozások pszichológiáját, hogy képesek legyenek elemezni a hallgatóik cselekedeteit, így korrekciós képzéssel segítsék őket a szükséges változások elérésében. A kiképzőknek nem pusztán a technikai készségek átadásában van szerepük, hanem abban is, hogy az intézkedések pszichodinamikáját is megértessék. A helyzetfelismerés, a kognitív sémák, a mentális modellek és a döntéshozatali folyamatok ismerete teszi lehetővé számukra, hogy elemezzék és értelmezzék a tanítványok cselekedeteit, a nemkívánatos viselkedésmintákat módosítsák, valamint az adaptív viselkedési stratégiákat erősítsék. A rendőrök taktikai hiányosságainak kijavítására nincs gyors és egyszerű megoldás. Ezeket a hiányosságokat fokozatosan, lépésről-lépésre kell pótolni a tanulási folyamat szisztematikus felépítésével. A kiképzők feladata, hogy egyszerűbb forgatókönyvekben figyeljék meg a rendőrök gyenge pontjait, majd azokat célzottan javítsák ki oly módon, hogy a megfelelő döntéshozatal a stresszhelyzetben végrehajtott hatékony cselekvéssel kapcsolják össze. A szerzők megfogalmazásában: *„Senkit sem lehet megtanítani úszni úgy, hogy egyszerűen a hullámok közé dobjuk.”* Hasonlóképpen a rendészeti képzésben is kerülni kell a túlzottan komplex, fokozott stresszel járó helyzetek megteremtését. Helyette a fokozatos, felépített tanulási folyamat biztosítására kell törekedni, melyre javaslatokat tesznek. Álláspontjuk szerint egy hatékony RBT-program nemcsak a gyakorlati készségek fejlesztését szolgálja, hanem eszközként is alkalmazható arra, hogy rámutasson a szervezeten belüli, esetleg hatástalan vagy elavult szabályzatokra, és elősegítse azok felülvizsgálatát.

A nyolcadik fejezet a valóságalapú képzések vezetésének módszertanával foglalkozik, amelyet a kötet korábbi fejezeteiben bemutatott elméleti alapokra épít. Hangsúlyozzák, hogy a kiképzők ne csupán közöljék a helyes választ, hanem kérdésekkel segítsék a hallgatókat saját döntéseik és cselekedeteik elemzésében. Az irányelv a „Kérdezz, ne mondd!” elvben foglalható össze. A tanulóknak részletesen ismertetniük kell, mi történt a gyakorlatban, milyen helyzetben

hozták meg döntéseiket, és milyen tényezők befolyásolták őket. Ez nemcsak a helyzet mélyebb megértését szolgálja, hanem annak tudatosítását is, hogy minden erőszak alkalmazását utólag indokolni kell – ahogyan arra a valóságban, a bírósági eljárások során is szükség lehet.

A feldolgozás alapvető szemléleti kerete szerint a kudarc nem a tanulási folyamat megghiúsulását jelenti, hanem annak természetes és szükségszerű elemeként értelmezhető. A hallgatónak tudnia kell, hogy hibázhat, de számíthat arra, hogy egy kompetens oktató figyelemmel kíséri teljesítményét, elemzi hiányosságait, és azonnal megmutatja számára a helyes irányt. Csak így érhető el, hogy a képzés ne a pillanatnyi teljesítménynövekedést, hanem tartós, a valós szolgálati helyzetekben is érvényesülő változást eredményezzen.

A tanulmány elsődleges célközönségét a rendészeti kiképzők és tananyagfejlesztők alkotják, hiszen közvetlen felelősséggel tartoznak az intézkedéstaktikai képzési tartalmak strukturálásáért és hatékony átadásáért. Úgy véljük, hogy a kötet a taktikai döntéselmélettel foglalkozó kutatók számára releváns olvasmány, mivel számukra különösen fontos a döntéshozatali folyamatok elméleti és gyakorlati összefüggéseinek feltárása. Továbbá a rendészeti vezetők egyértelmű célközönség, mert a képzési rendszer kialakításáért és működtetéséért felelnek, ami folyamatos fejlesztésre szorul. A tanulmány értékes támpontokat kínálhat számukra is.

Összességében megállapítható, hogy a könyv komplex módon tárgyalja a rendészeti döntéshozatal pszichológiai, fiziológiai dimenzióit, különös figyelmet fordítva az RBT-képzési módszer elméleti megalapozására és gyakorlati alkalmazhatóságára. A szerzők szemléletesen mutatják be, miként hat a meg-növekedett stressz-szint az észlelésre, valamint a kognitív funkciókra, ezáltal teljesítményre. A mű értékét növeli, hogy az elméleti keret mellett gyakorlati ajánlásokat is megfogalmaz, különösen a valóság alapú képzési rendszerek és a megküzdési mechanizmusok fejlesztése terén. Összességében a könyv jelentősen hozzájárul a rendészeti képzés és döntéssz pszichológia szakirodalmához, miközben megalapozott és alkalmazható szempontokat kínál a képzési rendszerek korszerűsítéséhez és fejlesztéséhez.

Bálint Tamás

Áldozathibáztatás és képalapú szexuális bántalmazás

Ez a tanulmány a képalapú szexuális visszaélés (IBSA) témáját vizsgálja, különös tekintettel az áldozatok hibáztatására és a károk minimalizálására irányuló

attitűdökre (Cama & Scott, 2023). A kutatás az Egyesült Királyságban, Ausztráliában és Új-Zélandon végzett kvantitatív felmérésekre és kvalitatív interjúkra támaszkodik.

Bevezetés

A kutatók továbbra is azt tapasztalják, hogy az emberek a szexuális erőszak áldozatainak alkohol- vagy drogfogyasztása, az áldozat viselkedése vagy öltöze- te, valamint az elkövetővel való kapcsolata alapján tulajdonítanak felelősséget (Burgin & Flynn, 2021; Pinciotti & Orcutt, 2021). Az ilyen attitűdök nemcsak növelik az áldozatok által elszenvedett kárt, akik magukra vehetik ezeket a negatív ítéleteket, hanem akadályokat is teremtenek a segítségkeresés előtt (Anderson & Overby, 2021; Flynn, 2015; Henry, Flynn & Powell, 2015; Lichty & Gowen, 2021; Trottier et al., 2021). A kutatások továbbá arra utalnak, hogy ha ez a hozzáállás a rendőrség és az első segélynyújtók (például támogató munkatársak, családtagok és barátok) részéről is megfigyelhető, akkor negatívan befolyásolhatják az áldozatoknak nyújtott segítséget (Mourtgos et al., 2021; O’Neal, 2019). Ez szégyenhez és rossz mentális egészségi állapothoz vezethet az áldozatoknál, és hozzájárulhat a szexuális erőszak társadalmi megértésének csökkenéséhez.

A képalapú szexuális visszaélés (IBSA) a szexuális erőszak egy új formája. A dokumentum bemutatja, hogy az emberek gyakran hibáztatják a szexuális erőszak áldozatait, ami növeli az áldozatok által elszenvedett kárt és akadályozza a segítségkeresést. Az IBSA a szexuális erőszak egy új formája, amely magában foglalja más személy meztelen vagy szexuális képeinek beleegyezés nélküli felvételét, terjesztését és/vagy terjesztéssel való fenyegetést.

A cikk egy rövid irodalmi áttekintéssel kezdődik, majd bemutatja a módszertant. Ezt követően a szerzők ismertetik az eredményeket, beleértve az érintettek véleményét az áldozatok hibáztatásáról és a károk minimalizálására irányuló attitűdökről, ezek forrásait és hatásait, valamint az ilyen attitűdökkel rendelkező válaszadókra jellemző korrelációkat. Különösen a hibáztatás és a minimalizálás attitűdjeinek mintáit, valamint ezen áldozatok támogatáskereső magatartására gyakorolt eltérő hatásait vizsgálják. Végül a legfontosabb eredményeket, következtetéseket és a tanulmány korlátait vitatják meg.

Módszertan

A kutatás 6109 válaszadó kvantitatív felmérésére és 43 érdekelt féllel készített kvalitatív interjúkra támaszkodik. A felmérés a demográfiai jellemzők, a szexuális önképhez kapcsolódó magatartásformák és az IBSA-val kapcsolatos

attitűdök közötti kapcsolatot vizsgálja. Az interjúk során az érintettek az IBSA jellege, a rendőrség reakciói, a törvények, más joghatóságok tapasztalatai, kihívások, társadalmi és vállalati felelősség, áldozathibáztatás, valamint oktatás és megelőzés témáit vitatták meg.

A kérdőíves vizsgálat 2019 közepén zajlott 6109 fő 16–64 év közötti válaszadóval (UK: 2028; AUS: 2054; ANZ: 2027). A kvótás mintavétel (életkor, nem) biztosította a népességi arányokhoz való közelítést; a toborzást panelszolgáltató végezte (Qualtrics). A szerzők tisztán jelzik a nem reprezentatív jellegből fakadó generalizálhatósági korlátokat, és áttekintik a paneles adatfelvétel tipikus kockázatait (gyors kitöltők, többszöri részvétel), valamint a Qualtrics ellenőrző mechanizmusait.

A változók közül kiemelendő egyrészt a SIAMA skála (Sexual Image-Based Abuse Myth Acceptance) két komponenssel [blame/hibáztatás (6 tétel, $\alpha = 0,87$) és harm minimisation/kárminimalizálás (12 tétel, $\alpha = 0,93$)], másrészt a szexuális önképviselkedések (10 tétel dichotomizálva és összegezve), harmadrészt pedig az IBSA-áldozatiság (30 forma) és IBSA-elkövetés (27 forma), tehát az összegzett mutatók.

Az adatfeldolgozás két többszörös lineáris regresszióra épült (külön modell a hibáztatásra és a kárminimalizálásra), három demográfiai és három tapasztalati prediktorral.

A kvalitatív komponens 43, egyenként ~1 órás félig strukturált interjú (UK és ANZ) szakpolitikai, támogatói, rendészeti és internetbiztonsági szereplőkkel. A transzkriptek NVivo-ban tematizált, kódolt elemzést kaptak. A mintavétel itt szándékos és „hólabda-mintavétel”, amely a mélyebb megértést célozza, nem a reprezentativitást.

Az értékelés szintjén a módszertani transzparencia példás, a kvantitatív és kvalitatív szál komplementer (a regressziók számszerűsítik az összefüggéseket, az interjúk pedig mechanizmusokat, kontextust és élményvilágot tárnak fel), valamint a legfőbb limitációk – nem reprezentatív minta, keresztmetszeti design (ok-okozat nem állapítható meg) – korrekten kerülnek tárgyalásra.

Kvalitatív eredmények: normák, kettős mércék és első reagálók szerepe

Az interjúk három erős, visszatérő motívumot azonosítanak.

- Szexuális kettős mérce: a nőket egyszerre nyomás éri a szexualizáltságra, majd megbélyegzik őket, ha szextig vagy IBSA áldozatává válnak („slut/prude” dichotómiák). A férfiak azonos viselkedése gyakran normalizált („tipikus fiú viselkedés”).

- „Cyber” bagatellizálás: a digitális térben elkövetett erőszakot frontvonalbeli szakemberek is hajlamosak kevésbé súlyosnak látni, mint a fizikai erőszakot, ami másodlagos viktimizációt és alacsonyabb bejelentési hajlandóságot eredményezhet.
- Áldozatfókuszú prevenció: a „ne csináld” típusú (absztinencia-jellegű) üzenetek a felelősséget az áldozatra tolhatják („ha nem készítettél volna képet...”), miközben láthatatlanná teszik a tettetést és a beleegyezés nélküli megosztás bűnösségét.

Aggasztóan hat, hogy – bár kisebbségben – egyes rendészeti/támogató szakemberek is mutattak hibáztató attitűdöket. Ez intézményi szinten bizalomvesztést, alacsonyabb feljelentést, sőt pszichés károk súlyosbodását idézheti elő.

A szerzők meggyőzően kapcsolják eredményeiket három elméleti ívhez.

- Just world belief: az áldozat hibáztatása csökkentheti a megfigyelő egzisztenciális szorongását (rossz dolgok csak azokkal történnek, akik „megérdemlik”).
- Szexuális kettős mérce: tartós, bizonyított minta, mely a női szexualitás stigmatizálásával magyarázza az attitűdök genderelt torzulását.
- Férfi peer-kultúrák és online normák: a férfi közösségi dinamika és platformkultúrák az elkövetői magatartást és a kárminimalizáló narratívákat legitimálhatják.

A tanulmány erősségei:

- Vegyes módszertan kiváló illeszkedése: a regressziós modellek és a kvalitatív narratívák egymást erősítik.
- Nagy, több országot lefedő minta: komoly összehasonlíthatósági potenciál, nemzetközi relevancia.
- Magas megbízhatóságú skálák (SIAMA alfaértékek), gondos változókonstruálás (áldozatiság/elkövetés széles spektruma).
- Ószinte korlátkezelés: reprezentativitás, keresztmetszeti jelleg, alternatív oksági irányok beismerése.

Korlátok és kritikai észrevételek

Nem reprezentatív minta: a kvótázás ellenére nem állítható országos szintű általánosíthatóság; a paneles toborzás saját torzításaival számolni kell.

Keresztmetszeti design: nem dönthető el, hogy a kárminimalizálás vezet-e nagyobb szexing-részvételhez, vagy fordítva.

Korlátozott demográfiai bontás: a kis elemszám miatt több identitás csoport összevonásra került; a tranz és nem-bináris résztvevők kizárása fontos vakfolt,

különösen az IBSA nagyobb kitettségére vonatkozó nemzetközi bizonyítékok fényében.

Kulturális-intézményi variancia: bár több joghatóság szerepel, a rendészeti és oktatási gyakorlatok mélyebb, országonkénti bontása további árnyalást igényelne.

Az eredmények azt mutatják, hogy a férfi válaszadók nagyobb valószínűséggel hibáztatják az áldozatokat és minimalizálják az IBSA által okozott károkat, mint a női válaszadók. Az idősebb válaszadók és a heteroszexuális válaszadók szintén nagyobb valószínűséggel hibáztatják az áldozatokat. Az interjúk rámutattak a szexuális kettős normák létezésére, amelyek befolyásolják az attitűdöket. Az érintettek szerint a nők és lányok mind a szextingért, mind az azt követő IBSA-ért olyan ítéletet kaptak, amellyel a férfiak és fiúk nem találkoztak.

Következtetések

A dokumentum hangsúlyozza, hogy az IBSA megelőzésére és kezelésére irányuló politikáknak és gyakorlatoknak szembe kell szállniuk az áldozatok hibáztatásával és a károkat minimalizáló üzenetekkel. További kutatásokra van szükség az áldozatok hibáztatásának és a kulturális ideológiák kölcsönhatásának megértése terén. A tanulmány fontos betekintést nyújt az IBSA-val kapcsolatos hibáztatás és a kár minimalizálása iránti attitűdökbe, és rávilágít arra, hogy milyen káros hatásai lehetnek ezeknek az attitűdöknek az áldozatokra és a társadalomra.

A tanulmány egyértelmű üzenete szerint többszintű beavatkozás szükséges az attitűdök megváltoztatásához és az IBSA megelőzéséhez.

Az első szint a kommunikáció és oktatás: elmozdulás az áldozatfókuszú elrettentéstől a beleegyezés-, jog- és felelősség-központú üzenetek felé. A „ne szextingelj” helyett: „a nem beleegyezéses megosztás bántalmazás és jogsértés”.

A második szint a frontvonalbeli képzés: rendőrség, iskolai és szociális munkások célzott tréningje a digitális erőszak súlyosságáról, a másodlagos viktimizáció elkerüléséről, traumatudatos megközelítésekről.

A harmadik szint a jogalkalmazás és eljárásrend: bár több ország kriminalizálta a nem beleegyezéses megosztást, a bejelentési akadályok (szégyen, hiteltelenítés, elutasítás) csökkentéséhez érzékeny, gyors és átlátható eljárások kellene.

A negyedik szint a Bystander-programok és platformfelelősség: beavatkozó tanúkat célzó tréningek, valamint a platformok proaktív és átlátható eltávolítási és bizonyítékmegőrzési protokolljai.

Az ötödik szint a célcsoportspecifikus megközelítés: férfiak és heteroszexuálisok körében külön fókusz a kárminimalizáló narratívák lebontására; LGB+ közösségekben a sajátos normák és kockázatok differenciált kezelése.

Nemzetközi relevancia és hazai reflexió

A vizsgált három ország magas internet-penetrációjú, angolszász jogkultúrákkal, fejlett online biztonsági politikákkal. A cikk szerzői szerint ezen mintázatok Magyarországra az alábbi szempontok szerint átfordíthatók:

- A szexuális kettős mérce és a „miért csinálta” diskurzus a hazai közbeszédben is ismerős; célzott iskolai programok, rendészeti protokollok és médiakampányok szükségesek a felelősség helyes címzéséhez.
- A digitális bántalmazás bagatellizálása itthon is gyakori; a szakemberek továbbképzése és a platformokkal való együttműködés kulcskérdés.
- A bejelentés ösztönzéséhez anonim csatornák, gyors eltávolítás és pszichoszociális támogatás (jogi tanácsadás, mentális egészség) integrált rendszere lenne kívánatos.

A feldolgozott témában az alábbi további kutatási irányok határozhatóak meg:

- Longitudinális vizsgálatok az oksági viszonyok feltárására (attitűd → viselkedés és viszont).
- Reprezentatív minták, valamint alulszámlált csoportok (transz, nem-bináris, etnikai kisebbségek) célzott bevonása.
- Kísérleti beavatkozások (oktatási üzenetek, rendészeti tréningek) hatásvizsgálatai.
- Országspecifikus összehasonlítások: jogi szabályozás, rendőrségi gyakorlat, platform-kooperáció és civil ökoszisztémák hatékonysága.

Összegzés

Flynn és munkatársai tanulmánya átfogó és módszertanilag megalapozott hozzájárulás az IBSA társadalmi attitűdjeinek megértéséhez. A férfi nem, heteroszexuális orientáció és idősebb kor a hibáztató (és részben kárminimalizáló) attitűdök szignifikáns prediktorai; az egyéni tapasztalatok pedig ambivalens módon kapcsolódnak a nézetekhez (kevesebb saját szexting → több hibáztatás; több szexting/áldozatiság/elkövetés → több kárminimalizálás). A kvalitatív eredmények mélyen rámutatnak a szexuális kettős mércére, a digitális erőszak alábecsülésére és a frontvonalbeli reakciók kritikus szerepére.

A cikk legfontosabb üzenete normatív és gyakorlati: a felelősség a tettest illeti, a digitális közeg nem csökkenti a bántalmazás súlyát, s az oktatásnak, rendészeti-igazságszolgáltatási gyakorlatnak és platformpolitikának koordináltan kell lebontania az áldozathibáztató és kárminimalizáló narratívákat. A szerzők transzparensten tárgyalják a limitációkat, miközben egy cselekvésre ösztönző kutatási-politikai napirendet kínálnak.

A cikk végső értékelése szerint meghatározható, hogy az magas színvonalú, empirikus és elméleti szempontból is értékes munka, amely irányítúként szolgálhat az IBSA-val kapcsolatos hazai prevenciós, oktatási és rendészeti stratégiák fejlesztéséhez.

Lippai Zsolt

Rio de Janeiro faveláinak rendszete, a háború és a szélsőjobb kozmológiája

Röviden Rió de Janeiróról

Rio de Janeiro Brazília második legnagyobb városa; az azonos nevű Rio de Janeiro állam fővárosa. 1960-ig Brazília fővárosa, a 19. századig a brazil császárok koronázóvárosa. Az UNESCO világörökségének részeként méltán híres a szambáról, a bossa nováról, Copacabana, Ipanema és Leblon elnevezésű tengerpartjairól, az évente megrendezésre kerülő riói karneválról, a morró Cukorsüveg-hegyről, a Maracanã Stadionról, a monumentális méretű Megváltó Krisztus-szoborról és a Tijuca-erdőről (Salem, 2024).

Rio de Janeiróra gondolva viszont csak igen kevesen irányítják figyelmüket a 2014-es brazil labdarúgó-világbajnokság és a 2016-os nyári olimpia kapcsán ismét reflektorfénybe került riói favelákra, a közel 1,4 millió embernek otthont adó, sokak által csak kevéssé ismert nyomornegyedek világára. A favelák – azal együtt, hogy a brazilok azokat nem tartják egyértelmű nyomornegyedeknek, mert annak nagy számú középosztálybeli lakosa is van – biztonságának megteremtése a kevéssé kutatott tevékenységek közé tartozik. Ezért bír különösen nagy jelentőséggel Thomas Salem, a norvégiai Bergeni Egyetem Társadalmi Antropológiai Tanszék kutatójának 2024-ben megjelent, nyíltan hozzáférhető könyve, amelyben Rio de Janeiro faveláinak rendszetével foglalkozó etnográfiai kutatását mutatja be (Salem, 2024).

A favela név eredete

A favela elnevezés eredetét vizsgálva kell megemlítenem a faveleira, az olajsajtólásra is alkalmas favelát („babocskát”) termő tövises fát, amelynek latin neve *Cnidocolus phyllacanthus* (vagy *Jathropa phyllacantha*). Erről kapta nevét az első favela, melyet számtalan követett Rióban; ma Favela de Providenciának nevezik és turista látványosságként tartják számon (URL1).

Rio de Janeiro favelái a felszabadított rabszolgák leszármazottainak területfoglalásával (többnyire meredek lejtőkön, hegyoldalakon) alakultak ki, ahol mindenki saját maga építette fel lakóházát. Ezen negyedeket a brazil kormányzat sokáig szinte teljesen elhanyagolta; azokra sajátos kulturális (utcai) élet jellemző, ahol jelen van a kábítószer-kereskedelem és az egyéb (szervezett) jellegű bűnözés is. Az egyik, talán leghíresebb vagy leghírhedtebb favela a Rio déli zónájában fekvő Rocinha, amely a város két leggazdagabb negyede – São Conrado és Gávea – között fekszik egy meredek hegyoldalon. Rocinha egy rendkívül fejlett szolgáltatásokkal, infrastruktúrával rendelkező, városiasodott terület; többemeletes lakóépületei többnyire vezetékes vízzel és árammal ellátott kőházak. A területen többszáz üzlet és sok szolgáltatás érhető el, ott számos civil szervezet működik. Kereskedelmi hálózata is igen kiterjedt, így lakosai helyben érhetnek el mindent, amire szükségük mutatkozik (URL2).

A favelák életkörülményei és infrastrukturális hálózata azonban meglehetősen rossznak tekinthetőek; a lakosság bevételi/kereseti lehetőségei, a rendelkezésre álló erőforrások kifejezetten szűkösek. Megfelelő vízvezeték és csatornahálózat hiányában az olyan betegségek, mint a trópusi náthaláz rendkívül gyakoriak (Rocinhában a csecsemőhalandóság 50%-kal magasabb, mint Rio más részein). Gyakori a vízhiány, az áramszolgáltatásban való kimaradás, valamint közlekedési nehézségek, továbbá a gyenge színvonalú közbiztonság és az elégtelen minőségű oktatás is nehezíti lakóinak életét. A területen nagy a földcsuszamlások veszélye is, ugyanis a házak többnyire a meredek lejtőkre épültek és gyakran nem felelnek meg az alapvető építészeti előírásoknak sem (URL3).

Rocinha és Brazília több más nyomornegyedének életkörülményei javítására hozták létre a PAC-ot (Programa de Aceleracao do Crescimento – Növekedést Gyorsító Program), amelyet 2007-ben Luiz Inácio Lula da Silva elnök kezdeményezett, majd azt Dilma Rousseff 2011-ben kiterjesztette. A program célja a gazdasági fellendülés elősegítése, ezáltal az egyenlőtlenségek csökkentése volt (URL4; URL5).

A favelák biztonságának megteremtéséről

Brazília kormánya 2011-ben a nyomornegyedek biztonságának megteremtése, a helyi drogbandák megfékezése érdekében különféle rendőri és katonai jellegű rendfenntartó szervezeteket telepített a favelákba. A helyiek által kezdetben még bizakodva fogadott, biztonságtteremtést célzó egységek tevékenységének hatására viszont – az előzetes várakozásokkal szemben –, jelentős mértékben romlott a negyedek közbiztonsága. Az állami rendvédelmi erők megjelenéséig ugyanis a negyed felügyeletét, a belső „rendet”, az ott legerősebb, legbefolyásosabb

bűnözői szervezet biztosította, amelynek gyengülésével az addig háttérbe szorult rivális bűnözői csoportok is színre léptek a hatalomért. A bűnözői csoportok harcban álltak egymással és a rendvédelmi erőkkel is, így a biztonságotermelő fegyveres beavatkozás eredményeként a favelán belüli „rendfenntartási status quo” felbomlott, ami a hatalmi viszonyok újra rendeződését eredményezte. A bűnözői bandák és a rendőri/katonai alakulatok között mindennaposnak tekinthető fegyveres összecsapások, leszámolások jelentős számú civil áldozat szedtek. Az elképesztő mértékű rendőri brutalitás alapjaiban ingatta meg a favela lakóinak bizalmát Brazília rendfenntartó szerveiben.

Salem, az általa „háborús övezetnek” jelölt favelákban végrehajtott terepkutatásáról készített, kilenc tematikus fejezetre osztott, 341 oldal terjedelmű könyve egyedülálló betekintést nyújt a riói rendészet világába, Brazília kábítószer elleni háborújának frontvonalába. Élményszerű, útbeszámolóra emlékeztető módon, meggyőző tudományos eszközökkel elemezi azon feszültségeket, melyeket a Rio de Janeiro közbiztonsági politikájának modernizálására tett kísérletek generáltak. Bemutatja, hogy a riói rendőri erők olyan háborút folytattak a város faveláiban működő fegyveres kábítószer-bandák ellen, melyek az ezen közösségekben élő embereket „belső ellenségekké” tették (URL6).

A 2016-os olimpiára való felkészülés során a brazil rendőrség igyekezett „megnyugtatni” a favelákat és lakosságukat azzal, hogy a város számos favela-közösségében úgynevezett Pacifying Police Units (UPPs), Békítő Rendőri Egységeket létesítettek. A szerző, az egységek munkáját tanulmányozva, nyolc hónapot töltött el brazil rendőrségnél; etnográfiai terepmunkájára támaszkodva, azok sajátos intézményi hierarchiáját elemezve kísérte végig a tiszteket napi szolgálati tevékenységeik, járőrözésük és kiképzésük során. A „gyarmati háború” és „kulturális háború” fogalmak értelmezésével követi nyomon a rendészet, mint hadviselés kortárs formáinak genealógiáját, kiemeli a háború anyagi és eszmei dimenzióit, a brazil társadalmi viszonyokat, szubjektivitásokat, a gazdaságot alakító kozmológiai erőket és azok politikai háttérét. A „háborús gépezet és államdinamika” deleuzi fogalmára támaszkodva mutatja be, hogyan létezik együtt a bűnözői körök felszámolási gyakorlata a favela területek és népeik átalakítására tett kísérletekkel. Könyvében, megkapó őszinteséggel vizsgálja meg a rendőrség erkölcsi univerzuma és a braziliai jobboldali populizmus közötti kapcsolatot. Gazdag és árnyalt néprajza révén kritikai perspektívát kínál a militarizált rendfenntartásról és a 21. századi tekintélyelvűség, esetenként meg-rázóan realiztikus megjelenési formáiról (URL6).

Salem tudományos igényességgel elkészített könyvének abszolút erőssége, hogy kutatási eredményét úgy tudta bemutatni, hogy azt érdeklődéssel lehet, annak teljes terjedelmében végigolvasni és olyan (rész) információkkal,

hivatkozásokkal is tudott szolgálni, melyek a területet ismerők számára sem minden esetben közismertek. Könyve ezáltal, magas tudományos értékkel bíró, minőségi alkotás, még azzal együtt is, hogy a brazil rendvédelmi erők, biztonságteremtő tevékenységük kudarcaként, végül kihátrálni kényszerültek a favelákból, visszaadva azt a kábítószer kereskedő, bűnözői csoportoknak.

Felhasznált irodalom

- Cama, F., & Scott, P. (2023). Victim-blaming and image-based sexual abuse. *Journal of Criminology*, 56(1), 7-25. <https://doi.org/10.1177/26338076221135>
- R. Murray, K., & R. Haberfeld, M. (2021). *Use of Force Training in Law Enforcement: A Reality Based Approach*. Springer.
- Salem, T. (2024). *Policing the Favelas of Rio de Janeiro. Cosmologies of War and The Far-Right* Palgrave's Critical Policing Studies. Palgrave Macmillan Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-49027-9>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Honnan származik a favela megnevezés?* <https://greenfo.hu/hir/honnan-szarmazik-a-favela-megnevezes/>
- URL2: *Silva, Michel (2015): Rio Olympics: view from the favelas – 'We're not ready for another mega event'.* *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/global-development/2015/aug/05/rio-olympic-games-2016-favela-not-ready-for-another-mega-event>
- URL3: *Mundo Real, About Rocinha Mundoreal: About Rocinha*. <https://mundoreal.org/about/about-rocinha>
- URL4: *Novo PAC - Brazil's new Growth Acceleration Program*. <https://www.gov.br/mre/pt-br/embaixada-acra/novo-pac-brazils-new-growth-acceleration-program>
- URL5: *Nyomornegyed portrék*. <http://www.geopolitika.hu/hu/2016/06/03/nyomornegyed-portrek/>
- URL6: *Springer Nature link*. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-49027-9#bibliographic-information>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Farkas J., Retek A., Bálint T., & Lippai Zs. (2026). Nemzetközi Rendészeti Figyelő XX. *Belügyi Szemle*, 74(4), 1119–1138. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp1119-1138>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Farkas Johanna, aki a farkas.johanna@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat.

A Belügyi Szemle a <https://belugyiszemlejournal.org/> folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

Részletes szerzői útmutató az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/authorsguide>

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) kiadványban megjelent cikkek nem tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli.

Az etikai nyilatkozat, valamint a közzétételi visszaélésekre vonatkozó nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/statementonethics>

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A nyílt hozzáférésről szóló nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/informationonopenaccess>

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org
Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

A borítókép vektoros tervezési sablonja a Shutterstock.com licence alapján került felhasználásra.

A FOLYÓIRAT INDEXELÉSE

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat, amelynek székhelye Budapest (Magyarország).

Az AJIA egy nyílt hozzáférésű folyóirat, amelyet jelentős tudományos adatbázisokban indexelnek a cikkek felfedezhetőségének és hivatkozásának maximalizálása érdekében. Az AJIA követi a [COPE magatartási kódexében](#) felvázolt publikációs etikával kapcsolatos legjobb gyakorlatokat. A szerkesztők azon dolgoznak, hogy az első benyújtást követően időben meghozzák a döntéseket, valamint az azonnali online közzétételt, ha egy kéziratot megjelentetésre elfogadnak.

A cikkek a megjelenést követően azonnal és ingyenesen hozzáférhetők a nyilvánosság számára. A cikkek végleges változata feltehető egy intézményi adattárba, amennyiben a cikk tartalmaz egy hivatkozást a <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle> oldalon közzétett eredeti cikkre. Minden publikált cikk a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License alá tartozik.

A folyóiratot indexeli

CONDITIONS OF PUBLICATION

Belügyi Szemle accepts and publishes scientific announcements / publications with outstanding alignment to the control and organisational system of the Ministry of Interior, which first of all focus on law enforcement, public order, public safety, safety policy, self-government affairs, social deviances, and further analyses and evaluates the questions of law enforcement from criminological, criminal sociological, criminal legal and policing aspects.

Belügyi Szemle accepts manuscripts of the authors for editing through applying in the Open Journal Systems.

At the conformation of receipt, the Editorship informs the acceptance and the expected publishing time of the submitted manuscript. The Editorship peer reviews the received manuscripts from a professional and scientific point of view, and reserves the right for stylisation, correction, typographic adjustment of the manuscripts.

The Editorship does not undertake republishing.

Articles published in Belügyi Szemle do not unconditionally reflect the opinion of the Editorship, any responsibility for their contents bear the authors exclusively. The whole of the periodical, including individual articles, is protected by copyright, any use of them outside of copyright law is illegitimate and prosecutable.

Articles licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), are published under the terms of Open Access, whereby articles may be freely used, shared and distributed in any medium and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication and the link to the CC License are cited.

Phone number: +36 (26) 795-922 / 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

The vector design template for the cover image is licensed from Shutterstock.com.

INDEXING THE JOURNAL

Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (Print ISSN 2062-9494 and online ISSN 2677-1632) is a monthly peer-reviewed academic journal on Hungarian and international law, public administration, government, criminology, security and law enforcement research, based in Budapest (Hungary).

AJIA is an open-access journal indexed in major academic databases to maximize article discoverability and citation. AJIA follows best practices on publication ethics outlined in the [COPE Code of Conduct](#). Editors work to ensure timely decisions after initial submission, as well as prompt publication online if a manuscript is accepted for publication.

Upon publication, articles are immediately and freely available to the public. The final version of articles can immediately be posted to an institutional repository as long as the article includes a link back to the original article posted on <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle>. All published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License.

Indexes the Academic Journal of Internal Affairs

Ára: 530 Ft

